T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KİTABU'T-TIBB
(Şeyhi Mahmud)
(GİRİŞ-İNCELEME- METİN-DİZİN)

Revşan KORKUTATA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Osman ÖZER

Bingöl – 2026

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

KİTABU'T-TIBB
(Şeyhi Mahmud)
(GİRİŞ-İNCELEME- METİN-DİZİN)

Revşan KORKUTATA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Osman ÖZER

Bingöl – 2026

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ ..... **I**
TEZ KABUL VE ONAY ..... **II**
ÖNSÖZ ..... **III**
ÖZET ..... **IV**
ABSTRACT ..... **V**
KISALTMALAR ..... **VI**
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ ..... **VII**
GİRİŞ **1**
A. Araştırmanın Amacı ve Önemi 2
B. Kapsam ve Metot 2
D. Yazılış Tarihi ve Nüshası 4

BİRİNCİ BÖLÜM
İNCELEME

1.1. YAZIM ÖZELLİKLERİ 5
1.1.1. Yazım ve İmla 5
1.1.1.1. Ünlülerin Yazılışı 5
1.1.1.1.1. a Ünlüsünün Yazılışı 6
1.1.1.1.2. e Ünlüsünün Yazılışı 7
1.1.1.1.3. ı, i Ünlülerinin Yazılışı 8
1.1.1.1.4. o, ö, u, ü Ünlülerinin Yazılışı 10
1.1.1.1.5. Kapalı ė Ünlüsünün Yazılışı 11
1.1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı 12
1.1.1.2.1. b Ünsüzünün Yazılışı 12
1.1.1.2.2. d ve t Ünsüzlerinin Yazılışı 12
1.1.1.2.3. c ve ç Ünsüzlerinin Yazılışı 13
1.1.1.2.4. k/g, ķ/ġ Ünsüzlerinin Yazılışı 13
1.1.1.2.5. ŋ Ünsüzünün Yazılışı 13
1.1.1.2.6. s ve ş Ünsüzlerinin Yazılışı 14
1.1.1.3. ki ve kim bağlacının Yazılışı 15
1.1.1.4. daḫı Bağlacının Yazılışı 16

1.1.1.5. ķadar Sözcüğünün Yazılışı 16
1.1.1.6. şoŋra Edatının Yazılışı 16
1.1.1.7 Türkçe Kelimelerin Yazılışında Uygur Yazı Geleneğinin Etkisi 17
1.1.1.7.1. Eklerin Tabandan Ayrı Yazılması 17
1.1.1.7.2. ŋ Sesi İçin نك Kullanılması 17
1.1.1.8. Türkçe Kelimelerin Yazılışında Arap Yazı Geleneğinin Etkisi 17
1.1.1.8.1. /u/ ve /ü/ ile Biten Türkçe Kelimelerin Yazılışı 17
1.1.1.8.2. Türkçe Kelimelerde Şeddenin Kullanılması 18
1.1.1.9. Arapça ve Farsça Sözcüklerin Yazılışı 18
1.1.1.9.1. Farklı Şekillerde Yazılan Arapça ve Farsça Kelimeler 19
1.1.1.9.2. Farsça Tamlamaların Yazılışı 22

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. DİL BİLGİSİ 23
2.1.1. ÜNLÜLER 23
2.1.1.1. Ünlü Uyumu 23
2.1.1.1.1 Kalınlık-İncelik Uyumu 23
2.1.1.1.2 Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu 23
2.1.1.2. Ünlü Değişimi 24
2.1.1.2.1. Yuvarlaklaşma 24
2.1.1.2.2. Düzleşme 26
2.1.1.2.3. Genişleme 27
2.1.1.3. Ünlü Düşmesi 27
2.1.1.4. Ünlü Türemesi 28
2.1.1.5. Ünlü Birleşmesi 28
2.1.2. ÜNSÜZLER 28
2.1.2.1. Tonlulaşma 32
2.1.2.2. Ünsüz Türemesi 32
2.1.2.3. Ünsüz İkizleşmesi 33
2.1.2.4. Ünsüz Uyumu 33
2.1.2.5. Hece Yitimi 34

2.1.2.6. Ünsüz Düşmesi 34
2.1.2.7. Metatez (Göçüşme) 34
2.2. BİÇİM BİLGİSİ 35
2.2.1. SÖZCÜK YAPIMI 35
2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler 35
2.2.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler 37
2.2.1.3.Fiilden İsim Yapan Ekler 37
2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler 39
2.2.2. İSİM 41
2.2.2.1. Çokluk 41
2.2.2.2. İyelik Ekleri 41
2.2.2.3. İsim Hâl Ekleri: 42
2.2.2.3.1. Tamlayan Hâli (genitif): +uŋ/+üŋ, +nuŋ/+nüŋ 42
2.2.2.3.2. Belirtme Hal Eki (akuzatif) 43
2.2.2.3.3. Yönelme Hal Eki (datif): +a/+e: 44
2.2.2.3.4. Bulunma Hal Eki (lokatif): +da/+de 45
2.2.2.3.5. Ayrılma Hal Eki (ablatif): +dan/+den 46
2.2.2.3.6. Eşitlik Hal Eki (ekvatif): +ca/+ce 46
2.2.2.3.7. Vasıta Hal Eki (enstrümental) +(ı)la/+(y)le 47
2.2.2.3.8. Yön Gösterme Eki (Direktif) 47
2.2.3. SIFATLAR 48
2.2.3.1. Niteleme Sıfatları 48
2.2.3.2. Belirtme Sıfatları 48
2.2.3.2.1. Sayı Sıfatları 48
2.2.3.2.2. İşaret Sıfatları 49
2.2.3.2.3. Soru Sıfatları 49
2.2.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları 50
2.2.4. ZAMİR 50
2.2.4.1. Şahıs Zamirleri 51
2.2.4.2. İşaret Zamirleri 51
2.2.4.3. Dönüşlülük Zamiri 52
2.2.4.4. Belirsizlik Zamirleri 52

2.2.5. ZARF 53
2.2.5.1. Yer-Yön Zarfları 54
2.2.5.2. Zaman Zarfları 54
2.2.5.3. Durum Zarfları 55
2.2.5.4. Miktar Zarfları 56
2.2.5.5 Soru zarfları 57
2.2.6. EDAT 57
2.2.6.1. Çekim Edatları 57
2.2.6.1.1. Yalın Hâl ile Kullanılan Edatlar 57
2.2.6.1.2. Çıkma Hâli ile Kullanılan Edatlar 58
2.2.6.1.3 Kuvvetlendirme Edatları 58
2.2.6.1.4. Sebep Bildiren Edatlar 59
2.2.6.1.5. İstisna Bildiren Edatlar 59
2.2.6.1.6. Son Çekim Edatları 59
2.2.6.1.7. Seslenme (Hitap) Edatları 60
2.2.7. BAĞLAÇ 60
2.2.8. FİİL 61
2.2.8.1. Şahıs Ekleri 61
2.2.8.2 Fiil Çekimleri 61
2.2.8.2.1. Bildirme Kipleri 62
2.2.8.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman 62
2.2.8.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman 62
2.2.8.2.1.3. Belirli Geçmiş Zaman 62
2.2.8.2.1.4. Geniş Zaman 63
2.2.8.2.1.5. Gelecek Zaman 63
2.2.8.2.2. Dilek Kipleri 63
2.2.8.2.2.1 Emir 64
2.2.8.2.2.2. İstek 64
2.2.8.2.2.3. Şart 65
2.2.8.2.2.4.Gereklilik 66
2.2.8.2.3. Birleşik Kipler 66
2.2.8.2.3.1. Hikaye Birleşik Kipi 67

2.2.8.2.3.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikāyesi 67
2.2.8.2.3.1.2. Geniş zamanın Hikayesi 67
2.2.8.2.3.2. Şart Birleşik Kipi 67
2.2.8.2.3.2.1. Geniş Zamanın Şartı 67
2.2.8.2.3.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı 67
2.2.8.2.4. Ek Fiil 68
2.2.9.FİİLİMSİLER 69
2.2.9.1. Zarf-Fiiller (Gerundium) 69
2.2.9.2. Sıfat-Fiiller (Partisip) 71
2.2.9.3. İsim-Fiiller 72
2.2.10.BİRLEŞİK FİİLLER 73
2.2.10.1. Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller 73
2.2.10.2. Tasviri Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller 74
2.2.10.2.1. Devamlılık (Süreklilik) Fiilleri 74
2.2.10.2.2. Tezlik Fiilleri 74
METİN 75

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİZİN 148
SONUÇ 330
KAYNAKÇA 334
ÖZGEÇMİŞ 338

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *"Kitabu't-Tıbb" Giriş-İnceleme-Metin-Dizin* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

27/03/2026

Revşan KORKUTATA

TEZ KABUL VE ONAY
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Revşan KORKUTATA tarafından hazırlanan **" *Kitabu't-Tıbb*" Giriş-İnceleme-Metin-Dizin/Sözlük** başlıklı bu çalışma, *27/03/2026* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliğiyle* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Türk Dili ve Edebiyatı* Ana bilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan	: Prof. Dr. Abdulbaki ÇETİN	İmza: ……..
Danışman	: Doç. Dr. Osman ÖZER	İmza: ……..
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Nurcihan GÜNEŞ	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun 27/03/ 2026 tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Emrah AKYÜZ

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Kitabuʿt-Tıbb 63 varaktan ve kırk babdan oluşan bir tıp kitabıdır. Eserde çeşitli hastalıklar, bunlara ait tedaviler ve tıp bilgileri yer almaktadır. Hekimin bulunmaması halinde yapılacak pratik tedavi yöntemelerini ve bu tedavilerde kullanılacak çeşitli bitki adlarına yer vermiştir. Eserin dili sadedir ve kelime hazinesi bakımından zengindir.

Kitabuʿt-Tıbb üzerine yapılan bu çalışma Giriş, İnceleme, Metin ve Dizin bölümlerinden oluşur. Girişte Kitabuʿl-Tıbb adlı eserin yazarı yazılış sebebi, tarihi, muhtevası ve nüshası hakkında bilgi verilmiştir. İnceleme bölümü üç alt başlıktan oluşmaktadır: İmlâ özellikleri, ses bilgisi ve şekil bilgisi. Eser imlâ, ses ve şekil özellikleri bakımından bu bölümde örneklerle ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Metin bölümü Kitabuʿt-Tıbb adlı eserin transkripsiyonlu metninden oluşmaktadır.

Kitabuʿt-Tıbb adlı eserin bilinen tek nüshası Çorum İl Halk Kütüphanesinde bulunmaktadır.

Çalışmamın her aşamasında yolumu aydınlatan, bu tezin ortaya çıkmasında en büyük destekçilerimden biri olan ve bu çalışma sürecinde beni yalnız bırakmayan saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Osman ÖZER'e teşekkür ve şükranlarımı sunar, tez çalışmamın ilgililere faydalı olmasını temenni ederim.

27/03/2026

Revşan KORKUTATA

ÖZET

Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı : Kitabu't-Tıbb (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)
Tezin Yazarı : Revşan KORKUTATA
Danışman : Doç. Dr. Osman ÖZER
Anabilim Dalı: Türk Dili ve Edebiyatı
Bilim Dalı : Yeni Türk Dili
Kabul Tarihi : 27/03/2026
Sayfa Sayısı : VII (ön kısım) + 380 (tez)
Kitabu't-Tıbb, 63 varak ve 40 bâbdan oluşan tıpla ilgili bilgi veren mensur bir eserdir. Uyuz, çıban, sigil, uçuk, sıtma, demregü (sıtma), sara gibi çeşitli hastalıklara ve bu hastalıkların tedavisi için kullanılabilecek çeşitli bitki adlarına yer veren didaktik bir eserdir. *16. yüzyılda kaleme alınan eserin yazarı Şeyhi Mahmud'dur. Kitabu't-Tıbb üzerinde yapılan bu çalışma Giriş, İnceleme, Metin ve Dizin bölümlerinden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Kitabu't-Tıbb adlı eserin muhtevası, nüshası, yazarı, yazılış tarihi ve sebebi üzerinde durulmuştur. İnceleme bölümünde metnin dil özellikleri üzerinde durulmuş, yazım (imlâ), ses bilgisi ve şekil bilgisi özellikleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Metin bölümünde eserin transkripsiyonlu metni verilmiştir. Dizin'de metnin dizini oluşturulmuştur.* *Çalışmanın sonunda yararlandığımız kaynakların bulunduğu Kaynakça yer almaktadır.*
Anahtar Kelimeler: *Kitabu't-Tıbb, Şeyhi Mahmud, 16. yüzyıl Osmanlı Türkçesi, Bitki adları, Hastalık adları.*

ABSTRACT

Bingol University Institute of Social Sciences Master's Thesis Summary

Title of the Thesis: Kitâbu't-Tıbb (Introduction-Analysis-Text-Index)
Author : Revşan KORKUTATA
Supervisor : Doç. Dr. Osman ÖZER
Department: Turkish Language and Literature
Sub-field : New Turkish Language
Acceptance Date: 27/03/2026
Number of Pages: VII (front part) + 380 (thesis)
Kitabu't-Tıbb is a prose work on medicine consisting of 63 foils and 40 chapters. It is a didactic work that includes information on various diseases such as scabies, boils, warts, herpes, malaria, epilepsy, and the names of various plants that can be used to treat these diseases. *The author of the work, written in the 16th century, is Şeyhi Mahmud. This study on Kitabu't-Tıbb consists of Introduction, Review, Text, and Index sections. The introduction discusses the content, manuscript, author, date of writing, and reason for writing the work entitled Kitabu't-Tıbb. The analysis section focuses on the linguistic features of the text, examining its orthography, phonology, and morphology in detail. The text section provides the transcribed version of the work. The index contains an index of the text.* *The study includes a bibliography listing the sources used.*
Keywords: *Kitabu't-Tıbb, Şeyhi Mahmud, 16th century Ottoman Turkish, Plant names, Disease names.*

KISALTMALAR

Ar.: Arapça

bkz. : Bakınız

Far. : Farsça

Gr. : Grek

karş. : Karşılaştırınız

Rum. : Rumca

Yun. : Yunanca

+ : İsme bağlanmayı gösterir

- : Fiile bağlanmayı gösterir.

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ء	:	ʾ
آ	:	ā
ا	:	ā, a, e
ب	:	b, p
پ	:	p
ت	:	t
ث	:	s̲
ج	:	c, ç
چ	:	ç
ح	:	ḥ
خ	:	ḫ
د	:	d
ذ	:	z̲
ر	:	r
ز	:	z
ژ	:	j
س	:	s
ش	:	ş
ص	:	ṣ
ض	:	ḍ, ż
ط	:	ṭ
ظ	:	ẓ
ع	:	ʿ
غ	:	ġ
ف	:	f
ق	:	ḳ
ك	:	k, g, ŋ
ل	:	l
م	:	m
ن	:	n
و	:	v; o, ö, u, ū, ü
ه	:	h; a, e
ى	:	y; ı, ī, i
i-e		ė

GİRİŞ

Kitabu't-Tıbb, tıpla ilgili pratik bilgiler veren didaktik bir eserdir. Arapça bir sözcük olan tıp kelimesi, hekimlik, otacılık ve tedavi etme anlamlarına gelmektedir. Türk Dil Kurumu Güncel Sözlük'te "Hastaları iyileştirmek, hafifletmek veya önlemek amacıyla başvurulan teknik ve bilimsel çalışmaların tümü, tababet" şeklinde tanımlanmıştır.

Tıp ilmi, insanlığın varoluşuyla birlikte ortaya çıkmıştır. Tıp, hastalıkları tedavi etme amacı taşıyan insan sağlığının korunması için çalışan dünyanın en eski bilimlerinden biridir. İlk insanlarda kırık-çıkık tedavisi, doğum ve çocuk bakımıyla başlayan tıp çalışmaları, yüzyıllar boyunca çeşitli evrelerden geçerek günümüzdeki modern seviyesine ulaşmıştır. Tıp, bugünkü modern seviyesine ulaşmadan önce büyü, telkin ve dua gibi metafizik yöntemlerden de yararlanmıştır. İlk Çağ medeniyetlerinde bu yöntemlerin iyileştirici gücüne inanılması, onların yaygın bir şekilde kullanılmasına zemin hazırlamıştır.

Yazının icadıyla birlikte insanlık tarihi için bir dönüm noktası olmuştur. Yazılı eserlere ve çeşitli araçlara sahip toplumların, kendi dönemlerindeki kültür seviyelerine ilişkin bilgiler çeşitli bilim dalları sayesinde günümüze ulaşılabilmiştir. Neredeyse insanlık tarihi kadar eski bir geçmişe sahip olan tıp bilimiyle ilgili ilk yazılı kaynaklar da yine bu uygarlıklara aittir. İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren görülen tıp uygulamaları, tedavi yöntemleri ve hastalıkların iyileştirilmesi için kullanılan ilaçlar, zamanla gelişerek önemli bir bilgi birikimi oluşturmuştur. Özellikle Mezapotamya, Hint, Çin, Mısır, Yunan, Roma, Bizans ve İslam medeniyetlerinin katkılarıyla tıp ve eczacılık alanında büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Bu medeniyetlerin sahip olduğu yazılı kaynaklar, yalnızca kendi

dönemlerindeki sağlık anlayışını değil, aynı zamanda kullandıkları dili ve bilimsel yaklaşımları da yansıtmaktadır. Ayrıca bu kaynaklar sayesinde, o dönemlerde yaygın olan hastalıklar, uygulanan tedavi yöntemleri ve kullanılan ilaçlar hakkında ayrıntılı bilgilere ulaşmak mümkün olmuştur.

A. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı Kitabu'l-Tıbb adlı eserin transkripsiyonunu yapmak; eserin yazım (imlâ), ses bilgisi, şekil bilgisi özelliklerini tespit ederek eserde yer alan kelimeleri kapsayan bir dizin hazırlamak ve eserin söz varlığını ortaya koymaktır. Kitabu'l-Tıbb yazım (imlâ), dil özellikleri ve zengin söz varlığı yönüyle önemli bir eserdir.

Bugün kullanımdan düşmüş bazı ekler bulunması *(kayna-dursalar 6b/b -gil, -icek, -rak*), söz varlığı arasında bugün Türkiye Türkçesinde kullanımdan düşmüş bazı kelimelerin bulunması *(unutsalık "hatırlamamak, akıldan çıkarmak", buncılayın, "bu şekilde, bunun gibi, " ancılayın" onun gibi, şöyle, öyle)* eseri önemli kılmaktadır.

Çalışmada eserin bu yönleri ortaya konulmuştur

B. Kapsam ve Metot

Kitabu'l-Tıbb adlı eserin sadece bir nüshası elimizde bulunmaktadır. Yaptığımız katalog araştırmalarında eserin başka bir nüshasına ya da varlığına ulaşamadık. Bu çalışma Çorum İl Halk Kütüphanesinde 2943 numarada kayıtlı nüshadır.

Çalışmamız Giriş, İnceleme, Metin ve Dizin şeklinde sınıflandırılmıştır. Giriş'te eserin muhtevası, nüshaları, telif tarihi ve telif sebebi gibi konular ele alınmıştır. İnceleme'de metnin yazım (imlâ) özellikleri tespit edilmiş, ses ve şekil bilgisi özellikleri örneklerle anlatılmıştır. Metin bölümünde eserin transkripsiyonlu metni

verilmiştir. Dizin'de metnin dizini oluşturulmuş, böylece eserin zengin dil hazinesi ortaya çıkarılmıştır.

Bu çalışma boyunca yararlandığımız kaynaklar, tezin sonunda Kaynakça başlığı altında bir araya getirilmiştir.

C. Yazarı ve Yazılış Sebebi

Eserin başında " Risale-i Uhrâ min ʿİlmiˈt-Tıbb, bi-Lisâniˈt-Türki" *(Tıp ilmine dair Türk dilinde başka bir risale)* ibaresi bulunan yazma, kataloga Kitabu't-Tıbb olarak kaydedilmiştir.

Eserin yazarı Şeyhi Mahmud'dur. Yazarın hayatına ait yaptığımız araştırmalarda herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Metinden hareketle, müellifin klasik ilim geleneğiyle temas etmiş bir eğitim alt yapısına sahip olduğunu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, bu terimlerin çoğunlukla pratik tedavi önerileriyle birlikte verilmesi, müellefin bilgiyi teorik bir çerçevede sunmaktan ziyade, günlük hayatta uygulanabilir kılmayı amaçladığını göstermektedir. Bu durum, müellifin halk hekimliği geleneği içerisinde yer almakla birlikte, belirli bir bilgi birikimine sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Kitabuˈt-Tıbb adlı eserde yazar yazılış sebebini şöyle açıklamaktadır:

"ḥamd ve sipāh şükür bī-ḳıyas ol ḫālıḳ-ı cinn ü ünās yüce teŋriye kim mevcudāt-ı ʿademden vücūda getürdi o medḥ-i bī-ġāyet ve ṣalāvāt bī-nihāyet muḥammed muṣṭafā ḥażretine olsun kim ümmetinden ḍelālet ẓulmātın götürdi ve çün bildi kim ḫayru'n-nās men yenfeʿū'n-nāsdur diledüm kim ṭıb ʿilminden bir muḫtaṣar kitāb ṭaṣnīf ėdem ki ṣıḥḥat-ı ḥıfẓ eylemek ṭarīḳin ve şol marażlar kim çoḳ vāḳıʿ olur anuŋ sebeblerin ve ʿalāmetlerin ve ʿilaçların ẕikr eyleyem ḳaçan kim bir yėrde ḥekīm-i ḥāẕıḳ bulunmasa bu muḫtaṣarla ʿamel eyleyeler ḥaḳ teʿālā ṣıḥḥat-ı ebedī rūẕı ḳıla " (vr. 1b/2-10).

Yukarıda geçen ifadelere bakıldığında yazarın bu eseri yazmasındaki amacı şöyle ifade edilmektedir:

Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla hamd ve şükür o yüce Tanrı'ya olsun ki cinleri ve insanları yaratmış. Yokluktan varlığı meydan getirdi; övgü ve salavat, en yüce mertebe olan Hz. Muhammed Mustafa'ya olsun ki ümmetini zulmetten kurtuluş yolunu gösterdi. Kim insanlara faydalı olanı bilir ve halkın hayrına çalışan olursa işte o seçkin kişidir. Tıp ilminden bir muhtasar kitap yazmayı diledim ki bu kitap sıhhat ve şifaya vesile olsun. Çünkü birçok hastalık vardır; bunların sebeplerini ve belirtilerini anlatmak ve ilaçlarını zikretmek gerekir. Hekim bulunmaması halinde bu muhtasarı yazmakla amel eden Allah'ın izniyle ebedî sıhhat bulur.

Yazar insanlara faydalı bilgiler sunmak amacıyla bu kitabı yazmıştır. Çeşitli hastalıkların olduğunu, bu hastalıkların sebeplerini ve belirtilerini, ilaçların neler olduğunu yazarak insanların sıhhat ve şifa bulmaları için bu eseri kaleme almıştır.

D. Yazılış Tarihi ve Nüshası

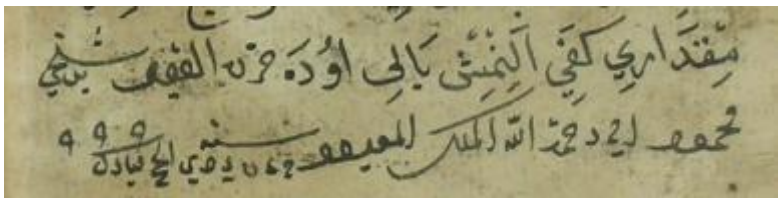

"Sene zilḥicce 999" ifadesinden eserin Ekim 1591 tarihinde yazıldığı anlaşılmaktadır. Kitabu't-Tıbb adlı eserin bilinen tek nüshası **Çorum İl Halk Kütüphanesi Nr. 2943** kayıtlı yazmadır. Bu yazma 63 varaktan oluşmaktadır. Eser 200x140, 155x95 ölçülerindedir. Her sayfasında 13 satır (5 varakta 14, 1 varakta da 15 satır) bulunmaktadır. Yazı türü nesihtir.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNCELEME

1.1. YAZIM ÖZELLİKLERİ

Kitabu̓t-Tıbb adlı eser okunaklı ve harekeli yazılmış olmasına rağmen yer yer harekesiz yazılmış kelimeler de mevcuttur.

ṭutalar 16b/3, içeler 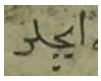 16b/3, göbegi 16b/5

1.1.1. Yazım ve İmla

Eser yazım ve imla özellikleri bakımından 16. yy. Osmanlı Türkçesinin dil özelliklerini taşımaktadır.

Eserde standart bir yazım yoktur. Aynı kelimenin farklı yerlerde farklı yazılmış şekilleri bulunmaktadır.

göbegi 31b/4, göbegine 30b/5, göbegi 16b/5

1.1.1.1. Ünlülerin Yazılışı

Metnimizde a, e, ı, i, o, ö, u, ü olmak üzere 8 ünlü yer almaktadır. Arap alfabesinde kapalı e (ė) için özel bir işaret kullanılmamıştır. Eski Türkçede hem e hem de ی = i ile gösterilen Anadolu ağızlarında anlam ayırt edici özelliğiyle görülmeye devam eden kelimeleri kapalı (ė) olarak gösterdik.

Ünlülerin yazılışında belli bir düzen yoktur. Aynı ünlü bazen yazılmış, genellikle harekelendirilmiş nadir de olsa yazılmamıştır.

/ö/ ünlüsü iç seste "bögrek" sadece hareke kullanılarak yazılmışken "gögüs" sözcüğünde hareke ile birlikte vav (و) da kullanılmıştır. "göbek"kelimesinde ise iç seste bulunan /ö/ ünlüsünde hareke kullanılmadan vav (و) ile yazılmıştır.

bögrek 20b/10, gögüs 2b/2, göbegi 16b/5

1.1.1.1.1. a Ünlüsünün Yazılışı

Metnimizde /a/ ünlüsü elif (ا), medli elif (آ), üstün ve güzel he (ه) ile ve hareke ile yazılmıştır.

Ön seste: Metnimiz harekeli yazılmasının yanı sıra az da olsa harekesiz yazılmış kelimeler bulunmaktadır. /a/ ünlüsü ön seste daha çok medli elif (آ) ile yazılmıştır, ön seste elif (ا) ile yazılmış az sayıda örnek bulunmaktadır.

acı 8b/6, acı 29b/3, atası 53a/1, anası 52b/5,

İç seste /a/ ünlüsü bazen elif (ا) ve hareke ile birlikte kullanılırken bazen sadece hareke ile kullanılmıştır.

boğaz 2a/11, dimağı 11b/6, ṣağır 13a/2, yapрağın 25a/11

İç seste /a/ ünlüsü aynı kelimede bazen harekeyle birlikte elif (ا) ile yazılmışken bazen de sadece hareke ile yazılmıştır.

ağaç 48a/1, ağaçdur 23/6

Son seste: Son seste /a/ ünlüsü hareke ile birlikte güzel he **(ه)** ile yazılmıştır. Ancak harekeyle birlikte elif **(ا)** ile yazıldığı da görülmektedir.

Ana 5a/2, yaza 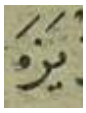 10/6, yumurta 6b/10

1.1.1.1.2. e Ünlüsünün Yazılışı

Metinde /e/ ünlüsü elif **(ا)** ve güzel he **(ه)** ile harekelendirilmiştir.

Ön seste: Metnimiz harekeli olduğu için ön seste /e/ ünlüsü medli elif **(آ)** ile yazılmış, harekesiz yazılan kelimelerde elif **(ا)** kullanılmıştır.

erük 29b/8, eyü 10b/4, etin 15b/2 etin 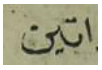 29b/4

iç seste: İç seste /e/ ünlüsü yazılırken hareke dışında herhangi bir işaret kullanılmamıştır.

delügine 8b/1, beŋzi 62a/13, eşek 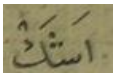 25b/1

İç seste /e/ ünlüsü aynı kelimede bazen harekeli bazen de harekesiz yazılmıştır.

vereme 2b/9, veremine 2b/9

son seste: son seste /e/ ünlüsü hareke ile birlikte güzel he **(ه)** ile yazılmıştır.

niçe 28a/5, nesne 17b/13, benefşe 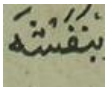 44a/12

1.1.1.1.3. ı, i Ünlülerinin Yazılışı

Ön seste: Ön seste /ı/ ve /i/ ünlüleri bazen elif (ا) bazen de elif+ye (ای) ile yazılmış ve harekelendirilmiştir.

Önseste /ı/ve /i/ ünlüleri aşağıdaki örneklerde elif (ا) yazılmış ve harekelendirilmiştir.

ısıcaḳla 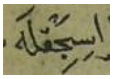 35a/2, ıssıdur 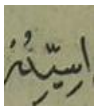 40b/5 igne 20a/8, ince 32a/2,

Aşağıdaki örneklerde /i/ ünlüsü bu kez ön seste elif+ye (ای) ile yazılmış ve harekelendirilmiştir:

iki 8b/1, 48b/5, içün 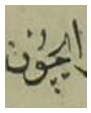 28b/8, 29a/13, incir 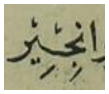 27b/9

Aşağıdaki örneklerde /i/ ünlüsü bu kez ön seste elif+ye (ای) yazılmış aynı kelimenin hem harekeli hem de harekesiz yazımına da rastlanılmıştır.

içün 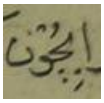 20b/2, içün 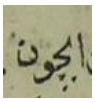 29b/6,

İç seste: iç seste /ı/ ve /i/ ünlüleri bazen ye (ی) ile yazılmış ve harekelendirilmiş bazen de sadece hareke ile yazılmıştır.

Aşağıdaki örneklerde /ı/ ve /i/ ünlüleri iç seste sadece hareke yazılmıştır.

arıdılmış 61a/7, bıraḳsalar 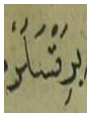 30a/2, ḳızılcuḳ 59a/11,

dilese 45a/10, kişilere 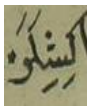 56b/10S

Aşağıdaki örneklerde /ı/ ve /i/ ünlüleri iç seste ye **(ى)** ile yazılmış ve harekelendirilmiştir.

yıl 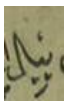 40a/2, yılan 49a/13, kirin 5b/3, şiş 47a/13

Aşağıdaki örnekte görüldüğü gibi aynı kelimenin aynı ünlüsü iç seste bazen ye **(ى)** ile yazılmış ve harekelendirilmiştir bazen de sadece hareke kullanılmıştır.

dişi 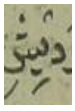 15b/9, diş 15b/11, ḳıl 3b/4, ḳıl 5b/2

Son seste: son seste /ı/ ve /i/ ünlüleri ye **(ى)** genellikle de esreli ye **(ي)** ile yazılarak harekelendirilmiştir.

ağacı 25a/11, 32b/2 ḳatı 26b/8, 34b/10, ḳatı 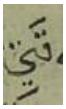 10b/2, 11a/13, 19a/5, ekşi 18b/9, 19a/1, 32b/1, ekşi 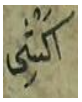 17a/7, 20a/7, tütsi 15b/3,35b/10, 36a/3/11, 50a/5 tütsi 26a/2

Aşağıdaki örneklerde /ı/ ünlüsü için son seste sadece hareke kullanılmıştır.

acı 8b /6, ağacı 45a/13,

Son seste ‘‘acı” kelimesinde /ı/ ünlüsü harekeli yazılmışken başka yerde ise esreli ye **(ي)** ile yazılmış ve hareke kullanılmamıştır.

acı 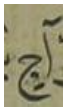 8b/6, acı 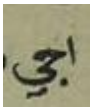 29b/3

1.1.1.1.4. o, ö, u, ü Ünlülerinin Yazılışı

ön seste: Bu ünlüler ön seste bazen elif-vav (او) bazen de elif (ا) ile harekelendirilmiştir.

otları 36a/13, **ö**din, 47a/6, **ö**rdek 11a/8, , **u**çuḳ 9a/1, **u**yḳusuzluḳ 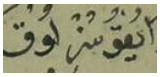 56b/7, **ü**zerine 13b/13, , **ü**mmetinden 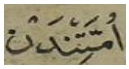 1b/4

Ön seste aynı kelimenin ünlüsü bazen elif-vav (او) bazen de elif (ا) ile harekelendirilmiştir.

öksürük 25b/7, **ö**ksürük 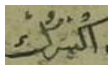 26a/3, **ö**rümcek 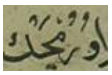 14a/7, **ö**rümcegi 13a/12, **u**yuzlar 4b/4, **u**yuzuŋ 44a/4,**ü**stine 47b/3, **ü**stine 56a/b

iç seste: İç seste /o/,/ö/, /u/, /ü/ ünlüleri bazen vav (و) ile yazılmış bazen de sadece harekelendirilmiştir.

b**o**ynuzın 49b/3, ḳ**o**lına 28a/10 g**ö**ŋül 23a/2, g**ö**zi 52b/8, b**u**run 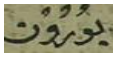 14a/3 ḳ**u**lunç 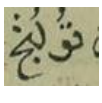 29a/12, y**ü**zük 10b/6, y**ü**zde 45b/1, ṭ**o**puḳda 4b/5, ṭ**o**palaḳ 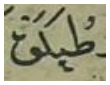 40a/6, s**ö**güt 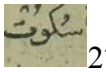 27b/13, d**ö**rt

62a/5, ḳ**u**vvet 22b/4, y**u**murtaya 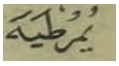 25b/9, s**ü**dügi 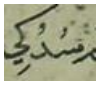 33a/9, d**ü**keli 33a/3

Aşağıdaki örneklerde iç seste /o/,/ö/,/u/,/ü/ ünlüleri aynı kelimenin yazılışında birinde sadece hareke ile yazılmışken diğerinde ise vav (و) ve hareke ile yazılmıştır.

ḳ**o**ca 30a/2, ḳ**o**ca 56b/10, b**ö**grekde 33b/11, b**ö**grek 20b/10, ḳ**u**laḳ 2a/2, ḳ**u**laġına 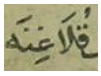 12a/2, s**ü**rme 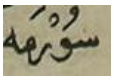 7a/10, s**ü**rme 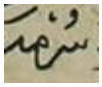 6b/12

son seste: /u/, /ü/ ünlüleri son seste bazen vav (و) bazen de elif-vav **(او),** vav-elif **(وا)** ile yazılarak harekelendirilmiştir.

ḳur**u** 11a/11, ḳur**u** 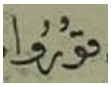 21b/7, ṭatl**u** 22b/5, ṭatl**u** 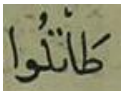 19a/2, dürl**ü** 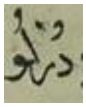 45b/9, dürl**ü** 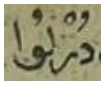 11a/1, ey**ü** 59b/1, ey**ü** 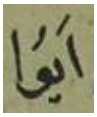 4

1.1.1.1.5. Kapalı ė Ünlüsünün Yazılışı

Metnimizde a, e, ı, i, o, ö, u, ü ünlülerine ek olarak e ile i arasında kapalı **/ė/** sesi yer almaktadır.

Kapalı **/ė/** sesi için özel bir yazım işareti bulunmamaktadır.[1]

[1] Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri: Ses Bilgisi (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019), s. 51-54.

Kapalı /ė/ sesi metnimizde bazen sadece hareke ile gösterilmiş bazen de ye (ى) ile harekelendirilmiştir.

beyān ėder 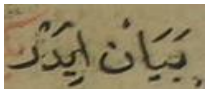 3b/2, 4b/1, 10a/1, bėş 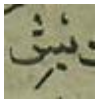 9a/8, 10a/6/8, 55a/13 vėrür 2b/5, 5a/1, 21b/1, 23a/7, yėdi 10b/13, 30/13, yėdürseler 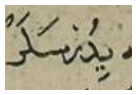 7b/12/14, 22a/3, yėyicek 10a/4, 27a/11, 29b/11, 40b/8

1.1.1.2. Ünsüzlerin Yazılışı

Arapça ve Farsça kelimelerdeki ünsüzlerin yazımı standart olduğundan dolayı sadece Türkçe kelimelerdeki bazı ünsüzlerin yazılışı incelenmiştir.

1.1.1.2.1. b Ünsüzünün Yazılışı

Metinde **"b"** (ب) ünsüzü pişmiş 25a/11 kelimesi sadece **"p"** (پ) ile yazılmıştır. -p zarf-fiili düzenli olarak -p ile yazılmıştır.

barmağına 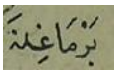 25a/3, **b**işürseler 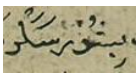 6a/12, pişmiş 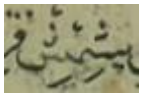 25a/11, ḳa**b**lasa 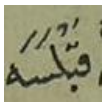 54a/5 ḳarışdur**up** 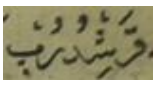 (35b/2), ṣıḳ**up** 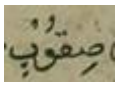 5a/6

1.1.1.2.2. d ve t Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde **"d"** ve **"t"** ünsüzlerinin yazımında kimi zaman ikili yazım şekilleri bulunmaktadır:

ṭutana 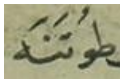 (10a/10), dutan (9a/1), ṭurmasınuŋ 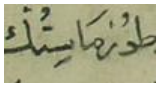 (30a/11), durmasa 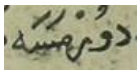 (32a/8), ṭaş (33b/12), daşı (46a/2), ṭırnaḳ (41a/3) dırnaġına 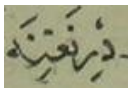 (41a/10)

1.1.1.2.3. c ve ç Ünsüzlerinin Yazılışı

Metnimizde /ç/ ünsüzü çoğunlukla ç (چ) ile yazılmıştır, c (ج) ile yazılışına nadiren rastlanılmaktadır:

Gücle 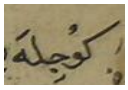 2b/5, 21b/1, 38b/11, nice 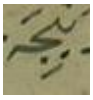 53a/12 niçe 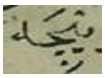 28a/5, aġaç 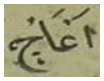 48a/1 çoḳ 10a/1, keçi 11a/7, uçuḳ 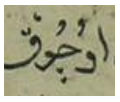 8b/9

1.1.1.2.4. k/g, ḳ/ġ Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde "k" ünsüzü kef (ك) ile "ḳ" ünsüzü kaf (ق) ile yazılmıştır.

ḳoyalar (40b/11), kendü 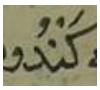 (42b/2)

Metinde "g" ünsüzleri için kef (ك) kullanılmıştır.

gözde 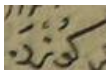 5b/1, gül 8a/8, güzin 5b/13, gögüs 21a/3

1.1.1.2.5. ŋ Ünsüzünün Yazılışı

Metinde bu ünsüz için kef (ك) kullanılmıştır.

anuŋ devası 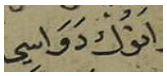 2b/1, eŋse 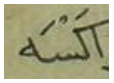 19a/11, göŋül 22b/2, toŋuz 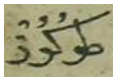 36a/8

Teŋri kelimesindeki /ŋ/ünsüzü n{g (نك) ile yazılmıştır.

Teŋri kelimesinde /ŋ/ ünsüzü **ng** harf grubu ile gösterilmiş olup bu yazım tarihi Türk yazı geleneğinde /ŋ/ ünsüzünün karşılanmasında yaygın olarak kullanılmaktadır.[2]

Ten{gri 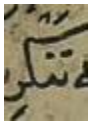 1b/2, Ten{griyi 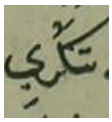 43a/12

1.1.1.2.6. s ve ṣ Ünsüzlerinin Yazılışı

Metinde genellikle ince ünlülü sözcükler "**sin**" (س) ile yazılırken, kalın ünlülü sözcükler "**sad**" (ص) ile yazılmıştır:

ṣaġırlıḳ 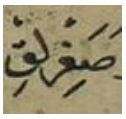 3b/7, **ṣ**avuḳ 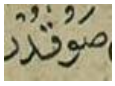 8a12, **s**aḳlaya 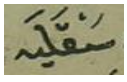 54a/8, **s**aḳsıya 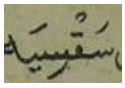24b/5, **s**irkede 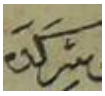 30b/2, **s**üdük 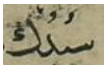 3a/8, **s**üd 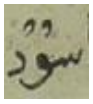 10b/4

Aynı kelimeler kimi zaman "**sad**" (ص) ile kimi zaman "**sin**" (س) ile gösterilmiştir:

sumaḳ 56b/2, **ṣ**umaḳ 31a/8, **s**aḳızın 47b/5, **ṣ**aḳızı 26b/13

[2] Ahmet B. Ercilasun, Türk Dili Tarihi (Ankara: Akçağ Yayınları 2014), s. 82-84.

1.1.1.3. ki ve kim bağlacının Yazılışı

Metinde **"ki"** bağlacı bazen kendinden öncedeki kelimeye bitişik bazen de ayrı yazılmıştır *(Bitişik yazılanların arasına - konulmuştur).*

Aşağıdaki örneklerde **"ki"** bağlacı önceki kelimeye bitişik yazılmıştır:

kim-ki 49b/3, şöyle-ki 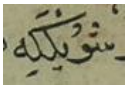 26b/5, oğlan-ki 33b/9, ağrısı-ki 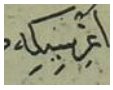 20b/8, 40b/6, çıban-ki 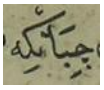 34b/5, kimse-ki 24b/10, 32a/6

kişi-ki 37a/1, içün-ki 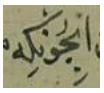 53a/8, 43a/13, ėtmeye-ki 58a/7

Aşağıdaki örneklerde ise **"ki"** bağlacı önceki kelimeden ayrı yazılmıştır:

beyānındadur ki 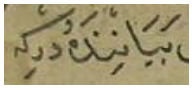 2a/5/8/10, oldur ki 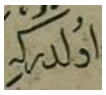 5a/3/5, budur ki 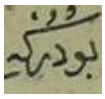 23b/2, 35b/8, göre ki 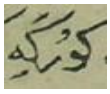 28a/11, bulınur ki 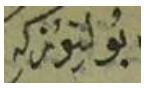 60a/1

kişinüŋ ki 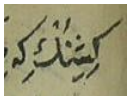 60a/6, 60b/2, ʿilletleri ki 57b/13, eylemeyeler ki 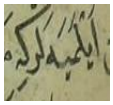 58a/10/11, olur ki 56b/9, gerekdür ki 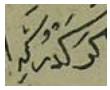 36a/2, 58a/3

Metinde ki yanında kim bağlacı da geçmektedir. **"Kim"** bağlacı da tıpkı **"ki"** bağlacı gibi bazen bitişik bazen ayrı şekilde yazılmıştır:

olsun-kim 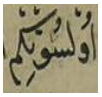 1b/4, ṭaʿām-kim 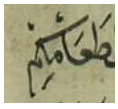 57b/10, içmeye-kim 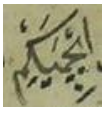 58a/9

gerekdür kim 20a/4/5, oldur kim 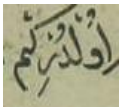 10b/13, olmaya kim 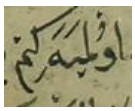

57b/8

Aşağıda aynı örneklerde hem bitişik hem ayrı yazılmıştır:

kişi-kim 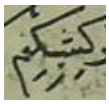 20a/9, 44b/12, kişi kim 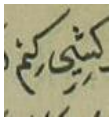 50b/12 ḳaçan-kim 1b/8,

ḳaçan kim 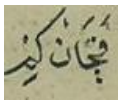 51a/6, 60b/13, 61a/10

1.1.1.4. daḫı Bağlacının Yazılışı

Bu bağlaç metnimizde "ol-dahı" dışındaki diğer kelimelerde kendinden önceki sözcükten ayrı olarak "daḫı" şeklinde yazılır:

ol-daḫı 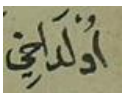 57a/5, yaramaz daḫı 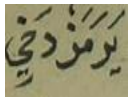 56b/10, biraz daḫı 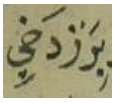 55b/11

1.1.1.5. ḳadar Sözcüğünün Yazılışı

"ḳadar" sözcüğü metnimizde birkaç kelime dışında genellikle ayrı yazılmıştır:

ne-ḳadar 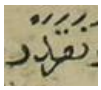 4a/12, 20b/12, 49a/13, 50a/4, şol-ḳadar 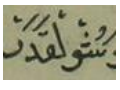 40b/11,

şol ḳadar 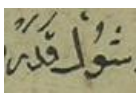 55b/4, ol ḳadar 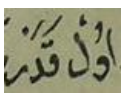 57a/3

1.1.1.6. ṣoŋra Edatının Yazılışı

"ṣoŋra" edatı metnimizde birkaç kelime dışında genellikle ayrı yazılmıştır:

yuduḳdan-ṣoŋra 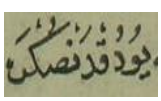 44b12, 47a/5, andan ṣoŋra 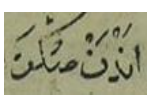 28a/2, 32a/5

1.1.1.7. Türkçe Kelimelerin Yazılışında Uygur Yazı Geleneğinin Etkisi

Türkçe kelimelerde bazen ekler tabandan ayrı yazılmış, ŋ sesi için نك grubu kullanılmış ve kalın sıradan kelimelerdeki /s/ sesi için س kullanılmıştır.

1.1.1.7.1. Eklerin Tabandan Ayrı Yazılması

Aşağıdaki örneklerde eklerin tabandan ayrı yazıldığı görülmektedir

ġalabe-sine 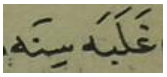 18b/1, müshil-lerde 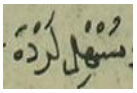 20/a13

1.1.1.7.2. ŋ Sesi İçin نك Kullanılması

Metnimizde yer alan aşağıdaki kelimeler نك ile yazılmıştır.

Ten{gri-yekim 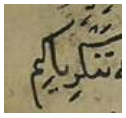 1b/2, Ten{gri 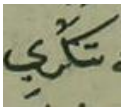 43a/12, ben{güz 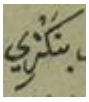 56b/6

1.1.1.8. Türkçe Kelimelerin Yazılışında Arap Yazı Geleneğinin Etkisi

1.1.1.8.1. /u/ ve /ü/ ile Biten Türkçe Kelimelerin Yazılışı

/u/ ve /ü/ ile biten aşağıdaki Türkçe kelimeler vav + elif (**وا**) ile yazılmıştır.

ḳaşl**u** 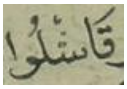 10b/10, ḳur**u** 11b/8, 21b/7, uyḳu 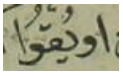 11b/11, ṭatl**u** 6a/11, 19a/2, 24b/5, işb**u** 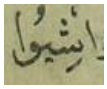 20a/13, 54a/7, dürl**ü** 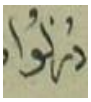 10b/13, 11a/1, kend**ü** 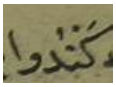 42b/1/2, yükl**ü** 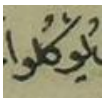 36b/9, 37b/13, 59a/4, ey**ü** 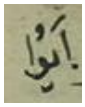 10b/4, 23a/10, 44a/1

1.1.1.8.2. Türkçe Kelimelerde Şeddenin Kullanılması

Türkçe kelimelerde yan yana gelen aynı cinsten iki ünsüz bazen Arapça kelimelerde olduğu gibi tek yazılıp üzerine şedde konulmuştur.

aşşı 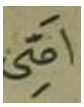 20b/4, 58a/4 58b/8/10, aşşıludur 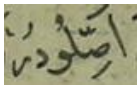 40a/6,issi 4a/10, 9b/11, 11b/8, issiden 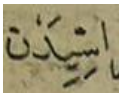 8a/1/12, 8b/14

Aşağıdaki örneklerde /l/ ünsüzü hem iki kez yazılmış hem de üzerine şedde konulmuştur.

yėlleri 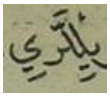 20b/5/7, 40a/10, ḥall ėde 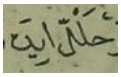 19b/13, 25a/10, ḳullugı 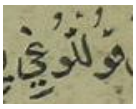 57b/5, küllli 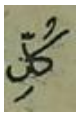 22a/5

1.1.1.9. Arapça ve Farsça Sözcüklerin Yazılışı

Metinde Arapça ve Farsça sözcükler genellikle kendi dillerindeki özgün imlâlarıyla yazılmış olmasının yanı sıra, aykırı yazılışlarına da rastlanılmaktadır.

Arapça ve Farsça kelimelerin aykırı yazılışları şunlardır:

Güzel he (a, e) ile biten Arapça ve Farsça kelimeler bir ek aldıkları zaman genellikle son seste güzel he (a,e) kullanılmadan sadece hareke ile yazılmıştır:

maʿde + sinde 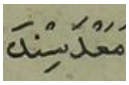 22b/9 sūresin 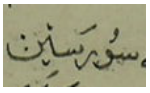 24b/9 benefşe + dür 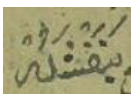 59a/4

1.1.1.9.1. Farklı Şekillerde Yazılan Arapça ve Farsça Kelimeler

Metnimizde geçen Arapça, Farsça kelimelerin bazılarının yazılışları şunlardır:

adḫır Kelimesinin Yazılışı:

Arapça bir kelime olan adḫır (=Mekke ayrığı) sözcüğü metnimizde harekeli ve hareksiz olmak üzere iki farklı yazımı bulunmaktadır:

adḫır 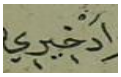 (25a/5), (41b/13), adḫır 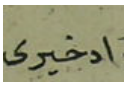 (25a/4)

bādincān Kelimesinin Yazılışı:

Farsça bādingān'ın Arapçalaşmış şekli bādincān (= patlıcan) olan kelimenin metnimizde harekeli ve harekesiz olmak üzere iki farklı yazımı bulunmaktadır:

Bādılcān 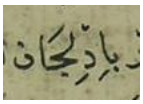 (17a/7), (41a/1), bāṭılcān 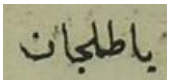 (29b/6)

bevāṣīr Kelimesinin Yazılışı

Arapça olan bevāṣīr (=basur) kelimesinde "s" "ünsüzünün yazımında kimi zaman sad **(ص)** kimi zaman da sin **(س)** harfi kullanılmıştır:

bevāṣīre 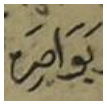 3b/1, bevāsīre 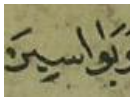 35a/4

fā'ide Kelimesinin Yazılışı:

Metinde birçok yerde geçen Arapça fā'ide (=fayda, yarar) kelimesinin metnimizde üç farklı yazımı bulunmaktadır. Dört yerde fāyide 53a/07 şeklinde yazılmış yani orta hecede ye **(ى)** ile yazılmış, diğer yerlerde ise fā'ide 27b/10 ve fā'īde 29b/01 şeklinde yazılmıştır. fā'ide kelimesinde hemze **(ء)** ile harekelendirilmiş, fā'īde kelimesinde

ise hem ye **(ى)** hem de hemze **(ء)** ile yazılarak harekelendirilmiştir:

fā**y**ide 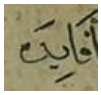 5a/2, fā**ʾ**ide 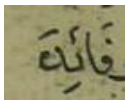 18a/2, fā**ʾī**de 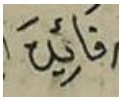 6b/9

ḥekīm Kelimesinin Yazılışı:

Metinde birçok yerde geçen Arapça ḥekīm *(tıp doktoru, tabip)* kelimesinin iki farklı yazımı bulunmaktadır:

Bu örneklerde ḥekim şeklinde yazılan kelimede (i) ünlüsü sadece harekelendirerek yazılmış ve ünlüsü kısadır, ḥekīm şeklinde yazılan kelimede ise ye **(ى)** kullanılmış ve /i/ ünlüsü uzun (ī) yazılarak harekelendirilmiştir. Metnimizde daha çok ḥekīm şeklinde yazımı kullanılmıştır.

ḥe**k**im 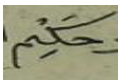 24b/9, 41b/6, 43a/9, ḥek**ī**m 11a/13, 12a/12, 12b/7/11/12…

nīlūfer Kelimesinin Yazılışı:

Farsça bir kelime olan nīlūfer *(su yüzeyinde açan bitki)* sözcüğünün metnimizde dört farklı yazımı bulunmaktadır.

n**ī**l**ū**fer 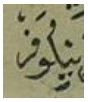 56b/2 n**ī**n**ū**feri 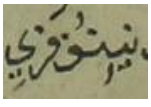 52b/10, n**ü**nūferi 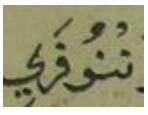 44a/1, nünüferi 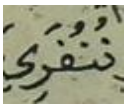 20b/7

sākin Kelimesinin Yazılışı:

Arapça olan sākin (=sakin, durgun) kelimesi metnimizde iki farklı yazımı bulunmaktadır: Bu örneklerde

sākin şeklinde yazılan kelimede (i) ünlüsü sadece harekelendirerek yazılmış ve ünlüsü kısadır, sākīn şeklinde yazılan kelimede ise ye **(ى)** kullanılmış ve /i/ ünlüsü uzun (ī) yazılarak harekelendirilmiştir. Metnimizde daha çok sākīn şeklinde yazımı kullanılmıştır.

sākin 13b/7, 18b/2, sākīn 7b/10, 13a/8/13, 13b/10…

sikencebīn Kelimesinin Yazılışı:

Arapça sikencebīn, Farsça sikengübīn *(= şurup)* olan kelimenin metnimizde üç farklı yazımı bulunmaktadır.

serkengübīnile 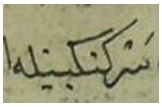 (18a/7),sikencebīnile 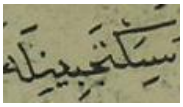 19b/4, sirkengübīn 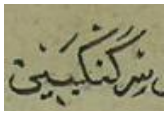 (42a/1)

tīz Kelimesinin Yazılışı:

Farsça bir kelime olan **tīz** *(=çabuk)* kelimesi metinde iki farklı yazımına rastlanılmaktadır. tīz kelimesi sadece bir yerde "tiz" şeklinde yazılmış ve /i/ ünlüsü **(ى)** ile yazılmamış, diğerlerinde ise "tīz" yazımına yer verilmiştir ye **(ى)** ile yazılarak /i/ ünlüsü uzun (ī) yazılarak harekelendirilmiştir.

tizdür 26b/4, tīz 6b/3, 8a/5

zā'il Kelimesinin Yazılışı:

Arapça bir kelime olan zā'il (=geçici, kalıcı olmayan) sözcüğünün, metnimizde üç farklı yazımı bulunmaktadır:

Bu örneklerden zāʾil yazımında iç seste hemze **(ء)** , zāyil yazımında iç seste ye **(ى)** ile yazılmış; zāʾīl yazımında ise iç seste hem hemze **(ء)** hem de ye **(ى)** ile yazılmıştır.

zāʾil 20b/8, zāyil 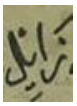 40a/3 zāʾīl 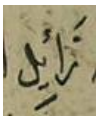 6a/3

zencefīl Kelimesinin Yazılışı:

Arapça bir kelime olan zencefil (=baharat bitkisi) metnimizde kimi zaman zencefīl kimi zaman da zencebīl olarak yazılmıştır.

zencefīl 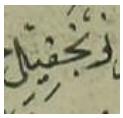 11b/10 zencebīl 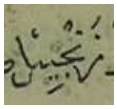 22a/6

1.1.1.9.2. Farsça Tamlamaların Yazılışı

Aşağıdaki örneklerde Farsça tamlamalarda izafet kesresi (-ı/-i) harake ile yazılmıştır.

mevcūdat-**ı** ʿademden 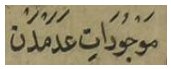 1b/3 ḥekīm-**i** ḫāẕıḳ 1b/8, ṣıḥḥat-**ı** ebedī 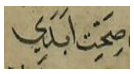 1b/9 ḳalem-i jengārı 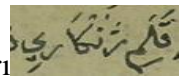 56a/2 ṭabīb-i kisrī 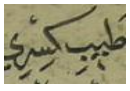 57b/3

Aşağıdaki tamlamalarda izafet kesresi ye **(ى)** veya esreli ye **(ي)** ile harekelendirilmiştir.

cemīʿ-**i** ṭabīat 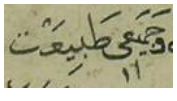 11a/9, cemīʿ-**i** envāʿına 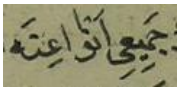 44b/4, ʿażā-**yı** reʾiseden 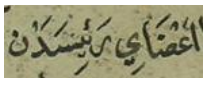 58a/5, ḫanāzīr**i** çıbanınuŋ 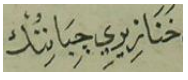 46a/10

İKİNCİ BÖLÜM

2.1. DİL BİLGİSİ

2.1.1. ÜNLÜLER

2.1.1.1. Ünlü Uyumu

2.1.1.1.1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Metnimiz kalınlık-incelik uyumunu bakımından sağlamdır.

Türkiye Türkçesinde büyük ünlü uyumuna uymayan **"ki"** aitlik eki metnimizde uyuma tabidir.

Altın + dağı (19a/10), ḳarnın + dağı (25a/6), ḳavuḳ + dağı (33a/11), gözdeki (5a/10)

2.1.1.1.2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Metnimiz düzlük-yuvarlaklık uyumu bakımından zayıftır. Aşağıdaki kelimeler düzlük-yuvarlalık uyumuna aykırıdır.

açuḳ (43b/6), ḳamusın (62b/5), ayruk (5a/9), ḳaşuġa (5b/4), ḳasuḳ (3a/9), bağur (2b/9); delüye (8a/4), delüksüz (6b/12), eyü (10b/4), içerüsine (36a/13), geçürseler (10b/6) eyleyüp (7a/6)

Metnimizde bazı eklerin ünlüsü daima düz iken bazı eklerin ünlüsü ise yuvarlaktır.

Bu yüzden metnimizde düzlük-yuvarlaklık uyumu son derecede zayıftır.

Ünlüsü Daima Düz olan ekler:

İsimden isim yapım ekleri + çı (demür + ciler 31b/9), + (i)nci (dörd + inci 2a/4);

iyelik 3. teklik şahıs eki + (s)I (ṣaḳız + ı 27a/2, iç + i 61a/7, yumurṭa + sı 18b/13, biri + si 10b/12

görülen geçmiş zaman eki -dı/-di (otur-dı 35/12, deg-di 58a/12,

anlatılan geçmiş zaman eki –mIş (boşat-mış 56b/9, git-miş 28a/11).

Zarf-fiil eklerinden -ıcak (içerü-icek 59a/11, ol-ıcaḳ 5b/9) ve –ınca (düş- ince 36a/2/1, ḳoyul-ınca 19b/1);

emir 2. teklik şahıs pekiştirme eki –gil sadece bu örnekte karşımıza çıkmaktadır. (eyle-gil 11b/12)

Ünlüsü Daima Yuvarlak olan ekler:

İsimden isim yapım eki +lu ṭatlu (<ṭatlıġ) 19a/2, dürlü (<türlig) 10b/13);

fiilden fiil yapım ekleri -ur- (ḳaçur- 4b/2, giyür- 148a/5) ve -dur- (yazdur- 12b/12, yėdür- 7b/12).

İlgi hâli eki +uŋ/üŋ +nuŋ/nüŋ (evüŋ perdesi 141b/10, kişinüŋ ṭalaḳı 27a/7)

2.1.1.2. Ünlü Değişimi

2.1.1.2.1. Yuvarlaklaşma

Yuvarlaklaşma eğiliminin oldukça net olarak görüldüğü Osmanlı Türkçesinde, bu yuvarlaklaşmaların çeşitli sebepleri bulunmaktadır.

1. Dudak Ünsüzleri Nedeniyle: Metnimizde, sözcük kök ve gövdelerinde yer alan b, p, m, v dudak ünsüzlerinin yanında bulunan dar ı/i ünlülerinin yuvarlaklaşmış biçimlerine rastlanılmamaktadır .

2. -ġ/-g Ünsüzlerinin Düşmesi Nedeniyle: Eski Türkçedeki sözcük sonu -ġ/-g ünsüzleri düşmesi sonucunda kendinden önceki ünlüde yuvarlaklaşma meydana gelmiştir[3].

aru (<arıġ) 50/8, dürlü (<türlig) 6b/13, ṣaru (<ṣarıġ) 52b/8, ṭatlu (<ṭatlıġ) 59b/8

Sözcük sonu -g ünsüzü düştüğü halde ünlüsü yuvarlaklaşmayan sözcük de bulunmaktadır.

ḳatı (55a/10)

3. Benzeşme Nedeniyle: Metnimizde, Eski Türkçe döneminde düzlük-yuvarlaklık uyumuna aykırı olarak düz ünlülü olan ancak Eski Anadolu Türkçesi döneminde uyuma girerek düz ünlüleri yuvarlaklaşan ve Osmanlı Türkçesi döneminde de bu yuvarlaklığı koruyan sözcükler bulunmaktadır:

a) İlk hecesi düz, ikinci hecesi yuvarlak ünlülü Eski Türkçe **bedü-** sözcüğünde de **b-** dudak ünsüzünün ve ikinci hecedeki yuvarlak ünlünün etkisiyle ilk hecedeki düz ünlüde yuvarlaklaşma meydana gelmiştir.

büyük (3a/1)

Eklerde Görülen Yuvarlaklıklar:

Dudak ünsüzlerinin etkisiyle ünlüleri yuvarlaklaşan ekler

1. Görülen Geçmiş Zaman 1. Tekil Şahıs Eki -dım/-dim):

diledüm (1b/5)

Görülen geçmiş zaman 1.Çokluk Şahıs Eki -(u)m/-(ü)m, -(u)muz/-(ü)müz:

[3] Faruk Kadri Timurtaş, Eski Türkiye Türkçesi, XV. Yüzyıl (Gramer-Metin-Sözlük), İstanbul: Enderun Kitabevi, 1994, s. 27.

ėtdügümüz (19b/1)

-p zarf-fiil ekinin bağlama ünlüsü metnimizde sadece yuvarlak ünlülüdür.

ḳarışdurup (4b/13), ḳurudup (32b/8), ışladup (36a/9), şıkup (5a/06)

2. -ġ/-g Ünsüzlerinin Düşmesi Sonucu Yuvarlaklaşan Ekler:

Sıfat Eki -lu/-lü (＜-lıġ/-lig):

ṭatlu (6a/011), tuzlu (45a/4), dürlü (8b/4)

3. Benzeşme Sonucu Yuvarlaklaşan Ekler İlgi Eki -uŋ/-üŋ, -nuŋ/-nüŋ:

anuŋla (9b/7), bunuŋla (59b/10), ayunuŋ (42a/5), yarasanuŋ (42b/3)

Fiilden Fiil Yapan Çatı Eklerinin Koruyucu Ünlüsü: Metnimizde çatı eklerinin koruyucu ünlülerinin hem düz, hem de yuvarlak biçimleri bulunmaktadır:

arıdılmış (61a/7), kesilmiş (48b/8), büzüldügin (47b/8), dökülür (57a/9), olınmışdur (56a/6)

2.1.1.2.2. Düzleşme

Sözcük Kök ve Gövdelerinde

Eski Türkçe "üçün" sözcüğünde ilk hecedeki **ü** ünlüsü, **ç**'nin etkisiyle daralarak düz halini almıştır.

içün (19a/9)

Eski Türkçede yuvarlak ünlülü olan "tüp" sözcüğündeki "ü" ünlüsü daralarak düzleşmiştir.

dibinde (15b/6)

İsimden İsim Yapım Eki -lıḳ/-lik:

Genellikle düz ünlülü olan bu ek, bazen düzlük yuvarlaklık uyumuna girerek yuvarlaklaşmıştır.

uyḳusuzluḳ (56b/7), yaḳınlıḳ (58a/10), ṣavuḳluḳ (30a/4), ṣaġırlıḳ (3b/07), dirlik (58a/7), iplik (53a/1), günlük (45b/2).

İsimden İsim Yapım Eki -sız/-siz:

iştāhsız (57a/4), yaġsız (39b/10) zaḥmetsiz (39a/8).

İsimden İsim Yapım Eki -cıḳ/cik:

Genellikle düz ünlülü olan bu ek, düzlük yuvarlaklık uyumuna girerek yuvarlaklaşmıştır.

gelincük (45a/06), ḳarıncuḳ (43a/13) ḳabarcuḳlar

Ettirgenlik Eki -ur/-ür: Klasik Osmanlı Türkçesinde yuvarlak ünlülü olan bu ekin, metnimizde de yuvarlak ünlülü şekilde kullanılmıştır.

bişürseler (47a/10), içüreler (48b/9)

2.1.1.2.3. Genişleme

Eski Türkçedeki "ıġaç" sözcüğünün, sözcük başındaki ünlüsü genişlemiş, sözcük "aġaç"şeklini almıştır.

aġaç (48a/1)

2.1.1.3. Ünlü Düşmesi

aġzı (<aġız+ı) 16b/9, alnı (<alın) 5a/7, ayruḳ (<ayır-uḳ) 35b/5, baġrı (<baġır) 25a/04, beŋzi- (<beŋiz+i-) 62a/13, birbiri (<biri+biri) 9a/8, boyn (<boyun) 10b/7, burn (<burun) 8b/11, buyrul (<buyur-ul) 57b/5, fikr (<fikir) 11b/5, gögs

(<gögüs+i) 21a/1, göŋli (<göŋül+i) 23a/4, ḳarn (<ḳarın) 51b/1, köknār, (<kökinār) 62b/3, oġlan (<oġul+an) 3b/2, ṣabr (<ṣabır) 30b/13, toḫm (<toḫum) 19b/3, zaḫm (<zaḥım) 48a/5, z̲ikr (< z̲ikir) 38b/12

2.1.1.4. Ünlü Türemesi

azacuḳ (az+a+cuḳ) 23b/4

2.1.1.5. Ünlü Birleşmesi

şol (<şu ol) 14b/11, böyle (<bu eyle) 20a/11, şöyle (<şu eyle) 55b/4, nesne (<ne+ise+ne) 4a/12

2.1.2. ÜNSÜZLER

b- ünsüzü

Eski Türkçe bol- "olmak" fiilinde bulunan sözcük başı b- sesi düşmüştür.

olmaḳ (29a/11)

b->f-

Bazı alıntı kelimelerdeki sözcük içinde **"b"** ünsüzü **"f"** ünsüzüne dönüşmüştür.

zencebīl (22a/6) > zencefīl (11b/10)

b- > v-

Eski Türkçe sözcük başı "**b"** ünsüzü, şu sözcüklerde **"v"** ünsüzüne dönüşmüştür.

var (< bar) : aġulu cānverler ṣoḳması varısa 4a/12

var- (< bar-) : yėrine vara 35a/7

vėr- (< bir-) : nefesi gücile vėrür 21b/1.

Eski Türkçede söz içinde bulunan **"b"** ünsüzü yavuz sözcüğünde **"v"** ünsüzüne dönüşmüştür.

yavuz (< yabız) : yavuz baş her ne dürlü olursa 45b/10

t- ünsüzü

ṭ/t- > d-, t- t-, t- ~ d,

Bu değişim, hem kalın hem de ince ünlülü sözcüklerde meydana gelmiştir.

degin (28a/8), depündür- (28a/7), delü (8a/4), depesin (18a/4), dil (2a/9), dile- (1b/5), diril- (3b/10), diri (56b/13), dirlik (58a/7), diş (14b/14), dökül- (57a/9), dört (31b/13), dükeli (33a/3), dün 9a/10, dürlü (10b/13), düz- (10b/13) dilinde (62a/18), dėdikleri (42b/21), derleye (50a/13).

t-> d- Art ünlülü bazı sözcüklerde de t->d- değişimi görülmüştür.

ṭut- (3a/8), dut- (35b/11), ṭoḳuzıncı (19a/11), dokuz (40b/10), ṭur- (30a/11), dur- (32a/8) , ṭırnaḳ (41a/3), dırnaġa (41a/10), yumurṭa (6b/10), yumurda (55a/2)

t- = t- art ünlülü kelimelerin başında bulunan "t" ünsüzü genellikle korunmuştur:

ṭaġ (49b/5), ṭamaḳ (2a/11), ṭalaḳ (2b/13) ṭamar- (19a/10), ṭamla- (33b/7), ṭamla (6a/10) ṭaşra "dışarı" (57a/6), ṭaş "ṭaş" (59a/2), ṭatlu (6a/11), ṭokuzıncı (19a/11) ṭol- (26a/13) ṭoġur- (35b/5), ṭoḳun- (31a/8), ṭut (3a/8), ṭur- (30a/11).

t- ~ d- Aşağıdaki kelimelerin metnimizde hem t'li hem d'li şekilleri bulunmaktadır.

ṭaş (33b/12), daşı (46a/2) , ṭırnaḳ (41a/3), dırnaġa (41a/10)

-d- ünsüzü

-d- > -y-: Eski Türkçenin sözcük içi ve sözcük sonu diş arası "d"ler [d̲/z̲] "y" sesine dönüşmüştür.

ayruḳ- (<aḏruḳ-) 6b/6, ayaḳ <aḏaḳ) 26b/7, büyük <beḏük) 27a/7, ḳoy- <ḳoḏ) 7a/4

-ġ-, -g-, -ġ, -g ünsüzleri

-ġ- > -v-:

Karahanlı Türkçesi döneminde sözcük içi **"ġ"** sesleri metnimizde **"v"** sesine dönüşmüştür.

ṣavuḳ (<ṣoġuḳ) 18b/6, ṭavuḳ (<ṭaġuḳ) 11b/7

Eski Anadolu Türkçesi döneminde düşen çok heceli sözcüklerin sonundaki -ġ/-g'lerin metnimizdeki örnekleri şunlardır.

ḳatı (55a/10), ṣaru (59b/12)

Yön Gösterme Eki -aru/-erü < -ġaru/-gerü

yuḳaru (14a/6), içerü (36a/13)

Sıfat-Fiil Eki -an/-en < -ġan/-gen

olan (59a/13), ṣoḳan (50a/5), aġrıġan (59b/13), oturġan (60a/3) içegen (60a/2)

Zarf-fiil Eki -ınca/-ince < -ġınça/-ginçe

ḳalınca (35b/07), olınca (41b/2), ṭoġurınca (48b/5), gidince (45a/13)

-ḳ-, -k-, -ḳ, -k ünsüzleri

-ḳ- > -ḫ-:

Metinde geçen ḫatun ve yaḫşı kelimeleri Türkçenin Tarihi dönemlerinde görülen k > h değişimini göstermektedir.

ḫātūn (<ḳatun) 6b/10, yaḫşı (<yaḳşı) 11b/4

-ḳ, -k > -ġ, -g

aḳ (17) kelimesinin aġ (5) şeklindeki yazımına da rastlanmaktadır.

aḳ 6a/04, aġ 28a/06,

Sonu "**-ḳ**" ve "**-k**" **ünsüzü ile** biten iki heceli kelimeler, ünlüyle başlayan bir ek aldığında tonlulaşarak "**-ġ**" ve "**-g**"'ye dönüşmüştür.

ayaġ + ı (50b/1), aġlamaġ + ı (38b/8), barmaġ + ına (10b/6), çiçeg + in (50a/3), dirlig + ini (58a/13), dimaġ + ı (9b/8), erüg + i 29b/10, göbeg + i (31a/10), iplig + e (53a/2), günlüg + i (32b/5), ḳabarcuġ + ı (60b/5), kapaġ + ı (5a/1), ḳasuġ + ına (33a/10), ḳavuġ + a 33a/12, kemig + in (49b/3), kepeg + i (21b/10), ḳoruġ (40a/1)

-l- ünsüzü

-l- > ∅

otur-(< oltur-) 9b/8, getür-(< keltür-) 11b/5

Eski Türkçenin "ol" zamir ve sıfatı, metnimizde de "ol" biçimindedir.

ol kişiye (10b/04), ol (28b/2) oldur ki (5a/3)

Eski Türkçenin "şol" sıfatı, metnimizde de "şol" biçiminde kullanılmıştır.

şol çıban (45b/5), şol yėre (49a/2), şol nesneler (56b/3)

–p ünsüzü

-p > -b

Tek heceli bazı sözcüklerin sonundaki tonsuz "**p**" ünsüzü, ünlü ile başlayan bir ekten önce tonlulaşarak "**b**" ünsüzüne dönüşür.

nār ḳabın (11a/12), anuŋ dibin (26b/5)

–t ünsüzü

-t > -d

a) Tek heceli sözcüklerin sonundaki tonsuz "**t**" ünsüzü, ünlü ile başlayan bir ek aldığında tonlulaşarak "**d**" ünsüzüne dönüşmektedir.

gid-er (6a/13), ėd-er (40a/12), yud-sa (24a/1)

b) İki ve daha çok heceli sözcüklerin sonundaki "**-t**" ünsüzü, sözcük ünlüyle başlayan bir ek aldığında tonlulaşarak "**-d**"'ye dönüşür.

akıd-a (55a/5), erid-ür (33a/11), ḳanad-ından (42b/3), ḳurıd-ur (18b/3), işid-ilüpdür (39a/12), yürid-ür (35b/9)

2.1.2.1. Tonlulaşma

Çok veya tek heceli sözcüklerin sonundaki tonsuz p, t, ḳ, k, ve ç ünsüzleri, ünlü ile başlayan bir ekten önce tonlulaşarak b, d, ġ, g ve c ünsüzlerine dönüşürler.

aġaç + ı (20b/3), ayaġ + ı (57b/1), bardaġ + a (13b/9), barmaġ + ın (41b/4), boncuġ + ı (27b/7), bögreg + e (33a/12), çekirdeg + i (31b/11), çiçeg + i (45b/2), çömleg + i (40b/11), çöreg + i (12a/2), çürüg + i (18a/6), emceg + ine (46b/8), erüg + ü (29b/10) göbeg + e (31a/1), günlüg + i (32b/5), ḳabaġ + ı (6b/7), ḳabarcuġ + ı (60b/5), ḳasuġ + ı (34a/12), ḳaşuġ + a (5b/4), ḳavuġ + a (3a/7), kepeg + i (21b/10), ḳulaġ + a (13a/3), ḳuşmaġ + a (24a/5), oġlancuġ + ı (34b/1), öksürüg + e (25b/4), örümceg + i (13a/12), panbuġ + ıla (5b/4), ṣavuḳluġ + ın (22b/10), sögüd + i (34b/4), ṣuṣalıġ + ı (23a/10), sülüg + i (17b/12), ṭamaġ + ı (2b/10), ṭırnaġ + ı (41b/4), terlig + in (22b/11), ṭopalaġ + ı (33a/10), ṭopuġ + ınuŋ (43b/8), ṭuṭaġ + ı (59b/13), unutsalıġ + ı (60a/8)

2.1.2.2. Ünsüz Türemesi

-y- Türemesi: Türkçenin yapısı gereği, ünlüyle biten bir köke, yine ünlüyle başlayan bir ek geldiğinde araya -y- yardımcı ünsüzü girmektedir:

(65a/16), eleyeler (7a/12), eyleyeler (53a/1) vėrmeyeler (52b/11)

“ile” edat ve bağlacı ünlü ile biten kök ve gövdelere geldiğinde araya -y- yardımcı ünsüzü girer.

ṣuyıla 6a/5, yumurṭayıla, 10b/4 sirkeyile 16a/5

Sözcük başında bir kelimede ünsüz türemesi görülmektedir.

ur-(34a/8), ＜vur- (32a/09) 34a/8

2.1.2.3. Ünsüz İkizleşmesi

Eski Türkçede bulunan sözcük içi ünsüzlerinde birkaç örnekte, bazı seslerin düşmesi ya da değişmesi sonucu ikizleşmiştir:

aṣṣı “fayda” 20b/4, 58a/4, 58b/8…

issi “sıcak” 4a/10, 11b/8, 12a/1

ottuz (50b/8), (＜otuz) (4a/08)

ṭoḳkuzıncı (50b/8), ＜dokuzuncu (40b/10)

yėddi 37b/12, ＜yėdi (10b/13)

yigirmi sekkizinci (44a/4), ＜ yirmi sekizinci (3b/10)

2.1.2.4. Ünsüz Uyumu

Tonsuz ünsüzle biten kök ve gövdelere gelen eklerin başındaki tonlu ünsüzler bu dönemde ve metnimizde bazı eklerin kalıplaşmış şekilleri sebebiyle uyuma girmelerinin yanı sıra bir söcükte benzeşme, bir tane sözcükte de gerileyici benzeşme görülmektedir:

Türkçe (37a/3)

melhem (7a/3) < merhem (47b/6

2.1.2.5. Hece Yitimi

Bu ses olayına metnimizdeki örnek, ek-fiil olarak kullanılan durur'un -dur/-dür şeklinde ekleşmiş biçimi olarak görülmektedir.

yoḳdur (< yoḳ durur) 28a/5

vardur (< var durur) 56b/9

kimse (< kim + er-se) 5b/6

2.1.2.6. Ünsüz Düşmesi

Sözcük ortasında iki kelimede ünsüz düşmesi meydana gelmiştir.

bile (41b/1), < birle (13a/10)

ḳabacuḳ 45b/9, < ḳabarcuḳ (50b/09)

2.1.2.7. Metatez (Göçüşme)

İki sesin yer değiştirmesine denir.

Metinde yer alan bazı kelime biçimleri, Türkçenin tarihi dönemlerinde görülen metatez olayını yansıtmaktadır.[4]

çöl**m**ege (35b/6) < çö**m**lek (40b/1)

e**ş**ki (11a/6) < e**k**şi (17a/7)

gü**n**lük (14a/13) < gü**l**nük (47a/10)

[4] Ahmet B. Ercilasun, Türk Dili Tarihi (Ankara: Akçağ Yayınları, 2014), s. 95-97.

2.2. BİÇİM BİLGİSİ

2.2.1. SÖZCÜK YAPIMI

2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

-an: çokluk ifade eden isimler türetir.

oġlan oġ(u)l + an 3b/2

-aş: isimden isim türetir.

gün + eş 24b/6

-az: isimden isim türetir.

geŋ + ez 2a/4

-ca/-ça: Özellikle sıfatlara ve zarflara çekim eki gibi gelerek asıl işlevi olan benzerlik, eşitlik, görelik, nispetlik anlamlarının yanı sıra dil ve lehçe isimleri de yapar.

bun + ca (56b/11), ḳatı + ca (39b/10), ḳolay + ca (23a/3), ṣaru + ca, (17a/12), uzun + ca (51a/10), ʿArāb + ca, (32b/11), Fārsī + ce (36b/4) Türkçe (37a/3)

-cak: İsimden isim türetir.

ılı + caḳ (8a/9), usı + caḳ (9a/6)

-cı/-ci, -çı/-çi: İsimlerden, meslek ve uğraşı isimleri türetir.

demür + ci (49b/7)

-cuḳ/-cük: İsimlerden, küçültme ifade eden isimler türetir.

ada + cuḳ (46a/12), aza + cuḳ (23b/4), ḳarın + cuḳ (43a/13), ḳabar + cuḳ (4a/2) ḳarın + cuḳ (43a/13), ḳızıl + cuḳ (59a/11), oġlan + cuḳ (46b/13), uşa + cuḳ (48a/6), uva + cuḳ (16b/2), dere + cük (21b/3), gelincük (45a/6)

-ıl: Renk adı yapar:

ḳız + ıl (21a/1), yaş + ıl (30b/12)

-lıḳ/-lik: İsimlerden soyut isimler türeten işlek bir ektir. Metnimizde düz ünlülü olan bu ek, bazen düzlük-yuvarlaklık uyumuna girerek yuvarlaklaşmıştır.

aġır + lıḳ (3a/5), aġ + lıġ (6b/4), aḳ + lıġ (41a/10), asān + lıḳ (38a/8), ḫasta + lıḳ (46b/1), cüẕẕā + lıḳ (60b/6) cüẕām + lıḳ (60b/6), ṣaġır + lıḳ (3b/4), ṣusa + lıḳ (40a/4), ḳalıŋ + lıġ (27b/3), yaḳın + lıḳ (58a/10), yaş + lıġ (8a/3), er + lik (20b12), geŋiz + lik (51a/9), dir + lik (58a/7), ip + lik (53a/1), ter + lik (43a/6), cünūn + luḳ (2a/2), ṣavuḳ + luḳ (30a/4), uyḳusuz + luḳ (56b/7), gün + lük (14a/13)

-lu/-lü: İsimlerden isim türeten en işlek ektir.

ad + lu (4a/4), aġu + lu (47b/8), aṣṣı + lu (40a/6), (4a/12), ayaḳ + lu (10b/2), balgam + lu (22b/9), cerāḥat + lu (47b/11), ḳaş + lu (10b/10) mizāc + lu (23b/6), ṣoġulcan + lu (60a/9), ṭabīʿat + lu (60b/8), taş + lu (10b/5), ṭat + lu (59b/8) ṭuz + lu (45a/4), dür + lü (8b/4), fāʾide + lü (24a/8), İdremüt + lü (5b/2), siḥir + lü (33b/5) yük + lü (35b/10), zaḥmet + lü (36a/12)

-(ı)ncı/-(i)nci, -(u)ncı/-(ü)nci: İsimlerden sıra sayı sıfatları türetir.

altı + ncı (2a/7), ḳırḳ + ıncı (4b/9), on + uncı (20b/10), ṭoḳuz + ıncı (2a/13), iki + nci (1b/12), üç + inci (3a/11), dörd + inci (3b/2), bėş + inci (3b/4), yėdi + nci (3b/8)

+ rak: Küçütme ismi yapar:

az + raḳ (47a/4), rencī + raḳ (26a/13), yig + rek (15b/1)

+ sız/suz: yokluk sıfatı türetilmiştir.

iştāh + sız (57a/4), yaġ + sız (39b/10) zaḥmet + siz (39a/8), ṣu + suz (57a/10), yaġ + suz (39b/12), delük + süz (6b/12), göz + süz (16a/8), zaḥmet + süz (38a/6),

+uz: yaluŋ + uz (45b/1)

2.2.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler

-a/-e: İsimlerden hem geçişli hem geçişsiz fiiller türetir.

beŋ(i)z + e- (45a/8), dil + e- (59a/12)

-(a)r/-(e)r: İsimlerden geçişsiz fiiller türetir.

ḳar + ar-maḳ (14b/4), ṣar + ar-maḳ (56b/6)

-la/-le: İsimlerden, hem geçişli hem geçişsiz fiiller türeten işlek bir ektir.

boġaz + la- (28b/1), bes(i) + le- (43b/9)

-lan-: geçşiz eylem türetir.

bere + le-n- (31a/2), iriŋ + le-n- (48a/8), pire + le-n- (3a/4)

-var: İsimlerden geçişli fiiller türetir.

ṣu + var- (31b/10)

2.2.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler

-aḳ: Fillerden isim türetir.

ḳorḳ-aḳ (60b/3, yat-aġ(ḳ) (37a/5)

-am: fiilerden isim türetir.

dut-am (55b/1)

-ġan/-gen: Aslında sıfat-fiil ekidir.

ışır-ġan (45b/13)

-ḳ/k/ : Fillerden isim türetir.

büyü-k (27a/7), uza-ḳ (60a/3)

-ḳu: Fillerden isim türetir.

uy(u)-ḳu (11b/5)

-lu/lü: Fillerden isim türetir.

baġ-lu (33b/5)

-ma/-me: Aslında isim-fiil eki olan bu ek, kalıcı isimler de yapar.

çıḳar-ma (4a/7), ḳana-ma (15a/9), sür-me (6b/12), türe-me (3a/3), yürü-me (36b/8)

–maz: Sıfat-fiil eki olan –maz eki bazen kalıcı sıfatlar da yapmaktadır.

yara-maz (59b/8), ṭoġur-maz (45b/4)

-mak: fiilerden isim türeten bu ek isim fiil ekidir.

aġrı-maḳ (1b/11), baṣ-maḳ (31a/3), çaḳ-maḳ (35b/4), ḳaynat-maḳ (8a/6), ḳoḳ-maḳ (16b/7), ol-maḳ (3a/1), ṭala-maḳ (49a/13), ṭamzurmaḳ (14a/3), ṭomur-maḳ (2a/6), ṭut-maḳ (3a/5), yarıl-maḳ (16b/7), yaşar-maḳ (1b/12), bit-mek (5b/2), derle-mek (41b/11), diril-mek (3b/10), dön-mek (2b/6), dürtün-mek (26a/6), düş-mek (1b/11), ėt-mek (25b/13), gėç-mek (34a/2), gider-mek (28a09), git-mek (32b/2), iç-mek (58a/9), işit-mek (2a/4), şiş-mek (2a/10/5), yė-meḳ (14b/5)

-mur: Fiillerden isim türetir.

yaġ-mur (24b/5), kö-mür (28a/7)

-(y)ucı/-(y)üci, -(y)ıcı/-icı (-ıġçı/-igçi): Osmanlı Türkçesi Döneminde hem yuvarlak hem de düz ünlülü şekilleri kullanılan "-ıcı/-ici, -ucı/-üci" fiilden isim yapım eki metinde düz şekilde yer almaktadır.

ışır-ıcı (50a/7), bişür-ici (27b/4)

-uḳ/-ük: Fiillerden isim türetir.

art-uḳ (6b/7), ayr-uḳ (7a/12), ṣav (ṣoġ) -uḳ(18b/6), yan-uġ(ḳ) (7a/3), yar-uġ(ḳ), (34b/1) (9a/13), öksür-ük (26a/3)

-ı/-u: Fillerden isim türetir.

dir-i (56b/13), (61a/3) ayr-u (61a/3), ḳoḳ-u (17a/10), ḳorḳ-u (38b/8), yar-u (47a/3)

2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

Edilgen çatı eki

-(ı)l/-(i)l: Ünsüz ile biten fiillere gelen edilgen çatı ekidir. Ekin bağlayıcı ünlüsü genellikle düzdür. Ancak metnimizde bu ünlünün uyuma girip yuvarlaklaştığı örnekler de bulunmaktadır.

aç-ıl- (33a/10), arı-dıl-(61a/7), yar-ıl- (34a/12) yaz-ıl- (24b/9), deş-il- (55a/4), ez-il- (8b/12), işid-il- (39a/12), kes-il- (19b/5), boz-ul- (47b/3), buy(u)r-ul- (57b/5), ṭut-ul- (13b/1), büz-ül- (47b/8) dög-ül- (31a/4), dök-ül- (57a/9)

Dönüşlü Çatı Eki

–(ı)n, -(i)n:

al-ın- (18b/4) bul-ın- (60a/1), daḳ-ın-(32b/2), ṭala-n- (50b/4), dürt-ün- (26a/6), ele-n- (32a/2) ṣaḳı-n- (57a/7), ṣula-n-(60a/6)

Ettirgen Çatı Eki

Hem geçişli hem de geçişsiz fiillerden geçişli fiiler türeten ettirgen çatı ekleri:

-dur/-dür:

arın-dur- (33a/8), ağar-dur- (15a/7), al-dur- (57a/2), bulaş-dur- (14a/6) 55b/7), ḳabar-dur- (17a/7), ḳarış-dur- (13a/2), ḳız-dur- (45a/11), ḳuru-dur- (18b/3), ḳuṣ-dur- (23a/6), yumşa-dur- (19a/4), yan-dur- (49a/8), yapış-dur-(54a/7), yaz-dur-(51b/4),

bil-dür- (11b/13) çügündür- (26b/1), depin-dür- (28a/7) diŋ-dür- (14a/5), düz-dür- (10b/10), ėt-dür-(55b/7), gėy-dür- (50b/2) göyün-dür- (15a/11), in-dür- (40b/12), öl-dür-(50a/4), yė-dür- (7b/12), yėdür-(7b/12)

Geçişsiz fiillerden geçişli fiiller türeten ettirgen çatı ekleri:

-ar/-er:

çıḳ-ar- (9b/11), ḳop-ar- (6b/7) gid-er- (43b/5)

-ur/-ür:

art-ur- (8a/3), bat-ur- (47b/10), ḳaç-ur- (4b/2), ṭoġ-ur-(35b/5), yat-ur- (37a/9) geç-ür- (7a/9), biş-ür- (25a/11), bit-ür- (16a/4), düş-ür- (15b/4), gėy-ür- (10b/9), iç-ür- (10b/4), yėt-ür- (6a/10)

-gur:

yėr-gür- (33a/3)

-(ı)t/-(i)t: Ünlü veya l ve r'den biriyle biten çok heceli fiillere getirilir. (Gülsevin, 2014: 115). Ek kendisinden sonraki ünlünün etkisiyle ötümlüleşerek d'ye dönüşmektedir.

ağrı-d(t)- (10a/1), aḳ-ıd(t)- (55a/5), boşa-t- (56b/9), eri-t- (47b/5), ḳayna-t- (13a/7), ḳazı-d(t)- (46a/7), ḳuru-t- (17b/11) ışla-t- (30b/2), ḳuru-d- (32b/08) oḳu-t- (12b/12), sür-t- (44b/13), yürü-d(t)- (37b/4)

2.2.2. İSİM

2.2.2.1. Çokluk

+lar/+ler:

Türkçe'nin çokluk eki **"+lar, +ler"**dir. Çokluk ekleri hep iyelik, soru ve ad çekimi eklerinden önce gelir. Kendi dışındaki işletme ekleri daha sonra yer alır.

bun+lar (18b/8), çıban+lar (4b/5), ısıtma+lar (3b/10), ḳabarcuḳ+lar (4b/3), ḳoḳu+lar (12b/9), oġlancuḳ+lar (46b/13), ot+lar (11a/13), ṭamar+lar (57a/1), ṭırnaḳ+lar (3b/9), uyuz+lar (4b/4), yaġ+lar 35b/5, demürci+ler (31b/9), isim+ler (10a/6), kişi+ler (16a/10), nesne+ler (10a/1), siŋir+ler (19a/12), şiş+ler (59a/10), verem+ler (25a/12), yük+ler (40a/3).

2.2.2.2. İyelik Ekleri

İyelik ismin kendisine tabiî olan unsurlarla ve kendisinin ilgili bulunduğu isimlerle münasebetini ifade eden gramer kategorisidir. İyelik bir bağlılık, bir aidiyet, bir mülkiyet gösterir.

Metnimizde iyelik eklerinden 1.,2. tekil şahıs eki ile 1.ve 2. çoğul şahıs eki kullanılmamıştır. 3. tekil ve çoğul şahıslarda ise düz olarak kullanılmıştır. 1. tekil ve1. çoğul şahıslarında eklerinde ise koruyucu ünlü her zaman yuvarlak, 3. çoğul eki ise düz ünlülüdür.

3. Tekil Şahıs: -ı, -i /-sı, -si

aġac+ı (35b/2), baş+ı (55a/11), ẖastalıġ+ı (52b/6), ḳab+ı (17a/3), ḳoz+ı (62b/3), kurd+ı (31a/2), şarāb+ı (25b/5), ṣu (y)+ı (56b/4), ṭaş+ı (33a/11), toḫm+ı, (27b/4), turb+ı (26a/7), ṭuzluġ+ı (33a/2), yol+ı (33b/7), yaġ+ı (20b/13), yaş+ı (3b/12), yolı (33b/7).

çekirdeg + i (31b/11), çiçeg + i 45b/3, çöreg + i (12a/12), diken + i (14a/4), göz + i (7a/7), göbeg + i (33b/4), gün + i (12b/8), heves + i (37a/9), süd + i (33b/13), südüg + i (33b/8) şerbet + i (23a/9).

aġrı + sı (40b/6), ana + sı (38b/9), ata + sı (53a/1), barça + sı (53a/12), burı + sı (3b/3), (42a/7), ısıtma + sı (42a/1), ḳoḳu + sı (9a/5), ṣaru + sı (21a/11), ṣaruca + sı (17a/12), yara + sı (47a/13), yaru + sı (62b/4), yumurṭa + sı (18b/13), biri + si (10b/12), ditreme + si (24b/4), gėce + si + nde (22a/11), işkembe + si (32a/8), iyi + si (30b/12).

Bazı kelimelerde iyelik 3. teklik şahıs eki üst üste kullanılmıştır.

Türkçenin tarihi dönemlerinde görülen ve birden fazla iyelik ekinin aynı kelimede art arda kullanılmasıyla ortaya çıkan aitlik bildirme özelliğini yansıttığı görülmemektedir.[5]

Metnimizdeki örnekleri şunlardır:

ismüŋ bir + i + si (10b/12), cemī^{c} + i + si (61a/9), dükel + i + si (49a/9)

3. Çoğul Şahıs: -ları/-leri

ziyānları (58a/12), yilleri (31a/11)

2.2.2.3. İsim Hâl Ekleri:

2.2.2.3.1. Tamlayan Hâli (genitif): + uŋ/ + üŋ, + nuŋ/ + nüŋ

İlgi durumu eklendiği ad ile başka bir ad arasında sahiplik, ilgi bağı kurma durumuna denir. İlgi hâli eki metnimizde yuvarlak ünlülüdür.

aġzı + nuŋ dadı (59b/08), ʿavrat + uŋ boynına (37a/12), ayu + nuŋ ḳanın (6a/10), bostān seẕābı + nuŋ ṣuyın (8b/10), delüce baḳla + nuŋ unın (30a/129),

[5] Tahsin Banguoğlu, Türkçenin grameri,Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011, s. 324-330.

ḳablubaġa + nuŋ ödin (38a/2), ḳarlaġucuŋ anasın (17b/7), oġul otı + nuŋ yapraġın (23a/13), oġlancuḳlar + uŋ ḳaşuġuna (39b/4), ṣıġır yoġurdı + nuŋ ayranın (22a/5), ṣu ṣıġırınuŋ ṭırnaġın (7b/12), yaşıl ḳurbaġa + nuŋ ḳanın (6b/6), egir + üŋ köki + nüŋ ṣuyı (5a/03), eşeg + üŋ alın derisin (10b/08), kimse + nüŋ dırnaġına (41a/12), kişi + nüŋ burnına (8b/1), siŋürler + üŋ aġrısına (20b/3), ṭaġ keçisi + nüŋ derisinden (49b/05), yüzi + nüŋ rengi (60a/10).

2.2.2.3.2. Belirtme Hal Eki (akuzatif)

Türkçede isim veya zamirlerin cümlede nesne görevinde kullanılmasını sağlayan hâl ekidir. Sözcüğün cümlede belirli bir varlık veya olayı işaret etmesini sağlar.

Metnimizde, belirtme durumu ı/i şeklindedir.

-(y)ı/-(y)i: Sözcüğün yalın haline ünsüz ile bitiyorsa -ı/-i, ünlü ile bitiyorsa araya –y koruyucu ünsüzü alarak gelir. 3. şahıs iyelik eklerinden sonra ise zamir n'si ile birlikte kullanılır.

ad + ı (37a/3), ayaġ + ı (57b/1), ayran + ı (22a/8), başın + ı (44b/11), çıban + ı (46b/07), devāsın + ı (4b/1), ḳapaġ + ı (5a/1) ḳarn + ı (24a/09), ḳasuġ + ı (34a/12), ḳavud + ı (32b/1), ḳoz + ı (62b/3), ḳurdın + ı (20a/8), otın + ı 49b/6, ṣabun + ı (46b/12), ṭaşın + ı (38a/5), ṭon + ı (50b/1), uyuz + ı (44b/13), yaġın + ı (43b/9), zarar + ı (28a/05).

dirligin + i (58a/13), ciger + i (22a/7), çiçeg + i (45b/3), ecel + i (46b/1), geŋez + i (14a/11), gözin + i (62a/11), ḳalb + i (23b/10), kepeg + i (21b/10), kiremed + i (21b/3), kök + i (48a/6), nefes + i (21a/13), ödin + i (6b/5), sebeb + i (33b/8), sigil + i (44a/06), şiş + i (26b/11), yėrlerin + i (56a/9).

ağrı + yı (21b/4), altıncı + yı (59a/5), baḳla + yı (19b/1), baldırıḳara + yı (55b/2), (12a/3), sırça + yı (15a/6) yarasa + yı (40a/9).

b) 3. Kişi İyelik Ekinden Sonra Gelen -n

3. kişi iyelik ekinden sonra gelen -n belirtme hal ekinin kullanılması, Türkçenin tarihi dönemlerinde yaygın olarak görülen bir çekim özelliğini yansıttığı görülmektedir.[6]

ağacı + n (15a/12), ağrısı + n (59a/6), anası + n (17b/7), bağarsuġı + n (25b/10), barmağı + n (41b/4), başı + n (56a/4), boynuzı + n (7a/6), çiçegi + n (50a/3), çekirdegi + n (14b/6), depesi + n (18a/4), dibi + n (55/2), ḳabı + n (7b/14), ḳamusı + n (62b/5), ḳanı + n (6a/10), ḳoḳusı + n (59b/1), köpügi + n (46a/8), ṣaḳızı + n (35b/13), ṣarusı + n (61b/10), sirkesi + n (9a/1), ṣuyı + n (17a/12), şerbeti + n (11a/10), şişi + n (19a/7), ṭaşağı + n (35a/2), ṭırnağı + n (28a/6), yapraġı + n (55a/5), yavrusı + n (17b/08).

2.2.2.3.3. Yönelme Hâl Eki (datif): + a/ + e:

İsmin belirtiği varlığa doğru bir yönelme, yaklaşma ya da hedef bildiren durmunu ifade eder. Bu ek, fiilin yöneldiği nesneyi veya amacı gösterir. Türkçede dolaylı tümleç görevinde kullanılır. Ünlü ile biten sözcüklerde araya -y- bağlayıcı ünsüzü girer.

adın + a (32b/11), ağız + a (17a/5), alın + a (59b/3), aşın + a (36a/3), ayağın + a (43b/10), bardağ + a (13b/9), baş + a (7b/9), boğaz + a (18a/5), dırnağ + a (41a/10), ḳapağ + a (6b/1), ḳan + a (18b/8), ḳaşın + a (10b/11), ḳaşuġ + a (5b/4) ḳolın + a (28a/10), ḳulağın + a (12a/12), ṭaş + a (49a/12), yanın + a (39a/13).

[6] Zeynep Korkmaz Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi (Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları,2017) s.270-272.

beden + e (39b/5), ciger + e (22a/6), çölmeg + e (35b/6), demür + e (38b/7), elin + e (43b/10), ev + e (50a/3), göbegin + e (30b/3), geŋez + e (14a/2), gün + e (20a/3) güneş + e (60a/3), ḳalb + e (22b/4), öksürüg + e (26a/4), sigil + e (44a/7), şiş + e (34b/9), yėr + e (31a/8), yüreg + e (23b/8), yüz + e (16a/8).

dimaġu + ya (25b/4), ısıtma + ya (42a/2), saḳsı + ya (24b/5), ṣu + ya (28a/1), ṭamaġı + ya (30a/6), yumurṭa + ya (25b/9), delü + ye (8a/04), eŋse + ye (14a/12), ėrte + ye (55b/6), gevde + ye (44b/7), kimse + ye (42b/2), kişi + ye (7b/12), eŋse + ye (2a/5) nesne + ye (28a/1), sirke + ye (41a/4), üskürü + ye (53a/12).

2.2.2.3.4. Bulunma Hâl Eki (lokatif): + da/ + de

İsmin belirttiği varlığın, bir mekân ya da zaman içinde bulunduğunu ifade eder. Bulunma hâl eki, eylemin gerçekleştiği yer veya zamanı belirtir ve genellikle yer tamlayıcısı (dolaylı tümleç) görevinde kullanılır.[7]

aġacın + da (14b/12), aġız + da (15a/1), altın + da (10a/7), arḳasın + da (53a/8), ay + da (58a/3), baş + da (46b/7), balġam + da (17a/4), bardaḳ + da (61a/4), boġazın + da (17b/6), havan + da(55b/2), ḳabaġın + da (4b/12), ḳarnın + da (30b/4), ḳasuḳ + da (34a/8), ḳatın + da (57b/6), ḳavuḳ + da (34a/6), kitāb + da (1b/6), ocaḳ + da (7a/1), tamaġın + da (38b/9), ṭırnaġın + da (41a/11), ṭopuḳ + da (54b/10), uyḳu + da (24b/3), yanın + da (27b/11).

beden + de (60b/8), bögrek + de (33b/11), çeŋeler + de (18a/6), çerçiler + de (18a/6), dil + de (15a/2), el + de (47b/7), ev + de (49b/7), gėcesin + de (29a/4), gevde + de (43b/3), gögüs + de (20b12), gölge + de (36a/11), güneş + de (43b/6), günin + de

[7] Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, İstanbul: Bayrak Yayınları, 2009, s. 226.

(28b/9), ḥefte + de (58a/2), incük + de (4b/5), mürde + de (58a/7), öyken + de (21b/4), sirke + de (30b/2), yerin + de (46b/3), yüregin + de (49b/4), yüz + de (16b/2).

2.2.2.3.5. Ayrılma Hâl Eki (ablatif): + dan/ + den

Ayrılma hâl eki, ismin belirttiği varlıktan uzaklaşma, çıkma, sebep veya karşılaştırma anlamı katarak kelimeyi cümlede dolaylı tümleç ve zarf tümleci yapar.

aġrısın + dan (11b/2), aġız + dan (17a/11), altısın + dan (57b/7), artuġın + dan (58a/3), bāġ + dan (4b/2), baldır + dan (19a/10), balġam + dan (42a/3), baş + dan (29a/13), boġaz + dan (18a/10), ġayrı + dan (27a/7), ısıtmasın + dan (42b/6), ḳanadın + dan (42b/3), ḳan + dan (56b/12), ḳarın + dan (32b/13), ḳum + dan (62a/2), od + dan (4b/1), ṣavuḳ + dan (9a/4), ṭamar + dan (19a/10), ṭaş + dan (62a/2), yaġ + dan (13a/8).

beden + den (57a/6), bėl + den (40b/6), bėz + den (10b/4), birbirin + den (7a/2), derisin + den (49b/5), dibin + den (15a/11), dirhem + den (30a/1), dişin + den (48b/09), ekmegin + den (45a/5), elek + den (31a/1), emcegin + den (38b/9), etin + den (11a/7), ev + den (49b/7), gevde + den (26b/11), gögüs + den (21a/4) gün + den (28b/1), issi + den (13a/9), kez + den (58a/2), kepek + den (35a/3), nesneler + den (11a/9), ödin + den (42a/7), süd + den (39a/5), ten + den (20b/5), tersin + den (53a/5), üzerin + den (48a/6).

2.2.2.3.6. Eşitlik Hâl Eki (ekvatif): + ca/ + ce

Eşitlik hâl eki, isme "gibi, kadar, -e göre" anlamları katarak benzerlik, eşitlik veya ölçü bildirir. Bu ek, isim ile diğer unsurlar arasında karşılaştırma ve benzerlik ilişkisi kurar.

ardın + ca (9a/8), bun + ca (56b/11), ḳadarın + ca (32a/6), ḳatı + ca ḳolay + ca (23a/3), ḳutlu + ca (50b/8), uzun + ca (51a/10), dilin + ce (5b/7).

2.2.2.3.7. Vasıta Hâl Eki (enstrümental) +(ı)la/+(y)le

Vasıta hâl eki, eylemin hangi araç, vasıta veya birlikte gerçekleştirilme durumunu ifade eder. Bu ek, fiilin hangi araçla ya da kiminle yapıldığını gösterir. Vasıta hâl eki, bağlama edatı ile'nin ekleşmiş biçimi ile de oluşmuştur:

aġı + yla (8b/13), anuŋ + la (56/13), anuŋ altısı + yla (57b/7), aşuġı + yla (47b/12), bal-ıla (43b/7), barmaġı + yla (45b/11), başı + yla (8a/1), ısıcaḳ + la (18a/7), ḳab + ıla (31b/8), ḳavud + ıla (19b/12), oḳ + ıla (49b/10), otı + yla (21b/7), panbuġ + ıla (5b/4), ṣabun + ıla (46a/3), ṣoġanı + yla (48a/13), ṣu(y) + ıla (58b/12), toḫmı + yla (43b/9), ṭon + ıla (58a/11), ṭuz-ıla (35a/3), un-ıla (44a/10), yaġ-ıla (48b/11),yumurṭa + (y)ıla (10b/4).

bėz + ile (45b/7), çürüki + yle (25b/13), egiŋ + le (4a/4), eli + yle (13b/13), güc + ile (21a/13), güc + le (2b/5), köki + yle (38a/7), misk + ile (22a/11), müşk + ile (12b/9), müşk + le (29a/4), ödi + yle + (18a/8), sebebi + yle (27b/11), şerbeti + yle (25b/11), sirke + yile (16a/5), sirke + yle (7b/11), süd + ile (23b/11), şerbeti + yle (25b/11), tükürüg + ile (44b/6), yemi + yle (31a/10), zeyt + ile (8a/10).

2.2.2.3.8. Yön Gösterme Eki (Direktif) +aru/+erü, +ra/ru,

Yön gösterme eki, Türkçede adlara eklenerek varlığın yönünü, istikametini veya konumuna göre bir doğrultuyu bildiren ve sınırlı sayıda kalıplaşmış örneklerde görülen bir ektir. Yer zarfları türeten bu ek metnimizde kullanılmıştır:

iç + erü + süne (36a/13), yuḳ + aru (39a/13), ṭaş + ra (57a/6), ṣay + ru (43a/11)

2.2.3. SIFATLAR

2.2.3.1. Niteleme Sıfatları

Nesnelerin durumlarını, biçimlerini, renklerini belirtir. Metnimizde görülen bazı niteleme sıfatları şunlardır:

ḳara noḫud ṣuyın (45a/3), ḳatı otlar (52b/12), yaşıl ḳurbaġanuṇ ḳanın (6b/6), yaḫşi düşiler (11b/4), ḳoca kişilere (56b/10), ṭatlu alma (22b/6), ekşi tut (19a/1), yabis gıdālardur (61b/11), acı bādem (61b/4), ḫoş ḳoḳular (12b/9), çirkin ḫoş etin (16a/04), ṣavuḳ su (18b/6), ḳızıl üzüm (21a/1), yavuz baş (45b/9), tāze nār çiçeġiyle (16a/1), büyük çölmege (35b/6).

2.2.3.2. Belirtme Sıfatları

Bu sıfatlar işaret, sayı, belirsizlik ve soru sıfatlarıdır. Metnimizde görülen bazı belirtme sıfatları şunlardır:

bir pāre (53a/7), dört dirhem (62a/5), birçok kişi (27b/10).

2.2.3.2.1. Sayı Sıfatları

Sayı Sıfatları: İsimleri sayı yoluyla belirten sıfatlardır. Metnimizdeki bazı örnekleri şunlardır:

Asıl Sayı Sıfatları

bir pāre (53a/7) üç gün (7b/10/12), dört dirhem (62a/5), bėş kez (10a/8), altı kez (21b/13), yėdi dürlü (10b/13), doḳuz dirhem (40b/10), on dirhem üzerlik toḫmın (28a/8), iki delügine (8b/14), yüz dirhem (8a/5).

Sıra Sayı Sıfatları:

ikinci bāb (1b/12), üçünci bāb (2a/2) dördinci bāb (2a/4), bėşinci bāb (2a/06), altıncı bāb (2a/07), yigirmi bėşinci bāb (3b/4).

Üleştirme Sayı Sıfatları: -(ş)ar/-(ş)er ekiyle kurulan bu sıfatın metnimizdeki örneği şöyledir:

birer dirhem (61a/8)

2.2.3.2.2. İşaret Sıfatları

Metnimizde kullanılan işaret sıfatları "bu, işbu, o, ol ve şol"dur ve varlıkları işaret yoluyla bildirir. Bazı örnekleri şunlardır:

bu: bu muḫtaṣarla ʿamel eyleyeler (1b/9), bu isimleri (10a/6), bu faṣıl (18a/10), bu uçuḳ (10a/8), bu yaġda (35b/12), bu otları (36a/13), bu ṭılsımı (50a/11), bu kişi (57a/2).

işbu: işbu bu duʿāyı (53b/02), işbu nüsḫaʾyı (54a/07), işbu afesteleri (56a/13),

o: o gögsinde (60a/11), o şeftālū (18b/08), o medḥi (1b/03), o göz yaşı (3b/12)

ol: ol sigil (36a/2), ol otlar (36b/1), ol ʿavrat (35b/7), ol ṣuyın (35a/11), ol derece 30a/9, ol ṭalaḳı 27b/12, ol şişüŋ 26b/6, ol vereme (25a/4), ol zaḥmetden (24b/7)

şol: şol marażlar (1b/7), şol sāʿat (9a/11), şol bėl aġrısına (40b/8), şol ısıtma (42a/13),

şöyle: şöyle mervīdür (57a/12)

2.2.3.2.3. Soru Sıfatları

Soru sıfatları, isimleri niteleyerek ya da belirterek onların hangi varlığa ait olduğunu, niteliğini, miktarını veya seçimini sorgulayan ve cümlede soru anlamı oluşturan

sıfatlardır. Bu tür sıfatatlar, doğrudan isimlerle birlikte kullanılır ve isimlerin önüne gelerek onları çeşitli açılardan soruya konu eder.[8]

ne: her ne dürlü (45b/9)

ḳanġı: ḳanġı evdeki (49b/6)

2.2.3.2.4. Belirsizlik Sıfatları

Varlıkların sayılarını, miktarlarını, özelliklerini belirsiz olarak bildiren sıfatlardır. Eserde şu belirsizlik sıfatlarına rastlanılmıştır :

az, az süd (38b/09)

bir, bir kimsenüŋ (25a/7), ṣandal bir aġaçdur (23b/6)

biraz: biraz müşk ve biraz gül ṣuyı (21b/01), biraz zaḥmeti (24b/11), biraz ṭuzı biraz şebi (34b/03), biraz yüzerlik toḫmın (35b/06), biraz mūm (47a/04), biraz acı saya biraz zift dişi (55b/10)

birḳaç: birḳaç kerre (5b/5), birḳaç kez (10a/11), birkaç günden ṣoŋra (28b/1), birḳaç defʿa (50b/01)

çoḳ : çoḳ uyḳu (60a/07), çoḳ vāḳiʿ (1b/07), çoḳ zamān (15b/11), çoḳ ishāl (25b/12)

her: her yėrinde (4a/5), her baş aġrısı (9b/12), her günini (15b/12), her kişi (20a/7)

nice: nice çanaḳ (53a/12), niçe kerre (28a/5)

2.2.4. ZAMİR

Zamir, dilde varlıkları doğrudan adlarıyla karşılamak yerine, varlıkları gösteren, işaret eden veya onların yerini tutan sözcük türüdür. Zamirler, bağlam içinde anlam

[8] Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011, s. 357.

kazanan ve gönderimde bulundukları varlıkların yerini tutarak tekrarları önleyen anlatımda ekonomi ve akıcılık sağlayan dilsel birimlerdir.

Metnimizde kullanılan bazı zamirler şunlardır:

2.2.4.1. Şahıs Zamirleri

Şahıs zamirleri, iletişim sürecinde yer alan ya da konuşmada atıfta bulunulan varlıkları, kişi bakımından temsil eden isimlerin yerini tutarak onların tekrarını önleyen zamir türüdür.

Metnimizde 1. ve 2. tekil şahısları kullanılmamıştır.

3. Teklik Şahıs Zamiri : **a** şeklindedir.

aŋa: aŋa fāyide ėder (5a/2)

anuŋ: anuŋ tutunına ṭutsalar (5a/9)

andan: diş andan gücenür (57b/11)

3. Çokluk Şahıs Zamiri : anlar

anları (62b/5), (56b/13)

2.2.4.2. İşaret Zamirleri

İşaret zamirleri, konuşur ile dinleyici arasındaki bağlamda, bir varlığı doğrudan adlandırmak yerine ona işaret ederek gösteren zamir türüdür.

İşaret zamirleri şunlardır :

bu: bunuŋ gibi kişiye (59b/10), bunı yazsalar (10a/10), bunı incīr ile yeseler (20b/12), bundan artuḳ çare yoḳdur ki (55a/12), bundan ola (60b/6).

bunlar: bunlar ḫanāzīri çıban olur (2b/1), bunlar ḳana menfaʿat ėderler (18b/8), bunlar ekṣer ol kişide (60a/1), bunlaruŋ her birinden (4b/1), bunlaruŋ yarusı ḳadarı (62b/4), bunlaruŋ beyāındadur (3a/5), bunları çok yėyicek (10a/4), bunları ḳaynadup (41b/3)

ol: ol yazacak budur. (28b/2)

anuŋ: anuŋla defʿ olmasa (9b/7)

anı: eger anı göyündürseler (7a/9)

aŋa: aŋa fāyide ėder (5a/2), aŋa daḫı fāʾide ėde (17b/07), aŋa vere, (22a/13), aŋa beŋzer (45a/08), aŋa ḳatup

andan: andan ḳulaġa ṭamzursalar ḫoş ola (14a/1)

anlar: anlaruŋ devāsı beyānındadur (44a/5)

şol: şol ki sevdādan olur (24a/4)

2.2.4.3. Dönüşlülük Zamiri

Dönüşlülük zamiri, öznenin gerçekleştirdiği eylemin tekrardan kendisine yöneldiğini ifade eder ve bu bağlamda özne ile eylem arasında geri dönüşlü bir ilişki kuran zamir türüdür.

kendü: kendü bilmeden vėrseler (42b/1/2), kendüsi daḫı külli afetten ḳurtula (38b/6), kişinüŋ kendü bilmeden (42b/1)

kendüzi: kendüzine baġlasa 38a/6

2.2.4.4. Belirsizlik Zamirleri

Varlıkları kesin ve belirli bir biçimde işaret etmeksizin, genel ve muğlak bir çerçevede karşılayan zamir türüdür. Bu zamirler nicelik, kişi ya da varlık bakımından açık bir sınır çizmez; bağlama bağlı olarak anlam kazanır.[9]

birisi: birisi budur (10b/12)

hepü: hepü gide (50a/04)

ḳamu: ḳamusın dögeler (62b/5)

kim: keçi kemigi boynuzın kim ki götürse (49b/3), her kim bu duʿayı yazdura (51b/4), her kim noḫud yaġın demregüye dürtse (45a/9)

kimse: rubʿ-ı ḥammā olan kimseye rubʿı kendü bilmedin vėrseler (42b/2) yoḳ eger bir kimse gözine çekse (5b/6), şol kimse ki (24b/10), her kimse-kim ishāl olsa (32a/6),eger kimsenüŋ gözi aġrısa (7a/7)

kimesne: gözine aġ düşmiş kimesne çekse zāʾīl ėde (6a/3), eski ḥamāsı olan bir kimesne balıla içse (42a/7)

ne: her ne kim (43a/13)

2.2.5. ZARF

Fiillerden, sıfatlardan, zamirlerden önce gelerek bunların anlamlarını etkileyen sözcüklerdir. Zarflar önüne geldikleri sözcüklerin anlamını zaman, ölçü, yer, nitelik ve soru kavramları bakımından etkiler.

böyle mevādda mücerrebdür (42b/04), böyle dėrler (76b/12), böyle ḥab ėdeler (84a/09)

[9] Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017, s. 519-522.

2.2.5.1. Yer-Yön Zarfları

Yer-yön zarfları, eylemin gerçekleştiği mekanı veya yöneldiği doğrultuyu belirten zarflardır. Bu zarflar, fiilin anlamını yer ve yön bakımından tamamlayarak cümlede uzamsal bir çerçeve oluşturur.

Metnimizde görülen bazı yer-yön zarfları şunlardır:

altında: başı altında ḳosalar (6a/9), bögri altında (27b/12), dil altında (61a/10)

girü: ṣoŋra girü yuyuban (56a/11)

içerü: içerüsine daḫı menāfiʿi ola (36a/13)

ṭaşra: ṭaşra çıḳmaya (55b/4), ṭaşra sürer (57a/06), ṭaşra urur (59a/11)

üzerine: üzerine ḳoyalar (36a/9), üzerine dürtseler (14b/11), üzerine ursalar (19b/07), üzerine döküp ursalar (19b/06), üzerine yaza (29a/05), üzerine sürse (43b/05)

yuḳaru: yuḳaru yanına bağlayalayalar (39a/13)

2.2.5.2. Zaman Zarfları

Zaman zarfları, eylemin gerçekleşme zamanını, süresini, sıklığını veya zaman içindeki konumunu belirten zarf türleridir. Bu zarflar, fiilin ifade ettiği oluş ve kılışın zamansal boyutunu açıklığa kavuşturur.[10]

Metnimizde görülen bazı zaman zarfları şunlardır:

ṣabāḥ: ṣabāḥ istiʿmal ėtse (33b/4), ṣabāḥ yėyüp (30b/03), ṣabāḥ süzeler (53a/06), her ṣabāḥ iki dirhem (22a/03)

[10] Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017, s. 561-565.

bir gün bir gėce: bir gün bir gėce gidere eger (44b/10), bir gün bir gėce ışlatsalar (30b/02),

+dan/den ṣoŋra: andan ṣoŋra (55b/02), ḥammāmdan ṣoŋra (56a/05), ışlanduġından ṣoŋra (22a/04), üç ḳaynatmaḳdan ṣoŋra (8a/06), uyḳudan ṣoŋra (60a/09), yuduḳdan ṣoŋra (44b/12), birḳaç günden ṣoŋra boġazlaya (28b/1), gėçdükden ṣoŋra (56a/11), geldüginden ṣoŋra (57a/11)

bir dün, bir gün: bir dün veya bir gün sürse (9a/10)

her gün: her gün iki dirhem dökseler (35a/12), her gün dürteler (55b/8), her gün cüẕām olan içse (43b/13), her gün dögüp (50a/07), her gün ısıtma ṭuta (60a/08)

+a/+e degin: ėrteye degin, (55b/06), öyleye degin (30b/03), üç güne degin (28a/4), ḳırḳ güne degin (20a/03), yėddi güne degin (37b/12)

vaḳtinde: seḥer vaḳtinde (41b/6), ḥacet vaḳtinde (40b/12), ṭāʿūn vaḳtinde (54a/06)

2.2.5.3. Durum Zarfları

Durum zarfları, eylemin nasıl, ne şekilde ya da hangi koşullarda gerçekleştiğini ifade eden zarf türleridir. Bu zarflar, fiilin gerçekleşme tarzını niteleyerek anlamını ayrıntılandırır.

Metnimizde görülen bazı durum zarfları şunlardır:

ancılayın : ancılayın ėdeler (8b/07)

böyle: böyle ėtse (20a/11)

buncılayın : buncılayın kişiye münāsib oldur (60b/07)

ancılayın ve buncılayın kelimeleri tarihi metinlerde eylemin nasıl gerçekleştiğini bildirdiğinden durum zarfı olarak kullanılmaktadır. Bu yapılar, o şekilde, bu şekilde anlamına gelerek cümlede durum bildirir.[11]

ḳaşḳatı: karnı ve gözi ḳaşḳatı ola (60a/9), tā ḳaşḳatı ola (32a/06)

temüz: temüz ola (59a/9)

yumşaḳ: yumşaḳ dögseler (17b/2), yumşaḳ dögeler (61a/03), yumşaḳ ṭutar (18b/13), yumşaḳ ėdüp (56a/08), yumşaḳ olsa (31b/01),

ṣafī: ṣafī ėder (62a/13)

şöyle: şöyle ėder (28a/12), şöyle berkideler (55b/04)

ḫoş: ḫoş eyleye (9b/6), ḫoş ėde (46a/04), ḫoş ola (58b/13), ḫoş ṭutar (24a/07)

yine: yine ḳalḳa (26a/12)

2.2.5.4. Miktar Zarfları

Miktar zarfları, eylemin, sıfatın veya başka bir zarfın derecesini ve yoğunluğunu belirten zarf türleridir. Bu zarflar, anlamı nicelik bakımından sınırlandırır veya güçlendirir.

Metnimizde görülen bazı miktar zarfları şunlardır:

azacuḳ: azucuḳ kāfūr ḳoyalar (23b/4)

az: az ola (38b/09), az uyuya (60a/03), az ḳarışa (60b/04)

biraz: biraz ḳatıca bişirüp (39b/10), biraz ağızda ṭutsalar (15a/08), biraz mūm ḳatsalar (47a/04), biraz zift dişi ola (55b/10)

---

[11] Muharem Ergin, Türk Dil Bilgisi (İstanbul: Bayrak Yayınları, 2009), s.256.

çoḳ: çoḳ ola (24b/4), çoḳ ḳaynadalar (59a/02), çoḳ yėye çoḳ içe (60a/12), çoḳ otura (60a/13), çoḳ uyumaya (20a/06)

şol ḳadar: şol-ḳadar ḳaynadalar (55b/4)

ne ḳadar: ne ḳadar püre varısa (50a/4)

2.2.5.5. Soru zarfları

Soru zarfları, eylemin zamanını, yerini, nedenini, miktarını veya gerçekleşme biçimini sorgulayan ve cümlede soru anlamı oluşturan zarf türleridir. Bu zarflar, fiili çeşitli açılardan sorgulayarak bilgi talep eder.

Metnimizde görülen soru zarfı şunlardır:

ḳaçan: ḳaçan ṣavuḳdan olsa (61b/02), ḳaçan ılıcaḳ ėdüp (8a/09), ḳaçan alıcaḳ ṭamzursalar (13a/10), ḳaçan mażmaża ėtseler (15b/08), ḳaçan ḳaynadup (19a/02)

2.2.6. EDAT

Türkçede tek başlarına anlam taşımayan; ancak kendilerinden önce gelen isim ya da isim soylu sözcüklerle birlikte kullanılarak cümlede çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli dil birimlerdir.

2.2.6.1. Çekim Edatları

Metnimizde görülen bazı çekim edatları şunlardır:

2.2.6.1.1. Yalın Hâl ile Kullanılan Edatlar

Türkçede yalın durumda bulunan isim veya isim soylu sözcüklerle birlikte kullanılan ve bu sözcüklerle anlam ilişkisi kuran görevli dil birimlerdir. [12]

[12] Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011,s.402-406.

dėyü: gece oḳusa dėyü ayruḳ gelmeye (12b/1)

eger: eger zifti arpa unına ḳatsalar (47a/9), eger ṣabunu gül yaġıyla ḳaynatsalar (46b/12), eger kimse yüzinde çiçek olsa ise (45b/11), eger gitmezse (44b/10), eger ḫardalı sirkeyile (44a/8)

ġayrı: ġayrı nesneye ḳoya (28a/1)

içün: uyuz içün ġāyetde mücerrebdür (56a/6)

ile: ṭoŋuz ödin bal ile fülfül ile ḳarışdurup (47a/6-7), bu āyeti zaʿferānıla ve gülāb ile geyik derisine yazsa (38b/4), kükürt ile tütsi ėdeler (36a/11)

ḳadar: bir mercimek ḳadar kendürüsi dögüp benefşe yaġıla burnına ṭamzursalar (5b/8)

yalıŋuz : yalıŋuz aŋa ekelder bir kez bitüre (45b/10)

2.2.6.1.2. Çıkma Hâli ile Kullanılan Edatlar

Türkçede -den/-dan ayrılma hâli eki almış isim veya isim soylu sözcüklerle birlikte kullanılan ve bu yapı üzerinden cümlede çeşitli anlamsal ilişkiler kuran görevli dil birimleridir.

ṣoŋra: yuduḳdan ṣoŋra (47a/5)

2.2.6.1.3. Kuvvetlendirme Edatları

Türkçede cümlede yer alan bir yargının, ifadenin ya da belirli bir ögenin anlamını pekiştirmek, vurgusunu artırmak ve anlatımını daha etkili kılmak amacıyla kullanılan görevli dil birimlerdir.

daḫı: dökseler daḫı birbirinden eleyeler (7a/2), bu daḫı yazıla (25b/9), yigirmi dirhem daḫı içinde bitdügi ṣudan alsalar (32a/1) siḥirlüye daḫı nāfiʿdür, daḫı yuḳarda (33b/5)

2.2.6.1.4. Sebep Bildiren Edatlar

Türkçede bir eylemin ya da durumun gerçekleşme nedenini ifade etmek amacıyla kullanılan ve kendilerinden önce gelen isim veya isim soylu unsurlarla birlikte anlam ilişkisi kuran görevli dil birimleridir.

çün: çün bu naṣīḥatleri ṭabībden melike degdi (58a/12)

çünki: oġlancuḳlaruŋ zūrı çünki ḳabż olur (39b/9)

çünkim: çünkim anuŋ yapraġın ḳaynadalar (20b/4)

zirā kim: zirā kim ḫaṣiyyeti şarābdadur (40a/5)

2.2.6.1.5. İstisna Bildiren Edatlar

Türkçede bir yargının kapsamı içine giren ögelerden birini ya da birkaçını dışarıda bırakmak, yani genel durumdan ayrı tutmak amacıyla kullanılan görevli dil birimleridir.

meger: meger żarūri ola (58a/2), meger ġabb ısıtması ola 42a/5

illā: illā sögüt yapraġın devşüre (27b/12)

2.2.6.1.6. Son Çekim Edatları

Türkçede bir isim veya isim soylu sözcükle birlikte kullanılarak cümlede eylemin yönünü, hedefini veya tamamlanma durumunu belirten edatlardır.

gibi: sürme gibi (7a/10), merhem gibi (7a/3), tūtiyā gibi (5a/11), bal gibi (14b/10)

içün: ḫanāzīr içün (20b/1), balġam içün (29/13), içün ṭāʿun içün (53a/8) uyuz içün (56a/6)

çün: anuŋçün (56b/08), zaḥmetiçün (40a/03)

birle: şirlıġan birle (13a/10), gül ṣuyı birle (21b/1)

bile: ikisini bile (41b/1), luʿābla bile (61a/9)

degin: ḳırḳ güne degin (20a/3), gėce ėrteye degin (55b/6)

2.2.6.1.7. Seslenme (Hitap) Edatları

Türkçede bir kişiyi doğrudan hitap ederek çağırma veya dikkati çekme amacıyla kullanılan ve kendilerinden önce gelen isim veya unvan ile birlikte işlev gören görevli dil birimleridir.

yā : yā şeyṭīṣā ve biri daḫı budur yā yenṭafīḳaʿ (10b/12)

2.2.7. BAĞLAÇ

Türkçede cümleleri, kelime gruplarını veya sözcükleri birbirine bağlayarak aralarında anlam ilişkisi kuran ve çoğunlukla kendi başına anlam taşımayan dil birimidir.[13]

Metnimizde görülen bazı bağlaçlar şunlardır:

ammā: unutsalıḳ peydā ėder ammā mālıḫūliyāya muvāḳıfdur (11b/13), fāʾide ėde ammā tennūr ekmegi aṣlaḥdur (45a/05), ḳoḳusı baş aġrısına yarar ammā altıncıyı ṣabrdur (58b/11), baş aġrısına yarar ammā onuncı ki kişnicdür (59a/13)

hem: ve hem oġlan yataġın düşürür ve hem ölmiş oġlanı ḳarından çıḳarur 37b/10, hem gönli ferāḥ eyler ve hem maʿdeye ḳuvvet ėder (33a/4)

ki: emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki mersīn şarābı öksürügi giderür (25b/5-6), uçuḳdur ki ṣafrādan olur (52b/6)

kim: ḫaṣṣiyeti budur kim ḫafakānı teskīn ėder (24b/2) şol ḳadar ḳaynadalar kim yapraġın ḳuvveti yaġa çıḳara (40b/12)

[13] Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011,s.412-416.

ve: yüregi ṣavudur ve aḫlāṭı tizligin giderür ve bevlüŋ yolın açar (30a/10)

2.2.8. FİİL

2.2.8.1. Şahıs Ekleri

ġarġaramızdan (54b/17), ġarġaralar (64b/11), cümlesi (65a/03), ṣādıḳānemizden (06b/04), tecrübemüze (7b/11), tecrübesidür (22b/20), tecrübeler (25b/15).

Metnimizde örneği bulunan şahıs ekleri şunlardır:

Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

3. Tekil Şahıs: ∅:

aç-ar (22a/6)

3. Çoğul Şahıs: -lar/-ler ∅:

iste-rler (25b/13)

İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

1. Tekil Şahıs: -m

diledüm (1b/5)

3. Tekil Şahıs: ∅:

burış- mış (27b/5), git-miş (28a/12)

3. Çoğul Şahıs: -lar/-ler

içüreler (33b/9), ḳaydalar (33b/8), alduralar (34b/11)

2.2.8.2. Fiil Çekimleri

Fiil çekimlerinde sadece metnimizde yer alan biçimler sıralanmıştır.

olmaz (37b/9), aṣalar (37a/12), gider (6a/13), diledüm (1b/5) dėrler (5b/7)

2.2.8.2.1. Bildirme Kipleri

Türkçede fiilin ifade ettiği eylem ya da oluşun, konuşanın bakış açısına göre zaman ve kesinlik bildirerek sunulmasını sağlayan kiplerdir. Bu kipler, eylemin gerçekleşme durumunu doğrudan bir düzleme yerleştirir ve genellikle haber verme, bilgi aktarma ve nesnel anlatım işlevi görür.[14]

2.2.8.2.1.1. Görülen Geçmiş Zaman

diledüm (1b/5), buyur-dı (57b/5)

1. Tekil Şahıs: -dım/-dim

diledüm (1b/5)

3. Tekil Şahıs: -dı/-di

buyur-dı (57b/5), vāḳıf ol-dı (57b/4), ārz ėtdi (57b/3)

2.2.8.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

Öğrenilen geçmiş zaman eki metinde sadece düz vokalli şekilleriyle kullanılmıştır.

3. Teklik Şahıs: -mış/-miş

burış- mış (27b/5), git-miş (28a/12) ol-mış (36a/7)

2.2.8.2.1.3. Belirli Geçmiş Zaman

2.Teklik Şahıs: -UpdUr

-UpdUr, eylemin geçmişte tamamlanmış olduğunu vurgular ve cümlenin zaman yapısını ortaya koyar.[15]

---

[14] Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011,s.467-471.

[15] Talat Tekin, Eski Türk Yazıtları: Ses ve Anlam Özellikleri (Ankara: Türk Dil Kurumu, 1992), s.203.

işidil-üpdür (39a/12), bit-üpdür (47a/10)

2.2.8.2.1.4. Geniş Zaman

3. Tekil Şahıs: r;-ar/-er,-ur/-ür,-ır/ir

İşle-r (33b/4), aç-ar (22a/6), baṣ-ar (59b/2), çıḳ-ar (48a/2), ḳır-ar (32b/13), ḳuṣ-ar (52b/9), oy-ar (56b/14), ḳır-ar (32b/13), ṭut-ar (18b/13), yaz-ar 50b/12), düş-er (12a/13), ėd-er (10a/1), eyle-r (15a/12), kes-er (5a/8), sür-er (20b/7), yürü-r (33a/11)

arındur- ur (33a/8), artur-ur (14b/1), bulun-ur (11a/3), çıḳar-ur (37b/10), ḳabard-ur (17a/7), ḳıl-ur (20b/4) ḳızdur-ur (32b/6), ḳopar-ur (6b/7), ḳurtul-ur (59a/11), ḳuṣdur-ur (23a/3), ol-ur (42b/4) ṣavud-ur (24a/9), ṭaġıd-ur (20b/7), yapuş-ur (48a/7)

bildür-ür (11b/3), bitür-ür (33b/12), dökül-ür (57a/9), düşür-ür (30b/2), gėçür-ür (18b/3), gel-ür 52b/7, getür-ür (16a/03), gider-ür (15a/7), göyündür-ür (18a/11), gücen-ür (57b/11), indür-ür (30b/8), vėr-ür (33a/4), yürid-ür (35b/9),

3. Çoğul Şahıs: -arlar/-erler

iste-rler (25b/13), ėd-erler (47a/1)

2.2.8.2.1.5. Gelecek Zaman

3. Tekil Şahıs:

ol-acak (60b/9)

2.2.8.2.2. Dilek Kipleri

Türkçede fiilin bildirdiği eylem ya da oluşun gerçekleşmesine ilişkin konuşanın istek, gereklilik, olasılık, koşul veya niyet gibi öznel tutumlarını yansıtan kiplerdir. Bu

kiplerde, eylem doğrudan bir zaman dilimine yerleştirilmekten ziyade, konuşanın eyleme yönelik değerlendirmesi ve yönelimi ön plana çıkar.[16]

2.2.8.2.2.1. Emir

1. Teklik Şahıs: -AyIm

getür-eyim (57b/5)

2.Teklik Şahıs: -GIl

eyle-gil (11b/12)

3.Teklik Şahıs: -sUn

ol-sun (13a/11), yė-sün (24a/5), dürt-sün, iç-sün (24a/6)

2.2.8.2.2.2. İstek

1.Teklik Şahıs: -(y)Am

z̲ikr eyle-y-em 1b/8, ėd-em 1b/6

3. Tekil Şahıs: -a/-e;-(y)A

aç-a (14a/11), aḳıd-a (55a/5), arıd-a (18a/6), artur-a (37b/4), baġla-(y)a (28b/9), bul-a (49b/9), çıḳ-a (35a/11), çıḳar-a (20a/8), dur-a (32a/7), ḳaç-a (49b/7), ḳal-a (55b/5), ḳayna + (y)a (30a/2), ḳat-a (24b/7), ḳıl-a (25b/4), ḳır-a (13a/6), ḳopar-a (43b/6), ḳoy-a (7a/4), ḳurtul-a (24b/7), ḳuru-(y)a (20a/11), (35b/11), ḳuṣdur-a (23a/6), oḳu-(y)a (46a/11), otur-a (44a/4), ṣaḳla-(y)a (6a/2), ṣıḳ-a (28a/3), ṭut-a (10b/2), var-a (35a/7).

[16] Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017, s. 475-480.

bişür-e (25a/13), bitür-e (16a/4), çek-e (7a/5), devşür-e (27b/13), dök-e (46a/2), dürt-e (49a/10), düş-e (14b/3), düşür-e (15b/4), düz-e (10b/13), ele-(y)e (10b/4), gėç-e (25a/13), getür-e (29a/6), gid-e (10a/9), götür-e (22a/13), iç-e (11a/10), kes-e (13a/3), öldür-e (50a/4), sev-e (60a/11), sür-e (45b/6), süz-e (28a/3), vėr-e (7a/10).

3. Çoğul Şahıs: -a-lar/-e-ler

al-a-lar (28a/7), aldur-a-lar (34b/11), aṣ-a-lar (20a/2), baṣ-a-lar (45a/12), çıḳar-a-lar (39b/11), ḳarışdur-a-lar (7a/3), ḳat-a-lar (7a/3), ḳaynad-a-lar (11a/11), ḳoy-a-lar (36a/9), ḳurud-a-lar (36a/11), ḳuṣdur-a-lar (34b/12), ṭut-a-lar (61a/10), ur-a-lar (26b/6), var-a-lar (56a/5), yaḳ-a-lar (28a/7), yaz-a-lar (28a/10) yoġur-a-lar (61a/3),

depindür-e-ler (28a/7), dök-e-ler (45a/11), dön-e-ler (50a/13), dürt-e-ler (35a/8), ėd-e-ler (35a/3), ėdin-e-ler (58a/4), ėdür-e-ler (56a/1), ek-e-ler (56a/5), ele-(y)e-ler (61a/3), gėydür-e-ler (50b/2), iç-e-ler (16b/3), içür-e-ler (33b/9) indür-e-ler (40b/12), kes-e-ler (34b/5), sür-e-ler (16b/5), süz-e-ler (11a/11), vėr-e-ler (50a/13)

2.2.8.2.2.3. Şart

2. Tekil Şahıs: -sen(ŋ)

dile-seŋ (5b/12)

3. Tekil Şahıs: -sa/-se:

aġrı-sa (7a/7), aḳ-sa (57a/3), aldur-sa (57a/2), baġla-sa (38a/6), çıḳar-sa (38a/7), dut-sa (23b/13), ışla-sa (20a/10), ḳabla-sa (54a/5), ḳarışdur-sa (37a/8), ḳoy-sa (41a/5), ḳuru-sa (14a/13), oḳu-sa (11b/1), otur-sa (25a/6), ṣıḳ + sa (13b/3), ṭaḳ-sa (51a/8), ṭamla-sa (33b/7), ṭoġur-sa (35b/05), ṭurma + sa (23a/1), ṭut-sa (10b/1), ṭutul-sa (33b/8), ur-sa (20a/8), yaz-sa (39a/7), yud-sa (24a/1).

çek-se (5b/6), çeyne-se (24a/1), dile-se (45a/10), dürt-se (44b/10), düzdür-se (10b/10), ėdin-se (50b/7), eri-se (13a/7), ėt-se (41a/7), eyle-se (37b/13), gėç-se (32a/8), getür-se (42b/3), götür-se (38a/1), gider-se (27b/12), gir-se (21b/3), git-se (31b/4), iç-se (37b/5), sür-se (14b/12), vėr-se (21a/2)

3.Çoğul Şahıs: **-salar/-seler**

al-salar (6a/01), aṣ-salar (29a/12), bıraḳ + salar (30a/2), çıḳar-salar (36b/13), dut-salar (35b/11), ḳarışdur-salar (13a/2), ḳat-salar (6b/12), ḳaynat-salar (7b/9), ḳoy-salar (35b/6), ḳuruṭ-salar (17b/11), oḳu-salar (50b/4), otur-salar (9b/8), ṣaç-salar (8a/2), ṣaḳla-salar (30b/6), ṣıḳ-salar (5b/4), ṭaḳ-salar (43a/3), ṭut-salar (15a/8), ur-salar (7b/10), vur-salar (32a/9), yaḳ-salar (14a/9), yaz-salar (7b/5).

besle + seler (43b/9), bişür + seler (6a/12), çek-seler (4b/9), çeyne-seler (15a/8), del-seler (10b/7), dög-seler (27a/9), dök-seler (32a/14), dürt-seler(14a/12), ėt-seler (8a/6), eyle-seler (10b/6), ez-seler (16b/12), gėçür-seler (10b/6), getür-seler (49b/5),), götür-seler (35b/10), göyündür-seler (15a/11), iç-seler (27b/6), sür-seler (8b/11), tükür-seler (16a/3), vėr-seler (8a/7), yė-seler (28a/9)

2.2.8.2.2.4. Gereklilik

3. Teklik Şahıs: **-mak gerek**

ṣaḳın-maḳ gerek 57a/7

2.2.8.2.3. Birleşik Kipler

Türkçede bir fiilin tek bir zaman ya da kip ekiyle değil, birden fazla kip ve zaman unsurunun art arda kullanılmasıyla oluşturulan ve eylemin zamanı ile birlikte

gerçekleşme biçimine ya da anlatım değerine ek anlamlar kazandıran çekim yapılarıdır.[17]

2.2.8.2.3.1. Hikaye Birleşik Kipi

2.2.8.2.3.1.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikāyesi

3. Teklik Şahıs : **-mIş(i)dI**

ḳoca-mış ı-dı (57b/2)

2.2.8.2.3.1.2. Geniş zamanın Hikayesi

3. Tekil Şahıs : **-r(i)dI, -Ar(i) dI, -Ir dI, -Ur(i) dI**

gėç-ür- di (58a/13), getür-di (1b/3), götür-di (1b/5)

2.2.8.2.3.2. Şart Birleşik Kipi

2.2.8.2.3.2.1. Geniş Zamanın Şartı

3. Tekil Şahıs : **-r(i)sA, -Ar(i)sA, -Ur(i)sA**

ol-ursa (34b/12), gel-ürse (58a/5), dile-rse (56a/12), dut-arsa (32b/10), düş-erse (25a/02), ėd-erse (58a/6), gėç-erse (39b/13), geç-er i-se (22b/04), gėçür-se (10b/11), gel-ürse (58a/5), yė-rṣe (43b/7), ḳal-ursa (43b/11), ḳoḳ-arsa (39b/13), yaz-arsa (24b/10), ol-ursa (11a/02), ṣoḳ-arsa (49a/12), ṭutul-ursa (16a/07), vāḳiʿ ol-ur i-se (60b/07), unud-ursa (14b/2)

2.2.8.2.3.2.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Şartı

3. Tekil Şahıs : **-mış/-miş olsa**

[17] Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017, s. 482-486.

ağrı-mış olsa (5b/03), ḳal-mış olsa (12a/03), ol-mış olsa (8a/11), kesil-miş olsa (48b/08)

2.2.8.2.4. Ek Fiil

a) Eserde isim soylu sözcüklerin yüklem olarak kullanılmasını sağlayan ek-fiilin şahıslara göre bütün çekimleri bulunmamaktadır.

Geniş Zaman 3. Tekil Şahıs: -dur/-dür

aṣlaḥ + dur (45a/5), aṣṣılu + dur (40a/6), baḳla + dur (41a/4), baş + dur (48a/8), budur (10a/6), ot + dur (4b/12), ṣabr + dur (59a/5), ṣavuḳ + dur (56b/4), (23a/8), ṭab + dur (18b/11), var + dur (58a/12), yaġı + dur (59a/12), yaramaz + dur (57a/5), yarı + dur (18b/11), yaş + dur (8a/12), yoḳ + dur (28a/5).

bişürici + dür (27b/4),s çiçegi + dür (37b/3), gerek + dür (57a/2), gibi + dür (43b/8), kişnic + dür (59a/13) menāfiᶜ + dür (43a/3), mervī + dür (57a/12), mücerreb + dür (6a/3), nīlūfer + dür (59b/4), yėg + dür (10b/8), yerinde + dür (22a/10).

Şart Kipi 3. Tekil Şahıs: -sa/-se

aḳ-sa (57a/3), olsa (58b/01),

b) Fiillerin birleşik zamanlı çekimleri de, ek-fiil yardımı ile yapılmaktadır (bk. birleşik çekimler).

ağrı-mış olsa (5b/03), ḳal-mış olsa (12a/03), gėç-ür-di (58a/13), getür-di (1b/3), götür-di (1b/5), ḳoca-mış ı-dı (57b/2), ḳal-ursa (43b/11), ḳoḳ-arsa (39b/13), dile-rse (56a/12) dut-arsa, (25a/02), ėd-erse (58a/6), ṣoḳ-arsa (49a/12), ṭutul-ursa (16a/07), unud-ursa (14b/2)

2.2.9. FİİLİMSİLER

Fiilimsiler, fiil köklerinden türeyen ve çekim ekleri aracılığıyla eylem anlamını koruyan; ancak cümlede isim öbeği, sıfat öbeği veya zarf öbeği içinde işlev gören bağımlı sözcüklerdir.[18]

2.2.9.1. Zarf-Fiiller (Gerundium)

Zarf-fiil, kökeni fiil olan ve cümlede fiil gibi eylem anlamı taşırken zarf görevinde kullanılan sözcüklerdir. Bu sözcükler, eylemin gerçekleşme biçimini, zamanını, sebebini veya koşulunu belirtir ve çoğunlukla yüklemi tamamlayıcı işlev görür.

-(y)u/-(y)ü:

dėyü (12b/1)

-ınca/-ince:

aġır-ınca (56a/8), çıḳ-ınca (28a/2), ışlan-ınca (23b/13) ḳal-ınca (35b/7), ḳoyul-ınca (19b/1), ol-ınca (41b/2), oŋul-ınca (47a/1), ṭoġur-ınca (38b/5),

düş-ince (36a/2), gid-ince (56a/1), siŋişme-(y)ince (57b/10)

-iken < er-ken: Ek-fiilin zarf-fiilli birleşik çekimidir.

bişürür-ken (30a/2), düş-erken (37b/7), bişmiş iken (33a/9), açuḳ-iken (43b/6)

-(y)uban/-(y)üben:

yu-(y)uban (56a/11)

[18] Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, İstanbul: Bayrak Yayınları, 2009, s. 222-228.

-(y)up/-(y)üp:

çıḳar-up (46a/10), al-up (14b/12), arıd-up (44b/13), ısıd-up (52b/12), ışlad-up (10a/10), bulaşdur- up (14a/6), çalḳa-(y)up (39b/11), çıḳar-up (46a/10), çıḳ-up (33b/3), ısıd-up (52b/12), ḳarışdur-up (4b/13), ḳat-up (56a/9), ḳavur-up (33a/1), ḳaynad-up (46a/10), ḳazıd-up (46a/7), ḳo-yup (13b/13), ṣıḳ-up (5a/6), ṭut-up (41b/4), ur-up (20a/12), var-up (57b/3), yar-up (26b/8).

bişür-üp, (44b/1), çügündür-üp (26b/1), dök-üp (19b/6), düş-üp (5b/3), ėd-üp (12a/1), erid-üp (35b/13), eyle-(y)üp (41a/8), ez-üp (44a/2), gider-üp (46b/11), gid-üp (13b/1), gir-üp (25a/5), göyündür-üp (17b/5), indür-üp (8a/6), sürt-üp (56a/10), süz-üp (16a/13), yė-(y)üp (42a/4)

-(y)IcAK:

al-ıcaḳ (13a/10), dut-ıcaḳ (42b/11), ḳuṣ-ıcaḳ (52b/9), ol-ıcaḳ (21b/11), ṣoḳ-ıcaḳ (49b/12), ur-ıcaḳ (26b/13), yaşla-(y)ıcaḳ (23b/1), uyu-(y)ıcaḳ (58a/4),

dürt-icek (27a/3), ėd-icek (59a/10), gel-icek (55b/7), iç-icek (26b/9), içür-icek (59a/11), iste-(y)icek (11a/2), yė-(y)icek (27a/11),

-mAdIn:

ṭoġ-madın (10b/5), bil-medin (6a/9), dög-medin (48b/3), dökül-medin (57a/11)

-dUGIndAn:

ışlan-duġından (23b/13), gel-düginden (57a/11)

-dUkcA:

oḳu-duḳca (53a/2)

2.2.9.2. Sıfat-Fiiller (Partisip)

Sıfat-filler, kökeni fiil olan ve cümlede isimleri niteleyen veya belirten sıfat görevinde kullanılan sözcüklerdir.

Geniş Zaman Sıfat-Fiileri

-an/-en (< -ġan/-gen):

aġrı-ġan (59b/13), çıḳ-an (15b/9), çıḳar-an (46b/8), dut-an (29a/12), ḳaçur-an (145a/9), ḳorḳ-an (44a/3), ol-an (47b/8), ṣoḳ-an (50a/5), otur- ġan (60a/3), ṭur-an (15a/5), ṭut-an (7b/12), ṭutul-an (13b/1), yarıl-ġan (59b/13)

çek + en (37a/2), düş-en (31a/11), düşür-en (37b/6), düşür-gen (37b/7), ėde-gen (60b/4), eke-gen (60a/2), eyle-yen (11a/9), gėç-en (18b/4), getür-en (49b/6), gid-en (32b/4), gör-en (39a/4), götür-en (49b/6), iç-gen (59b/10), in-en (5a/8), (59b/10) kesil-en (39a/5), şiş + en (17b/5), yė-yen (11b/3),

-Ar/-Ir:

ḳayn-ar ṣu (49a/2)

-mAz:

yara-maz endīşeler ve fikirler (60b/3), ṭoġur-maz ḫatun kişiler (37b/2), eylemez ḫātūn (37b/11), yėtişmez anları (57b/13)

Geçmiş Zaman Sıfat-Fiilleri

-duḳ/-dük:

ısır-duġ-ı (47b/13), ṣavardu-duġ-ı (31b/10), oyna-duġ-ına (23b/5), ṣayrul-duġ-ına(17a/12), ṣoḳ-duġ-ı (49b/2), ṣuvar-duġ-ı (31b/10), ṭolun-duġ-ı (50a/13), yaḳ-duġ-ı yaşar-duġ-ın (6a/11), (49a/5), bit-düg-i (32a/1), di-dükleri (55b/1), dön-düg-in (23a/2)

düş-düg-in (7a/11), gėç-düg-ine (32b/3) gėy-düg-i (50a/13) göyün- düg-i (49a/1) in-düg-ine (7b/1)

-maduḳ/-medük:

ol-maduḳ (39b/3), ṭutul-maduk (53a/5)

mış/-miş:

alın-mış (18b/4), arıdıl-mış (61a/7) az-mış (46a/3), çıḳ-mış (62b/4), ḳal-mış (45a/04), ḳuru- mış (17b/11), ol-mış (23b/09), ṭoḳun-mış (31a/08), ṭol-mış (26a/13), yapuş + mış (17b/12), yaralan-mış (31a/9) biş-miş (21b/5), çürü-miş (46a/03), dögül-miş (31a/4), düş-miş (31a/5), elen-miş (32a/02), ezil-miş (8b/12), git-miş (23b/9), göyün-miş (62a/3), kesil-miş (19b/5), ḳuru-mış (17b/11) ölmiş (37b/7), şiş + miş (26b/03)

Gelecek Zaman Sıfat-Fiili

-acaḳ/ecek:

yaz-acaḳ budur (54a/8), cimāᶜ ėde-ecek beden (57a/6)

2.2.9.3. İsim-Fiiller

İsim-fiiler, kökeni fiil olan ve cümlede isim görevinde kullanılan sözcüklerdir.

-maḳ/-mek:

aġrı-maḳ (1b/11), yaşar-maḳ (1b/12), baṣ-maḳ (3a/5), (31a/2) çaḳmaḳ (35b/4), ḳabard-maḳ (2a/7), ḳaynat-maḳ (8a/6), ḳoḳ-maḳ (16b/7), ol-maḳ (2a/4), ṣaḳın + maḳ (57a/4), ṭala-maḳ (49a/13), ṭamzur + maḳ (14a/3), ṭomur-maḳ (2a/6), ṭut-maḳ (3a/5), uyu-maḳ (1b/12), yarıl-maḳ (16b/7), yaşar-maḳ (1b/12),

berelen-mek (31a/2), bit-mek (5b/2), derle-mek (41b/11), diril-mek (3b/10), ditre-mek (24b/3), dön-mek (2b/6), dürtün-mek (26a/6), düş-mek (1b/11), ėt-mek (25b/13) eyle- mek (1b/6), gėç-mek (34a/2), git-mek (32b/2), iç-mek (36b/6), işit-mek (2a/4), şiş-mek (2a/10/5), yė-meḳ (14b/5)

-mAKlIK

Metnimizde -maḳ/mek isim fiil eki +lıḳ isimden isim yapım eki ile kuvvetlendirilmiştir:

oḳu-maḳlıġ+ı (50b/7), ėt-meklik (56b/06)

2.2.10.BİRLEŞİK FİİLLER

2.2.10.1. Yardımcı Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller

Bu yapı için kullanılan yardımcı fiiller **ėt-**, **eyle-**, **ḳıl-**, ve **ol-** yardımcı fiilleridir.

ėt- yardımcı fiilinin **"ėd"** şekli de sıkça kullanılmıştır:

baḫş ėtseler (8a/6), ḥall ėtseler (34b/7), istiʿmāl ėtse (33b/4), ḳaṣd ėtdürse (57a/2), menʿ ėtmesi (61b/6), terk ėtmeseler (47a/1) tırāş ėtdüreler (55b/7), beyān ėder (3b/2), buḫūr ėder (29a/5), defʿ ėder (18b/6), fāʾīde ėder (27b/2), feraḥ ėder (24a/3), ḥarıla ėdüp (25a/7), istiʿmāl ėdeler (61a/12), ḳaṭʿ ėder (29b/9), ḳāyim ėder (62a/11), ṣafī ėder (62a/13), sākīn ėde (13a/8), taḥlīl ėder (21a/10), zāʿil ėder (20b/10), zāyil ėder (51b/4), ziyāde ėder (11b/10) ziyān ėder (27b/9).

eyle- yardımcı fiili ile

ak eyler (15a/12), ʿamel eyleyeler (1b/9), feraḥ eyler (23b/3), ḥall eyleseler (27a/12), ḥelāl eyleye (25a/6), ḫoş eyleye (9b/6), istiʿmāl eylese (37b/4), perhīz eyleye (11a/9), sākīn eyleye (16a/2), ṣıḥḥat-ı ḥıfẓ eylemek (1b/6), żaʿyıf eyler, (58a/10), ziyān eyler (56b/8).

ḳıl- yardımcı fiili ile

ʿamel ḳıl-a (57b/7), aṣṣı ḳılur (20b/04), ḫalāṣ ḳıla (25b/4), issi ḳılur (22a/07), kār ḳılmaya (49a/08), ḳavī ḳılur (23a/10), menfaʿat ḳılur (11b/08), rūẕı ḳıla (1b/10).

ol- yardımcı fiili ile

ʿāciz olur (57b/11), aḳ ol (46b/10), ḥall olmış (49a/8), ḫaṣıl olur (57a/9), ḳaṭʿ ola (56a/13), muḥtāc olmaya(57b/8), nāfiʿ ola (13b/1), sākīn ola (24b/12), süst olur (57a/6), ṭār olsa (50b/6), vāḳıf oldı (57b/4), vāḳiʿ olsa (10b/9), vuḳuʿ olsa (41b/13), zāʾil ola (24b/12), żāyiʿ olur (57a/3), zāyil olur (52b/8), ziyāde ola (34a/4).

2.2.10.2. Tasviri Fiillerle Yapılan Birleşik Fiiller

Türkçede bir tasviri fiil ile başka bir fiilin bir araya gelerek oluşturduğu ve tek bir anlam birimi olarak işlev gören fiil yapılarıdır.[19]

2.2.10.2.1. Devamlılık (Süreklilik) Fiilleri

Türkçede bir eylemin süreklilik, tekrar veya devam halinde olduğunu gösteren birleşik fiillerdir.

ṭur- yardımcı fiili ile

ḳız-u ṭur-a (10b/2)

2.2.10.2.2. Tezlik Fiilleri

Türkçede bir eylemin çabuk, hızlı veya aniden gerçekleştiğini gösteren birleşik fiillerdir.

vėr- yardımcı fiili ile

sız-ı vėr-ür (56b/11), gid-i vėr-e-ler (50a/13)

[19] Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017, s. 490-494.

METİN

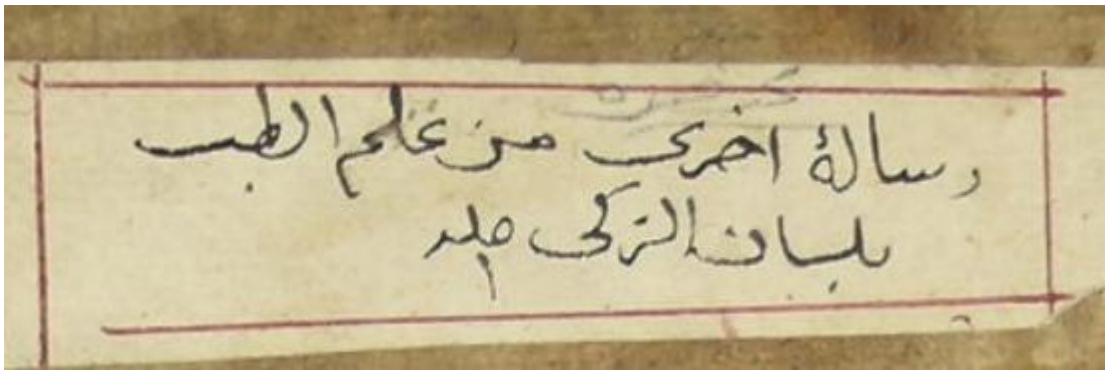

Risale-i uhrâ min 'ilmi't-tıb bi-lisâni't-Türkî"[20]

1/b

(1) bismillāhirraḥmānirraḥim (2) ḥamd ve sipāh şükür bī-ḳıyās ol Ḫālıḳ-ı cinn ü unās yüce teŋriye kim (3) mevcudāt-ı ʿademden vücūda getürdi o medḥi bī-ġāyet ve ṣalāvāt bī- (4) nihāyet Muḥammed Muṣṭafā ḥażretine olsun kim ümmetinden ḍelālet ẓulmātın (5) götürdi ve çün bildi kim *ḫayru'n-nās men yenfeʿü'n-nāsdur*[21] diledüm kim (6) ṭıb ʿilminden bir muḫtaṣar kitāb ṭaṣnīf ėdem ki ṣıḥḥat-ı ḫıfẓ eylemek (7) ṭarīḳin ve şol marażlar kim çoḳ vāḳiʿ olur anuŋ sebeblerin ve ʿalāmetlerin (8) ve ʿilaçların ẕikr eyleyem ḳaçan kim bir yėrde ḥekīm-i ḥāẕıḳ (9) bulunmasa bu muḫtaṣarla ʿamel eyleyeler Haḳḳ teʿālā ṣıḥḥat-ı ebedī (10) rūẕi ḳıla inşāllāhu teʿālā bāb-ı evvel göz aġrısına taʿalluḳ (11) olan emrāżuŋ devāsı beyānındadur göz aġrımaḳ ve aḳ düşmek ve (12) yaşarmaḳ ve uyumaḳ ve uyumamaḳ gibi ikinci bāb dimāġ ve şaḳīḳa aġrısına

2/a

(1) taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı beyānındadur sersām gibi veyā ḫūliyā (2) gibi ve ṣarʿ ve cünūnluḳ gibi üçünci bāb ḳulaḳ aġrısına (3) taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı

[20] Tıp ilmine dair Türk dilinde başka bir risale.

[21] İnsanların en hayırlısı insanlara faydalı olandır.

beyānındadur ḳulaḳ aġrımaḳ ve (4) ṣaġır olmaḳ ve işitmek ve işitmemek gibi dördinci bāb buruna ve geŋeze (5) ve eŋseye ve unutsaluġa taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki (6) burun ṭomurmaḳ ve içinde ḳurd olmaḳ gibi bėşinci bāb diş (7) aġrısına ve ḳabardmaḳ ve eti şişmek ve yėmek yėmek gibi altıncı bāb (8) ekek ve yüz aġrısına taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki (9) yüzde cafd ve şiş olmaḳ gibi yėdinci bāb aġız dil aġrısına taʿalluḳ (10) olan emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki dil şişmek ve yarılmaḳ ve aġız aġrımaḳ (11) gibi sekizinci bāb çeŋe ve ṭamaḳ ve boġaz aġrısına taʿalluḳ olan emrāżuŋ (12) devāsı beyānındadur ki boġaz ve ṭamaḳ şişmek gibi aŋa ḫunāḳ (13) dėrler ve çeŋe aġrımaḳ gibi ṭoḳuzıncı bāb boyun ve eŋse ve siŋirler

2/b

(1) beyānındadur ki bunlar ḫanāzīri çıban olur anuŋ devāsı beyānındadur (2) onuncı bāb gögüs aġrısına taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı (3) beyānındadur ki ınçḳuruḳ ve erlik gibi on birinci bāb żayḳu'n-nefes (4) olmaḳ öyken ve ciger aġrımaḳ devāsı beyānındadur ki nefesi (5) gücle vėrür alur ola on ikinci bāb süddе ve maʿde aġrısına taʿalluḳ (6) olan emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki göŋül dönmek ve ṭaʿām (7) ḥażm olmamaḳ gibi on üçünci bāb yürek aġrısına taʿalluḳ olan (8) emrāżuŋ devāsı beyanındadır ki ḥafaḳān gibi ve ʿaḳlı zaʾil olmaḳ (9) gibi on dördinci bāb vereme ve baġur veremine ẕāti'l-cenbe taʿalluḳ (10) emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki on bėşinci bāb ṭamaġı çün (11) ve öksürüge ve yaraḳāna taʿalluḳ olan emrāżuŋ beyānındadur on (12) altıncı bāb şişlerüŋ ve istisḳānuŋ envāʿına taʿalluḳ olan emrāżuŋ (13) devāsı beyānındadur on yėdinci bāb ṭalaḳ aġrısına taʿalluḳ olan

3/a

(1) emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki ṭalaḳ aġrımaḳ gibi ve büyük olmaḳ (2) gibi ve daḫı ġayrısı gibi on sekizinci bāb ḳulunc ve ḳabż olmaḳ (3) devāsı beyānındadur on ṭoḳuzıncı bāb içinde cānver türemesi (4) devāsı beyānındadur yigirminci bāb pirelenmek ve Tatar ḳurdı (5) ṭutmaḳ ve göbek düşmek gibi ve aġırlıḳ başmaḳ gibi bunlaruŋ (6) beyānındadur yigirmi birinci bāb iç aġrısına taʿalluḳ olan emrāżuŋ (7) devāsı beyānındadur ki cimāʿa ve bögrege ve ḳavuġa ve (8) südük ṭutulmaġına ve ḳan işemegine ve seleṣü'l-bevl (9) olmaġına emrāżuŋ beyānındadur yigirmi ikinci bāb ḳasuḳ (10) ve ḫāya zaḥmetine taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı beyānındadur (11) ḳasuḳ şişmek gibi ve gicimek gibi yigirmi üçünci bāb

3/b

(1) maḳʿad çıḳmaġa ve bevāṣire taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsın (2) beyān ėder yigirmi dördinci bāb ʿavrat oġlan eylememesi (3) ṣarplanması ve raḥm renci ve ḥayż burısı ʿilletlerinüŋ devāsı (4) beyānındadur yigirmi bėşinci bāb beden süstlüġine ve ḳıl bitmemesinde (5) oġlancuḳlaruŋ içi żūrında ve içi gėçmesinüŋ (6) ʿilletleri devāsı beyānındadur yigirmi altıncı bāb arḳa (7) ve bėli ve ṣaġırlıḳ ve yėl ve diz zaḥmetiçün devāsı beyānındadur (8) yigirmi yėdinci bāb ʿırḳu'n-nisā ve kötürüm ve yan başı ve nıḳrīs (9) ve vacaʿ ve ṭırnaḳlar ırġanmasını marażlarınuŋ devāsı beyānındadur (10) yigirmi sekizinci bāb ısıtmalar ve aġır ḫastalaruŋ dirilmek rencin devāsı (11) beyānındadur ve cüẕām ve baḥaḳ ve baraṣ zaḥmetlerinüŋ devāsı (12) beyānındadur yigirmi ṭoḳuzıncı bāb demregüçün ve o gözyaşı ve ḳurusı

4/a

(1) kim zaḥmet ėderler sökel atlaruŋ devāsı beyānındadur otuzıncı bāb (2) cümre ve fużla ve berāḥış ve baş part ve sevülce ve ḳabarcuḳlar (3) ve zaḥmeti devāsı

beyanındadır otuz ikinci bāb (4) başda kel olmaḳ ve egiŋle ve sereṭān adlu çıbanlar (5) zaḥmeti devāsı beyānındadur ki ādemüŋ her yėrinde olur (6) otuz ikinci üçünci bāb ḫām ve tāze ve eski cerāḥatlar siŋirler (7) cerāḥatinde ve temret çıḳarması devāsı beyānındadur (8) otuz üçünci bāb baġarsuḳ ve balġam ve ṣafrā ve südde ve ḳan (9) ve aʿżā çıḳması ve bertinmesi zaḥmetlerinüŋ devāsı beyāndadur (10) otuz bėşinci issi ṣu ve issi yaġ od göyündürmesi devāsı (11) beyānındadur otuz altıncı bāb ḳuṭuz ṭalamaḳ ve aġulu (12) nesne yėmek ve ne ḳadar aġulu cānverler ṣoḳması varısa

4/b

(1) devāsını beyān ėder ve daḫı bunlaruŋ her birinden ve oddan ve (2) bāġdan ḳaçurmasınuŋ dermānı beyānındadur otuz yėdinci bāb (3) ḳutluca ṭāʿūn rencinüŋ ve göyündürme ḳabarcuḳlar devāsı (4) beyānındadur otuz sekizinci oŋulmaz uyuzlar ki başda ola (5) ve çıbanlar beyānındadur ki gerek ṭopuḳda olsun ve gerek incükde (6) olsun anlaruŋ zaḥmeti beyānındadur otuz ṭoḳuzıncı göz (7) aġrısına taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki göz (8) aġrımaḳ ve aḳ düşmek ve yaşarmaḳ ve uyumamaḳ gibi (9) ḳırḳıncı bāb eger dārçīnī dögseler göze çekseler ẓulmātın giderür (10) ve hem gözi nūrāni eyler ve żaʿyıfın giderür kökinār yėmişi ki fıstıḳdur (11) gözde olan ruṭūbeti ve ruṭūbetden olan iriligi giderür (12) eger ādemüŋ ḳabaġında ḳan olsa nān-ḫāh ki bir otdur (13) ʿaṭṭārlarda olur balıla ḳarışdurup yaḳu ėtseler gözüŋ

5/a

(1) ḳapaġı altında olan ḳanı giderür göze cilā vėrür ve daḫı ġalīẓ (2) ḫılṭlar ki gözüŋ ṭabaḳaʾ-yı fevḳisinde ḥāṣıl olur aŋa fāyide (3) ėder giderür ʿilācı oldur ki egirüŋ kökinüŋ ṣuyıdur ve ẓāhirdür (4) ki taḫfīf ėder ve ol ruṭūbet ki gözde ola ḳurudur (5) ve hem ḳaraŋuluġın giderür ʿilācı oldur ki ve hem ḳaraŋuluġın (6) giderür ṣuyın çekseler eger ḳanṭariyūnı ṣıḳup ṣuyın balıla (7) göze çekseler ẓulmātı başarıyı giderür

veyā alnına dürtse (8) gözden inen yaşı keser eger zift göyündürüp gözi (9) anuŋ tutunına ṭutsalar göze ṭamzursalar ayruḳ ḳıl (10) bitmeye gide ḳaranfil gözdeki temaşāyı giderür ve seyeli giderür (11) fīr u ferzeyi dögseler tūtiyā gibi olsa ḥarīrden gėçürseler

5/b

(1) gözde olan perdeʾyi giderür eger hüdhüd ḳanın ṭamzursalar gözde (2) olan aġı giderür ve hem ḳıl bitmekden emīn ola İdremütlü Pāşā (3) ʿAlī Beg ėydür göze kim kirin düşüp aġrımış olsa ḳara (4) yüŋü ritlenüŋ ṣuyın ḳaşuġa ṣıḳsalar panbuġıla yir kirin düşmiş (5) göze ṭamzursalar Allāhun faẓlıyla şifā bula evet birḳaç kerre (6) ėdeler kirpi ödini eger bir kimse gözine çekse gözindeki (7) aġı gidere kendür müski aŋa Türk dilince çuḳan dėrler eger bir kimse (8) bir mercimek ḳadar kendürüsi dögüp benefşe yaġıla burnına (9) ṭamzursalar ol kimse ki meşīkördür yaʿni gėce olıcaḳ görmez (10) iki kerre veyāḫūd üç kerre ṭamzursalar elbetde ol ʿilletüŋ (11) zevāline sebeb ola evet vaḳtā ki kimsenüŋ burnına ṭamzurmaḳ (12) dileseŋ gerekdür ki isside veyāḫūd yay günlerinde ḳılmayasın (13) bil ki güzin veyā bahārda veyā ḳış günlerinde ṭamzursalar ḫūbdur

6/a

(1) eger ḳarlaġuç beynisin alsalar balıla göze çekseler göze ṣu inmekden (2) ṣaḳlaya ve hem beyāż ġalīż ki gözde olur giderür ve zibilin (3) gözine aġ düşmiş kimesne çekse zāʾīl ėde mücerrebdür meşhūrdur (4) eger yarasanuŋ dimāġın göyündürseler aḳ düşen göze çekseler (5) ḫalāṣ bula ve hem dimāġın ṣoġan ṣuyıla ezüp gözine ṣu (6) inen kişi çekse ḫalāṣ bula ve hem ḳanın göze çekseler ġāyet (7) görür ola şeb-kūr daḫı olursa ve eger göze dürtse bişürmesin (8) daḫı giderür ve hem yaġın yüregi oynayan kişinüŋ kendü (9) bilmedin başı altında ḳosalar ḳuşḳu olup uyumaya eger

(10) ayunuŋ ḳanın göze çekseler ḳabaḳda ḳıl yėtürmeye ve hem bir ṭamla (11) ödinden ṭamzursalar yaşarduġın gidere eger ṭatlu ve ekşi (12) nāruŋ ṣuyın birbirine ḳatup bişürseler tā ḳoyultaca andan (13) göze çekseler gözüŋ giciyigin gider ve gözüŋ ḳuvvetin ziyāde

6/b

(1) ėde eger sāde yaġın zeyt yaġıyla ḳarışdurup ḳapaġa dürtseler (2) nūrın ziyāde ėde ve eger rāziyāneʾyi yėse ve ṣuyın göze dürtse (3) nūrın tīz ėde ve hem göze ṣuyın çekseler ṣu inmekden ṣaḳlaya (4) eger gelincük çiçegin dögseler ṣuyın göze çekseler aġlıġın (5) gidere ṣadefi bala ḳatup ḳapaġa dürtseler ḳalıŋlıġın gidere ve eger (6) yaşıl ḳurbaġanuŋ ḳanın alsalar göze ṭamzursalar ḳıl biter göze ayruḳ (7) ḳıl bitürmeye ve gözde olan artuḳ eti ḳoparur ve ḳabaġı (8) ıṣlāḥ ėder ve nişeste gözde yara ve ḳara ṣu bitdügine fāʾīde (9) ėder ve daḫı çıban olduġına fāʾīde ėder ve gözden yaşı keser (10) ve hem nişesteʾyi yumurṭa aġıyla veyā ḫātūn kişi südiyle ezüp (11) göze dürtseler ḳabaḳlaruŋ iriligin giderür ve keklik ödine miskī (12) ve delüksüz incüyi berāber ḳatsalar dögüp göze sürseler sürme gibi çekseler (13) gözde olan aġı giderür ve ṭarfeʾ-yi ġaşāʾyı ikisi iki dürlü emr

7/a

(1) gözde olur göz aġrısıçün şebi ocaḳda bişürseler (2) dögseler daḫı birbirinden eleyeler yumurṭanuŋ aġın dökeler ṣarusına (3) şeb ḳatalar ḳarışduralar melhem gibi ola yanuġa dürteler oda (4) ḳoyalar gözüŋ üzerine ḳoyalar şifā bula bi-iẕnillāhi teʿālā 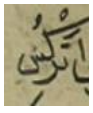 (5) ṣuyın tavuḳ ḳaraŋusı olan kişi ala gözine çeke nāfiʿ (6) ola ṣıġır boynuzın her kim yüzük eyleyüp barmaġına geyse gözine (7) aġ düşen kişi aġı gide eger bir

kimsenüŋ gözi aġrısa yaş (8) boncuġı ki aŋa Pārsīceside mühre dėrler ve ʿArābca ditevudʿa (9) dėrler issidür ḳurudur eger anı göyündürseler birbirinden gėçürseler (10) sürme gibi göze çekseler ḫarāb olmış gözlere cilā vėre eger (11) dögüp göze çekseler aġ düşdügin gidere ʿavrat südin (12) göze ṭamzursalar ki ḳıl biter göz ola ayruḳ ḳıl bitürmeye gözde (13) olan artuḳ eti ḳoparur ḳabaġı ışlāḥ ėder nişeste gözde

7/b

(1) sāde oldugına ve ḳara ṣu indügine fāʾide ėder ve daḫı çıban (2) oldugına fāʾīde ėder ve gözden yaşı keser ve hem nişesteʾyi yumurṭa (3) aġıyla veyā ḫātūn kişi südiyle göze dürtseler ḳabaḳlaruŋ iriligin (4) gidere ve her kim sūreʾi'r-raḥmānı tamām yazsa aġrır göz (5) üstine bağlasa aġrısın zāʾīl ėde ve daḫı yazsalar ṣuyıla (6) yusalar ṣuyın içse ṭalaḳı olan kişinüŋ ṭalaḳı gide (7) bāb ikinci baş ve dimāġ şaḳīḳa aġrısına taʿalluḳ olan (8) emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki sersām gibi ve mālīḫūliyā (9) gibi eger mersīn yapraġın şarābıla ḳaynatsalar ġāyet aġrıyan başa (10) ursalar aġrısın sākīn ėde ve eger ṭavşan māyısın üç gün (11) sirkeyle içseler uçuḳ rencine fāʾīde ėde eger baġa yumurṭasın (12) uçuḳ ṭutan kişiye yėdürseler nāfiʿ ola eger ṣu ṣıġırınuŋ ṭırnaġın (13) göyündürseler ve dögseler saḥḳ ėtseler ṣuyıla uçuḳ (14) ṭutan kişiye yėdürseler fāʾīde ėde ḫaşḫāşuŋ ḳabın

8/a

(1) başıyla dögseler alın üzerine ursalar issiden olan baş (2) aġrısın giderür eger dārçīnī dögseler başa ṣaçsalar başda (3) olan yaşlıġı gidere ve hem ʿaḳlı arturur eger kābilī helīle ḳatsalar (4) daḫı biŋ fāyide ėder eger ayu ḳanın delüye içürseler (5) nefʿ ėde eger yüz dirhem dölün ḳanın tīz sirkeyle ḳaynatsalar (6) üç ḳaynatmaḳdan ṣoŋra indürüp üç baḫş ėtseler her gün bir (7) baḫşın acıla vėrseler uçuḳ ṭutan kişinüŋ uçuġın giderür (8) gül yaġı baş aġrısın giderür ʿAlī ibn-i Sinā ėydür dimāġuŋ (9) ḳuvvetin

arturur gül yaġın ḳaçan ılıcaḳ ėdüp başa dürtseler (10) fehmi arturur ve hem Süfyān-ı Endelūsī ėydür gül yaġıyla zeytile (11) veyā şirliġan yaġıyla olmış olsa sirkeye ḳatsalar başa dürtseler (12) dimāġınuŋ aġrısına nefʿ ėde nīlūfer yaġı ṣavuḳdur yaşdur issiden (13) olan baş aġrısına fāʾīde ėder zanbaḳ yaġı ṣarʿ olan

8/b

(1) kişinüŋ burnına ṭamzursalar ya burnınuŋ iki delügine dürtseler nāfiʿ (2) ola zanbaḳ yaġı ṣavuḳdan olan baş aġrısına ve şaḳīḳa (3) aġrısına sürseler fāʾīde ėde ḳabaḳ yaġın başa sürseler (4) sersāmı ve baş aġrısın giderür mālīḫūliyā bir dürlü elekdür (5) burnına ṭamzursalar gidere defn yaġı baş aġrısına fāʾīde ėder (6) eger acı bādem yaġın başa sürseler baş aġrısına fāʾide ėder (7) eger ṭaʿāmına ve şarābına ḳatup içürseler ve sersamı daḫı ancılayın (8) ėdeler fāʾide ėde eger tere yaġın istiʿmāl ėtseler başda olan (9) çıbanları gidere ve keklik zibilin uçuḳ ṭutan kişiye içürseler (10) uçuġı gide eger bostān seẕābınuŋ ṣuyın alup (11) oġlancuḳlaruŋ burnı içine sürseler ṣarʿ rencinden emīn (12) ola seẕābuŋ günde bir dirhemin yėse ṣarʿa nāfiʿ ola eger ezilmiş (13) aḳ ṣandalı bir pāre anẓurūtıla bir pāre yumurṭa aġıyla ḳarışdurup (14) burnınuŋ iki delügine sürseler issiden olan baş aġrısın (15) giderür eger maʿdenī ṭuzı bala ḳatup başa sürseler bitin

9/a

(1) sirkesin gidere eger delüginüŋ ezvāyin uçuḳ dutan kişilerüŋ boynına (2) aṣaḳosalar uçuḳ rencin gidere nāfiʿ ola kāfūr issiden olan (3) baş aġrısına fāʾide ėder gül yaġıyla ursalar acı bādem yaġın sirkeye (4) ḳatup alnına ursalar baş aġrısın gidere mażdekī ṣavuḳdan olan (5) baş aġrısına eyüdür yāsemīn ḳoḳusı yarım yarım baş aġrısına (6) nāfiʿdür eger tavuḳ yaġın ısıcaḳ ėdüp ol kişinüŋ kim mālıḫūliyāsı (7)

veyāḫūd sevdāsı olsa başına dürtseler ġāyet fāyide ėder ḫuṣūṣā ki (8) dört bėş kerre birbiri ardınca dürteler nāfiʿdür her kim ḳoyun (9) tersin ʿūdıla başına ursalar baş aġrısın giderür eger eşek (10) südin başı aġrıyan ve şaḳaḳları aġrıyan kişi bir dün veyā bir gün (11) sürse andan yusa şol sāʿat gide eger bādemi dögseler (12) sirkeyle veyā gül yaġıyla başa yaḳu ėtseler baş aġrısın giderür it (13) üzümin ve yapraġın dögüp başa yaḳu eyleseler ṣavuḳdan

9/b

(1) olan baş aġrısın gidere fāʾide ėde baldırıḳaraʾyı göyündürüp mersīn (2) yaġına ḳatup başa dürtseler başda olan yaşı gidere (3) oŋulda ne kim varısa benefşe yaġın ṣafrādan olan baş aġrısına (4) dürtseler giderür ḳabaḳ yaġın sirkeyle ḳaynadup başa ursalar issiden (5) olan baş aġrısın gidere eger ḳabaḳ yaġın burnına veyā (6) ḳulaḳları içine ṭamzursalar ṭimāġ ḳuruluġın gidere ḫoş eyleye (7) anuŋla defʿ olmasa ḫuṣateyni ḳabaḳ yaġı içine baturup (8) otursalar biraz vaḳt dimāġı ter ola mevīzec kim aŋa ṭaġ (9) üzümi dėrler dögüp zeyt yaġına ḳatup başa dürtseler biti (10) sirkeʾyi gidere emrūdı ṭaʿāmdan ṣoŋra yėseler buḫārı başa (11) çıḳmaġa ḳomaz mārūl ṣuyın çıḳarsalar issi gėçen başa dürtseler (12) fāʾide ėde ve hem her baş aġrısı ki issiden ola giderür mersīn (13) başda olan ḳūkāfı giderür üçünci bāb ol

10/a

(1) nesneler ki baş aġrıdur ṭaʿāmdur anları beyān ėder balı çoḳ (2) yėse baş aġrıdur fındıḳ baş aġrıdur aġuz baş aġrıdur (3) ḫurmā ve ḳoz ve yevūyi ve tere ve fulful ḳara zeytūn ve zaʿferān ve (4) şāh-pāluṭ ve kirās ve kestane ve keber hep bunları çoḳ yėyicek (5) baş aġrıdur ḫavvāṣü'ṣ-ṣarʿ uçuḳ rencine bir kāġıda āyeteˈl-kürsi (6) bėş kez yaza ve andan ṣoŋra bu isimleri yaza isimler budur 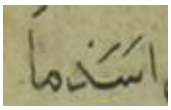 *(7)*

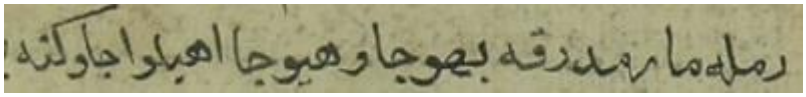 bunuŋ altında (8) āyete'l-kürsī yaza bėş kez on āyete'l-kürsī ola bu uçuḳ cinnīden (9) ve perīden olursa gidere ayruḳ uçuḳ ṭutmaya nevʿ-i āḫer (10) uçuḳ ṭutana bunı yazsalar ṣuya ışladup ṣuyın içüreler (11) yazacaġı budur evet birḳaç kez içüreler 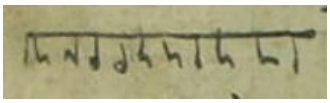

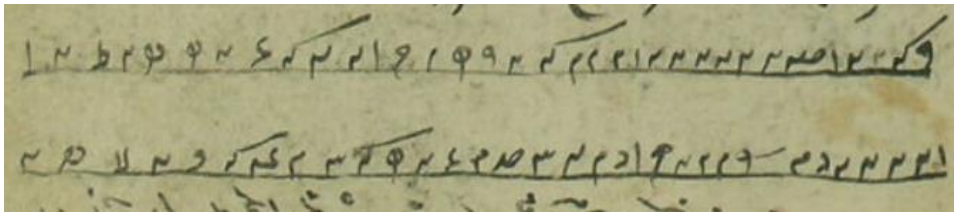

10/b

(1) lā ḥavlā velā ḳuvvete illā billāhil-ʿaliyi'l-ʿāẓīm[22] bir kişi uçuḳ ṭutsa ḳırḳ (2) ayaḳlu çiyanı ṭuta ya ṭaşı veyā kiremüdi ḳızuṭura tā ki ḳatı ḳıza (3) andan ol çayānı ol kiremedi üzerine ḳoyup ḳavura daḫı yumşaḳ (4) bėzden eleye daḫı yumurṭayıla veyā süd ile ol kişiye içüre eyü (5) ola menāfiʿi eşegüŋ ayaġınuŋ ṣaġ ṭırnaġın gün ṭoġmadın taşlu (6) yüzük veyāḫūd engüşten eyleseler baş barmaġına gėçürseler ṣarʿı (7) gide bi-iẕnillāhi teʿālā ve delseler boynına ṭaḳsalar yüzük ėtmekden (8) ol yėgdür eger eşegüŋ alın derisin taḳiyā eyleyeler ki maṣrūʿuŋ (9) başına gėyüreler ki defʿ ėde menāfiʿi bir kişiye ṣarʿ vāḳiʿ olsa (10) heft cūşdan bir ḳaşlu yüzük düzdürse bu iki ismi ol (11) yüzük ḳaşına yazsa daḫı barmaġına geçürse ṣarʿı gide ol iki (12) ismüŋ birisi budur yā şeyṭīṯā ve biri daḫı budur yā yanṭafīḳaʿ (13) heft-cūş dėdügüm oldur kim yėdi dürlü nesneden yüzük düze

[22] Güç ve kuvvet, sadece Yüce ve Büyük olan Allah Teâlâ'nın yardımıyladır.

11/a

(1) yaʿni yėdi dürlü maʿādinden gümüş gibi ve altun gibi ve demür gibi (2) ve tunc gibi ve ḳurşun gibi çerçilerde ya ḳuyumcılarda isteyicek (3) bulunur 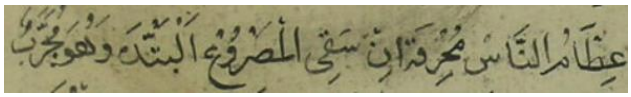 (4) 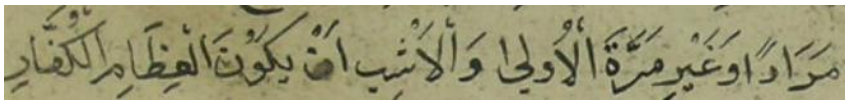 (5) 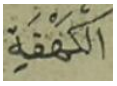 perhīz ṣarʿa budur ṣoġan ve ṣarmısaḳ cemīʿi acı nesnelerden (6) perhīz ėde yėmeye yoġurddan ve cemīʿ eşki nesnelerden perhīz (7) yėmeye ve daḫı keçi etinden ve ṣıġır etinden ve ṭavşan etinden ve (8) ḳaż ördek etinden perhīz ėde ammā alma ve kirās ve ḫıyār ve (9) bal ve cemīʿi ṭabīʿat süste eyleyen nesnelerden perhīz eyleye (10) emrūd yėye ve şekker şerbetin içe menāfiʿṣ-ṣabī oġlancuḳlara (11) ṣarʿ olsa lisānu'ş-şevr ṣuyında biyānı ḳaynadalar sūreler (12) içinde nār ḳabın ėdeler ikileyin leymūn şarābı üzerine süzeler (13) içüreler ḳatı otlar vėrmeyeler ḳavluhu teʿālā ḥekīm ėydür her kim

11/b

(1) ėydür her kim Nūn ve'l-Ḳālem sūresin yazdurup götürse veyā oḳusa (2) baş aġrısından emīn ola 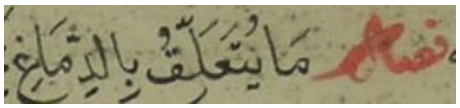 yėmeklerden (3) dimāġa müteʿallik olan nesneleri bildürür birinc yėyen kişi (4) yaḫşı düşiler göre ya dil-cān mālıḫūliyāsı olan kişiye ziyān (5) ėder ḫardal dimāġa ve fikre ziyān ėder ḫaşḫāş uyḳu getürür (6) mübelled ḥavvāsıdur ḥaẕer ėde tavuḳ otı dimāġı ve ʿaḳlı ziyāde (7) ėder ḫuṣūṣā ki tavuḳ beyẕimsi ola benefşe yaġı menfaʿat (8) ḳılur dimāġı issi olup ḳuru olana ve daḫı semiz olana uyḳu (9) getürür gül yaġı nāfiʿdür dimāġuŋ ḥarāretine ve daḫı ḳuvvet (10) ėder dimāġa hem ʿaḳlı ziyāde ėder zencefīl ḫıfẓı ve ʿaḳlı ziyāde (11) ėder ve ḥavvāsı ziyāde ėder ṭoraḳ otı uyḳu getürür ḥavvāsı (12) çüngüldür ve fikirden

menᶜ ėder ve ḳabaḳ yėmekden ḥaẕer eylegil (13) unutsalıḳ peydā ėder ammā mālıḫūliyāya muvāḳıfdur işek yaġın

12/a

(1) ziyān edüp yėse ṣarᶜa fāʾide ėde kirefs ṣarᶜı tehyic ėder issi (2) dimāġı fāsid ve zihni fāsid ėder süd çöregi cemīᶜi şerāyiṭiyle (3) ḳalmış olsa mālīḫūliyāya fāʾide ėder kernüb yaᶜni kelem sevdāyı (4) ḥāṣıl ėder ḫavvāṣ-ı Ḳur'āndur ki ṣarᶜa ve denyü ṭutana yarar ḳavluhu (5) teᶜālā اَفَغَيْرَ دِينِ اللّٰهِ يَبْغُونَ وَلَهٗٓ اَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ طَوْعاً وَكَرْهاً وَاِلَيْهِ يُرْجَعُونَ[23]

قُلْ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَمَآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَآ اُنْزِلَ عَلٰٓى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَآ اُوْتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُونَ[24]

bu āyet āl-i ʿimrān (10) وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلَامِ دِيناً فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُۚ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ[25] (11)sūresindedür 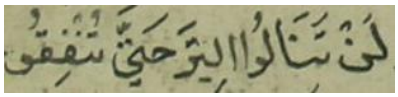 [26] cüzinüŋ yuḳarusındadur (12) ḥekīm ėydür bu āyetüŋ ḫāṣṣsiyeti budur kim maṣrūᶜun ḳulaġına (13) oḳusa kim ṣarᶜ ṭutar düşer ola ḫoş ola ve eger her gün irte

12/b

(1) gėce oḳusa dėyü ayruḳ gelmeye bi-fermān-ı Ḫudā-yı teᶜālā

[23] **Ali İmran, 83. ayet**. Yoksa onlar, Allah'ın dininden başka bir din mi arıyorlar? Oysa yerde ve gökte bulunanların tamamı isteyerek veya istemeyerek, O'na teslim olmuşlardır. Ve hepsi O'na döndürüleceklerdir.

[24] **Ali İmran, 84. ayet** De ki: "Biz; Allah'a, bize indirilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve onun soyundan gelenlere indirilene; Musa'ya, İsa'ya, Nebilere Rabb'lerinden verilene iman ettik. Onları, birbirinden ayırt etmeyiz. Biz, O'na teslim olanlardanız."

[25] **Ali İmran, 85. ayet.** Kim İslam'dan başka bir din seçerse, bilsin ki o din ondan asla kabul edilmeyecektir ve o ahirette hüsrana uğrayacaktır.

[26] **Ali İmran, 92. ayet**. Sevdiğiniz şeylerden (Allah yolunda) harcamadıkça, gerçek iyiliğe asla erişemezsiniz.

مُّحَمَّدٌ رَّسُولُ ٱللَّهِ ۚ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ ۖ تَرَىٰهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا ۖ سِيمَاهُمْ فِى وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ ٱلسُّجُودِ ۚ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ ۚ وَمَثَلُهُمْ فِى ٱلْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْـَٔهُۥ فَـَٔازَرَهُۥ فَٱسْتَغْلَظَ فَٱسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِۦ يُعْجِبُ ٱلزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ ٱلْكُفَّارَ ۗ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًۢا[27]

(7) ḥekīm ėydür her kim (8) bu āyeti ramażānuŋ on dördinci güni gėcesinde aḳ ḥarīr üzerine (9) müşkile ve gülābıla ve kāfūr ile ve ḫoş ḳoḳular buḫūr ėde geyik derisine (10) ḳaplaya başı aġrıyan kişi götürse baş aġrısından ḫalāṣ ola bi-fermān-ı (11) Ḫudā-yı teʿālā daḫı ḥekīm ėydür her kim sūreʾ-yi Nūn ve'l-Ḳālemi sūresin (12) oḳutsa veyā yazdursa götürse baş aġrısından emīn ola ve daḫı ḥekīm (13) ėydür sūreʾ-yi Taḥrīm delüye oḳutsa ḫoş ola üçünci bāb ḳulaḳ

13/a

(1) aġrısına taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı beyānındadur ḳulaḳ aġrımaḳ ve (2) ṣaġır olmaḳ ve işitmemek gibi eger incīri süde erseler ḳarışdursalar (3) ḳulaġa ḳosalar gürüldüsin kese ve ḫardalı incīr ile dögüp (4) ḳulaḳ aġrısına ursalar aġrısın ve gürüldüsin kese ve çıŋı (5) düşene nāfiʿdür hem ḳulaḳ içinde ḳurdı olan kişi ısıcaḳ (6) ėdüp içine ṭamzursa ḳulaḳ içindeki ḳurdı gidere ḳıra eger (7) ṭoŋuzlan ḳurdın zeyt yaġı içinde ḳaynatsalar erise andan ol (8) yaġdan ḳulaḳ içine ṭamzursalar aġrısın sākīn ėde gül yaġı çün (9) Süfyān-ı Endelūs ėydür ḳulaḳ aġrısın issiden ola fāʾīde eder (10) ḳaçan alıcaḳ ṭamzursalar zeyt yaġında ve gerek şirliġan birle terbiyet (11) olsun acı

[27] **Fetih 29. ayet**. Muhammed Allah´ın elçisidir. Onun yanında bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükûa varırken secde ederken görürsün. Allah´tan lütuf ve rıza isterler. Yüzlerinde secdelerin izinden nişanları vardır. Bu, onların Tevrat´taki vasıflarıdır. İncil´deki vasıfları da şöyledir: Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ziraatçıların da hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelendirir. Allah inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük bir mükâfat vaad etmiştir.

bādem yaġı ḳulaḳ aġrısına ve güvüldüsine ve (12) çıŋıladusına fāʾīde ėder örümcegi gül yaġı ile bişürüp ṭamzursalar (13) aġrısın sākīn ėde turp ṣuyın keçi ödiyle ḳarışdurup

13/b

(1) ṣu gidüp ṭutulan ḳulaġa ṭamzursalar nāfiᶜ ola menāfiᶜi yāsemīn (2) yaġına bir fetīl eyleyüp yolayup ḳulaġı aġrıyan kişi ḳulaġına (3) ṣıḳsa nāfiᶜ ola ve tūtiyāyı yumurṭa ṣarusına ḳatup ḳulaġa (4) ḳoyalar ḳulaḳ aġrısın gidere ve içinde ḳurdı varısa ḳara keçi (5) südin ṣuyıla ḳulaġa ṭamzursalar aġrısın menāfiᶜi efyūn (6) ve ayu ödin ṣuda ezüp ḳulaġı güvüldeyen kişi ḳulaġına ṭamzursa (7) fi'l-ḥāl sākin ola inşāllāhu teᶜālā māzūyı dögüp (8) yāsemīn yaġına ṭamzursalar ḳurdı varısa ḳıra ḫavvāṣ-ı Ḳur'ān ḥekīm (9) ėydür her kim Fātiḥa sūresin bir temiz bardaġa yazsalar ve gül yaġıla (10) yusalar sākīn ėde ḳavluhu teᶜālā

وَاِذَا سَمِعُوا مَآ اُنْزِلَ اِلَى الرَّسُوْلِ تَرٰٓى اَعْيُنَهُمْ تَفِيْضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوْا مِنَ الْحَقِّۚ يَقُوْلُوْنَ رَبَّنَآ اٰمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشّٰهِدِيْنَ[28]

(12) ḥekīm ėydür bu āyeti bardaġa (13) yaza nev-resīde oġlan eliyle yuya ve od üzerine ḳoyup

14/a

(1) isside andan ḳulaġa ṭamzura ḫoş ola bi-iẕnillāhi teᶜālā (2) bāb dördinci buruna ve geŋeze ve eŋseye ve unutsaluġa taᶜalluḳ olan (3) emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki burun ṭamzurmaḳ ve içinde (4) ḳurd olmaḳ gibi eger ısırġan dikeni yapraġın dögseler burunı (5) ṭomuran ādemüŋ burnına ṣu ḳatsalar ḳanın diŋdüre ve eger burunı (6)

[28] Maide suresi 83. ayet. Resul'e indirileni duydukları zaman, gerçeği anlamalarından dolayı onların gözlerinin yaşla dolup taştığını görürsün. Derler ki: "Ey Rabb'imiz! İman ettik, öyleyse bizi şahitlerle beraber yaz."

ṭomuran ādemüŋ burın ḳanın bir oḳa bulaşdurup öŋ yuḳaru (7) şaḳına ursalar fi'l-ḥāl ḳanı diŋe ve hem örümcek evin dėrseler (8) burnı ṭomuran ādemüŋ burnına üfürseler diŋdüre eger (9) baġ çaçaġın yaḳsalar külin bir ḳamış ile burnına üfürseler ḳanın (10) diŋdüre eger tavuḳ yumurṭasın ṭamzursa ḳanın diŋdüre kiremüd yaġın (11) geŋezi ṭutulan ādemüŋ burnına ṭamzursalar aça ve unutsalıḳı (12) ādemüŋ eŋsesine dürtseler fāʾīde ėde benefşe yaġın (13) eger burun içi ḳurusa dürtseler gidere günlük ādemüŋ ezberin

14/b

(1) arturur eger dāyim yėse zihnin aça ve unutsalıġın gidere hüdhüd (2) gözin unutsaġ olan kişi götürse her neyi unudursa (3) fi'l-ḥāl ḫāṭırına düşe bėşinci bāb diş aġrısına olan (4) emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki diş aġrımaḳ ve ḳararmaḳ ve eti (5) şişmek ve yėmek gibi arduç yėmişin dögseler bala ḳatup diş (6) eti kim çürümiş ola dürtseler gidere turunç çekirdegin yumşaḳ (7) dögseler diş etine sürseler muḥkem ėde eger diş etleri (8) süst olursa sirkeyle mażmaża ėtseler süstlüġi gide gül (9) yaġı ile dişe mażmaża ėtseler aġrısın gidere eger zeytūn (10) yapraġın ḳoruḳ ṣuyıla bişürseler bal gibi olsa ḳoyulsa (11) şol dişler eti ki yara üzerine dürtseler fāʾide ėder ve samḳ (12) aġacında samḳ olur ol samġ her kim alup dişe sürse (13) ḫoş ola şāhterec diş etin muḥkem ėder eyüsi oldur kim

15/a

(1) yiŋisi ola ve hem anı ṣuyıla bişürseler ol ṣuyı alup aġızda (2) mażmaża ėtseler dişi muḥkem ėde dilde aġızda olan ḥarāreti (3) gidere şābşablaḳı bişürüp balıla ve sirkeyle ḳarışdurup aġzına (4) mażmaża ėtseler dişüŋ ḳanın keser etin berk ėder ve dişi (5) muḥkem ėder tere yaġın oġlancuḳlaruŋ bite ṭuran dişine dürtseler (6) fāʾīde ėde İbn-i Sīnā ėydür sırçayı dögüp dişe dürtseler dişi (7) aġardur yılan ḳavın sirkeyle

dişe ursalar aġrısın giderür ṭarḫūnı (8) çeyneseler biraz aġızda ṭutsalar diş etin muḥkem ėder ve iştihā (9) getürür ve ḳanamasın keser ammā māzū içindeki unın içi ḳoḳan (10) ḳulaġa dişüŋ içine ḳosalar ḳoḳusın ve aġrısın sākīn ėde (11) ve eger ʿaḳīḳ göyündürseler diş dibinden ḳan gitmege nāfiʿ ola ve eger (12) ḳara çörek otun bişürseler aḳ eyler şām aġacın ḳatsalar ol ṣuyıla (13) mażmaża ėtseler diş aġrısın gidere eger ṣadef dişine sürseler

15/b

(1) aḳ eyler ve eger ṭuz ḳatsalar daḫı yigrek ola ṣumāḳ ṣamġın dişe (2) ḳosalar aġrısın gidere ḳaranfil diş etin berk ėder ve eger gendene (3) toḫmın dögseler ḳaṭranıla ḳarışdurup aġrıyan dişe tütsi eyleseler (4) aġrısın sākīn ėde ḳurdın düşüre günlük diş etin berk (5) ėder siŋirlüce yapraġuŋ ṣuyı diş ḳanına nāfiʿdür ve hem (6) dibin çeyneseler veyāḫūd bişürüp ṣuyın mażmaża ėtseler (7) diş aġrısına fāʾide ėde ve mażṭakī diş berkidür ve aġrısın giderür (8) gül ṣuyı dişi muḥkem ėder ḳaçan mażmaża ėtseler diş etinden (9) çıḳan ḳanı giderür ve diş çıḳan kişinüŋ dişi ḳanın keser (10) ve hem ṭuzı sirkeye ḳatsalar eti biten dişe ursalar nāfiʿdür (11) eger çoḳ zamān ėtseler naʿnāyı çeyneseler diş aġrısına nāfiʿdür (12) ḳavluhu teʿālā ḥekīm ėydür her günini Nūn ve'l-Ḳālem sūresin yazdursa (13) götürse veyā oḳusa diş aġrısından emīn ola bi-iẕnillāhi teʿāla

16/a

(1) ḳavluhu teʿālā ve ḥekīm ėydür çörek otın sirkeyle daḫı tāze nār çiçegiyle (2) ḳaynadup ṣuyıla mażmaża ėtseler aġrısın sākīn eyleye menāfiʿi ebem (3) gümeci yapraġın birḳaç kez çeyneyüp tükürseler diş eti çürügin (4) ve aġzuŋ ḳoḳusın ve çirkin ḫoş etin bitüre menāfiʿi eşek (5) turpın sirkeyile bişürüp aġızda mażmaża ėtseler diş aġrısın (6) giderür altıncı bāb ekek ve yüz aġrısına taʿalluḳ olan emrāżuŋ

(7) devāsı beyānındadur yüzde cufird olsa ve sīs olmaḳ (8) gibi eger gözsüz köpelegüŋ dimāġın yaġ ile ezüp yüze dürtseler (9) çaġıdın gidere eger dārçīnī bala ḳatup yüze dürtsler çaġıdın (10) gidere eger deŋiz köpügin ḫātūn kişiler yüzine dürtseler çaġıdın (11) gidere eger gözsüz köpelegüŋ dimāġın bala ḳatup dārçīnī (12) ile yüze dürtseler çafdın gidere eger acı bādem aġacınuŋ yapraġın (13) dögüp bişürüp ve süzüp yüze ursalar yüzde olan çaġıdı

16/b

(1) giderür peynir ṣuyı yüzde olan çaġıdı giderür ve nān-ḫāh yüze yaḳu (2) ėtseler yüzde olan uvacuḳ çıbanları giderür bāb yėdinci aġız (3) teberyen yaġu ile şekker ḳatalar aġızda ṭutalar māʾ-i şīr ile içeler (4) veyā bir ḫıyārda çıġın göbegi dürteler kesüp birbirine 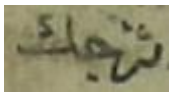 sercek (5) çoḳan göbegi süreler benefşe yaġıyla bal-ı miri eridüp ḳatsalar dürteler (6) nāfiʿdür aġız ve dil aġrısına taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı (7) beyānındadur dil şişmek ve yarılmaḳ ve aġız aġrımaḳ ve ḳoḳmaḳ gibi eger (8) cevz-i bevvāʾyı her kim yėse aġız ḳoḳusın gidere eger demür dikenini (9) bal ile ḳarışdurup aġzı aġrıyan aġzında ṭutsa nāfiʿ (10) ola ḫuṣūṣān ki oġlancuḳlarda ola ve ṭabāşuru oġlancuḳlaruŋ (11) aġzı aġrısın giderür ṭarḫūn aġız aġrısın giderür (12) ʿaṣfūr toḫmın balıla ezseler oġlancuḳlaruŋ aġzı aġrısına (13) dürtseler gidere bögürtlen yapraġın çeyneseler aġız aġrısın

17/a

(1) giderür ve yėmişenüŋ ṣuyın aġızda ṭutsalar aġız aġrısın gidere siŋirlücenüŋ (2) yapraġın çeyneseler veyāḫūd dögüp aġızda ṭutsalar (3) nāfiʿ ola leymūn ḳabı aġız ḳoḳusın giderür ve mazdekī aġız ḳoḳusına (4) eyüdür ve ṭuṭaḳ yarılduġına eyüdür ve aġızda ṭutsalar balġamda (5) dil aġır olduġın giderür mā-yuteʿallīḳu balġamun ol

nesneler kim ağıza (6) müteʿallikdür menfaʿat ve mażarrat cihetinden anları beyān ėder turunc (7) ekşi ağız ḳoḳusına eyüdür bādılcān ağzı ḳabardur ḫurmā ağıza (8) ve dişlere ziyān ėder toḫmekān diş ḳamaşuġın giderür yüz ağzı (9) ḳabardur ve dili ağır ėder kerefs 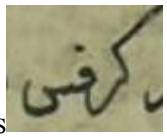 ağız ḳoḳusına eyüdür menāfiʿi ʿūd-ı ḫām (10) ṭuzıla yėse ağzı gökçek ḳoḳuda menāfiʿi turbı bal ile bişürüp (11) yėseler 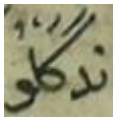 nedgülü balġam var ise gidere ve ağızdan ḳara ṣu gelmegi (12) gidere menāfiʿi lābüd ṣuyın ağızda ṭutsalar ağız ağrısın (12) gidere it burnı içindeki ṣarucası ağız ṣayruldugına

17/b

(1) fāʾīde ėydür ṭopalaḳ kim aŋa suʿud dėrler ağız ḳoḳusın giderür menāfiʿi (2) ʿāḳırḳarḥāyı yumşaḳ dögseler ağızda ṭutsalar ağız ağrısın giderür (3) sekizinci bāb çeŋe ve ṭamaḳ boğaz ağrısına taʿalluḳ olan emrāżuŋ (4) devāsı beyānındadur ki boğaz şişmek gibi aŋa ḫunāḳ dėrler ve çeŋe ağrımaḳ (5) gibi ḳarlaġucı göyündürüp külin alsalar boğazı şişen kişinüŋ ve (6) boğazında ağrısı olan kişinüŋ boğazına yaḳu eyleyüp ursalar fāʾide (7) ėde çeŋe ağrır olsa aŋa daḫı fāʾide ėde ve hem ḳarlaġucuŋ anasın (8) yavrusın bir çömlek içinde göyündürseler ikisi daḫı andan (9) alsalar balıla ḳarışdursalar ḫunāḳı olan kişinüŋ dimāġına dürtseler (10) ḫunāḳı ḫoş ola bi-iẕnillāhi teʿālā ve hem ḳarlaġucı alup bişürseler (11) daḫı ḳurutsalar her kim ḳurumış ḳarlaġucdan iki dirhem içse ḫunāḳı gide (12) boğazına sülük yapuşmış kişi sirke içse sülügi düşer ḫalāṣ (13) bula ve hem sirkeyle ġarġara eyleseler boğazına nesne ėtdürmeye oğlancuḳlar

18/a

(1) kim ṭaʿām yèmemiş ola anuŋ gibi oġlancuḳlaruŋ zibilinin (2) alup balıla ḳarışdurup ḫunāḳı olan kişinüŋ boġazına dürtseler fāʾide (3) ède ve ādem zibilin ḳurutsalar bala ḳatup dimāġa dürtseler ḫunāḳın (4) gidere eger kişi sülük yèse ol kişinüŋ depesin yolıyup ḳaṭrān (5) dürtseler fi'l-ḥāl düşe mücerrebdür eger balı boġaza eyleseler (6) çeŋelerde olan çürügi arıda etin bitüre ve ṣavuḳdan ḥāṣıl (7) olan ḫunāḳı gidere eger turbı bişürüp serkengübīnle ısıcaḳla (8) ġarġara ètseler ḫunāḳı gidere eger ḳarġa düglegin ṣıġır ödiyle bala (9) ḳarışdurup ādemüŋ dimāġına dürtseler ḫunāḳı gidere 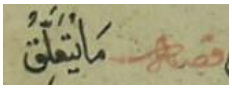 ḳaṣved mā-yuteʿalliḳu (10) 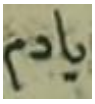 ya dem bu faṣıl boġazdan ḳan gelmesin bildürür aŋa yarar devāları bildürür (11) maʿżarrat ve menfaʿat cihetinde zebīb ḳuru üzüm ḳan göyündürür eyüdür (12) ḳan gelmegi menʿ èder sükkerü'l-ʿātīḳ eski siŋir yaramaz ḳan ḥāṣıl (13) èder s̱emüz et balġam ve ḳan ḥāṣıl èder ṣumāḳ ḳan gelmegi

18/b

(1) menʿ èder şarāb ve ʿinnāb ḳan ġalebesine fāʾide èder ve mercimek (2) ḳan tīzligin sākin èder ḳanı ḳoyuldur ʿinnāb ḳanuŋ ḥiddetine (3) ve ġılẓetine nāfiʿdür kirās ḳan ḳurudur süd iç gèçürür içi (4) giçen kişiye ziyān èder yaġı alınmış ayran ishāli menʿ èder (5) ve daḫı ṣafrāvī sevdā vèrür ḳan ḥāṣıl èder māʾil-bārid yaʿni (6) ṣavuḳ ṣu ḳanuŋ ʿuḳūbetin defʿ èder seylātın menʿ èder arpa (7) ṣuyı ḳanuŋ ḥiddetin sākīn èder zanbaḳ sevdāvī ḳan ḥāṣıl (8) èder zerdālū o şeftālū bunlar ḳana menfaʿat èderler çügündür (9) ḳan fesād èder rümmān-ı ḥāmiż yaʿni ekşi nār ḳanuŋ issiligin (10) giderür ḫurmā yèmek ḳan arturur amma hemīşe yèmek ḳan göyündürür (11) yaġu'l-bāridü'r-raṭibā yaʿni baş otlar ṭabīʿat yarıdur ṭabdur (12) mārūl gibi ḳanuŋ ḥiddetin

sākīn ėder ve daḫı daḳīḳ ėder ġılẕetin (13) giderür ıspanāḫ boġazı yumşaḳ ṭutar tavuḳ yumurṭası boġazı

19/a

(1) yumşaḳ dutar ekşi tūt boġazı şişen kişiye eyüdür fāʾide ėder (2) ṭatlu tūt boġazuŋ veremlerine eyüdür tīn-i yābisi ḳaçan ḳaynadup (3) ṣuyıla ġarġara ėtseler ḫunāḳı taḥlīl ėder ve bişürür fıstıḳ boġazuŋ (4) iriligin giderür şalġam boġazı yumşadur mercimek ḫunāḳa fāʾide (5) ėder ısırġan dikeni eger boġaz aġrısı ḳatı olsa anuŋ yapraġın (6) dögeler ṣuyın alup ısıcaḳla ġarġara ėtseler fāʾide ėder siŋirlüce (7) ot issiden olan boġaz aġrısın giderür ve şişin daḫı giderür (8) ḳaçan ṣuyın ġarġara ėtseler ṣabır iki dirhem içseler boġazdan (9) ḳan gelmesin sākīn ėder ḫunāḳı içün eger ḳan ġalebe olursa (10) dil altındaġı ṭamardan ḳan alalar ve baldırdan ḥacāmat ėdeler ve (11) luʿūḳ rummān birle ġarġara ėdeler ṭoḳuzıncı bāb boyun ve eŋse (12) ve siŋirler aġrıması beyānındadur ki bunlarda ḫanāzīr bir çıban olur (13) anuŋ devāsı beyānındadur ki bunlarda menfaʿat ėder turmıs yaʿni

19/b

(1) delüce baḳlayı sirkeyile bişürseler tā ḳoyulınca merhem gibi ola boyunda (2) çıbana ursalar nāfiʿ ola ve ḫanāzīr çıbanına fāʾide ėde eger gögercin (3) boḳın sirkeyle ve kettān toḫmı ile ḳarışdurup ḫanāzīre dürtseler (4) gidere eger kelemeki ṣuyıla sikencebīnile ḳarışdurup ḫanāzīr çıbanına (5) yaḳu ėtseler taḥlīl ėdüp gidere bir baġarsuġın eger kesilmiş siŋir (6) üzerine döküp ursalar ʿacāyib fāʾide ėde ḫaṭmī toḫmın dögüp (7) ḫanāzīr üzerine ursalar fāʾide ėde gözsüz köpelegüŋ ḳuyruġı (8) ḳanın ḫanāzīri olan kişinüŋ kişinüŋ boġazına ursalar gidere ve hem (9) dimāġın gül yaġıyla ezseler ḫanāzīre dürtseler şifā ola bi-iẕnillāhi (10) teʿālā eger zift arpa unıyla ḳarışdursalar ve oġlan bevlin ḳatup (11) bişürseler ḫanāzīre dürtseler aġzın aça şarābı

ḫanāzīr çıbanın ḥall (12) ėder kişnic başın ḳavudıla ḳarışdurup ḫanāzīr çıbana ursalar (13) nāfiʿ ola ḥall ėde ve siŋirlüce yapraġın ṭuzıla ḫanāzīr çıbana

20/a

(1) ursalar nāfiʿ ola ve hem dibini ḫanāzīr olan kişinüŋ boynına (2) aṣalar fāʾide ėdüp nāfiʿ ola māmīrān çöpüni saḥḳ ėtseler (3) günde bir düne ḳırḳ güne degin ṣavuḳ ṣuyıla ḫanāzīri olan (4) kişiye içürseler nāfiʿ ola mücerrebdür ve ot için kişi gerekdür kim (5) acıla içe ve daḫı gerekdür kim ḥaftada bir kez istifrāḳ ėde ve çoḳ (6) ṣu yelemeye ve çoḳ uyumaya ve daḫı yābis nesne yėmeye ve daḫı (7) imtilāyıla yėmeye ve daḫı ekşi nesneler yėmeye ve daḫı her kişi ḫanāzīri (8) çıbanına yėddi gün muttaṣıl igne ursa ḳurdını çıḳara (9) oŋulda mücerrebdür ve daḫı her kişi kim günde üç zerdālūyı süci (10) içinde ışlasa zerdālūyı yėse ol süci içse ḳırḳ güne degin (11) böyle ėtse ol ḫanāzīr çıbanı ḳuruya bi-iẕnillāhi teʿālā bu (12) daḫı mücerrebdür ve eger ḫanāzīri üzerine sülük urup şişe çekerlerse (13) nāfiʿ ola ve müshillerde 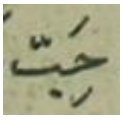 ḥabb-ı vāṣıldırlar nāfiʿdür işbu

20/b

(1) ẕikr ėtdügümüz nesneler ḫanāzīr içün tekrār ẕikr ėtdügümüz nesneler ḫanāzīr (2) içün tekrār tekrār tecribe olunmışdur hīç taḫallüf ėtmez (3) menāfiʿi defn aġacı issidür ḳurudur siŋirlerüŋ aġrısına süst (4) olduġına aṣṣı ḳılur çünkim anuŋ yapraġın ḳaynadalar zeyt (5) yaġıyla siŋirlere dürtseler ṣavuḳ yėlleri tenden giderür gendene toḫmı yaġı (6) siŋirler aġrısın giderür belesān yaġı sevdāya ve balġamī marażlara fāʾide (7) ėder ve ṣavuḳ yėlleri tenden sürer ṭaġıdur ve nunüferi yaşdur (8) siŋirleri yumşadur ve baş aġrısı ki ṣafrādan ola zāʾil ėder ve (9) mersīn yaġı yāsemīn yaġı siŋir süstlüġine ve zaḥmete fāʾide (10) ėder ve bögrek aġrısına ṣavuḳdan ola zāʾil ėder

onuncı bāb (11) gögüs aġrısına taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki (20b12) ınçḳuruḳ ve erlik gibi eger bunı incīr ile yėseler ne ḳadar gögüsde (13) bişmiş balġam varısa giderür fıstıḳ yaġı gögüse eyüdür fındıḳ

21/a

(1) yaġı gögüs aġrısına fāʾide ėder ḳızıl üzüm gögsi aġrıyan kişiye fāʾīde (2) ėder zerāvend-i ṭavīl ınçḳuruḳı olan kişiye fāʾīde ėder ṣuyıla vėrse (3) içse emīn ola ve hem içseler gögüs balġamında arıdur ve levni (4) gökçek ėder ṭoraḳ otı ınçḳuruġı giderür acı bādem gögüsden ḫılṭıları (5) giderür nişesteʾyi süd ile yėseler gögüs aġrısına fāʾide ėder (6) naʿnāyı ve mażṭakīyi naʿnā birle içseler ınçḳuruġı nāfiʿdür egir (7) gögüs aġrısına nāfiʿdür şalġam maʿdeden ṣafrāyı arıdur ve gögüse (8) fāʾīde ėder yumşadur ve ḥabbu'l-ṣanavber bergi fıstıḳdur kök nārānci (9) gögüs ḫılṭların arıdur zīve yaʿni kere yaġı gögüsdeki ḫılṭıları (10) taḥlīl ėder bişürür semen yaġı yaʿni saya yaġı gögüs yumşadur (11) şarābu'l-ʿinnāb gögüs aġrısına fāʾide ėder yumurṭa ṣarusı (12) gögüs ḫışvetine fāʾide ėder on birinci bāb żayḳu'n-nefes (13) olmaḳ ve öyken ve ciger aġrımaḳ devāsı beyānındadur ki nefesi gücile

21/b

(1) vėrür eger 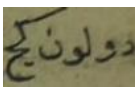 dölüngeç biraz müşk ve biraz gül ṣuyı birle ḳatup içse (2) öyken aġrısın ve żayḳu'n-nefes olmaġın giderür dārçīnī öyken (3) arasındaġı derecüklere balġam girse arıdur eger kiremedi yaġın (4) şarābı ẕūfiyāya ḳarışdurup içseler ve öykende olan aġrıyı ve żayḳu'n-nefesi (5) gidere eger bādem yaġın yėseler öykende olan bişmiş balġamı (6) giderür eger zifti bal ile yalasalar öykende başı olan kişiye (7) nāfiʿ ola kim ol rencesīl rencī dėrler seẕābı ḳuru ṭoraḳ (8) otıyla bişürüp içseler żayḳu'n-nefese fāʾide ėder eger servüŋ (9) ḳozaġın şarāb ile içseler żayḳu'n-

nefese fāʾidedür eger (10) kepegi ışladsalar ṣuyın alsalar bulamaç eyseler 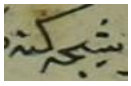 bişecegine yaḳın (11) olıcaḳ farāsiyūn yapraġından buçuḳ vuḳiyye ḳatsalar bile ḳarışdursalar (12) tā ki kāmil bişe ol ḥarīseden żayḳu'n-nefese ve öksürügi olan (13) kişiye altı kez birbiri ardınca içürseler rāziyāne toḫmı ile ʿacāyib

22/a

(1) mücerrebdür eger ḳarġa dügleginden iki dirhem arpa ḳavudıla veyā arpa (2) unıyla yėdürseler żayḳu'n-nefese fāʾide ėder eger defʿat ėtmezse bir iki (3) defʿada ėde eger burçaḳ toḫmından her ṣabāḥ iki dirhem alup aġızda (4) ṭutsa ışlanınca ışlanduġından ṣoŋra çeyneye yuda żayḳu'n-nefese (5) külli fāʾide ėde ṣıġır yoġurdınuŋ ayranın alsalar aṣḥābı bile eyüdür (6) dārçīnī ciger süddesin açar zencebīl ṣavuḳ cigere fāʾide ėder şarāb-ı (7) ṣandal issi cigere fāʾide ėder şarāb-ı ʿasel cigeri issi ḳılur ṣıġır (8) yoġurdı ayranı ciger issisine fāʾide ėder ḫavvāṣ-ı Ḳur'ān ḳavluhu teʿāla (9) Muḥammed resūlullahdan āḫirindekin oḳusa innā fetaḥnānuŋ sūresinüŋ (10) āḫirine yaḳun yėrdedür ḥekīm ėydür her kim bu āyeti ramażānuŋ (11) on dördünci gėcesinde yazsa miskile ve kāfūr ile ve gülāb (12) ile ve ḫoş ḳoḳular buḫūr ėdüp geyik derisine ḳaplaya her kimde (13) kim ciger aġrısı ola aŋa vėre kim götüre ḫalāṣ bula on

22/b

(1) ikinci bāb südde ve maʿde aġrısına taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı (2) beyānındadur ki göŋül dönmek gibi ve ṭaʿām hażm olmamaḳ (3) eger bir kişinüŋ ükümegi olsa yaʿni ḳaṣr olsa baḳlā yėse (4) nāfiʿ ola alma ḳalbe ḳuvvet ėder ve dimāġa ḳuvvet ėder ve ḫafaḳāna (5) eger ekşi almayı ve ṭatlu almayı dögüp içseler ḳuşmaġı giderür (6) ve gerekdür ki balġamī kişi ṭatlu alma yėse ve ṣafrāyī kişi ekşi almayı yėse (7) eger kerdeme yėseler iştihā getürür ve ṭaʿām 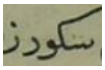 siŋürüz ḫavlincān her kim (8) yėse

ṭaʿāmı ḥażm ėde ve maʿdeye ḳuvvet vėre aġız ḳoḳusın gidere (9) ve hem balġamlu kişiye ve maʿdesinde 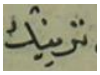 ternīk olan kişiye ġāyet nāfiʿdür (10) menīyi ḥarekete getürür dārçīnī maʿdenüŋ ṣavuḳluġın giderür (11) ve daḫı terligin giderür ve hem ṭaʿāmı ḥażm ėdüp maʿde aġrısın giderür (12) zirāvend toḫmı olan kişiye fāʾide ėder ve ṭaʿāmı ḥażm ėder rāziyāne (13) göŋül dönmesin giderür eger bir kişi dāyim ḳuṣar olsa ḥattā maʿdede

23/a

(1) ṭaʿām ṭurmasa sumāḳ-ı meknūnla yėmiş dögse ṣavuḳ ṣuyıla içse (2) ḳuṣmaġı keser ṭoraḳ otı göŋül döndügin giderür turp ḳabın (3) balıla sirkengübīnile içseler ḳolayca ḳuṣdurur ḳaranfil göŋül (4) döndügin giderür ve hem göŋli feraḥ eyler ve hem maʿdeye ḳuvvet ėder ve (5) hem ṭaʿāmı ḥażm ėde günlük ḳuṣmaġı giderür ve hem maʿde aġrısın (6) giderür tārḫūnuŋ kökin içseler tīz ḳuṣdura almanuŋ gökçek (7) ḳoḳusı maʿdeye ḳuvvet vėrür ve ḳuṣmaġı menʿ ėder menāfiʿi dār-ı fulful (8) ḥażm ṭaʿāmdur ve hem maʿdeye ḳuvvet vėrür ve hem göŋül döndügin giderür (9) maʿde fāsīd olmaḳ menāfiʿi leymūn şerbeti maʿdeye ḳuvvet vėrür iştihāyı (10) getürür ve ve ḳavī ḳılur ve ṭaʿāmı eyü ḥażm ėder ve ḳuṣmaġı giderür ṣuṣalıġı (11) giderür ḳara üzüm ṣavuḳ maʿdeye eyüdür cüddā ḳuṣmaġı geŋez (12) ėder on üçünci bāb yürek aġrısına taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı (13) beyānındadur ki ḫafaḳān gibi ve ʿaḳl zāʾil olmaḳ gibi oġul

23/b

(1) otınuŋ yapraġın yaşlayıcaḳ yürek aġrımasın giderür ve oynamasın giderür (2) turunç yürek oynamasına fāʾide ėder ḫāṣiyyeti budur ki yüregi ḳuvvetlendürür (3) ve feraḥ eyler şarāb-ı tuffāḥıla ḫafaḳānı giderür eger ḫafaḳān issi (4) olsa azacuḳ kāfūr

ḳoyalar yüregi issi eyler altun yürek aġrısına ve (5) oynaduġına fāʾide ėder eger senderūs içseler ḫafaḳānı giderür ve (6) ṣandal bir aġaçdur muvāfıḳdur 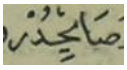 ṣamḥīdür ve żaʿyıf mizāclu kişinüŋ ḫafaḳānın (7) giderür ki ṣafrādan olmış ola ve hem aḳ ṣandal ḫafaḳāna ve yürek żaʿfına (8) fāʾide ėder ve yürege müteʿalluḳ olan nesnelere fāʾide ėder ḳoyun ḳıġının (9) sirkeyle yaḳu ėtseler ġışıyyī olmış kişinüŋ yaʿni ögi gitmiş kişinüŋ (10) yüregine ursalar fāʾide ṭabāşur ḫafaḳānı giderür ve ḳalbi ḳavī ėder eger ḥarāretden (11) olursa eger yarpuzı ṣuyıla südile ʿaḳlı zāʾil olan (12) kişinüŋ burnına ṭamzursalar fāʾide iki dirhem burçuḳ toḫmından (13) alup her ṭaŋla ağızında dutsa ışlanınca ışlanduġından ṣoŋra

24/a

(1) çeynese yudsa yüregi oynaduġına fāʾide ėde günlük ḫafaḳāna (2) nāfiʿdür kehribā ṣafrādan olan ḫafaḳāna nāfiʿdür eger lisānu’s-sevr (3) içseler ḳalbi feraḥ ėder ḫafaḳānı giderür ve ḫavfa ve cazġa eyüdür (4) şol ki sevdādan olur leymūn ḳabı yürege fāʾide ėder gül (5) ṣuyı yürege ḳuvvet ėder ve ḫafaḳāna ve ḳuṣmaġa eyüdür eger yėsün ve (6) eger dürtsün ve gerek içsün hindibā ki kenyik çiçeġidür maʿdeye (7) yaḳu ėtseler yürege ḳuvvet vėrür ve içi ḫoş ṭutar menāfiʿi alma şarābı (8) yürek oynamasına fāʾidelidür ve yürege ḳuvvet vėrür menāfiʿi ṭopalaḳ (9) issidür ḳurudur ve ḳarnı gėçürür ve yüregi ṣavudur fāʾide ėder ḫavvāṣ-ı Ḳur’āndur (10) ki ḫafaḳāna yarar yaʿni yürek ditremesine ḳavluhu teʿālā

اَفَغَيْرَ دِينِ اللهِ يَبْغُونَ وَلَهٗۤ اَسْلَمَ مَنْ فِي السَّمٰوَاتِ وَالْاَرْضِ طَوْعاً وَكَرْهاً وَاِلَيْهِ يُرْجَعُونَ[29] قُلْ اٰمَنَّا بِاللهِ وَمَآ اُنْزِلَ عَلَيْنَا وَمَآ اُنْزِلَ عَلٰٓى اِبْرٰهِيمَ وَاِسْمٰعِيلَ وَاِسْحٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْاَسْبَاطِ وَمَآ اُوْتِيَ مُوسٰى وَعِيسٰى وَالنَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْۚ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهٗ مُسْلِمُونَ[30]

24/b

وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْاِسْلَامِ دِيناً فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُۚ وَهُوَ فِي الْاٰخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ[31]

(2) ḥekīm eydür bu āyetüŋ ḥāṣṣiyeti budur kim ḫafaḳānı teskīn (3) eder yaʿni yürek oynamasın giderür ve daḫı uyḳuda ditremek (4) içün ve daḫı bir kimsenüŋ kim ḫafaḳānı ola ditremesi çoḳ ola bu āyeti (5) bir yeŋi ve arı saḳsıya yaz daḫı yaġmur ṣuyına veyā ṭatlu ḳuyu ṣuyına (6) kim güneş ėrişmiş ola aŋa bıraġa ol ṣuyı ḫastanuŋ ṭaʿāmına ve şarābına (7) ḳata üç gün ve üç gėce içüre ol zaḥmetden ḳurtula emīn ola (8) bi-fermānillāhi teʿālā sūreʾ-yi ḳureyşi yaʿni li-īlāfi sūresin ḥekīm (9) eydür bu daḫı yazıla fāʾide eder ḥekim eydür her kim fātiḥa sūresin (10) bir yeŋi bardaġa yazarsa ve arı ṣuyıla yusa daḫı içse şol kimse ki (11) inḳılābı ve seki veyā derdi olsa veyā biraz zaḥmeti veyā ditremegi olsa (12) sākīn ola ve elemi zāʾil ola Ḥaḳḳ teʿālā fermānıyla eger naʿnāyı (13) maẓṭakī birle çeyneseler yürek oynaduġına fāʾide ėde on dördünci (14) bāb vereme ve bağır veremine ve ẕāti'l-cenbe taʿalluḳ olan emrāẓuŋ

25/a

[29] **Ali İmran, 83. ayet.** Yoksa onlar, Allah'ın dininden başka bir din mi arıyorlar? Oysa yerde ve gökte bulunanların tamamı isteyerek veya istemeyerek, O'na teslim olmuşlardır. Ve hepsi O'na döndürüleceklerdir.

[30] **Ali İmran, 84. ayet.** De ki: "Biz; Allah'a, bize indirilene, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve onun soyundan gelenlere indirilene; Musa'ya, İsa'ya, Nebilere Rabb'lerinden verilene iman ettik. Onları, birbirinden ayırt etmeyiz. Biz, O'na teslim olanlardanız."

[31] **Ali İmran, 85. ayet.** Kim İslam'dan başka bir din seçerse, bilsin ki o din ondan asla kabul edilmeyecektir ve o ahirette hüsrana uğrayacaktır.

(1) devāsı beyānındadur ki 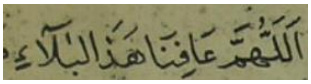 allāhüme ʿāfinā haẕa'l-belā'i mersīn (2) budaġın ḥalḳa ḥalḳa eyleseler ẕāti'l-cenbe olan kişinüŋ sirçe (3) barmaġına gėçürseler emīn ola eger ādemüŋ maʿdesinde verem olsa (4) baġrında ve maʿdesinüŋ aġzında adḫırı dögseler ol vereme yaḳu eyleseler (5) ursalar nāfiʿ ola ve hem adḫırı ḳaynatsalar ḫātūn kişi içine girüp (6) otursa ḳarnındaġı veremi ḥelāl eyleye gidere eger baḳlā unın bādem (7) yaġı ile ḥarıla ėdüp içseler ẕāti'l-cenbi gidere eger bir kimsenüŋ (8) issi veremi olsa baḳlā yėse nāfiʿ ola eger ayunuŋ ödin balıla (9) ve biber ile ḳarışdurup er veyāḫūd ʿavrat içseler baġır aġrısın gidere (10) ve hem ayunuŋ içi yaġın vereme ursalar ḥall ėde veremi bitüre eger (11) aġu aġacı dėrler yapraġın bişürseler ḳatı verem üzerine ursalar taḥlīl (12) ėde yumşada eger zanbaḳ yaġına aḳ mūm ḳatsalar veremler üzerine ursalar (13) ḥall ėde bişüre ṭabāşur şol baġrı ki issi ola ḥaddden gėçe aŋa biraz

25/b

(1) eşek südin veremi olan kişiye içürseler nāfiʿ-i ḫavvāṣda dėr ki (2) her kim receb ayında dört gün oruç ṭutsa ẕātü'l-cenb şerrinden (3) emīn ola eger ol renc içinde mübtelā ise daḫı Ḥaḳḳ teʿālā (4) ḫalāṣ ḳıla bi-ʿavnihi on bėşinci dimāġuya ve öksürüge ve yaraḳāna (5) taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki mersīn şarābı (6) öksürügi giderür baḳlā unın bādem yaġıyla ḥarıla ėtseler yėseler (7) öksürügi giderür ebem gümecin yaġıyla bişürüp yėseler ḳuru öksürük (8) ki ḫuşūnetin ki ṣadrında ḥāṣıl olmış ola giderür ḳaṣnīyi (9) yumurṭaya ḳatup içseler öksürügi gidere ve hem ḳuru incīr yėseler (10) burḳānı giderür yėr baġarsuġın ḳurutsalar yumşaḳ dögseler daḫı bal (11) şerbetiyle içseler burḳānı giderür ve hem ḫıyārşenberi pişmiş ḳızıl (12) üzüm ṣuyıla içseler burḳānı giderür ve baġrı arıdur eger çoḳ ishāl (13) ėtmek isterler on bėş dirhemin bevl çıḳmış ola süd çürügiyle ursalar

26/a

(1) içürseler ishāl ėde ādem zibilin içseler yırḳānı gidere eger sündürüs (2) tütsi ėtseler ṭumaġıya fāʾide ėde eger saya yaġın ḳuru öksürüge (3) ḥarāretden olmış ola nāfiʿdür rabb-ı sūs iŋen öksürük dimāġına (4) nāfiʿdür ve cemīʿi envāʿı öksürüge fāʾide ėder ya aġızda ṭutsalar (5) kehribāyı yırḳān olan kişi götürse nāfiʿ ola saʿter yaʿni (6) güyegü otı kim issidür ḳaynadup ṣuyıla ḥammāmda dürtümek yırḳān (7) rencine fāʾide ėder eşek turbı ḳurudur eger anı dögüp ṣıḳup (8) ṣuyın buruna ḳosalar yırḳāna fāʾide ėder naʿna yırḳāna nāfiʿdür (9) on altıncı şişlerüŋ ve istisḳānuŋ envāʿına taʿalluḳ (10) olan emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki āsārūn ve istisḳā ki (11) laḥmī ola fāʾide ėder istisḳā-yı laḥmī oldur ki barmaḳ ile yaḳasın (12) çuḳur ola yine ḳalḳa dārçīnī istisḳā-yı laḥmī olan (13) kişiye fāʾide ėder eger istisḳā-yı rencīraḳı olsa yaʿni ṭolmış

26/b

(1) ṭolaḳ gibi olsa dārçīnī içürseler sākīn ėde eger çügündürüp yapraġın (2) ḳaynadup şiş üzerine ursalar şişin gidere ḳanı daḫı var ise (3) arıda reyḥānı dögseler bir şişmiş nesne üzerine ursalar (4) şişin gidere çarş issidür tizdür eger ʿavrat emcekinde veyā erüŋ (5) ḳasuġında şiş ola anuŋ dibin ḳaynadalar şöyle ki ḳavī ola andan (6) ol şişüŋ üzerine yaḳu ėdeler uralar gidere it keseri istisḳā (7) rencine ve gevde şişine ḳarın ve el ve ayaḳ ve göz ve yüz şişine (8) anı dögüp ursalar fāʾide ėde tavuġı yarup ḳatı şişlere yaḳu (9) eyleseler yumşadur çoġanuŋ üç dirhemin içicek istisḳāyı giderür (10) benefşe ṣavuḳdur yaşdur üç dirhem andan şekerle içüre ṣafrāyı (11) gevdeden sürer eger issi şişlere ursalar yaḳu ėdüp şişi gidere (12) boyı ziyāde ėder ve ṣavuḳ şişlere fāʾīde ėder ṭabāşur ṣavuḳdur ḳurudur (13) ṣavuḳ urıcaḳ fāʾīde ėder ve çam ṣaḳızı issidür ḳurudur ṣavuḳdan olan

27/a

(1) şişlere fāʾīde ṭabāşur ṣavuḳdur ḳurudur ṣavuḳ urıcaḳ fāʾide (2) ėder ve çam ṣaḳızı issidür ḳurudur ṣavuḳdan olan şişlere fāʾide ėder (3) dürticek giderür ḳaṭrān issidür ḳurudur eger birḳaç kez yaḳu ėderlerse (4) istisḳāyı giderür ḳuru sevdādan olan şişlere urıcaḳ (5) fāʾide ėder on yėdinci ṭalaḳ aġrısına taʿalluḳ olan emrāżuŋ (6) devāsı beyānındadur ki ṭalaḳ aġrımaḳ gibi ve büyük olmaḳ gibi (7) daḫı ġayrı gibi eger bir kişinüŋ ṭalaḳı büyük olsa buḫūr-ı meryemi (8) dögeler bal ile ḳarışdurup ṭalaḳ üzerine yaḳu uralar nāfiʿ ola (9) asārūn ṭalaḳı arıdur ve ḳatısın giderür ḥubbu'l-bānı dögseler bir dirhem sirkeyile (10) içseler ṭalaḳı arıda vaḳtā ki sirkeyle arpa unına ḳarışdurup (11) ṭalaḳ üzerine yaḳu ėderler ise nāfiʿ ola ḫurmā yėyicek ṭalaḳa (12) ziyān ėder eger kerdeme toḫmın ṭalaḳ üzerine ursalar ḥall eyleye (13) gidere eger acı bādem yaġın ṭalaḳı şişmiş kişi içse ṭalaḳı gide

27/b

(1) eger boyı sirkeyle ḳarışdurup ṭalaḳa ursalar ya içseler nāfiʿ ola (2) ṭalaḳ veremin gidere acı bādem ṭalaḳ aġrısın giderür eger ṭalaḳ (3) aġrısın giderür ve ḳalınlıġın giderür ve ṭalaḳda olan veremi taḥlīl (4) ėder ve hem sancusın giderür kerdeme toḫmı issidür tīzdür bişüricidür (5) eger anı ṭalaḳa ursalar ṭalaḳı giderür ḳaranfīl kim burışmış olmaya (6) dögüp sirkeyle ṭalaḳ üzerine ursalar veyā sücile içseler (7) ṭalaḳı gide it boncuġı issidür ḳurudur anı dögüp sirkeyle içürseler (8) ṭalaḳ aġrısın gidere ve hem bala ḳatup üzerine yaḳu ėderlerse (9) giderür yaş incīr ṭalaḳuŋ ġılẓetine ziyān ėder ḳuru incīr (10) ġalīẓ ṭalaḳa fāʾide ėder eger bir çoḳ kişi ısıtma dutsa ol (11) ısıtma sebebiyle ṣol yanında ṭalaḳ olsa ve ṣaġ yanında yüregi (12) yaʿni bögri altında ḳatı olsa ol ṭalaḳı ol ḳatıyı giderse ki (13) çāre olmasa illā sögüt yapraġın devşüre bir havāna ḳoya veyā bir

28/a

(1) ġayrı nesneye ḳoya andan üstine sehelce ṣuya ḳoya andan (2) ṣoŋra andan ṣoŋra ḳatı ḳatı döge tā ṣuyı çıḳınca andan ṣuyın (3) ṣıḳa bir çanaḳ içine süze her ṣabāḥ acıla üç ḳaşuḳ miḳdārı (4) üç güne degin içe ol ṭalaḳ ve ḳatı mecmūʿı gidere Allāhu teʿālā (5) faẓlıyla bir niçe kerre tecribe olunmışdur aṣlā zarārı yoḳdur ṣıġır (6) aşuġın göyündürüp dögse içse ṭalaḳı arıdur aġ tūt aġacınuŋ (7) ḳabın alalar bir kevelde depindüreler yaḳalar kömür ėdeler bir (8) dirhemine on dirhem üzerlik toḫmın ḳatalar üç güne degin bir dirhem (28a09) balıla acıla yėseler ṭalaḳı gide bi-iẕnillāhi teʿālā menāfiʿi ṭalaḳı gidermek (10) içün ayuŋ ilk çehārşenbesinde bu duʿāyı yazalar ṣol ḳolına (11) bağlayalar evet dāyimā yoḳlaya göre ki gitmiş ola bu duʿā gidere ve eger (12) ṭalaḳ gitmiş olup bu duʿāʾyı gidermese şöyle ėder kim bir ẕerre ḳomaz (13) ṭalaḳı hep arıdur eger inanmazsa bu duʿāʾyı bir ḳoyun boġazına

28/b

(1) aṣa birḳaç günden ṣoŋra boġazlaya göre kim hīç ṭalaḳı ḳalmamış ola (2) ol yazacaḳ budur

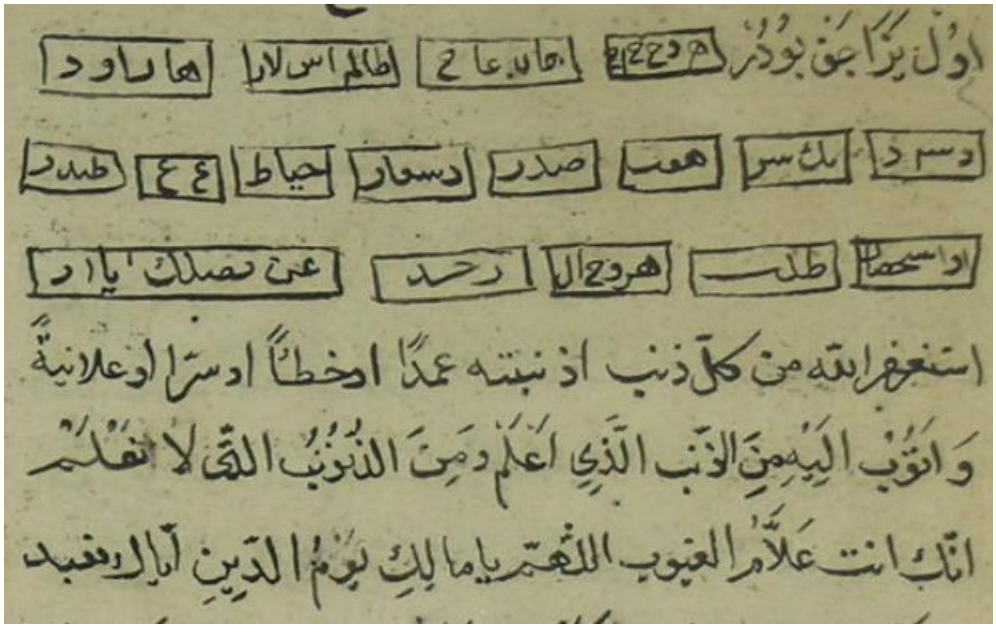

[32]

(8) ṭalaḳ içün ayuŋ āḫir çehārşenbe (9) güninde evvel sāʿatde yaza ṣol ḳolına bağlaya yazacaḳ budur

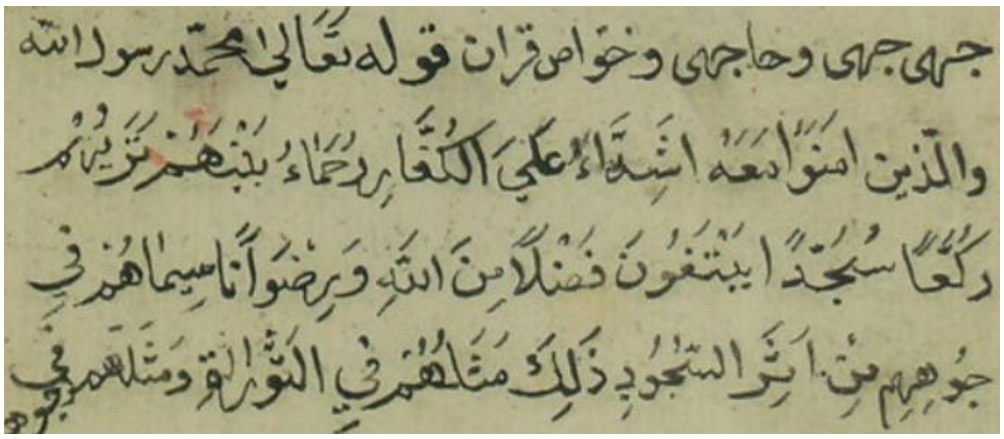

(10) Ḳur’ān ḳavluhu teʿālā

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللّٰهِ وَالَّذِينَ مَعَهٗۤ اَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ تَرٰىهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَّبْتَغُوْنَ فَضْلًا مِّنَ اللّٰهِ وَرِضْوَانًا ۫ سِيْمَاهُمْ فِيْ وُجُوْهِهِمْ مِّنْ اَثَرِ السُّجُوْدِ ۭ ذٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرٰىةِ ۚۛ وَمَثَلُهُمْ فِي الْاِنْجِيْلِ ۚۛ كَزَرْعٍ اَخْرَجَ

[32] **Dua:** Allah’tan bilerek bilmeyerek gizli ve açık işlediğim tüm günahlar için af diliyorum. Ve bildiğim ve bilmediğim günahlardan sana tövbe ederim. Şüphesiz sen gaybları bilensin. Ey din günün sahibi! Biz ancak sana ibadet ederiz.

شَطْئَهٗ فَاٰزَرَهٗ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوٰى عَلٰى سُوْقِهٖ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيْظَ بِهِمُ الْكُفَّارَۗ وَعَدَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ مِنْهُمْ مَّغْفِرَةً وَّاَجْرًا عَظِيْمًا[33]

(3)ʿaẕīmen ḥekīm ėydür (4) her kim bu āyeti ramażān ayınuŋ on dördinci gėcesinde müşkle ve gülāb (5) ile ve kāfūr ile ḥarīr üzerine yaza ve ḫoş ḳoḳular buḫūr ėde geyik (6) derisine ḳaplaya ṭalaḳ olan kişiye vėre getüre ṭalaḳ zaḥmetinden (7) ḳurtula bi-fermānillāhi teʿālā ve daḫı ḥekīm ėydür er-raḥman sūresin (8) yazup ṣuyla ḥall ėdüp içse ṭalaḳ zaḥmetinden emīn ola ve daḫı (9) ḥekīm ėydür her kim sūreʾi'l-fatiḥaʾyı yazup ṣuyla ḥall ėdüp üç kez (10) mütevātir içse ṭalaḳ zaḥmetinden emīn ola hergiz ṭalaḳ görmeye (11) on sekizinci ḳulunc ve ḳabż olmaḳ devāsı beyānındadur ki eger (12) ḥubbu'l-bānı dibin ḳulunc dutan kişinüŋ boynına aṣsalar ḫalāṣ (13) bula eger baḳlāyı gögsine başdan inen balġam içün ursalar

29/b

(1) yaḳu eyleyüp fāʾīde ėde hem baḳlāyı ḳulunc olan kişiye içürseler (2) fāʾide ėde ṭomalan ḳulunc getürür yüzerlik ḳulunc giderür ṭatlu bādem (3) yaʿni ḳulunc olan kişiye içürseler fāʾide ėde acı bādem ḳulunc giderür (4) bal ile ve süd ile ḳarışdurup bir ḳoz ḳadarı yėdürseler hüdhüd etin (5) ṣuyıla ve ṭoraḳ otıyla bişürseler ḳulunc olan kişiye ṣuyın içürseler (6) ve etin yedürseler ḫalāṣ ola ḳabż ishāl itmek içün bāṭılcān (7) yaġıyla bişürüp yėseler ḳabż ḳalın ėde daḫı yürüdür keçi boynuzınuŋ (8) başı ishāl ėde ve erük ṣavuḳdur tīzdür ḳarnı gėçürür ve ṣuṣalıġı (9) giderür ve çün ḫoşāb ėdüp yėseler ṣafrāyı sürer ḳaṭʿ eder (10) eger ṭatlu erügi yėyüp ardınca ṣavuḳ ṣu içerlerse

[33] **Fetih Suresi 29. ayet**. Muhammed Allah'ın elçisidir. Onun yanında bulunanlar da kâfirlere karşı çetin, kendi aralarında merhametlidirler. Onları rükûa varırken secde ederken görürsün. Allah'tan lütuf ve rıza isterler. Yüzlerinde secdelerin izinden nişanları vardır. Bu, onların Tevrat'taki vasıflarıdır. İncil'deki vasıfları da şöyledir: Onlar filizini yarıp çıkarmış, gittikçe onu kuvvetlendirerek kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş bir ekine benzerler ki bu, ziraatçıların da hoşuna gider. Allah böylece onları çoğaltıp kuvvetlendirmekle kâfirleri öfkelendirir. Allah inanıp iyi işler yapanlara mağfiret ve büyük bir mükâfat vaad etmiştir.

ammā çoḳ (11) yėyicek maʿdeʾyi süst eyler ṣılāḥ gülengübīn iledür ve ṣaḳızladur (12) efyūn esrār ve ḳurudur ḳavī balġamları arıdur eridür ve ḳālıca (13) ve taḳviye ṣarʿ rencine fāʾide ėder ve sevdāyı mālıḫülyāyı menʿ

30/a

(1) ėder eger bir dirheminden ve iki dirhemdeŋ yėrlerse ishāl ėder eger ṭaʿām (2) bişürürken bėş dirhemin bir yaġlayup içine bıraḳsalar bile ḳaynaya ḳaçan (30a03) yėseler ishāl ėde ve hem eftīmūn ḳoca kişilere muvāfıḳdur ṣafrāvī (4) kişilere yaramaz ṣavuḳluḳ ve taṣa getürür ıṣlāḥ keşīre iledür temür (5) hindī ṣavuḳdur içi gėçürür ısıtmalarda ḳuşmaḳ ṭurġudur ḫāṣṣa ki (6) ḥācet ola iç gėçürmege ve öksürük ve ṭamaġıya ziyān ėder ıṣlāḥ (7) benefşe şerbetiyledür ḫıyārşenbe muʿtedildür anuŋ ishāli (8) geŋezlik iledür şerbeti on dirheminden on bėş dirheme degindür (9) süd çöregi ṣavuḳdur ḳurudur ḳarnı gėçürür ve ol derece mücerrebdür (10) yüregi ṣavudur ve aḫlāṭı tīzligin giderür ve bevlüŋ yolın açar (11) on ṭoḳuzıncı bāb içinde cānver ṭurmasınuŋ devāsı beyānındadur (12) eger delüce baḳlanuŋ unın bal ile yulasa namāzborı düşüre eger (13) kerdeme toḫmın dögseler bal ile yalasalar namāzborı düşüre eger ḥayyu'l-ʿālim

30/b

(1) ṣuyın şarābıla içürseler ḳarın içinde türiyen cānveri düşüre yüzerlik (2) namāzborı düşürür eger noḫūdı sirkede bir gün bir gėce ıṣlatsalar (3) yėse namāzborı düşüre eger ṣabāḥ yėyüp öyleye degin nesne yėmeseler (4) eger şeftālū yapraġın dögüp ḳarnında ṣoġulcan gibi namāzborı olan (5) kişi göbegine ursa ḳurdların düşüre ve hem şeftālū yapraġın (6) dögüp ve hem çiçegin dögseler ve ṣaḳlasalar ṣuyın ḳarnında ṣoġulcan (7) ve namāzborı olan kişi içse ḫalāṣ bula keremüd yaġın iki (8) miṣḳāl

içseler ḳarnında türeyen cānverleri indürür eger enār (9) ḳabın saḥḳ ėtseler on dirhemin ṣoġulcan olan kişi içse (10) üzerine issi ṣu içse ṣoġulcanı düşüre eger şarābı zeyt ile ḳaynadup (11) içseler ḳarındaġı ḳurdı düşüre Ḫorasānī ḳarındaġı ḳurdı ve namāzborı (12) düşüre iyisi oldur ki yaşıl ola ve rāyihası ḳatı ola ve dadı (13) acı ola çörek otı yigirmi dirhem ṣabr yėdi dirhem berāber dögüp

31/a

(1) elekden gėçürse bir ṣıġır ödüyle yoġurup yaḳu eyleyüp göbege ursalar (2) ṣoġulcanı gidere yigirminci bāb berelenmek veyā tatar ḳurdı (3) ve göbek düşmek ve aġrı başmaḳ devāsı beyānındadur eger serḫesinüŋ (4) dibin dögseler üç rafaṭan yumurṭa ile üç gün muttaṣıl dögülmiş (5) kişiye ya yüksekden düşmiş kişiye içürseler fāʾide ėde on (6) dirhem şekeri yigirmi dirhem saya yaġı ile ezseler içseler fāʾīde (7) ėde ḳarnında ʿilleti olan küllī gide ve göbek düşmesi giderür ḍarb (8) ṭoḳunmış yėre ṣumaḳ yapraġın ursalar fāʾide ėde eger delüce ʿaseli (9) yaralanmış yėre ursalar gögermiş ola fāʾīde ėde eger ṭopalaḳ ḳuruṭup (10) yumşaḳ dögseler balıḳ yemiyle oġlancuḳlaruŋ göbegi çıḳduġına (11) yaḳu eyleseler nāfiʿ ola eger mūmiyāyı düşen ādeme ve yėlleri olduġına (12) ve andan düşene ve yüce yėrden düşene fāʾide ėder yigirmi birinci bāb (13) iç aġrısına taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki eger mersīnüŋ

31/b

(1) yapraġın dögseler yumşaḳ olsa ṣuyıla bişürseler ḳoyulınca yaḳu (2) eyleseler ṣafrādan ishāl olan kişinüŋ ḳarnına yaḳu eyleseler zaḥmetinden (3) emīn ola ve eger ishāl olan kişiye mersīn toḫmın yėdürseler ḳabż ėde (4) eger bir kişinüŋ göbegi bursa içinden ḳan gitse ayva dānesin ve daḫı (5) günlük ve mazdekī saḳızı ve aḳ inek zibīli ve bu mecmūʿın yumşaḳ (6) dögeler ḳaṭrāna ḳatsalar göbege yaḳu eyleseler burusın

kese ve daḫı (7) ḳanın kese be-ġāyet mücerrebdür kerrātıla tecribe olunmışdur baḳlāyı (8) sirke ve ṣu içinde ḳabıla bişürseler yėseler ishāli ḳabż ėde (9) ishāl olan kişi yėse ishāli gide eger ishāl olan kişi demürciler (10) ṣuvarduġı ṣudan içse ishāl gide eger ḳāṣnīye üzüm (11) çekirdegi ḳatup çoḳdan ishāl olan kişiye ursalar ishālin gidere (12) eger keçi boynuzınuŋ ḳurusın içi aġrıyan kişi yėse ḳabż ėde (13) mücerrebdür eger nār ḳabın ṣuyıla bişürseler ardınca dört dirhem

32/a

(1) andan alsalar ve yigirmi dirhem daḫı içinde bitdügi ṣudan alsalar (2) ince elenmiş unıla çörek bişürseler üzerine tāze zeyt yaġın döküp (3) yėseler fāʾide ėde eger ḫaşḫāş ḳabın buçuḳ dirhem gėce ṣuyıla (4) içseler ḥarāretden olan ishāli kese eger kişi ekşi nār ḳabın alsalar (5) berāber māzū ḳatsalar yumşaḳ dögseler andan ṣoŋra sirkeyle bişürseler (6) tā ḳaṣḳatı ola büber ḳadarınca ḥabcugez eyleseler her kimse kim (7) ishāl olsa ishāli dura ḳaçan bir kişi müshil olsa şerbet (8) içse işkembesi ḥaddden gėçse durmasa tere yaġına bādem yaġı ḳatup (9) vursalar ishāli dura sākīn ola eger ṣumāḳı ṣavuḳ ṣuyıla içseler (10) içinden ḳan gelmesin kese eger sünbül içseler ḳarnı ḳabż ėde ḫıyārşenbe (11) eger on dirhem sāde yaġın iki üsküre nār ṣuyıla içseler (12) ḳarnı ḳabż ėde ḫıyārşenbe ḳarnı ṭutar ve ṣafrādan olan ishāli (13) keser ṭīn-i ermenī ishāli menʿ ėder eger mercimek cirmetin iki kez (14) bişürseler ṣuyın dökseler andan yėseler isḫali ḳabż ėde

32/b

(1) eger ḳavudı ekşi nār ṣuyıla içseler ishāli ḳabż ėde her kim ʿaḳīḳ (2) yüzük daḳınsa içinden ḳan gitmekle nāfiʿ ola eger bögürtlen yapraġın (3) yėseler ḳarnı gėçdügine fāʾide ėde bögürtlen yėmişin ḫām (4) iken yėseler ḳarnı ḳabż ėde kāfūr içinden ḳan giden kişiye nāfiʿdür (5) eger günlügi nār ṣuyıla zeḥīr olmış kişi yėse veyā anīsōn ile

nāfiʿ (6) ola ve hem günlük ḳabż ėder ḳızdurur kehribānuŋ ḫāṣṣiyeti oldur kim (7) ḳanı ṭutar zeh̄iri giderür çivit ḳan gėçdüġine nāfiʿdür eger gül (8) ṭomurcuġın ḳurudup dögseler içseler iç aġrısın giderür eyü eyler (9) ishāle fāʾide eyler ekşi nār ishāle fāʾide eyler eger kimüŋ içi (10) ḳan dutarsa yüzerlik toḫmın gül yaġı birle ḳavuralar yėseler ḳanı (11) ṭura it boncuġı kim ʿArabca adına varaʿu dėrler ṣavuḳdur ḳurudur eger (12) kimsenüŋ içinden ḳan gėçse içüreler ḳanı kese dilkü ṭaşaġı issidür (13) ḳurudur ḳarındaġı olan ḳurdı ḳırar ṣumāḳ ḳarından ḳan gelmesin (14) keser ve içe ḳuvvet vėrür żamīrān issidür ḳurudur eger toḫmın gül yaġıla

33/a

(1) ḳavurup ṣavuḳ ṣuyıla içürseler ishāli ḳabż ėde ve issi mizāclu kişiler (2) yaḳu edüp baş aġrısın gidere ḫātūn ṭuzluġı ṣavuḳdur ḳurudur eger (3) dögüp gülābıla ḳarışdurup yėrgürse ṣafrāyı dükeli endāṣlardan sürer (4) ve ḳarnı baġlar ve baġıra ḳuvvet vėrür ve baġarsuḳlarda olan başları giderür (5) ve ḳan gelmesine ki içinden ola fāʾīde ėder menāfiʿi ḫavlincān bir pāresin (6) aġızda ṭutsalar ẕekere dürtseler ḳuvāma getüre zübdü'l-baḥr yaʿni deŋiz (7) köpügi ʿasrı'l-bevle fāʾide ėder eger sırçaʾyı dögseler aḳ şarābla içseler (8) Cālinūs ėydür ḳavuḳda olan ṭaşları ḥall ėder arındurur eger şarābı (9) bişmiş iken yėseler menīyi ḳaṭʿ ėder ve hem südügi ṭutulan kişiye zeyt (10) yaġıyla ḳasuġına dürtseler südügi yolı açıla eger ṭopalaġı içseler (11) bevli yürür ve hem ḳavuḳdaġı ṭaşı eridür giderür eger şekkeri saya yaġ (12) ile içseler ḳavuġa ve bögrege eyüdür ve hem südügi yolın açar (13) mücerrebdür ṭoraḳ otı bevli yürüdür ḫavvāṣ-ı Ḳur'ān eger bir kişi ʿasrı'l-bevl

33/b

(1) olup bu āyeti bir kāġıda yazup zeyt ṣuyıyla içürseler fi'l-ḥāḳ (2) südügi yolı açıla bi-iẕnillāhi teʿālā yazacaḳ āyet budur ḳavluhu teʿālā (3) مَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْاٰنَ لِتَشْقٰىٓ طٰهٰ

[34]eger balı ḥammāmdan çıḳup ḳarşu bir ay miḳdārı (4) ṣabāḥ istiʿmāl ėtse her maraża nāfiʿdür eger hüdhüd etin tütsü ėtseler (5) baġlu kişi baġından ḫalāṣ bula ve siḥirlüye daḫı nāfiʿdür daḫı yuḳarda (6) ḥekīm ėydür bir kişinüŋ ki bevli yolında ḳum olsa bevli yolı açıla (7) bir bir ṭamlasa turb süd ile bişürseler üç kez yėdürseler bevl yolı açıla (8) eger bir kişinüŋ südügi ṭutulsa sebebi ḳum olsa egirüŋ dibin ḳaynadalar (9) ṣuyın içüreler şifā ola ve hem her oġlan ki işegen olsa bir miṣḳāl (10) ḥarīri göyündürüp ṭaʿāmına ḳatsalar yėdürseler işemez ola tavuḳ (11) yumurṭasın ḳayḳana eyleyüp yėseler bögrekde ve ḳaṣuḳda ṭaş ḥāṣıl eyler (12) veyā ḳum eski peynir bögrekde ṭaş bitürür süd bögrekde ve ḳavuḳda ṭaş (13) bitürür ʿavrat südi ḳavuḳdaġı ṭaşı eridür yigirmi ikinci bāb

34/a

(1) ḳasuḳ ve ḫāya zaḥmetine taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı beyānındadur ki ḳasuḳ (2) ve ḫāya şişmek gibi ve gėçmek gibi mersīn budaġın ḥalḳa eyleyüp ḳasuġında (3) sancu olan ādemüŋ sirçe barmaġına gėçürseler zaḥmetden emīn (4) ola eger baḳlāyı ḫāyasında zaḥmeti olan kişi yėse zaḥmeti ziyāde ola (5) eger ebem gümecin şarāba ḳatup yėseler ḳasuġında zaḥmeti olan kişinüŋ aġrısın (6) menʿ ėde ve hem ḳavuḳda olan vereme yaġ ile bişürüp yaḳu eyleseler (7) fāʾide ėde eger merzencūş yaġın ḳasuġa sürseler aġrısın gidere (8) tere yaġı ḳaṣuḳda olan çıbana fāʾide ėder ḳaçan yaḳu ėtseler ursalar eger (9) ḳoca kelerin ki aŋa ṣām-ı ebraṣ dėrler ḳanın oġlancuḳlaruŋ ḳasuġına (10) sürseler yaruġın bitüre eger defne yaġı ile ikisini dögseler ṣuyıla ḳarışdurup (11) ḫuṣṣatında olan vereme ursalar şişin gidere eger servüŋ budaġın (12) ve yapraġın ve ḳozın dögseler ḳasuġı yarılan kişinüŋ ḳasuġına (13) yaḳu ėtseler fāʾide ėde eger baġanuŋ kendüsin ṣu içinde bişürseler

[34] **Taha Suresi 1-2. ayet**. Biz, bu Kur'an'ı sana güçlük çekesin diye indirmedik.

34/b

(1) ḳasuġı yarılan oġlancuġı ol su içinde oturdı ḳosalar yaruġı (2) gide eger sūsen kökin gül yaġıyla saḥḳ ėtseler ḫāya şişine sürseler (3) nāfiʿ ola eger biraz ṭuzı biraz şebi birbirine ḳatup dögseler (4) ḫāya aġrısına dürtseler fāʾīde ėde eger eski sögüdi göyündürseler (5) şol çıban ki ḳurudur ʿużuvdadur eger ekseler fāʾīde (6) ėde ṭopalanı ḳavurup yumşaḳ dögseler balıḳ yemiyle şirliġan içinde (7) ḥall ėtseler ḳasuḳ yarıldugına nāfiʿdür mücerreb eger naʿnāyı ḳızıl (8) üzüm ile birbirine ḳatup dögüp merhem gibi ėdüp ḫāyada olan (9) şişe dürtseler gidere ve aġrısın daḫı gidere menāfiʿi ḳaçan ḫāyada (10) şiş ḥāṣıl olsa kim ṭaş gibi ḳatı olsa eger rengi ḳızıl olursa (11) ʿilācı oldur ki ḳan alduralar kürre ṭamarından eger beden rengi olursa (12) ḳuvveti olursa bir iki kez ḳuṣduralar ve daḫı baḳla unın (13) sirke ile ve bal ile saya yaġıyla bişürseler bulamaç gibi ġalīẓ

35/a

(1) olur günde iki kez yaḳu edüp hem yėl eyler nesneler yėmeyeler ve daḫı (2) z̲eyt yaġıyla ḳunduz ṭaşaġın ḳaynadalar ısıcaḳla sürteler şifā (3) bula eger baḳlā bulunmasa kepekden bulamaç ėdeler ṭuzıla saya yaġ (4) ile üstine yaġlayalar yigirmi üçünci maḳʿad çıḳmaġa ve bevāsire (5) taʿalluḳ olan emrāżuŋ devāsı beyānındadur eger buḫūr-ı meryemüŋ ṣuyın (6) maḳʿadı çıḳan kişinüŋ sirkeyle ḳarışdurup maḳʿadına dürtseler maḳʿadı (7) yėrine vara ve eger ṭoŋuzan ḳurdın z̲eyt yaġında bişürseler tā ḳuvveti z̲eyt (8) yaġına çıḳınca andan bevāsire dürteler ʿacāyib göre eger dāyim sürseler (9) nāfiʿ ola eger iki kerre yaġın yüŋile maḳʿadda olan çıbana ursalar (10) fāʾide ėde ḳoz yaġı bevāsire ve nevāṣire fāʾide ėder eger enār (11) ḳabın bişürseler şol oġlancuḳlaruŋ ki maḳʿadı çıḳa ol ṣuyın (12) içinde oturdı ḳosalar fāʾide ėder eger

şarābuŋ toḫmından her gün (13) iki dirhem dögseler balıla ya sikencebīnle içseler maḳʿadda olan

35/b

(1) ḳurdı düşer giderür eger ṣumāḳ yapraġın ṣuyıla bişürüp bevāsire (2) ursalar fāʾide ėde ve hem peluṭ aġacı kömürin ḳarışdurup ursalar (3) fāʾide ėde ve hem sūsāmı maḳʿad yaruġına ki şaḳāḳ dėrler yaḳu ėtseler (4) nāfiʿ ola eger çaḳmaḳ ṭaşın oġlan ṭoġurmaz ʿavratuŋ uyluġına bağlasalar (5) fi'l-ḥal ṭoġura eger ʿavrat bir kez oġlan ṭoġursa ayruḳ ṭoġurmasa (6) biraz yüzerlik toḫmın bir büyük çölmege ḳoysalar ṭoḳuz (7) oḳa ḳoysalar ḳaynatsalar tā rubʿı ḳalınca andan her gün ol ʿavrat üç (8) günedegin içse fāʾide ėde anuŋ ʿalāmeti budur ki ḳaṣā yüzerlik toḫmı (9) ḥayżı yüridür ve hem ḫātūn kişiler sūsen yaġıyla ḳarışdurup ferclerinde (10) götürseler yüklü olalar beyānı bevāṣir senderūsı tütsi eyleseler bevāṣiri (11) ḳuruda eger içseler bevāṣiri gidere eger ʿavratı dutsalar üzerine z̲eyt (12) yaġı ḳoysalar aġızın yaġlasalar tā ki z̲eyt ḳuvvetin ala eger bu yaġda bevāṣire (13) dürtseler ḳuruda düşüre eger çam ṣaḳızın eridüp bezīr

36/a

(1) ḳatsalar sigil üzerine ursalar hem maḳʿad çıḳuġına nāfiʿ ola ḫoş (2) eyleye ammā gerekdür ki ol sigil düşince uralar eger gendeneyi maḳʿadında (3) bevāṣir olan kişiye tütsi ėtseler gidere ve hem aşına ḳoyup yėdürseler (4) gidere eger gendeneyi kerdeme toḫmına ḳatup ḳaynatsalar yėseler bevāṣiri (5) gidere günlügi süd ile fetīl eyleyüp şol ḫabīṣ it çıbanlar ki maḳʿadda (6) olur mez̲kūr fetīle ki ve bākī aʿżālarda olur fesād-ı demdür ya (7) ġayrıdan olur mez̲kūr fetīle ki süd ile olmışdur maḳʿada ḳoysalar (8) emīn ola menāfiʿi bevāṣir içün mücerrebdür ṭoŋuz ödin alalar ḳurudalar (9) ḥācet vaḳtinde aġzın ṣuyıla ışladup panbuḳ üzerine ḳoyalar (10) andan muḳʿad zaḥmeti yėrine ursalar ġāyet nāfiʿ ola zaḥmetin gidere menāfiʿ (11) pāk kökin alalar gölgede

ḳurudalar ve daḫı kükürd ile tütsi ėdeler (12) ol zaḥmetlü kişi tütsisine ṭura ʿaẓīm fāʾīde ėde ṭaşrasına daḫı (13) ve içerüsine daḫı menāfiʿi ola ve bu otları bal ile yėseler bevāsirüŋ yükin

36/b

(1) keser ol otlar budur ḳaranfil ḳāḳıle ve suʿd-ı hindī ve ve dārçīnī (2) ve sünbül ve emlec menāfiʿi her kim keşūrı üzüm ile ḳaynadup ṣuyın (3) ṣāḳī edüp içe bevāṣiri gidere ve muḫalif yėli tenden giderür sürer (4) it boncuġı ki aŋa Fārsīcesinde mühre dėrler ṣavuḳdur ḳurudur eger (5) anı bevāṣir olana içürseler fāʾide ėder ḳanın keser ve bevāsirin ḫoş (6) eyler giderür bādılcān bevāṣir ḥāṣıl ėder ṣavuḳ ṣu içmek bevāṣiri (7) ziyān ėder yigirmi dördinci bāb ʿavrat oġlan eylememesi ve eylemesi (8) ve raḥm zaḥmeti ve ḥayż yürümesi ʿilletlerinüŋ devāsı beyānındadur (9) ḳoruḳ şarābı yüklü ḫātūn kişilere fāʾide ėder maḳʿadların ḳavī (10) ėder oġlanı muḥkem dutar düşürmez bunuŋ bedlīke ḳoruḳ ṣuyıdur (11) ve ekşi elma ṣuyıdur eger ebem gümecinüŋ yapraġın kökiyle bişürseler (12) ṣuyın südi olmayan ʿavrata içürseler südi ziyāde ola eger (13) ḫıṭmınuŋ luʿābın issi ṣuyıla çıḳarsalar oġlan olmayan ḫātūnuŋ

37/a

(1) kişi ki aŋa ʿakīm dėrler içse oġlan ola yarasanuŋ ödin oġlan (2) ṭoġurmaḳda zaḥmet çeken ḫātūn kişinüŋ fercine dürtseler fi'l-ḥāl (3) ṭoġura mücerrebdür merzencūşüŋ ki Türkçe adı merzengūşdür eger (4) bunuŋ yaġını kim ḳatı issidür raḥmi issi eyler ve raḥmüŋ aġzın açar (5) ve ḥayż ḳanın yürüdür ve oġlan yataġın düşürür ve raḥm aġrısın (6) giderür ve şol aġrı kim aŋa ḫanāḳ dėrler anuŋ raḥmi ḥāṣıl olmış ola (7) giderür gül yaġı raḥm aġrısın sākīn ėder ḥuḳne ėtseler eger ḫātūn (8) kişi ḳurdun saġ ḫāyasın dögse zeyt yaġıla ḳarışdursa bir pāre (9) yüŋi alup yatura

fercinde götürse cimāʿ hevesi kesile ḫātūn (10) kişiden gide eger ʿavrat oġlan ṭoġurmada ṣarplansa iki dirhem (11) zaġferān içürseler fi'l-ḥāl ṭoġura ve hem oġlan ṣoŋı düşmese (12) bir ḳoz ḳadarın ʿavratuŋ boynına aṣalar fi'l-ḥāl düşüre eger (13) serḫens-i Rūmī dibin altı dirhem içinde oġlan ḫātūn

37/b

(1) kişilere yėdürseler oġlanın düşüre eger yılan ḳavın oġlan (2) ṭoġurmaz ḫātūn kişiler oyluġına yaġlaya fi'l-ḥāl ṭoġura şaḳāyıḳu'n-nuʿmān (3) ki gelincük çiçegidür yabānda biter ḫātūn kişi fercinde götürse (4) istiʿmāl eylese ḥayżın yürüde ve südin artura zeytūn (5) ṣamġın ḫātūn kişi içse oġlanın düşüre ḳurduŋ yalıyla (6) derisin oġlan düşüren ḫātūn boynına bağlasalar oġlanın düşürmeye (7) eger bir ölmiş ʿaḳrebi oġlan düşürgen ḫātūn kişinüŋ (8) boynına aṣsalar oġlan düşürmeye eger bir ḫātūn kişi cimāʿdan (9) ṣoŋra götürse yüklü olmaz eger yarpuzı içseler ḥayż ḳanın yürüdür (10) ve hem oġlan yataġın düşürür ve hem ölmiş oġlanı ḳarından çıḳarur (11) eger fīl dişin dögüp un ile ḳatup oġlan eylemez ḫātūn (12) kişi yėddi güne degin iki dirhemin bal şerbeti birle içseler andan ḥelāliyle (13) cimāʿ eylese fi'l-ḥāl yüklü ola ve hem ẕibilin ḫātūn

38/a

(1) kişi bal ile götürse hīç ḥāmile olmaya eger lādeni tütsi (2) ėtseler oġlan ṣoŋın düşüre ve eger ḳablubaġanuŋ ödin mūma (3) ḳatup içinde oġlanı var iken ʿavrata vėrseler ölmiş düşüre (4) ḥaceri'n-nār yaʿni çaḳmaḳ ṭaşın Arastālis ḥekīm ėydür her ʿavrat kim (5) oġlan ṭoġurmaḳda zaḥmet çeke eger bir pāre çaḳmaḳ ṭaşını bėze (6) kendüzine bağlasa zaḥmetsüz ṭoġura eger kişnici (7) arḳuncaḳ kökiyle çıḳarsa anuŋ kökin ol ʿavrat kim oġlan (8) ṭoġurmaḳda zaḥmet çeke boynına bağlayalar āsānlıḳ birle ṭoġura (9) mücerrebdür ḫavvāṣ-ı Ḳur'ān ḳavluhu teʿālā

اِذْ قَالَتِ امْرَاَتُ عِمْرٰنَ رَبِّ اِنِّيْ نَذَرْتُ لَكَ مَا فِيْ بَطْنِيْ مُحَرَّراً فَتَقَبَّلْ مِنِّيْۚ اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ[35] فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ اِنِّيْ وَضَعْتُهَآ اُنْثٰىۜ وَاللّٰهُ اَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْۜ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْاُنْثٰىۚ وَاِنِّيْ سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَاِنِّيْٓ اُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ[36]

38/b

فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَاَنْبَتَهَا نَبَاتاً حَسَناًۙ وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّاۜ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابۙ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقاًۚ قَالَ يَا مَرْيَمُ اَنّٰى لَكِ هٰذَاۜ قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللّٰهِۜ اِنَّ اللّٰهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَٓاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ[37]

(4) ḥekīm ėydür her kim bu āyeti zaʿferānıla ve gülāb ile geyik derisine yazsa (5) ḥāmile ʿavrat saġ bāzūsına baġlasa tā ṭoġurınca oġlan daḫı (6) kendüsi daḫı külli āfetden ḳurtula Allāh iẕniyle ve daḫı her kim bu āyeti (7) müşkile ve zaʿferānıla yazsa ṭıfllaruŋ boynına baġlasa demüre ḳaplayup (8) ḥırzı ʿaẓmi ve nāfiʿ ola ve aġlamaġı ve iŋlemegi ve ḳorḳusı ḳalmaya ve uyḳusuzluġı (9) az ola ve az süd ile anası emceginden eme tamaġında ola (10) ve anuŋ ve yüzi ḫūb mübārek ola ḥekīm ėydür eger ʿavrat oġlanı (11) güc ile ṭoġursa bi-iẕnillāhi teʿālā ol āyeti sırçaya yazalar ṣuyın içüreler āsānlıḳ (12) ile ṭoġura bi-iẕnillāhi teʿālā ol āyet-i şerīfi budur ki ẕikr olur (13) bismillāhirraḥmānirrahim 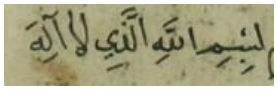 [38]

[35] **Ali İmran, 35. ayet**. Hani, bir zaman İmran'ın Hanımı: "Rabb'im! Karnımdaki hür bırakılmış olanı sana adadım. Benden kabul et. Kuşkusuz, Sen Her Şeyi Duyan'sın, Her Şeyi Bilen'sin." demişti.

[36] **Ali İmran, 36. ayet**. Onu doğurunca: "Rabb'im! Ben onu kız olarak doğurdum." Zaten Allah onun ne doğurduğunu daha iyi biliyordu. "Erkek kız gibi değildir. İsmini, Meryem koydum. Onu ve soyunu, kovulmuş şeytana karşı Sen'in himayene bırakıyorum." dedi.

[37] **Ali İmran, 37. ayet**. Bunun üzerine Rabb'i onu iyi bir şekilde kabul etti. Ve onu iyi bir şekilde yetiştirdi. Onu, Zekeriya'nın korumasına verdi. Zekeriya ne zaman mihraba girse, onun yanında yiyecek bir şey bulurdu. "Ey Meryem! Bunlar sana nereden geldi?" derdi. O da "Bunlar, Allah'tandır." derdi. Kuşkusuz, Allah, hak edeni, hesapsız olarak rızıklandırır.

38 Kendisinden başka ilah olmayan Allah'ın adıyla.

39/a (1)

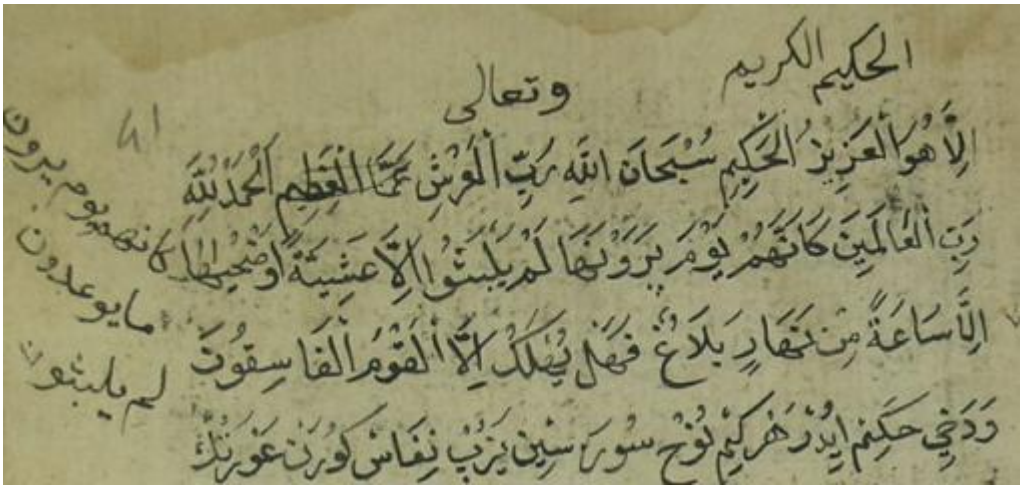

إِلَّ هُوَالْعَزِيزُ الْحُكِ سُبْحَانَ اللَّهِرَبِّ الْعرْسِ يَ الْعَظِيمِ الْحَدَاللَّهِاهُّوا لَعَزِيزُ الْحُكِ[39] [40] (2) (1) كَاَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا اِلَّا عَشِيَّةً اَوْ ضُحٰيهَا (3) اِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ بَلَاغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ اِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ[41]

(4) ve daḫı ḥekīm ėydür her kim Nūḥ sūresin yazup nifās gören ʿavratuŋ (5) ṭaʿāmına ḳatsalar pāk ola ve daḫı südden kesilen oġlancuġuŋ (6) boynına aṣsalar pāk ola fāʾide ėde ve daḫı ḥekīm ėydür her kim bu āyeti (7) yazsa ṭatlu ḳabaḳ ḳabına ve ʿavratuŋ ṣaġ bāzūsına baġlaya ʿavratuŋ (8) oġlan ṭoġurmaḳda aġrısı āsān ola zaḥmetsiz ṭoġura āyet (9) budur ḳavluhu teʿālā

قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَّاءِ وَالْاَرْضِ اَمَّنْ يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَنْ يُدَبِّرُ الْاَمْرَّ فَسَيَقُولُونَ اللّٰهُ فَقُلْ اَفَلَا تَتَّقُونَ[42]

39 **Âl-i İmrân suresi 18. ayet**. Allah'tan başka ilah yoktur; o, azizdir ve hakimdir.

40 **Naziat, 46. ayet**. Onlar onu görecekleri gün, dünyada bir akşam veya kuşluğundan başka kalmamış sanacaklar.

41 **Ahkaf Suresi 35.** ***ayetin son bölümü***. Dünyada sanki gündüzün bir saati kadar kalmış gibi olurlar. Bu, bir tebliğdir.

42 **Yunus Süresi 31. ayet**. De ki: "Sizleri gökten ve yerden rızıklandıran kimdir? İşitme ve görme gücünü veren kimdir? Ölüden diriyi, diriden ölüyü çıkaran kimdir? Bütün işleri düzenleyen kimdir?" Diyecekler ki: "Allah'tır." O halde, "O'na karşı takvalı olmayacak mısınız?" de.

(12) ḫavvāṣ-ı Ḳur’ān ağızdan işidilüpdür mücerrebdür eger ʿavrat oğlan ṭoğurmaḳda (13) ṣarplansa örümcegi alalar saġ oyluġınuŋ yuḳaru yanına

39/b

(1) baġlayalar fi’l-ḥāl ṭoğura بِفَضْلِ اللهِ تَعَالَى [43] yigirmi altıncı beden (2) süstlüġin ve ḳıl bitmeyesi ve oğlancuḳlaruŋ içi zūrında ve içi (3) gèçmesinüŋ devāsı beyānındadur eger yarasanuŋ ḳanın bāliġ olmaduḳ (4) oğlancuḳlaruŋ ḳaṣuġına dürtseler ḳıl bitmeye eger merzencūş (5) yaġın süst olmış bedene dürtseler ġāyet fāʾide ède eger sumāḳı oğlancuḳlaruŋ (6) ḳarnına yaḳu ètseler ḳarın aġrısın gidere eger balı acı bādem (7) ile ḳarışdurup arpa unın ḳatup şol gevde ki derilmez ursalar (8) دَرْكِيَه derkiye eger ʿūd-ı ṣaʿlebi oğlancuḳlaruŋ boynına boncuḳ èdüp aṣa (9) ḳosalar ṣarıʿ kesile menāfiʿi oğlancuḳlaruŋ zūrı çünki ḳabż olur (10) yaġsız birinci biraz ḳatıca bişürüp ot ṣuyıyla ola andan ṣoŋra (11) yoġurdı çalḳayup yaġın çıḳaralar andan ṣoŋra yoġurdı süreler (12) ṣuyı gide ve daḫı ol yaġsuz birinc ile yèdürler içi ṭura evet (13) içinden çıḳan yaramaz ḳoḳarsa hīç ṭınmaya eger ṣu gibi gèçerse

40/a

(1) ṭınmayalar nāfiʿdür ve eger ḳoruġ gölgede ḳurudup saḥḳ èdüp ḥammām içinde (2) ādemüŋ bedenine dürtseler beden süstlüġin gidere ol yıl içinde (3) beden ḳavī ola yigirmi yèdinci yükler zaḥmetiçün ve ġuṣṣa zāyil olması (4) çün ve ṣusalıḳ ḳanmasıçün devāsı beyānındadur ki eger ḳoruḳ (5) şarābın içseler ḥüzni defʿ ola ve ġam giderür zīrā kim ḫāṣṣiyeti şarābdadur (6) ṭabāşur ʿaṭaşı giderür ṭopalaḳ bögrege aṣṣıludur ve دَرْدِ كُلْيَه rebiklik (7) getürür yigirmi sekizinci arḳa ve bèl ve diz ve bèl zaḥmetlerinüŋ (8) devāsı beyānındadur arḳa ve diz ve bèl aġrımaḳ yüzerlik arḳa (9)

[43] **Yunus Suresi 58. ayet.** Allah “Teala’nın lütfuyla.”

ve bėl aġrısın giderür eger yarasayı bişürüp ṣuyın içeler (10) aġrısın gidere dārçīnī yėlleri ṭaġıdur eger aġu aġacınuŋ (11) çiçegin dögseler arḳa aġrısını çoḳdan olmışdur giderür (12) ve diz aġrısın çoḳdan olmışdur giderür fāʾide ėder eger ṭoraḳ (13) yaġın bėl aġrısına dürtseler giderür eger ṣanemekkīyi bişürüp ṣuyın

40/b

(1) içseler arḳa aġrısın giderür eger ṣabuna berāber ḥınna ḳatsalar diz (2) aġrısına ursalar aġrısın giderür ve dār-ı fulful ġālīz yėlleri taḥlīl (3) ėder Ṭaberī ėydür neftüŋ aġı ve ḳarası ikisi de yėli giderür menāfiʿi (4) seẕāb yaġın yėl aġrısına sürseler ṣavuḳdan ola giderür menāfiʿi (5) belesān yaġı ıssıdur ve yaşdur laṭīfdür sevdāyī balġamī marażlara (6) ʿaẓīm fāʾide ėder ve yėl aġrısı ki yėlden ola sürer giderür ve yėlleri (7) taḥlīl ėder menāfiʿi yılġun yėmişini aŋa keṣr-i māzū dėrler ṣavuḳdur (8) ḳurudur şol yėl aġrısına kim issiden olmış ola bala ḳatup yėyicek (9) fāʾide ėder ve baġarsuḳlarda kim baş ola oŋuldur menāfiʿi yėl aġrısıçün (10) on dirhem defn aġacınuŋ yapraġın doḳuz dirhem ẕeyt yaġın (11) alalar bir çömlege ḳoyalar ve şol ḳadar ḳaynadalar kim yapraġın ḳuvveti yaġa (12) çıḳara andan ṣoŋra indüreler ḥācet vaḳtinde ura ḳarşu yėl aġrısına (13) dürteler ʿaẓīm fāʾide ėde anīsōn yėlleri maʿdeden ve baġarsuḳlardan

41/a

(1) giderür şalġam 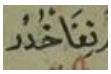 ḳıfāḫudur yėl eyler bādılcān yėl eyler zencebīl yėlleri (2) taḥlīl ėder yigirmi bėşinci ʿırḳıˈn-nisā ve kötürüm ve baş ve vacaʿ-ı mufāṣıla (3) ve ṭırnaḳ aġrısı marażlarınuŋ devāsı beyānındadur eger turmıs ki delüce (4) baḳladur unın sirkeye ḳarışdurup ʿırḳıˈn-nisā aġrısına dürtseler nāfiʿ (5) ola eger yüzerlik toḫmın bir buçuḳ miṣḳāl dögmedin aġzına ḳoysa (6) bile çalḳasa yudsa ʿırḳıˈn-nisāya

ve vacaʿ-ı mufāṣılaya fāʾīde ėder (7) eger on iki gėce istiʿmāl ėtse eger ḥayyu'l-ʿālim yapraġın dögüp (8) nıḳrīse ursalar gidere eger ḫardalı dögüp balıla yaḳu eyleyüp ʿırḳı'n-nisā (9) üzerine ursalar sākīn ėde yuġnūş yaġı vacaʿu'l-mufāṣılaya (10) fāʾīde ėder eger zifte berāber mūm ḳatsalar dırnaġa ursalar aḳlıġın (11) gidere eger servi ḳożāġın sirkeyile turmıse ḳatup bişürseler ṭırnaġında (12) aġı olan kimsenüŋ dırnaġına yaḳu ėtseler aġın gidere eger (13) şalġamı bişürseler ısıcaḳ ėdüp ṣuyın nıḳrīs üzerine ursalar

41/b

(1) nāfiʿ ola kelem yapraġın ve keten toḫmın ikisini bile ḳaynadup yumşaḳ (2) olınca bir bėze dürteler diz aġrısına yaḳu ėdeler nāfiʿ ola ve hem uşaḳ (3) bendikşiler aġrısına bunları ḳaynadup ṣuyın içürseler fāʾide ėde (4) eger barmaḳ ṭırnaġı kör olsa güdenli çekürgeʾyi ṭutup barmaġın (5) barmaġın içine ṣoḳup ṣara ḳosalar ṭırnaġın gidere yirine yėŋi ṭırnaḳ (6) gele ḫavvāṣ-ı Ḳur'āndur ḥekim ėydür çün bu āyeti yaza seḥer vaḳtinde bir pāre (7) ve ol kişinüŋ ki yanı aġrır ola üzerine aṣa ḳoya ḫoş ola bi-iẕnillāhi (8) teʿālā

وَاِنْ يَمْسَسْكَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهٗٓ اِلَّا هُوَ ۚ وَاِنْ يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ[44] وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهٖ ۚ وَهُوَ الْحَكِيْمُ الْخَبِيْرُ[45]

(10) yigirmi altıncı ısıtmalaruŋ envāʿı beyānındadur aġır (11) ḫastalıḳlar ve derlemek rencinüŋ devāsı beyānındadur bir ādeme derlemek (12) çoḳ vāḳiʿ olsa

[44] **Enam suresi 17. ayet.** Eğer Allah, sana bir sıkıntı verirse onu Kendi'sinden başka giderecek yoktur. Ve eğer sana bir iyilik verirse kuşkusuz Her Şeye Kadir Olan O'dur.

[45] **Enam suresi, 18. ayet.** O, kullarının üzerinde mutlak egemenlik sahibidir. En İyi Hüküm Veren'dir, Her Şeyden Haberdar'dır.

mersīn yapraġın dögseler gevdesine ṣaçsalar (13) derlemegi sākīn ola eger bir kişiye balġam ısıtması vāḳıʿ olsa adḫır

42/a

(1) dögseler daḫı sirkengübīn ile ḳaynatsalar içse ısıtması ḳoya bi-iẕnillāhi (2) teʿālā eger ısıtması olan kişi sirkengübīn içse cemīʿ ısıtmaya (3) nāfiʿdür eger ısıtması olan kişi balġamdan olsa turpı sirkeyle (4) bişürüp daḫı yėyüp istifrāġ ėtse defʿ ola şeftālū yėmek yaramaz (5) meger ġabb ısıtması ola eger ayunuŋ iki gözini bir bėze ḳoysalar rubʿı (6) ısıtması olan kişinüŋ boynına aṣa ḳosalar fāʾide ėde eger ḳurduŋ (7) ödinden bir dengin eski ḥamāsı olan kimesne balıla içse ısıtması (8) gidere eger rāziyāneʾyi dögseler ṣuyın alsalar eski ısıtmaya ḳaynadup (9) köpügin alsalar sirkengübīne ḳoyup içseler eski ısıtmaya fāʾīde ėde (10) ve hem mücerred ṣuyın içseler eski ısıtmaya fāʾide ėde eger sereṭānı (11) ḥammā-yı ġabb ısıtması olan kişinüŋ boynına aṣa ḳosalar fāʾīde (12) ėde rubb-ı sūs ısıtmaları defʿ ėder giderür eger çörek unın yėseler (13) şol ısıtma kim sevdādan balġamdan ola giderür ve hem dögseler rubʿ ısıtması

42/b

(1) olan kimse kendü bilmedin vėrseler yėse nāfiʿ ola eger ölmiş (2) ādem sünüginden rubʿ-ı ḥammā olan kimseye kendü bilmedin vėrseler yėse (3) nāfiʿ ola eger yarasanuŋ ḳanadından olan içi boş sünügi götürse (4) nāfiʿ ola eger örümcegüŋ bir nevʿinüŋ evi aġ olur ve ḳalıŋ (5) olur anı alup bir deri içine ḳoyup rubʿ ısıtması olan kimsenüŋ (6) bāzūsına baġlasalar ısıtmasından ḫalāṣ bula ḥammā içün bunı (7) yazalar bir pāre kâğıda ṣuyın içüreler nāfiʿ ola yazacaḳ budur (8)

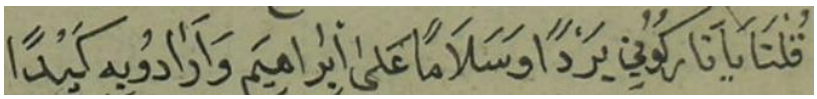

[46] (9)

[46] **Enbiya suresi 69.** ayetten bir bölümdür. Ey ateş! İbrahime karşı serin ve esenlik ol, dedik. Ona bir tuzak kurmak istediler.

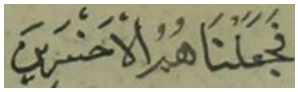 [47] ve daḫı üç sögüt yapraġına yazalar bu üç (10) kelimenüŋ birin birine yazalar budur 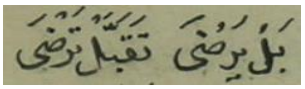 (11) günde birin bu yapraġun ısıtma dutıcaḳ tütüzeler ol āyetüŋ (12) ṣuyın içüreler yazacaḳ budur 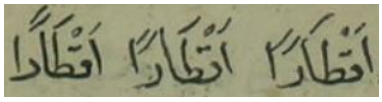 (13) ve bir daḫı üç sögüt yapraġına yazup günde birin tütüze budur

43/a

(1) 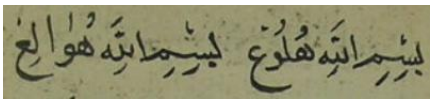 ve bir daḫı üç gün tütüze (2) 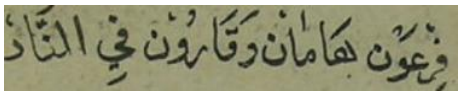 [48] ve ol āyetüŋ ṣuyın içüreler (3) üç günedegin menāfiʿdür eger ayu ödisin oġlan boynına ṭaḳsalar (4) hergiz ısıtma ṭutmaya menāfiʿi ṭabāşur ṣavuḳdur ḳurudur ṣafrādan (5) ḥammāya fāʾīde eder giderür ḫıyārşenbe muʿtedildür ıssıdadan olan (6) ısıtmalara fāʾide eder menāfiʿi ḳarpūz ṣavuḳdur yaşdur terlik arturur (7) ve issiligi giderür ġayy-ı muḥrıḳa ḥammālarına fāʾide eder encīr ısıtma (8) ḥāṣıl eder 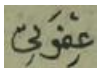 ʿıfūtī olduġı çün bıṭīḥ-i hindī ḥammā-yı muḥrıḳaya (9) fāʾide eder mercimek ḥammā-yı rubʿ ḥāṣıl eder ḥekim eydür her kim (10) fātiḥa sūresin bir arı bardaġa yazsa daḫı yusa bir arı (11) nesne içine daḫı ol ṣuyıla ṣayru yüzüni yusa ḫoş ola şifā (12) bula teŋri fermānı birle yigirmi yėddinci cüẕām ve baḥaḳ ve ebrāṣ zaḥmetlerinüŋ (13) devāsı beysānındadur ki ḳarıncuḳ ve her ne kim aŋa yigrenür

[47] **Enbiya suresi 70.** ayetin sonu. Böylece biz onları en çok hüsrana uğrayanlar kıldık.
[48] **Ankebut suresi 39. ayet**. Karun, Firavun ve Haman'ı da helak ettik. Halbuki Musa onlara apaçık mucizeler getirmişti.Fakat onlar ülkede büyüklük taslayıp insanları ezmeye devam ettiler. Neticede onlar da azabımızdan kaçıp kurtulamadılar.

43/b

(1) varısa eger ḥubbu'l-bānı sirkeye baḥaḳ üzerine dürtseler nāfiᶜ ola eger encīr (2) yapraġın dögüp aḳ baḥaḳ üzerine ursalar veyāḫūd sürseler ḫalāṣ bula (3) eger dürlükec yumurṭasın yaġ ile ḳaynatsalar ol yaġı alsalar gevdede (4) baraṣ olan yaraya ursalar ṣıḥḥat bula eger ḫıtmınuŋ toḫmın içseler (5) baḥaḳı giderür ve toḫmın sirkeyile ezüp baḥaḳ üzerine sürse andan (6) baḥaḳ açuḳ iken güneşde otursa ḳopara gidere eger ḫınzīr ṭırnaġın (7) dögüp balıla yėrse ve bahaḳa dürtseler nāfiᶜ ola ṣıġır (8) ṭopuġınuŋ teke ṭopuġınuŋ fiᶜil hemān bunuŋ gibidür eger tavuġı (9) on iki gün ᶜaṣfūr toḫmıyla besleseler iç yaġını isitseler (10) cüẕām rencine dürtseler yaᶜni eline ve ayaġına sürseler ġāyet fāʾīde (11) ėde eger çörek otın bahaḳa ve baraṣa sirkeyile yaḳu ėtseler gidere (12) eger fīl azusınuŋ bir dişinden on dirhem ṭaġ yarpuzınuŋ ṣuyıla (13) her gün cüẕām olan içse ziyāde olmaya redd ėdüp ḳomayalar

44/a

(1) eger leymūni baraṣa ve bahaḳa yaḳu eyleseler eyü ola eger nunūferi (2) ṣuyıla ezüp bahaḳa dürtseler gidere eger hüdhüd gözin cüẕām olmaḳdan (3) ḳorḳan kişi götürse emīn ola eger cüẕām olmış olsa (4) ziyāde olmaya otura yigirmi sekkizinci sigil demregü uyuzuŋ baş (5) ve ḳurusı kim zaḥmet ėderler anlaruŋ devāsı beyānındadur eger ḥubbu'l-bānı (6) sirkeyile istiᶜmāl ėtseler sigili gidere eger sürseler gidere eger encīri (7) arpa unıyla ḳarışdurup sigile dürtseler gidere ve hem dögüp yüŋe (8) ṣarup sigil üzerine ursalar sigili eger ḫardalı sirkeyile ḳarışdurup (9) uyuza sürseler gidere eger kene toḫmın dögseler sigil üzerine ursalar (10) düşüre ve daḫı yapraġın dögseler unıla ḳarışdursalar sigile (11) ursalar gidere eger sūsen yaġın ādemde olanı giyicüke ve sigile (12) sürseler gidere eger benefşe yaġın uyuza sürseler nāfiᶜ ola gidere (13) eski saya yaġı birle ḥınnāyı yoġursalar uyuza sürseler gidere

44/b

(1) eger şābı şāblaḳ gibi bişürüp baġa yapraġıyla dögüp bala ḳarışdurup (2) uyuza giciyüge sürseler gidere eger çörek otın (3) dögseler sigili uyuza ursalar gidere ve hem yumşaḳ dögseler gül yaġıyla (4) ya şirliġan yaġıyla uyuzuŋ cemīʿ-i envāʿına ursalar nāfiʿ ola eger berāberi (5) ṭuz ḳatsalar ḥammām içinde gicivüke ve uyuza sürseler nāfiʿ ola eger (6) serçe zibilin ādem tükürügile ḳarışdurup sigil üzerine ursalar gidere (7) eger yarpuzı dögüp sirkeyile gevdeye sürseler gicivügi giderür ʿAlī (8) ibn-i Sinā ėydür güli sigile ursalar giderür eger it üzümin sigili (9) olan kişi sigil üzerine ursa yaʿni bir dāne sigili üzerine bir dāne (10) it üzümin dürtse bir gün bir gėce gidere eger gitmezse üç güne (11) degin ėde mücerrebdür eger baş uyuzına et yaġın başını ḥammāmda ḳarıdup (12) ṣabun ile yuduḳdan ṣoŋra dürtse gidere ġāyet nāfiʿdür her kişi kim (13) şalġamı arıdup bişüre ḥammāmda gevdesine sürte uyuzı gidere benefşe

45/a

(1) yaġı gicivügi giderür fāʾide ėder eger encīri arpa unıyla ḳarışdurup demregüye (2) sürse gidere eger ḳalem-i jengārı sirkeyile ezseler demregüye sürseler (3) gidere eger ḳara noḫūd ṣuyın içseler demregüyi gidere eger tāze yumşaḳ (4) ekmegi ṭuzlu ṣuyıla ḳarışdurup çoḳ zamāndan ḳalmış demregüye ursalar (5) fāʾide ėde ammā tennūr ekmegi aṣlaḥdur furun ekmeginden ṣavuḳdur eger (6) ḫardalı sirkeyile ḳarışdurup demregüye sürseler giderür eger gelincük çiçegin (7) yaş ḳuru ḳabıyla dögseler demregüye sürseler giderür mücerrebdür her kim (8) deve ḳanın demregüye sürseler giderür ve daḫı aŋa beŋzer rengi var ise (9) giderür menāfiʿ her kim noḫūd yaġın demregüye dürtse giderür mücerrebdür eger (10) noḫūd yaġın çıḳarmaḳ dilese ḳāʿidesi budur ki eski ṣırānı ġāyetde (11) ḳızduralar noḫūdı dökeler balta

üstine dögeler andan ṣoŋra eski (12) ṣırānı başalar üstine tā ki noḫūd göyüne andan yaġını alalar dürteler (13) tā gidince be-ġāyet mücerrebdür menāfiʿi sögüt aġacı kökin sirkeyile ḳarışdurup

45/b

(1) yüzde olan cafda dürtseler gidere menāfiʿi firenk uyuzı içün (2) eşek çiçegi dėrler altı dirhem maẓṭakī altı dirhem günlük on iki (3) dirhem zanbaḳ altı dirhem sülümen altı dirhem bābudya çiçegi altı dirhem (4) gül yaġı altı dirhem mūm altı dirhem bögrek yaġı bir dirhem jengār (5) bu cümle eczāyı saḥḳ edüp bu yaġlar ile ḳarışdurup melhem gibi (6) ola ve daḫı yaralarına süre ve ve daḫı gevdesinüŋ eglerine ura ḳarşu muḥkem (7) süre andan ṣoŋra bir bėzile ṣara daḫı kendüyi ısıcaḳ edüp yėse (8) şifā bula yigirmi ṭoḳuzıncı cemre ve ġalle rāḥıż ve baş part ve 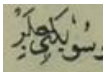 söyleniciler (9) ve ḳabacuḳlar devāsı beyānındadur menāfiʿi yavuz baş her ne dürlü olursa (10) olsun rengi ṣaru zācı şöyle yalıŋuz aŋa ekeler bir kez bitüre eger düşde (11) olursa barmaġıyla dögeler menāfiʿi eger kimse yüzinde çiçek olsa (12) ya ayruḳ baş part olsa ayu ödin dürtse gidere menāfiʿi çıbana ve (13) baş pārta kişnic yapraġın dögüp ursalar gidere menāfiʿi ışırġan

46/a

(1) dikeni yaḳu ėdüp çıbana ursalar gidere menāfi-iʿ gevdede baş çıḳsa kerdemeʾyi (2) dögüp üstine ursalar daş üstinde ṣuyın döke menāfiʿi nergis (3) dibin dögüp burcaġıla bala ḳatup pārta ve azmış çürümiş çıbana (4) ursalar ḫoş ėde ve eger şişi ḫıyār gibi olursa daḫı gidere menāfiʿi (5) peynir ṣuyın bir kişinüŋ gevdesinde uvacuḳ baş part olsa ḳızamuḳ (6) gibi ol ṣudan içse dürtse gidere menāfiʿi baş uyuzına (7) od ġāyetde nāfiʿdür başı ḳazıdup ḥammāmda ṣabunıla yuyup dürtseler (8) menāfiʿi deŋiz

köpügin gül yaġıyla ve mūm ile ḳarışdurup ḫanāzīri (9) rencine urıncaḳ fāʾide ėder menāfiʿi siŋirlüce otuŋ kökin (10) çıḳarup ḫanāzīri çıbanınuŋ üzerine ḳaynadup ursa nāfiʿdür (11) ve daḫı fātiḥa sūresin oḳuya ol kendüdeki maraż üzerine (12) oḳuya ve veyāḫūd dükeli yaza endāmına süre bir kez ol adacuḳ ki zaḥmet (13) ėde üç aŋa sūre ėde 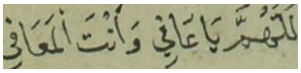 [49] rencūr

46/b

(1) tendürüst ola Allāh faẓlıyla mādām ki eceli gelmemiş ola ḫastalıḳ (2) görmeye otuz dördinci başda kel olmaḳ ve iŋili ve sereṭān adlu çıbanlar (3) zaḥmetinüŋ devāsı beyānındadur ki ādemüŋ her yėrinde olur eger gögercin (4) boḳınuŋ içinden çıḳan ṭaşı dögseler yaḳu eyleseler şol çıban (5) kim sereṭān dėrler yaḳu gibi ursalar gidere eger ḫınzīr ödine bal ile (6) ve büber başa dürtseler ḳıl bitüre eger aḳ sūsen yapraġın başa (7) dürtseler başda olan çıbanı ve ḳoŋaġı giderür eger sereṭān çıban (8) çıḳaran kişinüŋ emcegine dürtseler fāʾide ėde ve hem yavuz çıbanı giderür (9) üstine ekerlerse eger ṣuda olan ḳablubaġanuŋ kendüsin (10) göyündürüp tā aḳ ola saya yaġ ile saḥḳ ėdüp sereṭān çıbanına (11) ursalar çirkin giderüp yėŋi et bitüre eger sūsen yaġın başını ḫūre rencine (12) ursalar nāfiʿ ola eger ṣabunı gül yaġıyla ḳaynatsalar başda olan (13) çıbana dürtseler gidere ḫuṣūṣā ki oġlancuḳlar başında ola gerekdür

47/a

(1) ki birbiri ardınca ėderler terk ėtmeseler tā oŋulınca eger ḥınnānuŋ (2) yapraġın ḳurudup saḥḳ ėdüp balıla ḫūre rencine yaḳu ėde nāfiʿ (3) ola eger çivīdi vezn yaru mürdeseng ḳatsalar ve azraḳ gül yaġı (4) ḳatsalar biraz mūm ḳatsalar ḫūrı çıban üzerine yaḳu ėtseler nāfiʿ (5) ola ve daḫı siŋirlüce yapraġın ṣuyıla yuduḳdan ṣoŋra

[49] **İsmi Azam duası**. Allah'ım! Ey yüce (olan) ve ey (hastalara/dertlilere) afiyet veren, şifa ihsan eden Allah'ım.

olsa (6) ġāyet mücerrebdür menā eger ṭoŋuz ödin bal ile fulful ile (7) ḳarışdurup kel başa ursalar ṣaçı bitüre mücerrebdür otuz bèşinci (8) ḫunnāma ve eski cerāḥatlar ve siŋirler cerāḥatında ve temren çıḳarmaḳ (9) devāsı beyānındadur eger zifti arpa unına ḳatsalar oġlan bevliyle (10) bişürseler gülnük otın ḳatsalar eski cerāḥata ki eti bitüpdür (11) dürtseler etin bitüre eger ḳoca kelerin ġāyet dögseler ete yinipdür dürtseler (12) etin bitmiş nesnenüŋ üzerine aġzına urı ḳosalar çıḳara demren (13) yètmiş olsa ve şiş yarası gibi ve daḫı ġayrısı gibi ādem

47/b

(1) gevdesine demren yètmiş olsa üstine urı ḳosalar demreni çıḳara eger serḫesüŋ (2) yaş yapraġın gül ile dögüp kimüŋ gevdesinde demren batmış (3) olsa üstine ursalar demreni çıḳara eger sūsāmı siŋir bozulsa (4) üzerine ursalar nefʿ ède eger ṣadefi azmış cerāḥatlara ekseler bitüre eger (5) çam saḳızın eritseler üzerine bezīr ḳatsalar ve yarım cevz 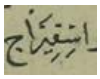 istikrāc ḳatsalar (6) merhem olur cerāḥata ġāyet nāfiʿdür yiŋisin bitürür eskisin (7) oŋarur günlük cerāḥatları keser eger mıḳnāṭīsı elde ṭutsalar siŋirler (8) büzüldügin gidere ve hem dögseler aġulu demren içinde olan cerāḥat (9) üzerine ursalar nāfiʿ ola eger ṭuzı ḥall eyleseler sirkeyile ve içinde bir (10) pāre penīr batursalar ḳanı aḳar tāze cerāḥata ursalar ḳanın kese eger (11) cerāḥatlu kişiye ḳurd döşin ṭaḳsalar zaḥmetin giderür ve hem oġlana (12) ṭaḳsalar dīvden ve perīden emīn ola ziyānları degmeye it aşuġıyla (13) dilin ḳurudup yumşaḳ dögüp it ışırduġı yère ursalar zaḥmetin gidere

48/a

(1) eger kimseye aġaç batup ya demren batup çıḳmasa ṣıġır yaġın baḳla (2) ile ḳaynatsalar üzerine ursalar bir sāʿatde çıḳar menāfiʿi lisānüʾl-ḥāl (3) şol cerāḥat kim

ḳanı durmaz anuŋ üzerine uralar ḳanın ṭuta ve daḫı şol (4) çıban kim nāṣūr olmışdur aŋa uralar ḳanın ṭuta şifā ola eger bādem (5) it ṭalamış kişinüŋ zaḫmı üzerine dögüp bal ile ursalar aġrısın (6) gidere ḳāru'l-māʾī bu ot ṣuvalar üzerinden biter köki olmaz uşacuḳ olur (7) birbirine yapuşur anı dögüp ḳılıç ve bıçaḳ zaḫmı üzerine ursalar oŋuldur (8) zernīḫ endāmalaruŋ ki başdur iriŋlenür fāʾide ėder eger dögüp zaḫmı (9) üzerine ursalar oŋuldur artuḳ biten eti giderür ve bir kişi ve ḳanı (10) çıḳmış etleri ıṣlāḥa getürür ve yavuz başı rencine yarar ṣabr issidür (11) ḳurudur eger anı tāze zaḫmılar üzerine ursalar tīz ḥāṣıla getürür ẕekerde (12) ve ḫāyada baş part olsa oŋulda ve çıbanlara ursalar oŋulda ḫoş ola (13) menāfiʿi ḳamış issidür ve ḳurudur anuŋ dibiŋ yabān ṣoġanıyla demren ve diken

48/b

(1) üzerine kim tenden çıḳmasa ursalar çıḳarur otuz altıncı baġarsuḳ ve balġam (2) ve ṣafrā ve sevdāya ve ḳanı ve aʿżayı çıḳması sınması ve bertinmesi zaḫmeti devāsı (3) beyānındadur eger yüzerlik toḫmın bir buçuḳ miṣḳāl dögmedin ṣu ile yusa (4) baġarsuḳdaġı yėlleri ṭaġıdur sevdāyı ve ṣafrāyı giderür ve hem ṣafrādan (5) olan ṣusuzluġı giderür iki dirhem zencebīli dögüp issi ṣu ile içseler (6) balġamı ve ḫılṭıları indürür dār-ı fulful sevdāyı çıḳarur āsānlıġıla ayran baġarsuḳ (7) aġrısına nāfiʿdür ve yėlleri giderür dārçīnī balġamı arıdur çörek (8) otı balġamı keser ve ādemüŋ gevdesi içinde eti kesilmiş olsa ya eyegü (9) aġrısı olsa zirāvendüŋ dişinden bir dirhem ṣuyıla içüreler fāʾide (10) ėde otuz yėddinci issi ṣu ve issi yaġ od göyündürmesinüŋ zaḫmetleri devāsı (11) beyānındadur eger od göynügine boyı bādem yaġıla dürtseler fāʾide ėder (12) giderür eger ḥayyu'l-ʿālim yapraġın dögüp od göynügine ursalar zaḫmetin (13) gidere eger ebem gümecin dögseler ġāyet yumşaḳ ola zeyt yaġına ḳatup

49/a

(1) od göyündügi yėre ursalar fāʾīde ėder aḳ sūseni gül yaġıla bişürüp (2) saḥḳ ėtseler merhem gibi olsa şol yėre kim issi ḳaynar ṣu (3) dökülmişdür yaḳu ėtseler fāʾide ėder ve hem od göynügine daḫı sirkeyile ursalar (4) ġāyet eyü ola ḳoyun ḳıġın gül yaġıyla ve mūm ile eritseler ḳarışdursalar (5) od yaḳduġı yėre ursalar nāfiʿ ola ve hem sirkeyile ḳarışdurup (6) ursalar nāfiʿdür ve eger eski yaġı gevdeye dürtseler gevdede olan sivilceleri (7) giderür ve hem od göynügine ursalar oŋuldur eger kāfūr ile (8) ḥall olmış ṭalḳı bala ḳatsalar gevdeye dürtseler hīç od kār ḳılmaya yandurmaya (9) her kim gül-i surḫı ve şeb-i yemenī ve sirkeye ve ḫaṭmī dükelisini birbirine (10) ḳatup daḫı kendüzine dürte oda girse yandurmaya her kim gül-i surḫı ve (11) şeb-i yemenī ikisi daḫı dögüp ḥayyu'l-ʿālim ṣuyın aŋa ḳatup ḳarışdursa (12) andan bulayup issi ṭaşa ṣoḳarsa eli göyünmeye otuz sekkizinci (13) ḳuduz ṭalamaḳ ve aġulu nesne yėmek ve yılan ve ʿaḳreb ve ne ḳadar aġulu cānver

49/b

(1) varısa bularuŋ ṣoḳmasınuŋ devāsı beyānındadur eger mersīn (2) toḫmın şerāya ḳatsalar būʿ ṣoḳduġı ādeme vėrseler içse ḫalāṣ (3) bula ve hem keçi kemigi boynuzın kim ki götürse yılan ḳatına gelmeye (4) elbetde mücerrebdür keçi kemigi yüreginde bir ṭaş olur aġu içen ādem (5) anı içse fāʾide ėde eger ṭaġ keçisinüŋ derisinden bir pāre götürseler yılan (6) ol götüren kişinüŋ yanına gelmeye mücerrebdür eger oġul otını ḳanġı (7) evde ki aṣa ḳosalar yılan ve çıban ve ʿaḳreb ol evden ḳaça eger demürciler (8) demür ṣuvarduġı ṣoŋını andan alsalar ḳuṭuz it ṭalaṭuġı (9) yėre ursalar ve içürseler ḫalāṣ bula eger ḳāṣnī ḳuṭuz it (10) ṭalaṭuġı yėre ursalar nāfiʿ ola ve hem ādemi aġulu oḳıla ursalar yaḳu (11) ėdüp ol yėre ki oḳ göyündür ḳaṣnī ursalar nāfiʿ

ola ve hem ādemi (12) ʿaḳreb ṣoḳıcaḳ zeytle eridüp ṣoḳduġı yėre ursalar nāfiʿ ola (13) ve ḳuṭuz it ṭalayan kişiye ḥayyu'l-ʿālim yapraġın dögüp bu

50/a

(1) ṣoḳduġı yėre ursalar fāʾīde ėde eger ebem gümecini dögüp zeyt (2) yaġıyla ḳarışdursalar ve sirke ḳatsalar aġulu cānverler ṣoḳduġı yėre ursalar (3) nāfiʿ ola eger aġu aġacınuŋ çiçegin ḳaynatsalar ṣuyın eve (4) ṣaçsalar ne ḳadar püre varısa hepü gide yaʿni öldüre eger ḳurduŋ zibilin (5) bir yėrde tütsi eyleseler yılan ol evden ḳaça eger būʿ ṣoḳan kişiyi (6) iki dirhem yılan ḳavın içse nāfiʿ ola ve hem çörek otını tütsi (7) ėtseler ışırıcı cānverler ḳaça ve hem her gün dögüp ḳuṭuz ṭalayan (8) kişiye içürseler nāfiʿ ola eger 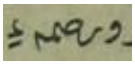 varaşmayı dögüp aru ṣoḳduġına (9) ursalar nāfiʿ ola buġdayı acıla çeyneyüp ḳuṭuz it ṭaladuġı yėre (10) ursalar mażarratın gidere nevʿ-i āḫer ḳuṭuz it ṭaladuġına mücerrebdür (11) bu ṭılsımı eşek derisine yazalar tāze ola ve eger żarūret olursa birḳaç (12) günlük olursa daḫı olur velākin tāze yėgdür boynına daḳalar ayruḳ (13) döneler gidivėreler gün ṭolunduġı vaḳt geydügi ṭonları gidereler eger żarūret

50/b

(1) olursa gėymege ayruḳ ṭon bulunmaya ol ṭonı birḳaç defʿa yuyup (2) gėydüreler ṭılsım budur 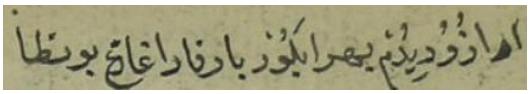 (3)

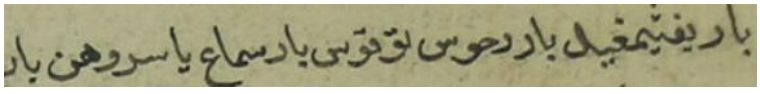 ve hem daḫı (4) bu ṭılsım üç kez şirliġan yaġı üzerine oḳusalar ol ṭalananuŋ gevdesine dürteler (5) sūreʾyi'l-taḥrīm ḥekīm ėydür bu bu sūreʾyi yılan ṣoḳana oḳusalar ḫalāṣ (6) bula sūretü'l-ḳāriʿatü ḥekīm ėydür bir kimsenüŋ rūzī ṭār olsa bu sūreʾyi (7) oḳumaḳlıġı ʿādet ėdinse

rūzī çoḳ ola ḥekīm ėydür her kimüŋ ki evinde (8) ḥaşerāt az ola ve anlaruŋ şerrinden emīn ola ottuz ṭoḳkuzıncı ḳutluca (9) ṭaʿūn rencinden ve göyündürme ve ḳabarcuḳlar çıḳar olsa bir pāre pular (10) götürse ayruḳ çıḳmaz ola eger 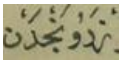 zedünceden bir pāre evde aşa ḳoyalar ol (11) eve ṭāʿūn girmeye eger fīl süŋügin oğlan boynına aşsalar vebā şerrinden (12) emīn ola nevʿ-i āḫer her kişi kim veyā da bu duʿāyı yazar ḳapularına yapuşdura (13) ol āfetden ḳurtula Allāh faẓlı birle yazacaḳ budur 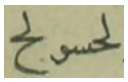

51/a

(1) 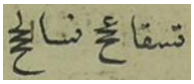 nevʿ-i āḫer her kim bu şekil vebā çıḳarana bal ve gülāb (2) birle vebā çıḳarana bal ve gülāb birle içürseler Ḥaḳḳ teʿālā şifā vère (3) ve cemīʿ-i mümin olan yaza içüre nāfiʿ ola mürīdür yaza budur (4) وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاء [50] ve daḫı zerūnec قُلْ بِفَضْلِ اللهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذٰلِكَ فَلْيَفْرَحُواّ هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ [51] (5) وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ aŋa çıban otı dėrler meşhūrdur (6) ḳaçan kim andan bir pāre ev içine aşa ḳosalar ol ev içine vebā yėtişmeye (7) Allāh faẓlı ve ʿināyeti birle tecribe olunmışdur ve andan bir pāre ḥāmile ʿavrat (8) boynına ṭaḳsa ot uzunluġınca delük eyleseler ṭaḳsalar ol ʿavrat oğlan (9) bıraḳmaḳdan emīn ola ve oğlanın geŋezlik ile ṭoġura ve her kim çıban otın (10) uzunca dele başında götüre 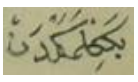 yegiŋlemekden? ḳurtula ve yaramaz dişlerden (11) emīn ola ve andan bir dirhem yėseler ādemüŋ gönlin feraḥ eyler ve

[50] **İsra 82.** ayetin bir bölümü. Kur'an'dan indirdiğimiz şeyler, Mü'minler için şifadır, rahmettir.

[51] **Yunus suresi 58. ayet**. De ki: "Allah'ın fazlı ve rahmetiyle gönül huzuruna kavuşsunlar. Bu onların toplayıp biriktirdiklerinden daha hayırlıdır."

ṣavuḳdan olan (12) yürek oynamaġıçün sākīn eyleye ve ʿaḳreb ve būʿ ṣoḳduġına fāʾide (13) ėde ve hem içüreler ve hem encīr ile yaḳu ėdeler ve ṣavuḳ yėlleri taḥlīl

51/b

(1) ėder ṣanʿat budur ki dögeler ve süd birle ḳaynadalar her ṣabāḥ aç ḳarna üç (2) ḳaşuḳ andan içüreler ol rencinden ḫalāṣ ola ve fālic ve laḳvaya ʿaẓīm (3) fāʾide ėder bögrekdeki ve ḳavuġdaki ṭaşı pāre pāre eyler giderür ve endāmlaruŋ (4) süstlüġin zāyil ėder her kim bu duʿāyı yazdura bėlisinde götüre (5) vebā şerrinden emīn ola duʿāsı budur

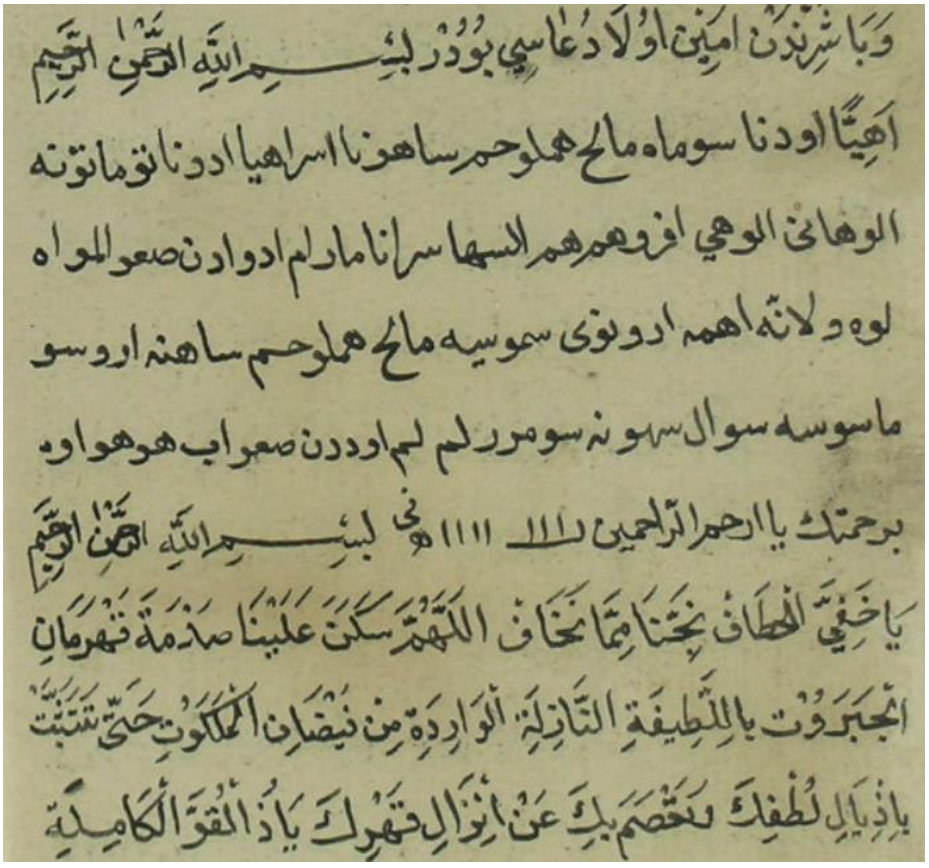

52

52/a

[52] **Dua:** Ey koruyucu güce sahip olan Allah'ım! Bizi korktuklarımızdan emin eyle. Üzerimize kudretinin nurunu indir. Bu, göklerden inen bir rahmet olsun. Bize olan merhametinle güçlenerek dimdik duralım. Ey sınırsız kudret sahibi olan Allah'ım! Başımıza gelebilecek sıkıntılara karşı direnme gücünü bize lütfet.

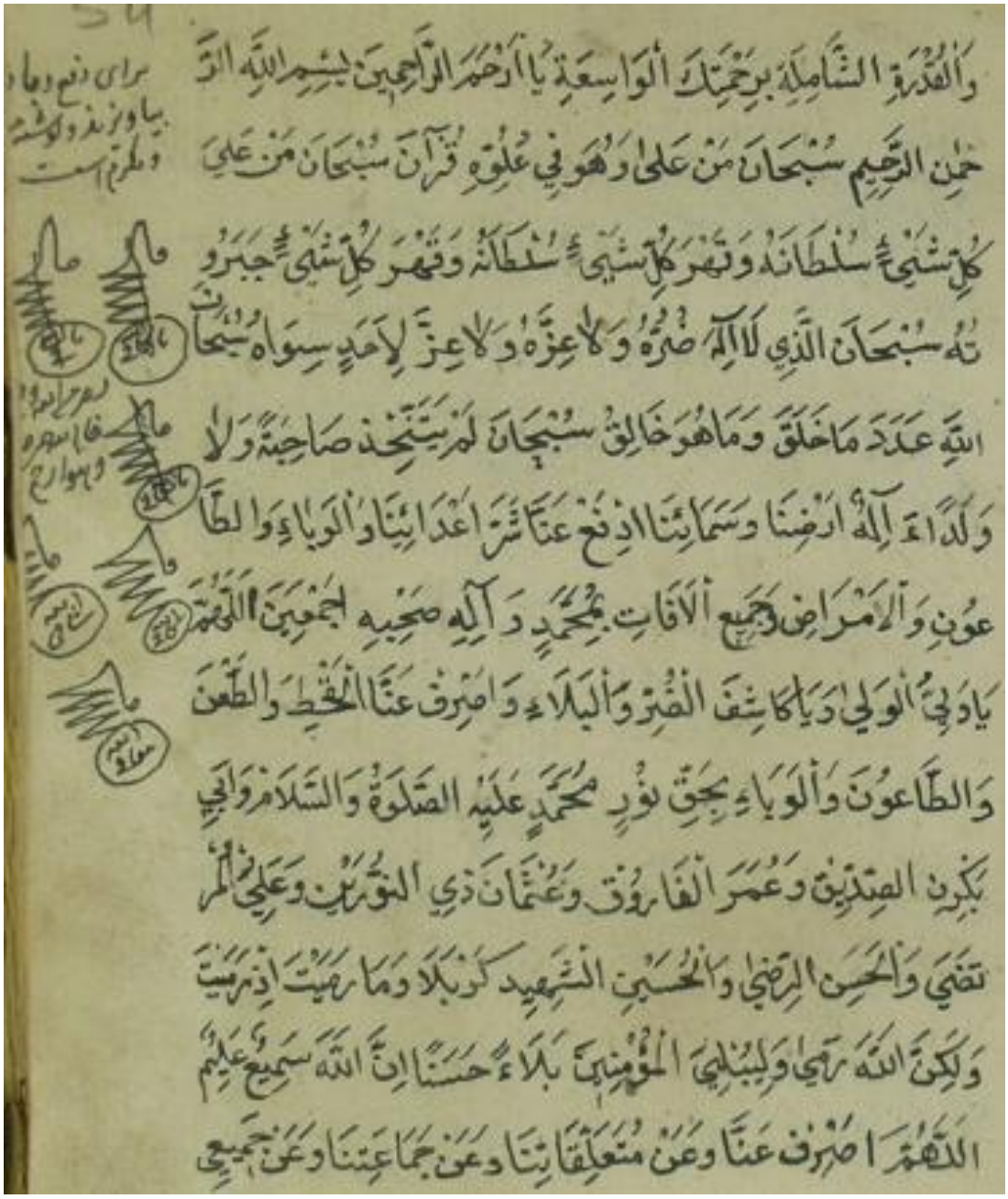

53

[53] Dua mahiyetinde. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. O, ne yücedir ki her şeyin üzerindedir ve o, her şeyin bilincindedir. Kur'an, onun her şeyin üzerindeki gücünü, hakimiyetini ve kudretini yüceltir. Ondan başka hiçbir ilah yoktur, onun eşi ve benzeri yoktur. Allah'ın yaratıklarının sayısı kadar onu tesbih ederim. O, her şeyin yaratıcısıdır. Tesbih ona mahsustur. O, her şeyin sahibidir. Hayr ve bela, şifa, veba ve taun gibi her türlü hastalık bizden onun lütfuna uzaktır. Hz. Muhammed'in nuru hürmetine ona salât ve selam olsun.

52/b

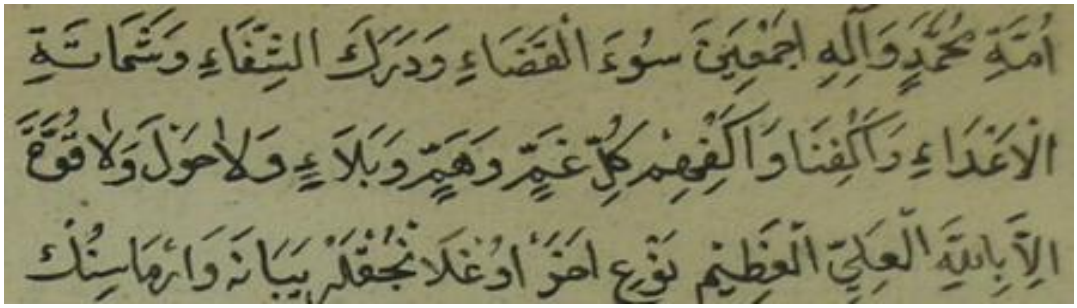
أُمَّةِ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ اجْمَعِينَ سُوءَ الْقَضَاءِ وَدَرَكَ الشَّقَاءِ وَشَمَاتَةَ
الْأَعْدَاءِ وَاكْفِنَا وَاكْفِهِمْ كُلَّ غَمٍّ وَهَمٍّ وَبَلَاءٍ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ
إِلَّا بِاللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ نَوْعِ اخَرْ اوْغلا نخقلر بيانه وارماسنك

[54](3) nevʿ-i āḫer oġlancuḳları payāna varmasınuŋ (4) devāsı beyānındadur devāsı budur ki oġlaḳ māyısıyla buçuḳ dirhem (5) anası südinden ḳarışdurup içüreler ḥāli ḫoş ola ümmü'ṣ-ṣıbyān (6) aŋa oġlancuḳlar ḫastalıġı dėrler uçuḳdur ki ṣafrādan olur ʿalāmet (7) oldur ki tīz tīz olur gėce bu gelür ṭarlaġanur ve bedeninüŋ ḥarāreti (8) ḳatı olur ʿaḳl ḳatı zāyil olur ve beŋizi ve gözi ṣaru olur (9) ve ḳuṣıcaḳ ṣafrā ḳuṣar ʿilāç ṣafrāvī ishāl ėtmez ve şarāb-ı leymūn (10) ve şarāb-ı nīnūferi ve şarāb-ı benefşe'yi ve şarāb-ı ḫummāsı içüreler oġlancuḳlarda (11) olıcaḳ lisānu'ṣ-ṣevri ṣuyından biyān dibin ḳaynadalar (12) süzeler issidüp içüreler nāfiʿ ola evet ḳatı otlar vėrmeyeler (13) nevʿ-i āḫer lāzımı'ṣ-ṣıbyān yaʿni oġlancuḳlar ḫastalıġıçün mücerrebdür

53/a

(1) atası bir pāre panbuḳ alalar eksi bir iplik eyleyeler büküli ḳırḳ bir kerre (2) ḳul uḥiye sūresin oḳuyalar her oḳuduḳca ol iplige üfüre her bir dügümi (3) düge tā ḳırḳ bir dügün ola andan ṣoŋra ol oġlancuġuŋ (4) boynına baġlayalar Allāhu teʿālā faẓlıyla ol zaḥmetinden emīn ola nevʿ-i (5) āḫer ḳara eşegüŋ tersinden üç dānesin alalar bir ṭutulmaduḳ çömlege ḳoyalar (6) içine ṣu ḳoyalar ṣuyın bėz ile örteler ve bir gėce ayāza ḳoyalar ṣabāḥ (7) süzeler bir pāre şeker ḳatup içüreler ümmü'ṣ-ṣıbyān rencine fāyide ėder (8) ṭāʿūn içün ki mühr-i nübüvvet ki peyġamber ḥażretinüŋ mübārek

[54] **Dua:** Muhammed ümmetini ve onun ailesini bütünüyle koru; kötü kazadan, bedbahtlığa uğramaktan, düşmanların sevinmesine karşı bizi ve onları muhafaza eyle. Bizi ve onları her türlü gam ve kederden uzak tut. Yüce ve büyük olan Allah'tan başka güç ve kuvvet yoktur.

arḳasında (9) idi her derde devādur ve her vacaʿa şifādur lā-şek ve lā-şübhe şöyle (10) kim yazalar mevżuʿı cerāḥata uralar mücerrebdür ve hem bu olduġı (11) eve vebā girmeye mücerrebdür ve hem ḳatı ḫastaya müşkile ve gülābıla ve zaʿferānıla (12) barçası üsküriye yazalar ve nice çanaḳ olursa olsun yazup gülābıla (13) yuyup içürseler şifā bula rivāyetdür Burhāneddīn-i Fārābīden

53/b

(1) raḥmetu'llāhi ʿaleyh ve ol mübārek mühür budur 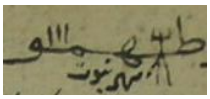 nevʿ-i āḫer (2) ve daḫı ümmü'ṣ-ṣıbyān içün işbu bu duʿāyı müşk ile ve zaʿferānıla yaza başında (3) götüre şifā bula duʿā budur

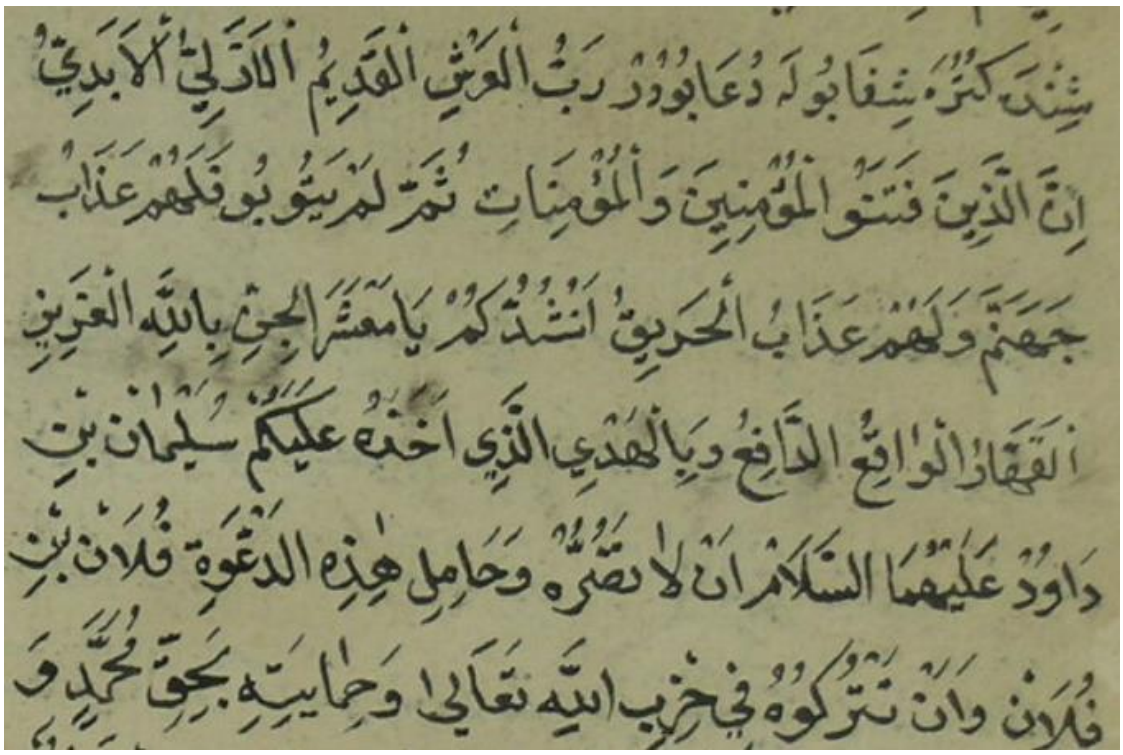

55

[55] **Buruc suresi 10. ayet**. Ey kadim, ezeli ve ebedi olan arş'ın Rabbı! İman eden erkeklere ve kadınlara işkence edip sonra tövbe etmeyenler var ya, onlar için cehennem azabı ve yakıcı azap vardır. Ey cinler topluluğu! Sizi aziz, kahhar ve def edici olan Allah adına ve Süleyman bin Davud'un üzerinize aldığı ahit adına yemin ettiriyorum ki bu duayı taşıyan (felanca oğlu felanca) kişiye yaklaşmayın. Onu Allah Teala'nın hizbine ve korumasına bırakın. Muhammed (s.a.v) hakkı için.

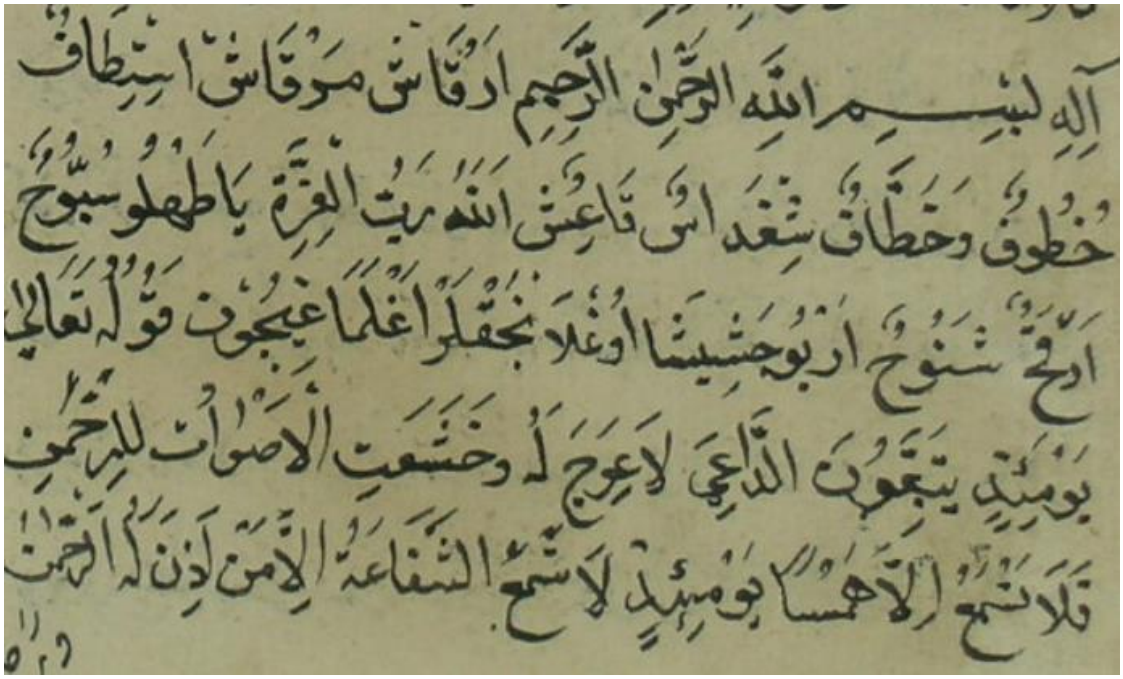

56

54/a

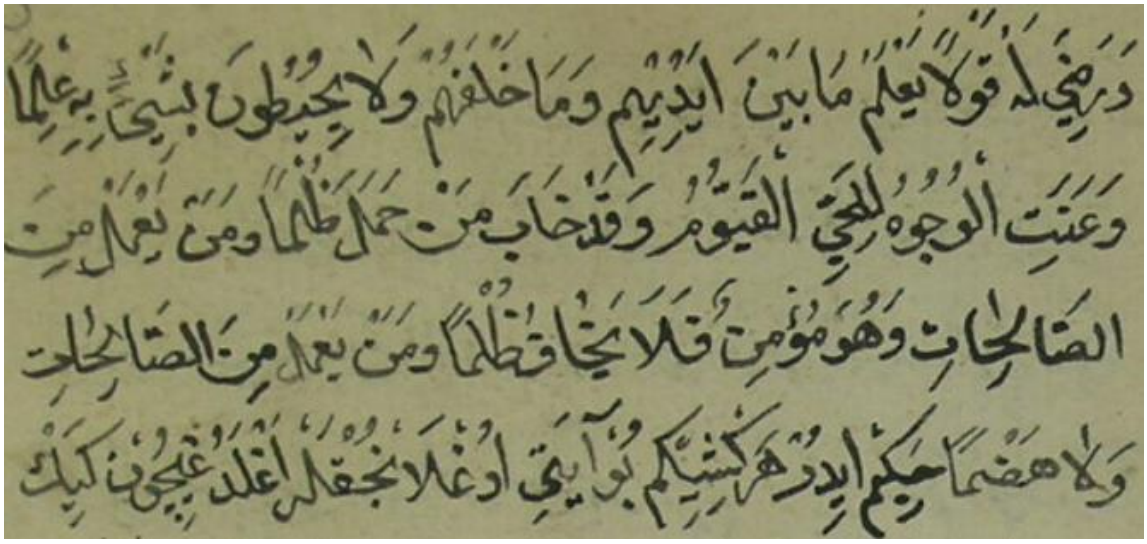

[57] (4) ḥekīm ėydür her kişi kim bu āyeti oġlancuḳlar aġladuġıçün geyik (5) derisine yaza baḳır birle ḳablasa oġlan boynına aṣa ḳosalar aġlamaġı (6) diŋe ve ḫoş ola uyḳu

[56] **Taha suresi 107-109. ayet**. Bismillahirrahmanirrahim, o gün insanlar, hiçbir tarafa sapmadan davetçiye uyarlar,… Rahman'ın huzurunda sesleri kısılmıştır. "ve" Rahman'ın izin verdiği kimseden başkasının şefaati fayda vermez.

[57] **Taha suresi 109-112. ayetler.** Allah onların geleceğini de bilir geçmişini de. Fakat onların bilgisi Allah'ı kuşatamaz. Bütün yüzler, her zaman diri, her şeyin varlığı kendisine bağlı olan ve kâinatı yöneten Allah'ın önünde eğilmiştir. Zulüm yüklenerek gelen kimse, gerçekten hüsrana uğramıştır. Mü'min olarak sâlih ameller işleyen kimse ise ne bir haksızlığa uğramaktan korkar ne de sevaplarını eksik almaktan.

getire ḫavvāṣ-ı ṭāʿūn ḫastalığından her kim ṭāʿūn vaḳtinde (7) işbu nüsḫaʾyı yaza ḳapularına yapışdura Ḥaḳḳ teʿālā ol kişi (8) cemāʿatiyle ṭāʿūn şerrinden saḳlaya yazacaḳ budur

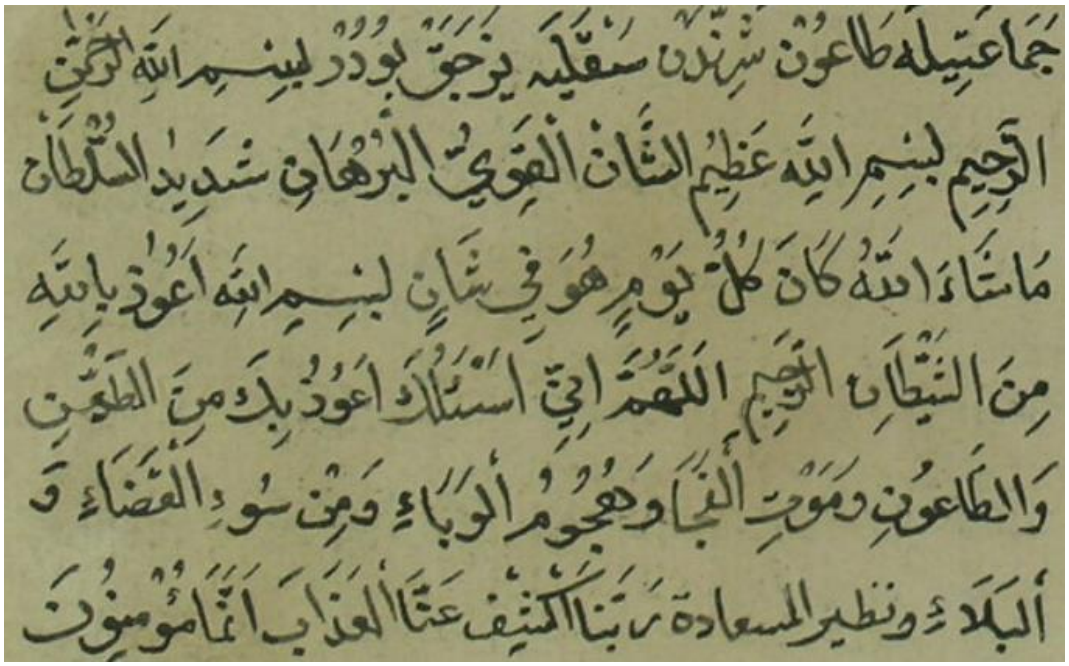
جماعتیله طاعون شرندن سقلیه یرجق بودر بسم الله الرحمن
الرحیم بسم الله عظیم الشان القوی البرهان شدید السلطان
ماشاء الله کان کل یوم هو فی شان بسم الله اعوذ بالله
من الشیطان الرجیم اللهم انی اسئلک اعوذ بک من الطعن
والطاعون وموت الفجاء وهجوم الوباء ومن سوء القضاء و
البلاء ونظیر المسعادة ربنا اکشف عنا العذاب انا مؤمنون

58

54/b

[58] **Dua:** Veba hastalığından ve veba ile ilgili topluluktan Allah'a sığınırım. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla Azimüşan, kavi, burhani, şedidü'l-mihal olan Allah'ın adıyla. Allah'ın dilediği olur. Her an bir iştedir. Rahim olan Allah'ın adıyla şeytanlardan Allah'a sığınırım. Allah'ım! Şüphesiz ben, hastalıktan, kötü kazadan, şekavetten, sana sığınırım. Kötü hastalıklardan, vebadan, musibetlerden, kaza ve belanın kötülüğünden, azabın açığa çıkmasından sana sığınırım.

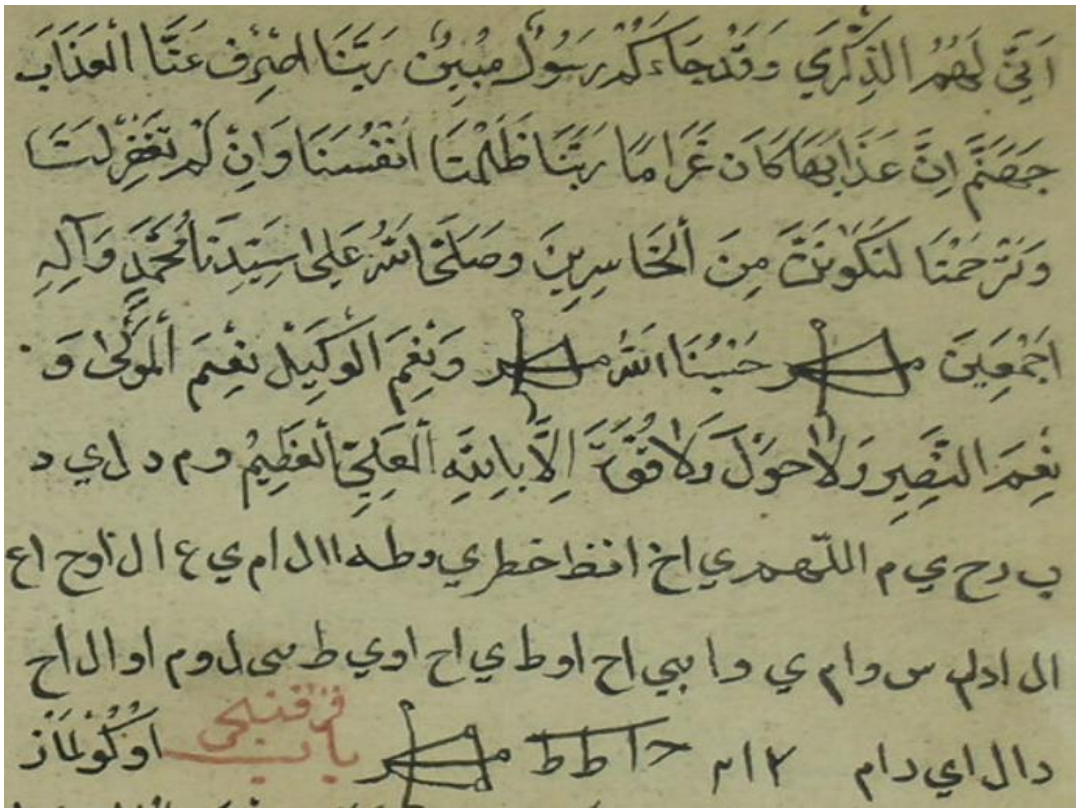

[59] (8) ḳırḳıncı bāb oŋulmaz (9) uyuzlar ve gėç oŋulur ve zaḥmetile oŋulur uyuzlar ki başda ola çıbanlar (10) ki oŋulmaz devāsı beyānındadur ki gerek ṭopuḳda ve gerek gevdede (11) olsun anlaruŋ zaḥmeti beyānındadur eger mersīn şarābıyla bişürseler ṭopuḳda (12) olan çıbanlara yaḳu ėtseler nāfiᶜ ola eger mücveri mercimek dibin uvaḳ (13) çıbanları olan kişi çıbanlarına sürse gidere eger balı sirkeyile

55/a

(1) ḳatup yüzinde cufīd olan kişinüŋ yüzine ursalar cafdın gidere eger (2) ḳuru gül ile ve yumurda aġıyla günlügi ḳarışdurup ḳulaḳ ardındaġı çıbana ursalar (3) nāfiᶜ ola eger ḥubbuˈl-bānı sirkeye ḳarışdurup çıbanlara ursalar nāfiᶜ (4) ola eger gevde toḫumın ṣuyıla ṭuz ile yaḳu eyleseler deşilmez çıban üzerine (5) ursalar düşe irigin

[59] **Furkan suresi 65. ayet, Araf suresi 23. ayet.** Onlara, kendilerine apaçık bir elçinin geldiği (hatırlatıldı mı) ? Rabbimiz, azabı bizden uzaklaştır. Şüphesiz onun (cehennemin) azabı süreklidir. Rabbimiz biz kendimize zulmettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz. Allah'ın selat ve selamı efendimiz Hz. Muhammed'in üzerine olsun. Allah bize yeter, o ne güzel vekildir. Ne güzel Mevla ve ne güzel yardımcıdır. Güç ve kuvvet ancak yüce ve büyük olan Allah'ın yardımıyladır.

aḳıda eger ebem gümecin yapraġın bişürseler (6) veremler ve çıbanlar üzerine üzerine ursalar dişe irinin aḳıda eger (7) gül yaġı ve sirkeyile ḫabīṯ çıbanları dāyim sirke ile yusalar gidere (8) fāʾide ėde küllī çıbanları giderür ve aġrısın sākīn ėder eger ḳatı bal (9) ḳatup cerāḥata ve çıbana ursalar çirkin giderüp ḥall ėde ve hem sirkeyile (10) bişürseler ursalar ḳatı çıbanları yumşada eger bögürtlen yapraġın (11) dögseler başda olan çıbana dürtseler gidere eger bir kişinüŋ başı uyuz (12) olsa çāre dermān olmasa bundan artuḳ çāre yoḳdur ki be-ġāyet (13) mücerrebdür iki yüz dirhem zeyt yaġı ve

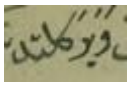 berkeletde sirke bėş daḫı turunç

55/b

(1) iki dutam sevgüle dėdükleri otuŋ dübidür evet turunc ḳabıyla açıla bile (2) ṭoġrayalar ve hem sevgüle dibin ve baldırıḳarayı havānda dögeler andan ṣoŋra (3) ve mecmūʿın bir çömlege ḳoyalar ḳarışduralar evet ṣu ḳoyalar çömlek aġzın (4) şöyle berkideler buġı ṭaşra çıḳmaya şol ḳadar ḳaynadalar ki tamām ṣu (5) ḳala sirke gide hīç ḳalmaya ancaḳ zeyt yaġı süzeler çörçöpi gide andan (6) ol çörçöpi ṣavuḳdan ısıcaḳla başa yaḳu ėdeler gėce ėrteye degin ṭura (7) evet başı ġāyetde tırāş ėtdüreler evvel ėrte ḥammāma varalar gelicek (8) ol zeyt yaġın her gün dürteler oŋulup gidince evet ḳarşu tırāş ėdeler (10) biraz acı saya yaġını ġāyetde acı ola biraz zift dişi ola erkek (11) zift bişmez ve biraz daḫı şeb ve biraz daḫı dögülmiş milḥ ve biraz uvacuḳ (12) ḳoruḳı yumşaḳ dögülmiş ola bunları mecmūʿın ḳarışduralar tā ki melhem gibi (13) ola andan ṣoŋra ġāyetde başı tırāş ėtdüreler dürteler birḳaç kez ḳarşu

56/a

(1) tırāş ėtdüreler dürteler biri biri ʿaḳibince tā gidince mücerrebdür eger bir kişinüŋ (2) başı kel olsa bundan artuḳ çāre yoḳdur ki ḳalem-i jengārı ziftden azraḳ (3) ola

ḳoz içi zift ile berāber ola acı saya yaġı daḫı bunlaruŋ mecmūʿın (4) cemʿ ėdeler birbirine ḳatalar kelüŋ başın tırāş ėdeler dürteler andan ḥammāma (5) varalar ḥammāmdan ṣoŋra çam ḳabın ġāyetde yumşaḳ dögeler üstine ekeler mücerrebdür (6) defʿā uyuz içün ġāyetde mücerrebdür tekrār tekrār tecribe olunmışdur eyüdür (7) bėş dirhem jīve bėş dirhem on dirhem şeb ve bėş dirhem sülümen bu (8) cümlenüŋ aġırınca ḳara boya cümlesin ḥavān içinde dögüp yumşaḳ ėdüp (9) birbirine ḳatup ḳarışdurup andan ḥammāma gidüp uyuz yėrlerini bir nesne (10) ile muḥkem sürtüp üzerlerini zeyt daḫı üzerine sürtüp bir miḳdār (11) ḥammāmda otura acısı gėçdükden ṣoŋra girü yuyuban ḥammāmda çıḳa eyü (12) ola bi-iẕnillāhi teʿālā müfredat-ı ibn-i ṣaṭra eger bir kişi dilerse menī andan (13) ḳaṭʿ ola ve cimāʿ ve şehvet andan kesile işbu 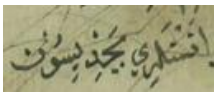 afesteleri behīdisyūn

56/b

(1) mārūl toḫmekān baḳla ekşi tūt ḫıyār dükeliŋ ekşi yoġurd ekşi alma (2) zerdālū ekşi ayva sumāḳ turunç ḥammāṣ ḳurt ḳulaġı yapraġı gül nīlūfer (3) sögüt ṣuyı bir berzeḳi ṭuta nice ve kāfūr luffāḥ ḫarnūb daḫı şol nesneler (4) kim ekşidür ṣavuḳdur menīyi ḳaṭʿ ėder arpa ṣuyı ṭaru ve mercimek ṭomalan (5) ve tessār dükeli menī ve şehveti keser ve ḳanı ḳurudur beyt cimāʿ isrāf (6) ėtmeklik bengüzi ṣarardur ve ḳulaġı işitmez eyler gözüŋ levzini ṣaġır (7) eyler ve uyḳusuzluḳ getürür irtifāc ve fālic ḥādiṯ eyler ve vacaʿı (8) mufāṣıla getürür anuŋçün siŋirlere cimāʿ ziyān eyler ve ısıtmalar getürür (9) ve meṯānīye verem getürür bögrege ziyān vardur olur ki ḳan boşatmış vāḳiʿ (10) olur ve ḳoca kişilere yaramaz daḫı ısıtmasın getürür ve ardınca helāk (11) eyler ve cimāʿdan beden sızıvėrür ėdedür bunca ṭaʿāmlardan bir

ḳatre ḳan (12) ḥāṣıl olur ve bunca ḳandan ola kim ḳanuŋ lübtidür ve cevheridür serātin (13) ṭamarlarına kim ādem anuŋla diridür ol ḳandan ol ṭamarlara girür ve ol

57/a

(1) ṭamarlar ki girür bunca ḳandan bir ḳatre menī ḥāṣıl olur ol menī ḫarc (2) eylemege gerekdür bu kişi ḳaṣd ėtdürse yaʿni ḳan aldursa bunca ḳan (3) aḳsa ol ḳadar żāyiʿ olmaz ki bir ḳadre menīden ḳuvvet żāyiʿ olur fi'l-cümle (4) ṣaḳınmaḳ gerek cimāʿyı çoḳ eylemekden ḫuṣūṣā ki iştihāsız ėdeler (5) ol daḫı yaramazdur lez̲z̲eti ve tırāş sürūrı giderür ve ḥarāreti ġaririteʾyi ḥarekete getürür (6) ve bedenden ṭaşra sürer anuŋçündür kim cimāʿ ėdecek beden süst olur (7) ṣaḳınmaḳ gerekdür er ve ṭavār cimāʿ eylemekden incükleri soḳuldar ve siŋirleri (8) ḳurudur ṣaḳınmaḳ gerekdür şol cimāʿdan kim er yata ʿavrat üstine yata ʿavratuŋ (9) şehveti erüŋ aḥlīline girür meṣānīye dökülür andan verem ḥāṣıl olur (10) cimāʿı yaramazdur şol kişi kim ḳatı ac ola ṣusuz ola ya ḫumār veyā ḳuṣmış (11) ola ve daḫı gerek kim kişi kim menī ḥarekete geldüginden ṣoŋra dökülmeden ṭura (12) gele 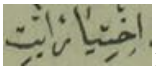 iḫtiyārābit ve iḫtirāzātı kitābda da şöyle mervīdür ki kisrā pādişāhı (13) zamanında bir ṭabīb var idi kim ol ʿaṣırda andan ṭabīb-i ṣādıḳ

57/b

(1) yoḳ idi muʿālice eylemekde meşhūr idi ve ayaġı ḳuvvetlulıġıla mevṣūf (2) idi ammā ḳatı ḳocamışıdı diledi kim pādişāhuŋ niʿmeti ḥaḳḳında ve ḥaḳḳı s̲ābit (3) ḳılaydı bir gün ṭabībi kisrī pādişāh ḳatına varup ʿarż ėtdi ve ėtdi kim (4) bu ḳul pādişāhuŋ esrārından bir nesneye vāḳıf oldı eger icāzet (5) buyrulsa ol ḳulluġı yėrine getüreyim pādişāh icāzet buyurdı ve ṭabīb (6) ėtdi bu ḳuluŋ pādişāh ḳatında on iki

gelecisi vardur anuŋ (7) altısıyla pādişāh ʿamel ḳıla ve altısından iḥtirāz eyleye pādişāh ayruḳ (8) ṭabībe ayruḳ ṭabībe muḥtāc olmaya kim bu on iki kelime içindedür (9) ḫıfẓ-ı mizāç ve istiḳāmet-i ṣıḥḥat bunuŋladur evvel oldur kim maʿdede ṭaʿām (10) ola üstine ayruḳ ṭaʿāmı yėmeyeler ve ol siŋişmeyince ve şol ṭaʿām kim (11) diş andan gücenür maʿdede ʿāciz olur anı siŋirmede anı maʿdeye (12) bıraḳmayalar ve üç günde bir kez ḥammāma girmeyi pīşe ėdenler ḥammāmuŋ (13) buḫārı şol ʿilletleri ki dārū aŋa yėtişmez anları taḥlīl ėder

58/a

(1) gerekdür gevdede ḳanı çoḳ olan gevdenüŋ 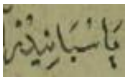 pāsubānıdur anı gidermekde (2) cehd ėtmeyeler meger żarūri ola ḥeftede bir kezden artuḳ mübāşire (3) ėtmiyeler anuŋ artuġından çoḳ ziyān vardur gerekdür ki ayda iki kez bişe (4) ėdineler çoḳ aṣṣı vardur uyuyıcaḳ ḫalvet yėrde uyuya kim andan fażlı (5) gelürse dutmaya defʿ tā aʿżā-yı reʾyīseden āsāyiş bula şu yolını (6) hergiz ṭutmaya ḳaçan taḳāżā ėderse teʾḫīr ėtmiye kim ėderse ḳatı ziyān (7) ėder mücāmiʿat eylemekde efzāṭıla ėtmeye ki ol dirlik ṭarāvātın yaz mürdede (8) eyler ve tendürüstlige noḳṣānı vardur tā kişi ot içmege muḥtāc (9) olmayınca ot içmeye kim ot içmekde aḫlāṭı ḥarekete getürür muḫtelif eyler (10) żaʿyıf eyler ḳarı ʿavrata ve ṣayruya yaḳınlıḳ eylemeyeler ki mefācāya sebeb olur (11) hergiz ḥammāma ṭonıla girmeyeler ve ḥareket-i cimāʿ eylemeyeler ki andan çoḳ dürlü (12) ziyānları vardur çün bu naṣīḥatleri ṭabībden melike degdi bu minvāl üzerine (13) rūzigārın gėçürdi ṭabībi zamāndan zamān-ı muṭāvil dirligini ṣıḥḥat ve

58/b

(1) ḳaynamış ola ve müşk yiledeler ġıdāsı serçe şorvāsı olsa (2) baş aġrısına yara muvāfıḳ ve mensūb otlar bunlardur oġlan (3) aşı acı bādem yaġı anīsōn bābudya benefşe (4) ṣabr ve ṣandal ḳabaḳ yaġı ḳoruḳ ve kişnic mārūl (5) nīlūfer ammā evvelkisi baş aġrısına ve şaḳīḳa aġrısına olursa (6) sirkeyile bişürseler ṭılā eyleyeler fāʾide ammā sekbinici nāṣūr rencine (7) zūrā eyüdür ve balġamı gevdeden sürer ve baş aġrısına dürticek ve ḳulaḳ (8) aġrısına ʿasrıʾl-bevle aṣṣı vardur ve meṣāne aġrısına ki ṭaş (9) bitmiş ola aġrısın giderür ve eski öksürüge fāʾide ėder ve ammā kişnici (10) bėl aġrısına aṣṣı ėder dükel ısıtmalara fāʾide ėder göyündürüp burnına (11) dürtseler baş aġrısın giderür ammā rābiʿitici bir kimsenüŋ ṭoluŋları (12) aġrısına bābudya toḫmın dögeler ve ṣuyıla ḳaynadalar ṭoluŋlarına (13) yaḳu eyleyeler ḫoş ola eger bābudyaʾyı dögüp yaḳu eyleyeler yumşada baş

59/a

(1) aġrısını ṣavuḳdan ola yaḳu ėdeler aṣṣı eylese ve eger kişinüŋ kim (2) bögreginde ṭaş ola anı çoḳ ḳaynadalar ṣuyına girüp otura taḥlīl (3) ėde ṣu yolından süre gidere ve eger ʿavrat otursa ḥayżı yürüde (4) eger yüklü ʿavrat otursa geŋezlik ile ṭoġura ammā bėşinci benefşedür (5) ḳoḳusı baş aġrısına yarar ammā altıncıyı ṣabrdur eger sirkeyile ve gül (6) yaġıyla başa ṭılā eyleseler baş aġrısın giderür eger tāze zaḥımlara (7) ursalar tīz ḥāṣıla getürür ammā ḫāyada ve ẕekerde baş part olsa (8) anı uralar tīz oŋulda ve çıbanlara ururlarsa ḫoş eyleye eger ḫamra (9) ḳatup başa ursalar ṣaç dökülmesin gidere ammā yėdinci ki ḳızıl ṣandaldur (10) issi şişler yaḳu ėdicek taḥlīl ėder ve baş aġrısın (11) giderür ve ḳızılcuḳ çıḳarana içüricek ḥarāretin ṭaşra urur ḳurtulur (12) ammā sekizinci ki ḳabaḳ yaġıdur anı sirkeye ḳatup ḳaynadalar kim issiden (13) olan baş aġrısına yarar ammā onuncı ki kişnicdür issiden olan

59/b

(1) baş aġrısına eyüdür ve aġız ḳoḳusın eyü eyler ṣarmaşuḳ aġız ḳoḳusın (2) baṣar ammā on birinci mārūl toḫmıdur dögseler sirkeye ḳatup (3) alına dürtseler baş aġrısın giderür şol baş aġrısını issiden (4) olmış ola ammā on ikinci nīlūferdür baş aġrısına fāʾide eyler ki (5) issiden olmış ola anuŋ ḳoḳusı issiden olan baş aġrısına (6) fāʾide ėder eger yaḳusın şişlere ursalar defʿ ėde ḳaçan mizāc (7) demevī olsa anuŋ ʿalāmeti oldur kim gözi ve yüzi ḳızara ve (8) çoḳ uyḳusı gele ve yaramaz fikirler ėde ve aġzınuŋ dadı ṭatlu ola (9) bu mizāclu kişi ekṣer temüz ola ṭatlu yėyegen ola ve hem ḫamr (10) içgen ola ve ḫurmā yėyegen ola ve hem bunuŋ gibi kişiye bārid ġıdālardur (11) eger mizācı ṣafrāvī olsa anuŋ ʿalāmeti oldur kim aġzı dāyim (12) acı ola ve ṣuṣalığı ġālib ola ve bengüzi ṣaru ola ve başı (13) aġrıġan ola uyuz ve gicidük ola ve ṭuṭaġı ve ṣufresi yarılġan

60/a

(1) bunlar ekṣer ol kişide bu bulınur ki kebāb ve ḳalye yėye ve hem aşları (2) üstine issi otlar ekegen ola ṣırf süci içegen ola veyā oruç (3) ṭuta ve az uyuya veyā uzaḳ sefer ėde ve hem güneşe çoḳ oturġan (4) bu mizāclu kişilere münāsib oldur kim bārid raṭb yėmek yėye burūdetile (5) ḥarāretin sākīn ėde ruṭūbetile yebūsetin ve daḫı şol (6) kişinüŋ ki mizācı balġam ola ʿalāmeti oldur kim dāyimā aġzı ṣulana (7) ve yėmegi siŋirmeye ve yüzi gözi şişe ve çoḳ uyḳu uyuya ve başın (8) götürmeye ve unutsalığı ola ve gözi ḳarada ve her gün ısıtma ṭuta (9) ve ḳarnı ve gözi ḳaṣḳatı ola uyḳudan ṣoŋra ve ṣoġulcanlu ola (10) ve ḳurūresinüŋ ve hem yüzinüŋ rengi aḳ ola ve issi havāları ve ḥammāmı (11) seve o gögsinde ḳıl az ola bu mizāclu ol kişi olur kim süd (12) ve balıḳ ve yoġurd ve peynir çoḳ yėye ve hem ṣu daḫı çoḳ içe ve ḥammāmda (13) çoḳ otura pes bu mizāclu kişiye ʿilāç oldur kim ḥār-ı yābis ġıdālar

60/b

(1) yėye tā ḥarāretile balġamuŋ burūdetin defʿ ėde ve yebūsetle ruṭūbetin (2) gidere ol kişinüŋ ki mizācı sevdāvī ola anuŋ ʿalāmeti oldur kim (3) uyḳusı gelmeye ve hem ḳorḳaḳ ola ve dāyim yaramaz endīşeler ve fikirler (4) ėdegen ola ve ādeme az ḳarışa ve hem yėmek çoḳ yėye ve kil yėyegen (5) ola ve gevdesinde demregüsi ve ḳabarcuġı olaġan ola 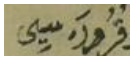 ḳurūresi (6) ḳarası ola ve hem ṭatlu ola ve cüẕāmlıḳ daḫı bundan ola hem bu (7) mizāclu kişi anlarda bulunur kim ekşi ve ḳuru ot yėyegen ola buncılayın (8) kişiye münāsib oldur kim ḥārāṭab ṭabīʿatlu ġıdālar yėye ġālib bedende (9) mücerred ḥarāret olacaḳ olursa pes aŋa münāsib bārid ġıdālardur (10) ammā eger bedende ġālib burūdet olacaḳ olursa pes aŋa münāsib (11) yābis ġıdālardur ve ammā eger bedende yebūset ġālib olacaḳ olursa (12) pes aŋa münāsib raṭb ġıdālardur her kim aġızuŋ buḫārın ve ḳoḳusın (13) gidermek dilese ḳaçan kim aġızda ṭutsa ve ṣanʿatı oldur kim

61/a

(1) cevz ve ḳāḳıle ve ḳūḳıl ve ḳaranfil ve kāfūr ve dārçīnī ve (2) ḫavlincān her birinden birer dirhem ala bir deng müşk ala cemīʿisin (3) yumşaḳ dögeler ayru ve hem eleyeler gül ṣuyıla yoġuralar (4) ve noḫūd miḳdārı ḥablar ėdeler gölgede ḳurudalar ve sırça bardaḳda (5) ṣaḳlayalar ḥācet vaḳtinde birisin aġzına ḳoyalar nāfiʿ ola bāb (6) öksürük ḥablarınuŋ ṣanʿatı beyānındadur öksürük ḳaçan issiden (7) olsa arıdılmış bādem içi ve arıdılmış şīnḫıyāruŋ toḫmın her (8) birinden birer dirhem ala rabb-ı sūs iki dirhem ve arıdılmış baḳlā üç (9) dirhem cemīʿisin dögeler ve eleyeler bezr-i ḳuṭūnā luʿābıla bile ḥabbe ėdeler (10) degirmeci ṭırnaḳ gibi ola dil altında ṭutalar nevʿ ḳaçan kim öksürük (11) yebūsetden olsa nişasta urup rabb-ı sūs berāberi

evvelkileyin (12) dögeler ḥabb ėdeler andan istiʿmāl ėdeler budur ki nevʿ-i (13) āḫer 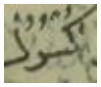 öksürük çinisinüŋ istiʿmāli budur ki ḳaçan ruṭūbetden ola

61/b

(1) büber ve aḳ şekeri berāber dögeler ve eleyeler ve ṣuyıla yoġuralar istiʿmāl (2) ėdeler öksürük çaylarınuŋ ṣanʿatı budur kim ḳaçan ṣavuḳdan olsa (3) rāziyāne kökinüŋ ḳabın ve kerifüs kökinüŋ ḳabın rabb-ı sūs (4) ve baldıraḳara ot acı bādem her birinden berāber dögeler ve eleyeler ve bezr-i (5) ḳuṭūnā luʿābıyla yoġuralar evvelkileyin ḥabb ėdeler ve dil altında (6) ḳoyalar ve andan ḳan ve balġam gelmenüŋ menʿ ėtmesi beyānındadur (7) oldur kim iki dirhem sumāḳ bir dirhem mārūl ve ekşi nār ḳabı (8) buçuḳ dirhem cemīʿisin alalar ve dögeler eleyeler ve ayva ṣuyıla (9) yoġuralar ḥabblar ėdeler gölgede ḳurudalar ḥācet vaḳtinde bir (10) dirhemin içeler üstine rufadan yumurṭa ṣarusın içeler (11) nāfiʿ ola ṣanʿatı oldur kim ve nān-ḫāhı ve zencebīl her birinden (12) bir dirhem alalar ve cemīʿisin dögeler eleyeler ve çörek otı ve (13) helīle kābilī her birinden bėş dirhem muḥkem dögeler eleyeler ve peldeki

62/a

(1) alınmış balıla yoġuralar ḥācet vaḳtinde bir miṣḳāl istiʿmāl ėdeler (2) nāfiʿ ola bögregi ve ḳaṣuġı arıdur ḳumdan ve ṭaşdan ṣanʿatı (3) oldur kim göyünmiş ʿavrat muḥlin üç buçuḳ dirhem alalar ḫıṭana (4) bir buçuḳ dirhem zencebīl bir dirhem fulful bėş dirhem kākunic bėş dirhem (5) cünd-i bīdester dört dirhem cemīʿisin dögeler eleyeler köpügi alınmış (6) balıla yoġuralar ḥācet vaḳtinde bir dengin kirefs ṣuyıla istiʿmāl (7) ėdeler nāfiʿ ola kim aŋa māde-i ḥayvān daḫı dėrler nāfiʿdür (8) fuẓūl-ı balġamdan yüregi ve nefesi ḳavī ėder ve hem ḳarḥa ėder (9) ve ḥażm ėder seleşe'l-bevli ḳaṭʿ ėder ve yėlleri giderür ve daḫı (10) söyülmekde açar ve menīyi

arturur ve şehveti ve cimāʿı ḥarekete (11) getürür ve ẕekeri ḳāyim ėder ve diş diblerini berkidür ve aġrısın (12) giderür ve zihni ḳavī ve eyü ėder ve ʿaḳlı arturur ve aġız (13) ḳoḳusın giderür ve beŋzi ṣafī ėder ṣanʿatı oldur kim

62/b

(1) alalar fulful ve dār-ı fulful dārçīnī ve belīlec ve eblec ve şayṭarac-ı (2) hindī ve zirāvend-i müdaḫrac ve bābudya dili ve ḥabb-ı ṣanavber (3) yaʿni köknār ve Hindūstān ḳozı dilkü ṭaşaġı (4) ve bunlaruŋ yarusı ḳadarı çekirdegi çıḳmış ḳızıl üzüm (5) anları berāber alup ḳamusın dögeler üç edviyye (6) miḳdārı kefi alınmış balı ura

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
DİZİN

A

a : O, zamir. Teklik üçüncü kişiyi gösteren söz.

a. + ŋa (5a/2), (5b/7), (7a/8), (9b/8), (17b/1), (17b/4), (17b/7), (18a/10), (22a/13), (24b/6), (25a/13), (2a/12), (34a/9), (36b/4), (37a/1), (37a/6), (40b/7), (43a/13), (45a/8), (45b/10), (46a/13), (48a/4), (49a/11), (51a/5), (52b/6), (57b/13), (60b/9), (60b/10), (60b/12), (62a/7)

a. + ndan (6a/12), (9a/11), (10a/6), (10b/3), (13a/7), (14a/1), (17b/8), (26b/5), (26b/10), (28a/1), (28a/1), (28a/2), (28a/2), (31a/12), (32a/1), (32a/5), (32a/14), (35a/8), (35b/7), (36a/10), (37b/12), (39b/10), (39b/11), (40b/12), (43b/5), (45a/11), (45a/12), (45b/7), (49a/12), (49b/8), (51a/6), (51a/7), (51a/11), (51b/2), (53a/3), (55b/2), (55b/5), (55b/13), (56a/4), (56a/9), (56a/12), (56a/13), (57a/9), (57a/13), (57b/11), (58a/4), (58a/11), (61a/12), (61b/6)

a. + nı (7a/9), (15a/1), (26a/7), (26b/8), (27b/5), (27b/7), (36b/5), (42b/5), (48a/7), (48a/11), (49b/5), (57b/11), (57b/11), (58a/1), (59a/2), (59a/8), (59a/12)

a. + nlarda (60b/7)

a. + nları (10a/1), (17a/6), (57b/13), (62b/5)

a. + nlaruŋ (4b/6), (44a/5), (50b/8), (54b/11)

a. + nuŋ (5a/9), (18a/1), (19a/5), (19a/13), (1b/7), (20b/4), (26b/5), (2b/1), (30a/7), (35b/8), (37a/6), (38a/7), (38b/10), (48a/3), (48a/13), (56b/8), (57a/6), (57b/6), (58a/3), (59b/5), (59b/7), (59b/11), (60b/2)

a. + nuŋla (9b/7), (56b/13)

[= 130]

ādem : < Ar. İnsan, beşer İnsan, beşer.

a. (18a/3), (26a/1), (42b/2), (44b/6), (47a/13), (49b/4), (56b/13)

a. + de (44a/11)

a. + e (31a/11), (41b/11), (49b/2), (60b/4)

a. + i (49b/10), (49b/11)

a. + üŋ (4a/5), (4b/12), (14a/5), (14a/6), (14a/8), (14a/11), (14a/12), (14a/13), (18a/9), (25a/3), (34a/3), (40a/2), (46b/3), (48b/8), (51a/11)

[= 29]

āfet : < Ar. Çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım.

a. + den (38b/6), (50b/13)

[= 2]

āḫer : < Ar. Başka, diğer.

a. (10a/9), (50a/10), (50b/12), (51a/1), (52b/3), (52b/13), (53a/5), (53b/1), (61a/13)

[= 9]

āḫir : < Ar. Sonunda, akıbet, nihâyet.

a. (28b/8)

a. + indekin (22a/9)

a. + ine (22a/10)

[= 3]

āsān : <Far. Kolay.
a. (39a/8)

āsānlıġ : Kolaylık, bkz. **āsānlıḳ**
a.+ıla (48b/6)

āsānlıḳ : Kolaylık.
a. (38a/8), (38b/11)
[=2]

āyet : <Ar. Kur'an'daki sureleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri; ayet.
a. (39a/8)
a.-i şerīf (33b/2), (38b/12)
a.+i (12b/8), (13b/12), (22a/10), (24b/4), (29a/4), (33b/1), (38b/4), (38b/6), (38b/11), (39a/6), (41b/6), (54a/4)
a.+üŋ (12a/12), (24b/2), (42b/11), (43a/2)
[=19]

āyete'l-kürsī: <Ar. Kur'ân-ı Kerîm'in ikinci suresi olan Bakara suresinin, bilhassa tehlikelerden korunmak için okunan ve içinde "kürsî" kelimesi geçtiği için bu ismi alan 255. âyeti.
a. (10a/5), (10a/8), (10a/8)
[=3]

aʿżā : <Ar. Organ vücudu meydana getiren parçalar, organlar.
a. (4a/9)
a.+larda (36a/6)
a.+yı (48b/2)
[=3]

aʿżā-yı reʾyīse : Yürek, ciğer gibi ana temel organlar.
a.+den (58a/5)

ac : Aç, tok olmayan.
a. (57a/10)
a.+ıla (8a/7) (20a/5), (28a/3), (28a09), (50a/9),
[=6]

ʿacāyib : <Ar. Hayretler içinde bırakan şey.
ʿa. (19b/6), (21b/13), (35a/8)
[=3]

acı : Acı, tadı bu nitelikte olan.
a. (8b/6), (11a/5), (30b/13), (55b/10), (55b/10), (56a/3), (59b/12),
a.+sı (56a/11)
[=8]

acı bādem: Acı badem gülgillerden, dikenli veya dikensiz, meyvelerinin kabukları kalın, çekirdekleri küçük olan bir tür badem ağacı (Amygdalus amara) ve bu ağacın meyvesi.
a. (9a/3), (13a/11), (16a/12), (21a/4), (27a/13), (27b/2), (29b/3), (39b/6), (58b/3), (61b/4),
[=10]

ʿāciz : <Ar. Acizlik, gücü yetmeme durumu, güçsüzlük.
ʿa. (57b/11)

aç : Aç, tok olmayan; bkz. **ac**
a. (51b/1)

aç- : Tıkalı bir şeyi bu durumdan kurtarmak.
a.-a (14a/11), (14b/1), (19b/11)
a.-ar (22a/6), (30a/10), (33a/12), (37a/4), (62a/10)
[=8]

açıl- : Açık duruma gelmek veya getirilmek.
a.-a (33a/10), (33b/2), (33b/6), (33b/7), (55b/1)
[=5]

açuḳ : Açık, açılmış, kapalı olmayan, kapalı karşıtı.
a. (43b/6)

ad : Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz; isim, nam.
a.+ı (37a/3)
a.+ına (32b/11)
a.+lu (4a/4)
[=3]

adacuḳ : Adacık, küçük ada.
a. (46a/12)

ʿadem : <Ar. Hiçlik, yokluk.
ʿa.+den (1b/3)

ʿādet :<Ar. Adet, herkes tarafından uyulan hal, olagelmiş, alışılmış şey, usul, görenek.
ʿa. ėdinse (50b/7)

adḫır : <Ar. Mekke ayrığı; (Andropogon schoenanthus).
a.+ı (25a/4), (25a/5), (41b/13)
[=3]

adlu : Adlı, ... adını taşıyan; isimli.
a. (46b/2)

afeste : <Far. Zayıf, gevşek, güçsüz düşmüş.
a.+leri (56a/13)

aġ : Ak, beyaz.
a. (6a/3), (7a/7), (7a/11) (28a/6), (42b/4)
a.+ı (5b/2), (5b/7), (6b/13), (7a/7) (40b/3), (41a/12)
a.+ın (7a/2), (41a/12)
a.+ıyla (6b/10) (7b/3), (8b/13), (55a/2)
[=17]

aġac : Ağaç; bkz. **aġaç**
a.+ı (20b/3), (25a/11), (35b/2), (45a/13)
a.+ın (15a/12)
a.+ında (14b/11), (14b/12)
a.+ınuŋ (16a/12), (28a/6), (40a/10), (40b/10), (50a/3)
[=12]

aġaç : Ağaç, kökü toprak altında kalan, gövdesi yukarıya doğru yükselen ve gittikçe incelerek dallara ayrılan, kereste veya odun olmaya elverişli uzun ömürlü bitki.
a. (48a/1)
a.+dur (23b/6)

[=2]

aġard- : Ağartmak, beyazlatmak.

a.-ur (15a/7)

aġır : Sıkıntı verici, tehlikeli, vahim.

a. (3b/10), (17a/5), (17a/9), (41b/10)

[=4]

aġır- : Ağarmak, bayazlaşmak.

a.+ınca (56a/8)

[=5]

aġırlıḳ : Ağırlık, vücutta veya vücudun herhangi bir yerinde hissedilen sıkıntı verici durum, rahatsızlık duygusu.

a. (3a/5)

aġız : Hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk.

a. (2a/9), (2a/10), (16b/2), (16b/6), (16b/7), (16b/8), (16b/11), (16b/13), (17a/1), (17a/3), (17a/3), (17a/7), (17a/9), (17a/12), (17a/12), (17b/1), (17b/2), (22b/8), (59b/1), (59b/1), (62a/12)

a.+a (17a/5), (17a/7)

a.+da (15a/1), (15a/2), (15a/8), (16a/5), (16b/3), (17a/1), (17a/2), (17a/4), (17a/12), (17b/2), (22a/3), (26a/4), (33a/6), (60b/13)

a.+dan (17a/11), (39a/12)

a.+ın (35b/12)

a.+ında (23b/13)

a.+uŋ (60b/12)

[=42]

aġla- : Üzülmek, üzüntü çekmek, kederlenmek.

a.-duġı (54a/4)

aġlamaġ : Ağlama; üzülme, üzüntü çekme, kederlenme.

a.+ı (38b/8), (54a/5)

[=2]

aġlıġ : Beyazlık ağartı.

a.+ın (6b/4)

aġrı : Ağrı, hastalık.

a. (31a/3), (37a/6)

a.+sı (7a/1), (9b/12), (17b/6), (19a/5), (20b/8), (22a/13), (39a/8), (40b/6), (40b/9), (41a/3), (48b/9)

a.+sın (7b/5), (7b/10), (8a/2), (8a/8), (8b/4), (8b/14), (9a/4), (9a/9), (9a/12), (9b/1), (9b/5) (13a/4), (13a/8), (13a/9), (13a/13), (13b/4), (13b/5), (14b/9), (15a/7), (15a/10), (15a/13), (15b/2), (15b/4), (15b/7), (16a/2), (16a/5), (16b/11), (16b/11), (16b/13), (17a/1), (17a/12), (17b/2), (19a/7), (20b/6), (21b/2), (22b/11), (23a/5), (25a/9), (27b/2), (27b/3), (27b/8), (32b/8), (33a/2), (34a/5), (34a/7), (34b/9), (37a/5), (37a/7), (39b/6), (40a/9), (40a/10), (40a/12), (40b/1), (40b/2), (48a/5), (55a/8), (58b/9), (58b/11), (59a/6), (59a/10), (59b/3), (62a/11)

a.+sına (1b/10), (1b/12), (2a/2), (2a/7), (2a/8), (2a/9), (2a/11), (2b/2), (2b/5), (2b/7), (2b/13), (3a/6), (4b/7), (7b/7), (8a/12), (8a/13), (8b/2), (8b/3), (8b/5), (8b/6), (9a/3), (9a/5), (9a/5), (9b/3) (13a/1), (13a/4), (13a/11), (14b/3), (15b/7), (15b/11), (16a/6), (16b/6), (16b/12), (17b/3), (20b/3),

(20b/10), (20b/11), (21a/1), (21a/5), (21a/7), (21a/11), (22b/1), (23a/12), (23b/4), (27a/5), (31a/13), (34b/4), (40a/13), (40b/2), (40b/4), (40b/8), (40b/12), (41a/4), (41b/2), (41b/3), (48b/7), (58b/2), (58b/5), (58b/5), (58b/7), (58b/8), (58b/8), (58b/10), (58b/12), (59a/5), (59a/13), (59b/1), (59b/4), (59b/5)

a. + sından (11b/2), (12b/10), (12b/12), (15b/13)

a. + sını (40a/11), (59a/1), (59b/3)

a. + yı (21b/4)

[= 152]

ağrı- : Ağrımak.

a.-ġan (59b/13)

a.-maḳ (2a/3), (2a/10), (2a/13), (2b/4), (3a/1), (4b/8), (13a/1), (14b/4), (16b/7), (17b/4), (1b/11), (21a/13), (27a/6), (40a/8)

a.-mış (5b/3)

a.-r (7b/4), (17b/7), (41b/7)

a.-sa (7a/7)

a.-yan (7b/9), (9a/10), (9a/10), (12b/10), (13b/2), (15b/3), (16b/9), (21a/1), (31b/12)

[= 29]

ağrıd- : Ağrıtmak, insana ıztırap ve acı vermek.

a.-ur (10a/1), (10a/2), (10a/2), (10a/2), (10a/5)

[= 5]

ağrıma : Ağrıma, vücudun herhangi bir yerinde derinden ve yaygın bir şekilde hissedilen sürekli acı ve ıstırap, sızı.

a. + sı (19a/12)

a. + sın (23b/1)

[= 2]

ağu : Ağı, zehir.

a. (25a/11), (40a/10), (49b/4)

[= 3]

ağu ağacı: Zakkumgillerden, Akdeniz ülkelerinde yetişen, çiçekleri beyaz veya pembe renkli, kışın yapraklarını dökmeyen zehirli bir ağaççık; ağı ağacı, ağı çiçeği (Nerium oleander)

a. + nuŋ çiçegin (50a/3)

ağulu : Zehirli.

a. (47b/8), (49a/13), (49a/13), (49b/10), (4a/11), (4a/12), (50a/2)

[= 7]

ağuz : Yeni doğuran memeli hayvanların doğumdan sonraki koyu kıvamda ilk sütü.

a. (10a/2)

ağ(ı)z : Hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk.

a. + ı (16b/9), (16b/11), (16b/12), (17a/7), (17a/8), (17a/10), (59b/11), (60a/6)

a. + ın (19b/11), (36a/9), (37a/4), (55b/3)

a. + ına (15a/3), (41a/5), (47a/12), (61a/5)

a. + ında (16b/9), (25a/4)

a. + ınuŋ (59b/8)

a. + uŋ (16a/4)

[=20]

aḥlīl : <Ar. Erkek cinsel organı, idrar meni yolu.

i.+ine (57a/9)

aḫlāṭ : <Ar. Bir karışımı meydana getiren unsurlar.

a.+ı (30a/10), (58a/9)

[=2]

aḳ : Ak, beyaz.

a. (1b/11), (4b/8), (6a/4) (12b/8) (25a/12), (31b/5)

a. ola (46b/10), (60a/10)

a. eyler (15a/12), (15b/1)

[=10]

aḳ baḥaḳ : Beyaz hastalık.

a. (43b/2)

aḳ ṣandal: Beyaz sandal.

a. (8b/13)

a.+ı (23b/7)

[=2]

aḳ sūsen : Ak süsen; (İris albicans).

a.+i (49a/1)

a.+yapraġın (46b/6)

[=2]

aḳ şarāb : Beyaz şarap.

a.+la (33a/7)

aḳ şeker : Beyaz şeker.

a.+i (61b/1)

aḳ- : Akmak, bulunduğu yerden daha alçak bir yere doğru gitmek, yukarıdan aşağıya doğru düşmek.

a.-ar (47b/10)

a.-sa (57a/3)

[=2]

aḳıd- : Akıtmak.

a.-a (55a/5), (55a/6)

[=2]

ʿāḳırḳarḥā : <Ar. Pireotu, nezleotu; (Artemisia dracunculus/ Anacycluspyrethrum).

ʿa.+yı (17b/2)

ʿaḳīḳ : <Ar. Akik taşı, üzerine mühür kazılan, yüzük taşı ve tespih yapılan, bazı eşyalarda süsleme unsuru olarak kullanılan, çok sert, oldukça şeffaf, içinde çeşitli renk halkaları bulunan kıymetli süs taşı, kalseduan kuarsının bir cinsi.

ʿa. (15a/11), (32b/1)

[=2]

ʿaḳib : <Ar. Takipçi bir şeyin arkasından gelen veya arkası sıra giden (şey), takip eden.

ʿa.+ince (56a/1)

ʿaḳl : <Ar. Akıl, hafıza, kavrama yetisi.

ʿa. (23a/13), (52b/8)

ʿa. + ı (8a/3), (2b/8), (11b/6), (11b/10), (11b/10), (23b/11), (62a/12)
[= 9]

aḳlıġ : Aklık, beyazlık; bkz. **aġlıġ.**
a. + ın (41a/10)

ʿakīm : < Ar. Kısır, çocuğu olmayan (kimse).
ʿa. (37a/1)

ʿaḳreb : < Ar. Akrep, örümcekgillerden, kuyruğunun kıvrık ve kalkık ucunda zehirli bir iğnesi bulunan ve soktuğu zaman bu zehiri vücûda bırakan tehlikeli küçük hayvan.
ʿa. (49a/13), (49b/7), (49b/12), (51a/12)
ʿa. + i (37b/7)
[= 5]

al- : Almak
a.-a (7a/5), (35b/12), (61a/2), (61a/2), (61a/8)
a.-alar (19a/10), (28a/7), (36a/8), (36a/11), (39a/13), (40b/11), (45a/12), (53a/1), (53a/5), (61b/8), (61b/12), (62a/3), (62b/1)
a.-ıcaḳ (13a/10)
a.-salar (6a/1), (6b/6), (17b/5), (17b/9), (21b/10), (22a/5), (32a/1), (32a/1), (32a/4), (42a/8), (42a/9), (43b/3), (49b/8)
a.-up (8b/10), (14b/12), (15a/1), (17b/10), (18a/2), (19a/6), (22a/3), (23b/13), (37a/9), (42b/5), (62b/5)
a.-ur (2b/5)
[= 44]

ʿalāmet : < Ar. alamet, işaret, belirti, nişan, emare, alem, araz.
ʿa. (52b/6)
ʿa. + i (35b/8), (59b/7), (59b/11), (60a/6), (60b/2)
ʿa. + lerin (1b/7)
[= 7]

aldur- : Aldırmak, tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak.
a.-alar (34b/11)
a.-sa (57a/2)
[= 2]

ʿaleyh : < Ar. Üzere, üzerine, onun üzerine.
raḥmetu'llāhi a. (53b/1)

alın : Yüzün, kaşların üstünden saçlara kadar olan ve şakaklar arasında kalan kısmı.
a. (8a/1), (10b/8)
a. + a (59b/3)
[= 3]

alın- : Alınmak, giderilmek, çıkarılmak
a.-mış (18b/4), (62a/1), (62a/5), (62a/6)
[= 4]

ʿAlī : Ali, erkek ismi.
İdremütlü pāşā ʿA. Beg (5b/3),
ʿA. ibn-i Sinā (8a/8), (44b/8)
[= 3]

ʿālim : < Ar. İlim sâhibi olan (kimse), bilici, bilen.
ʿā. (30a/13), (41a/7), (48b/12), (49a/11), (49b/13)
[= 5]

Allāh : < Ar. Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık, Tanrı, Hudâ.
a. (28a/4), (38b/6), (46b/1), (50b/13), (51a/7), (53a/4)
a. + un (5b/5)
[= 7]

Allāhu teʿālā : Yüce olan Allah, şanı yüce olan Allah.
a. (28a/4), (53a/4)
[= 2]

ʿalīyi'l- āẓīm : < Ar. Mutlak ve sonsuzluk sahibi (olan Allah).
(10b/1)

alma : Elma; (Pirus malus).
a. (11a/8), (22b/4), (22b/6), (24a/7), (56b/1)
a. şarābı (24a/7),
a. + nuŋ (23a/6)
a. + yı (22b/5), (22b/5), (22b/6)
[= 9]

al(ı)n : Alın; bkz. **alın.**
a. + ına (5a/7), (9a/4)
[= 2]

alt : Bir şeyin yere bakan yanı; zir, üst karşıtı.
a. + ında (5a/1), (6a/9), (10a/7), (27b/12), (61a/10), (61b/5)
a. + ındağı (19a/10)
[= 7]

altı : Beşten sonra, yediden önce gelen sayının adı.
a. (21b/13), (37a/13), (45b/2), (45b/2), (45b/3), (45b/3), (45b/3), (45b/4), (45b/4)
a. + sından (57b/7)
a. + sıyla (57b/7)
[= 11]

altıncı : Altı sayısının sıra sıfatı.
a. (2a/7), (2b/12), (3b/6), (4a/11) (16a/6), (39b/1), (26a/9), (41b/10), (48b/1)
a. + yı (59a/5)
[= 10]

altun : Sarı kızıl renkte, parlak ve ağır, kolayca işlenebilen, dış etkilere dayanıklı, paslanmayan, kıymetli element.
a. (11a/1), (23b/4)
[= 2]

ʿamel : < Ar. Amel, bir maksatla yapılan iş, eylem, fiil.
ʿa. (1b/9), (57b/7)
[= 2]

ammā : < Ar. Zıt ve aykırı hüküm ifade eden iki cümleyi birbirine bağlar; ancak, fakat, lâkin

a. (11a/8), (11b/13), (15a/9), (18b/10), (29b/10), (36a/2), (45a/5), (57b/2), (58b/5), (58b/6), (58b/9), (58b/11), (59a/4), (59a/5), (59a/7), (59a/9), (59a/12), (59a/13), (59b/2), (59b/4), (60b/10), (60b/11)

[=22]

ana : Anne, Çocuk doğurmuş olan kadın, valide, mader.

a.+sı (38b/9), (52b/5)

a.+sın (17b/7)

[=3]

ancaḳ : Fakat, ama, lâkin, yalnız, ne var ki.

a. (55b/5)

ancılayın : Onun gibi.

a. (8b/7)

anīsōn : <Far. Anason; (Pimpinella anisum).

a. (32b/5), (40b/13), (58b/3)

[=3]

anẓurūt : <Far. Göz otu; (Astragalus sarcocolla).

a.+ıla (8b/13)

ara : İki şey arasında bulunan, arada olan.

a.+sındaġı (21b/3)

ʿArābca : Arapça, Hâmî-Sâmî dil ailesinin Sâmî dalından, yapı bakımından bükümlü diller grubuna giren, Asya ve Afrika'da birçok halkın konuştuğu, bütün İslâm âleminin dinî lisânı hâline gelmiş bulunan dil, Arap dili, Arabî.

ʿa. (7a/8), (32b/11)

[=2]

Arastālis : Aristo, Aristoteles.

a. (38a/4)

ard : Arkasından, arkası sıra, peşinden.

a.+ınca (9a/8), (21b/13), (29b/10), (31b/13), (47a/1), (56b/10)

a.+ındaġı (55a/2)

[=7]

arduç : Ardıç, servigillerden, güzel kokulu, yapraklarını kışın da dökmeyen, yuvarlak kara yemişleri ilaç olarak kullanılan bir ağaç (Juniperus).

a. (14b/5)

arı : Temiz, tertemiz, pak.

a. (24b/5), (24b/10), (43a/10), (43a/10)

[=4]

arıd- : Arıtmak, temizlemek, kirliliğini gidermek.

a.-a (18a/6), (26b/3), (27a/10)

a.-up (44b/13)

a.-ur (21a/3), (21a/7), (21a/9), (21b/3), (25b/12), (27a/9), (28a/6), (28a/13), (29b/12), (48b/7), (62a/2)

[=15]

arıdıl- : Arıtılmak, temiz duruma getirilmek.

a.-mış (61a/7), (61a/7), (61a/8)

[=3]

arındur- : Arındırmak, saf duruma getirmek, saflığını, temizliğini bozan şeylerden kurtarmak, saflaştırmak.

a.-ur (33a/8)

arḳa : Peş, art.

a. (3b/6), (40a/7), (40a/8), (40a/8), (40a/11), (40b/1)

a.+sında (53a/8)

[=7]

arḳuncaḳ : Yavaşça, hafifççe sessizce.

a.+kökiyle (38a/7)

arpa : Arpa, buğdaygillerden bir bitki; (Hordeum vulgare).

a. (18b/6), (19b/10), (22a/1), (22a/1), (27a/10), (39b/7), (44a/7), (45a/1), (47a/9)

a. ṣuyı (56b/4)

[=10]

artuġ : Artık; bkz. **artuḳ.**

a.+ından (58a/3)

artuḳ : Artık, harcanandan geriye kalan veya fazla gelip artan kısım, artan şey.

a. (6b/7), (7a/13)

[=2]

artuḳ : Artık, cümlede bulunan fiilin zamanına göre "şimdi, bundan sonra, bundan böyle" vb. anlamlar ifade eder.

a. (48a/9), (55a/12), (56a/2), (58a/2),

[=4]

artur- Artırmak, çoğaltmak, fazlalaştırmak.

a.-a (37b/4)

a.-ur (8a/3), (8a/9), (8a/10), (14b/1), (18b/10), (43a/6), (62a/10), (62a/12)

[=9]

aru : Arı, zar kanatlılardan, toplu olarak yaşayıp bal yapan, vızıldayarak uçan, eklem bacaklı, sokucu böcek.

a. (50a/8)

ʿarż : <Ar. Arz, Sunma, bir büyüğe takdim etme, sunu.

ʿa. (57b/3)

aṣ- : Bir şeyi yüksek bir yere iliştirip sarkıtmak, tâlik etmek.

a.-a (28b/1), (39b/8), (42a/6), (42a/11), (49b/7), (50b/10), (51a/6), (54a/5)

a.-a ḳosalar (9a/2)

a.-a ḳoya (41b/7)

a.-alar (20a/2), (37a/12)

a.-salar (29a/12), (37b/8), (39a/6), (50b/11)

[=16]

ʿasel : <Ar. Bal.

ʿa. (22a/7)

ʿa.+i (31a/8)

[=2]

ʿaṣfūr : <Ar. Aspir denilen, çiçekleri safran yerine boyar madde olarak kullanılan bir bitki adı, yalancı safran, haspir, kurtum; (Carthamus tinctorius).

ʿa. (16b/12), (43b/9)

[=2]

aṣḥāb : <Far. Çökelti, tortu, dip, posa kısmı.

a.+ı (22a/5)

ʿaṣır : <Ar. Asır, zaman, devir, çağ

ʿa.+da (57a/13)

aṣlā : <Ar. Hiçbir vakit, hiçbir zaman, hiçbir şekilde, kesinlikle, kat'iyen.

a. (28a/5)

aṣlaḥ : <Ar. Daha iyi, daha uygun. (Bir nispet üstünlük sıfatı).

a.+dur (45a/5)

ʿasrı'l-bevl : <Ar. İdrar yapma zorluğu, prostat hastalığı. "**ʿuṣru-bevl.**"

ʿa. (33a/7), (33a/13), (58b/8)

[=3]

aṣṣı : Fayda, kâr, menfaat.

a. (20b/4), (58a/4), (58b/8), (58b/10), (59a/1)

[=5]

aṣṣılu : Faydalı.

a.+dur (40a/6)

āsārūn : :<Gr. Asaron, Kediotu; (Asarum europaeum).

a. (26a/10), (27a/9)

[=2]

āsāyiş : <Far. Güvenlik, umumi emniyet.

a. (58a/5)

aş : Yemek, yenilmek üzere pişirilmiş yiyecek, taam.

a.+ı (58b/3)

a.+ına (36a/3)

a.+ları (60a/1)

[=3]

aşuġ : Aşık kemiği

it a.+ıyla (47b/12)

ṣıġır a.+ın (28a/6)

[=2]

at : Binme, yük çekme ve taşıma hizmetlerinde kullanılan, Orta Asya menşeli, tek tırnaklı, memeli hayvan.

a.+laruŋ (4a/1)

ata : Dede, büyük baba ve aynı soydan daha önce yaşamış olan kimse.

a.+sı (53a/1)

ʿaṭaş : <Ar. Susama, susuzluk hissi.

ʿa.+ı (40a/6)

ʿātīḳ : <Ar. Eski veya olgunlaşmış.

ʿa. (18a/12)

ʿaṭṭār : <Ar. Aktar, koku satıcısı.

ʿa.+larda (4b/13)

ʿavn : <Ar.Yardım.

bi-ʿa.ihi (25b/4)

ʿavrat : <Ar. Kadın.

ʿa. (3b/2), (7a/11), (25a/9), (26b/4), (33b/13), (35b/5), (35b/7), (36b/7), (37a/10), (38a/4), (38a/7), (38b/5), (38b/10), (39a/12), (51a/7), (51a/8), (57a/8), (59a/3), (59a/4), (62a/3)

ʿa.+a (36b/12), (38a/3), (58a/10)

ʿa.+ı (35b/11)

ʿa.+uŋ (35b/4), (37a/12), (39a/4), (39a/7), (39a/7), (57a/8)

[=30]

ay : Yılın ayrıldığı on iki bölümden her biri.

a. (33b/3)

a.+da (58a/3)

a.+ında (25b/2)

a.+ınuŋ (29a/4)

a.+uŋ (28a/10), (28b/8)

[=6]

ele- : elemek

a.-yeler (61b/8)

ayaġ : Ayak; bkz. **ayak.**

a.+ı (57b/1)

a.+ına (43b/10)

a.+ınuŋ (10b/5)

[=3]

ayaḳ : Ayak, vücudun, bacaktan ayak bileğiyle ayrılan ve yere basıp durmayı, yürümeyi sağlayan kısmı, kadem.

a. (26b/7)

ayaḳlu : Ayağı olan.

a. (10b/2)

ayāz : Ayaz, sakin, açık ve genellikle mehtaplı gecelerde çıkan kuru soğuk.

a.+a (53a/6)

ayran : Yoğurdun sulandırılması ile elde edilen içecek.

a. (18b/4), (48b/6)

a.+ı (22a/8)

a.+ın (22a/5)

[=4]

ayru : Ayrı, farklı, değişik, başka.

a. (61a/3)

ayruḳ : Ayrı, birbirinden ayrı, aralıklı, mesafeli.

a. (5a/9), (6b/6), (7a/12), (10a/9), (35b/5), (45b/12), (50a/12), (50b/1), (50b/10), (57b/7), (57b/8), (57b/10)

[=12]

ayu : Ayı, et yiyen memelilerden, ot ve bal da yiyebilen, uzun tüylü, kaba ve hantal, vahşî hayvan.

a. (8a/4), (13b/6), (43a/3), (45b/12)

a. + nuŋ (6a/10), (25a/8), (25a/10), (42a/5)

[= 8]

ayva : < Far. Ayva; (Cydonia vulgaris).

a. (31b/4), (56b/2), (61b/8)

[= 3]

az : Az, miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunan, çok olmayan.

a. (38b/9), (38b/9), (50b/8), (60a/3), (60a/11), (60b/4)

[= 6]

az- : (Yara için) İltihaplanmak, kötüye gitmek.

a.-mış (46a/3), (47b/4)

[= 2]

azacuḳ : Pek az, biraz, az miktarda olan.

a. (23b/4)

ʿaẓīm : < Ar. Büyük.

ʿa. (10b/1), (36a/12), (40b/6), (40b/13), (51b/2)

[= 5]

ʿaẓīmen : < Ar. (çok) büyük.

ʿa. (29a/3)

ʿaẓm : < Ar. Kemik.

ʿa. + i (38b/8)

azraḳ : Daha az.

a. (47a/3), (56a/2)

[= 2]

azu : Azı dişi.

a. + sınuŋ (43b/12)

B

bāb : < Ar. Bir kitabın bölümlerinden her biri.

b. (1b/12), (2a/2), (2a/4), (2a/6), (2a/7), (2a/9), (2a/11), (2a/13), (2b/2), (2b/3), (2b/5), (2b/7), (2b/9), (2b/10), (2b/12), (2b/13), (3a/2), (3a/3), (3a/4), (3a/6), (3a/9), (3a/11), (3b/2), (3b/4), (3b/6), (3b/8), (3b/10), (3b/12), (4a/1), (4a/3), (4a/6), (4a/8), (4a/11), (4b/2), (4b/9), (7b/7), (9b/13), (12b/13), (14a/2), (14b/3), (16a/6), (16b/2), (17b/3), (19a/11), (20b/10), (21a/12), (22b/1), (23a/12), (24b/14), (30a/11), (31a/2), (31a/12), (33b/13), (36b/7), (54b/8), (61a/5)

[= 56]

bāb-ı : bkz. **bāb.**

b.-ı evvel (1b/10)

bābudya : < Far. Papatya; (Matricaria chamomilla).

b. (45b/3), (58b/3), (58b/12), (62b/2)

b.ʾ + yı (58b/13)

[= 5]

bādem : < Far. İki çenekliler sınıfının gülgiller familyasından, pembe ve beyaz çiçekler açan, 5 – 12 m. boyunda ağaç.

b. (8b/6), (9a/3), (13a/11), (16a/12), (21a/4), (21b/5), (25a/6), (25b/6), (27a/13), (27b/2), (29b/2), (29b/3), (32a/8), (39b/6), (48a/4), (48b/11), (58b/3), (61a/7), (61b/4),

b. + i (9a/11)

[= 20]

bādılcān: < Far. Patlıcan; (Solanum melongena).

b. (17a/7), (36b/6), (41a/1)

[= 3]

bāġ : < Far. Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan.

b. + dan (4b/2)

bākī : < Ar. Devamlı, varlığını koruyan, devam eden, sürekli.

b. (36a/6)

bāliġ : < Ar. Ergen, buluğa ermiş.

b. (39b/3)

bārid : < Ar. Soğuk.

b. (18b/5), (59b/10), (60a/4), (60b/9)

[= 4]

bāṭılcān : Patlıcan; bkz. **bādılcān**.

b. (29b/6)

bāzū : < Far. Kol, pazı, üst kol.

b. + sına (38b/5), (39a/7), (42b/6)

[= 3]

baġ : Bağ.

b. (14a/9)

baġ : Bir nesneyi saran şey, sargı.

b. + ından (33b/5)

baġa : Kaplumbağa.

b. (7b/11), (44b/1)

b. + nuŋ (34a/13)

[= 3]

baġarsuġ : Bağırsak, sindirim borusunun, midenin bitiş yerinden anusa kadar olan ve dışkıların vücuttan dışarı atılmasına yarayan uzun dar ve kıvrımlı kısmı: "Kalın bağırsak." "İnce bağırsak.

b. + ın (19b/5), (25b/10)

[= 2]

baġarsuḳ : Bağırsak; bkz. **baġarsuġ**.

b. (4a/8), (48b/1), (48b/6)

b. + dağı (48b/4)

b. + larda (33a/4), (40b/9)

b. + lardan (40b/13)

[= 7]

baġır : Ciğer.

b. (24b/14), (25a/9)

b. + a (33a/4)

[= 3]

baġr : Ciğer.

b.+ı (25a/13), (25b/12)
b.+ında (25a/4)
[=3]

bağla- : Bağlamak işi.
b.-r (33a/4)
b.-sa (7b/5), (38a/6), (38b/5), (38b/7)
b.-salar (35b/4), (37b/6), (42b/6)
b.-ya (28b/9), (39a/7)
b.-yalar (28a/11), (38a/8), (39b/1), (53a/4)
[=14]

bağlu : Bağlı, bir şeye bağlı olan.
b. (33b/5)

bağur : Bağır, göğüs, yürek çevresi, karaciğer. **bkz. bağır.**
b. (2b/9)

baḥaḳ : <Far. Sam lekesi, abraşlık.
b. (3b/11), (43a/12), (43b/1), (43b/2), (43b/5), (43b/6)
b.+ı (43b/5)
[=7]

baḫş : <Far. Pay, porsiyon, miktar.
b.+ın (8a/7)

baḫş ėt-: Ayırmak, bölmek.
b.- seler (8a/6)

bahaḳ : Sam lekesi; bkz. **baḥaḳ.**
b. (43b/11)
b.+a (43b/7), (44a/1), (44a/2)
[=4]

baḥr : <Ar. Deniz.
b. (33a/6)

baḳır : Bu madenden yapılmış kap kacak.
b. (54a/5)

baḳla : <Ar. Bakla, iri taneleri kabuksuz olarak veya fasulye gibi yeşil kabuğu ile pişirilip yenen, yurdumuzda çok bol yetişen besleyici bitki; (Vicia faba).
b. (34b/12), (48a/1), (56b/1)
b.+dur (41a/4)
b.+nuŋ (30a/12)
b.+yı (19b/1)
[=7]

baḳlā : Bakla; bkz. **baḳla**.
b. (22b/3), (25a/6), (25a/8), (25b/6), (35a/3), (61a/8)
b.+yı (29a/13), (29b/1), (31b/7), (34a/4)
[=9]

bal : Bal, arıların çiçeklerden topladıkları bal özü denen sıvı ile yaptıkları, rengi beyazdan esmere kadar değişen, koyu kıvamda tatlı madde, asel.

b. (11a/9), (14b/10), (16b/9), (17a/10), (21b/6), (25b/10), (27a/8), (29b/4), (30a/12), (30a/13), (34b/13), (36a/13), (37b/12), (38a/1), (46b/5), (47a/6), (48a/5), (51a/1), (51a/2), (55a/8)

b.+a (6b/5), (8b/15), (14b/5), (16a/9), (16a/11), (18a/3), (18a/8), (27b/8), (40b/8), (44b/1), (46a/3), (49a/8)

b.+ı (10a/1), (18a/5), (33b/3), (39b/6), (54b/13), (62a/6)

b.+ıla (4b/13), (6a/1), (15a/3), (16b/12), (17b/9), (18a/2), (23a/3), (25a/8), (28a09), (35a/13), (41a/8), (42a/7), (43b/7), (47a/2), (5a/6), (62a/1), (62a/6)

b.-ı miri (16b/5)

[=56]

baldır : Bacağın diz kapağından ayak bileğine kadar olan kısmı.

b.+dan (19a/10)

baldırıḳara : Baldırıkara, eğrelti otu cinsinden, nemli yerlerde, taşlar arasında biten, süs bitkisi olarak saksılarda da yetiştirilen, yapraklarının sapları saça benzer bir bitki, kara baldır; (Adianthum).

b. (61b/4)

b.+yı (9b/1), (55b/2)

[=3]

balġam : <Ar. Solunum yollarında tahriş ve iltihaplanma sebebiyle meydana gelen ve öksürülerek çıkarılan sümüksü madde.

b. (4a/8), (17a/11), (18a/13), (20b/13), (21b/3), (29a/13), (41b/13), (48b/1), (60a/6), (61b/6)

b.+da (17a/4)

b.+dan (42a/3), (42a/13), (62a/8)

b.+ı (21b/5), (48b/6), (48b/7), (48b/8), (58b/7)

b.+ında (21a/3)

b.+ları (29b/12)

b.+un (17a/5)

b.+uŋ (60b/1)

[=23]

balġamī : <Ar. Balgamla ilgili; bkz. **balġam**.

b. (20b/6), (22b/6), (40b/5)

[=3]

balġamlu : Balgam içeren, balgamlı, mukuslu.

b. (22b/9)

balıḳ : Balık, su içinde yaşayıp solungaçla nefes alan, çoğunlukla yumurtlama şeklinde üreyen omurgalı hayvanların ortak adı.

b. (31a/10), (34b/6), (60a/12)

[=3]

balta : Balta, odun yarmaya, ağaç kesmeye ve yontmaya yarayan, ağaç saplı, demirden kesici âlet, nacak.

b. (45a/11)

baraṣ : <Ar. Vücutta yer yer lekeler şeklinde görülen hastalık, abraşlık, alaca hastalığı.

b. (3b/11), (43b/4)

b.+a (43b/11), (44a/1)

[=4]

barça : Bütün, hep

b. + sı (53a/12)

bardaġ : bardak, Su veya sulu şeyleri içmek için kullanılan, genellikle camdan yapılmış kap.

b. + a (13b/9), (13b/12), (24b/10), (43a/10)

[= 4]

bardaḳ : Bardak; bkz. **bardaġ.**

b. + da (61a/4)

barmaġ : parmak, insanın ve bazı hayvanların el ve ayaklarının son bölümünü oluşturan eklemli uzantılardan her biri.

b. + ın (41b/4), (41b/5)

b. + ına (7a/6), (10b/6), (10b/11), (25a/3), (34a/3)

b. + ıyla (45b/11)

[= 8]

barmaḳ : Parmak; bkz. **barmaġ.**

b. (26a/11), (41b/4)

[= 2]

baṣ- : Bir şeyi kuvvetle sıkıştırmak, bastırmak.

b.-alar (45a/12)

b.-ar (59b/2)

[= 2]

baṣar : < Ar. Görme, görme hassası.

b. + ıyı (5a/7)

baṣmaḳ : Basmak, etkisini kuvvetle hissettirmek, kaplamak, bürümek.

b. (3a/5), (31a/3).

[= 2]

baş : Yara, çıban.

(21b/6), (48a/10),

[= 2]

baş part : Darbe, burkulma ve ezilmes sonucu vücudun değişik yerlerinde meydana gelen kan toplanması, morarmalar.

p. (4a/2), (45b/08), (45b/12), (45b/13), (46a/05) , (48a/12), (59a/07)

[= 7]

baş : Baş, insan vücudunun göz, kulak, ağız, burun gibi duyu organlarının ve beynin bulunduğu en üst, hayvan vücudunun en ön kısmı, kafa, ser.

b. (4a/2), (7b/7), (8a/1), (8a/8), (8a/13), (8b/2), (8b/4), (8b/5), (8b/6), (8b/14), (9a/3), (9a/4), (9a/5), (9a/5), (9a/9), (9a/12), (9b/1), (9b/3), (9b/5), (9b/12), (10a/1), (10a/2), (10a/2), (10a/2), (10a/5), (10b/6), (11b/2), (12b/10), (12b/12), (18b/11), (20b/8), (33a/2), (40b/9), (41a/2), (44a/4), (44b/11), (45b/8), (45b/9), (45b/12), (45b/13), (46a/1), (46a/5), (46a/6), (48a/12), (58b/2), (58b/5), (58b/7), (58b/11), (58b/13), (59a/5), (59a/6), (59a/7), (59a/10), (59a/13), (59b/1), (59b/3), (59b/3), (59b/4), (59b/5)

b. + a (7b/9), (8a/2), (8a/9), (8a/11), (8b/3), (8b/6), (8b/15), (9a/12), (9a/13), (9b/2), (9b/4), (9b/9), (9b/10), (9b/11), (46b/6), (46b/6), (47a/7), (55b/6), (59a/6), (59a/9)

b. + da (4a/4), (4b/4), (8a/2), (8b/8), (9b/2), (9b/13), (46b/2), (46b/7), (46b/12), (54b/9), (55a/11)

b. + dan (29a/13)

b.+dur (48a/8)

b.+ı (6a/9), (9a/10), (12b/10), (29b/8), (3b/8), (55a/11), (55b/7), (55b/13), (56a/2), (59b/12) (46a/7)

b.+ın (19b/12), (56a/4), (60a/7)

b.+ına (9a/7), (9a/9) (10b/9)

b.+ında (46b/13), (51a/10), (53b/2)

b.+ını (44b/11), (46b/11)

b.+ıyla (8a/1)

b.+ları (33a/4)

[=116]

bat- : Batmak, bir sıvının veya yumuşak bir maddenin içine gömülmek, çökmek.

b.-mış (47b/2)

b.-up (48a/1), (48a/1)

[=3]

batur- : Batırmak, bir sıvının içine daldırmak.

b.-salar (47b/10)

b.-up (9b/7)

[=2]

bahār : <Far. Kış ile yaz arasında 21 Mart'tan 22 Haziran'a kadar süren mevsim, ilkbahar.

b.+da (5b/13)

bėl : Bel, insan vücudunun orta kısmında göğüsle karın arasında hafifçe darlaşmış olan ve kuşak bağlanan yer.

b. (40a/7), (40a/7), (40a/8), (40a/9), (40a/13), (40b/9), (58b/10)

b.+i (3b/7)

b.+isinde (51b/4)

[=10]

bėş : Beş, dörtten sonra, altıdan önce gelen sayının adı..

b. (9a/8), (10a/6), (10a/8), (25b/13), (30a/2), (30a/8), (55a/13), (56a/7), (56a/7), (56a/7), (61b/13), (62a/4), (62a/4).

[=13]

bėşinci : Beşinci, beş sayısının sıra sıfatı, sırada yeri dördüncüden sonra, altıncıdan önce olan.

b. (4a/10), (14b/3), (25b/4), (2a/6), (2b/10), (3b/4), (41a/2), (47a/7), (59a/4)

[=9]

bėz : Bez, ince pamuk veya keten ipliğinden yapılan bir cins dokuma.

b. (53a/6)

b.+den (10b/4)

b.+e (38a/5), (41b/2), (42a/5)

b.+ile (45b/7)

[=6]

be- : <Far. Kelime başına getirilerek zarflar teşkil eden "ile, için, -e kadar, -e göre" anlamında ön ek.

b.-ġāyet (31b/7), (45a/13), (55a/12)

[=3]

beden : <Ar. Beden, insan ve hayvan vücudunda baş, kollar ve bacaklardan, ağaçlarda kök ve dallardan geriye kalan kısım, gövde.

b. (3b/4), (34b/11), (39b/1), (40a/2), (40a/3), (56b/11), (57a/6)

b.+de (60b/8), (60b/10), (60b/11)

b.+den (57a/6)

b.+e (39b/5)

b.+ine (40a/2)

b.+inüŋ (52b/7)

[=14]

bedlīke : 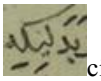cilde çıkan ben, kabarcık, çıban benzeri oluşumlara iyi gelen; beni yok eden, benleri gidermek için kullanılan ilaç, merhem, karışım.

b. (36b/10)

beg : Bey, ileri gelen nüfuzlu kimse, eşraf.

b. (5b/3)

behīdisyūn : <Ar. Rezene tohumu.

b. (56a/13)

belesān : <Ar. Pelesenk ağacı ve bundan elde edilen yağ; (commiphora opobalsamum).

b. (20b/6), (40b/5)

[=2]

belīlec : <Ar. Belile otu, günnük yani tütsü olarak yakılan, hoş kokulu bir reçine; (bellerica myrobalan).

b. (62b/1)

bengüz : Beniz; bkz. **beŋiz.**

b.+i (56b/6), (59b/12)

[=2]

beŋiz : Beniz, yüz, yüzün rengi.

b.+i (52b/8)

beŋz : Beniz; bkz. **beŋiz.**

b.+i (62a/13)

beŋzer : Benzer, başka bir şeyle ortak nitelikleri bulunan, başka bir şeyi andıran, müşâbih.

b. (45a/8)

bendikşi: <Far. bend-keşe, bendükşe, eklem ağrısı.

b. +ler (41b/3)

benefşe : <Far. Menekşe, menekşegillerden, çiçekleri tek renkli, yaprakları yürek biçiminde olan, bir veya çok yıllık otsu süs bitkisi; (Viola tricolor).

b. (5b/8), (9b/3), (11b/7), (14a/12), (16b/5), (26b/10), (30a/7), (44a/12), (44b/13), (58b/3)

b.+dür (59a/4)

b.+yi (52b/10)

[=11]

berāber : <Far. Beraber, birlikte.

b. (6b/12), (30b/13), (32a/5), (40b/1), (41a/10), (56a/3), (61b/1), (61b/4), (62b/5)

b.+i (61a/11)

[=10]

berāberi : <Far. Beraberi, kendisiyle birlikte, yanında, nezdinde.

b. (44b/4)

berāḥış : <Ar. Zehirli olmayan, terletici ve rahatlatıcı bir bitki karışımı; yaraları iyileştiren merhem veya bitkisel ilaç.

b. (4a/2)

berelenmek : Berelenmek, bereli duruma gelmek, üzerinde ezik, çürük, bere meydana gelmek, zedelenmek.

b. (31a/2)

berg : <Far. Bitkinin yaprağı.

ḥabbu'l-ṣanavber b. + i (21a/8)

berk : Sağlam, sert, kuvvetli.

b. (15a/4), (15b/2), (15b/4)

[=3]

berkelet : 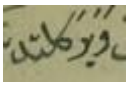

b. + de (55a/13)

berkid- : Sağlamlaştırmak, güvenceye almak, sağlam yapmak.

b.-eler (55b/4)

b.-ür (15b/7), (62a/11)

[=3]

bertinme : Burkulmak, incinmek.

b. + si (4a/9), (48b/2)

[=2]

berzeḳ : <Far. Kendir tohumu.

b. + ı (56b/3)

besle- : Yetiştirmek.

b.-seler (43b/9)

bıṭīḫ-i hindī : <Ar. Karpuz.

b. (43a/8)

bevāṣir : <Ar. Basur.

b. (35b/10), (36a/3), (36a/8), (36b/5), (36b/6)

b. + e (3b/1), (35b/12)

b. + i (35b/10), (35b/11), (36a/4), (36b/3), (36b/6)

[=12]

bevāsir : Basur; bkz. **bevāṣir.**

b. + e (35a/4), (35a/8), (35a/10), (35b/1)

b. + in (36b/5)

b. + üŋ (36a/13)

[=6]

bevl : <Ar. Sidik, çiş, idrar.

b. (3a/8), (25b/13), (33a/7), (33a/13), (58b/8)

b. + i (33a/11), (33a/13), (33b/6), (33b/6), (33b/7), (62a/9)

b. + in (19b/10)

b. + iyle (47a/9)

b. + üŋ (30a/10)

[= 14]

bevvā : < Ar. Küçük.

cevz-i b. + yı (16b/8), (47b/5)

beyān : < Ar. Açıklama, anlatma, söyleme.

b. (3b/2), (4b/1), (10a/1), (17a/6)

b.-ı (35b/10)

b. + dadur (4a/9)

b. + ındadır (2b/8), (4a/3)

b. + ındadur (2a/1), (2a/3), (2a/5), (2a/8), (2a/10), (2a/12), (2b/1), (2b/1), (2b/3), (2b/4), (2b/6), (2b/10), (2b/11), (2b/13), (3a/1), (3a/3), (3a/4), (3a/6), (3a/7), (3a/9), (3a/10), (3b/4), (3b/6), (3b/7), (3b/9), (3b/11), (3b/12), (4a/1), (4a/5), (4a/7), (4a/11), (4b/2), (4b/4), (4b/5), (4b/6), (4b/7), (7b/8) (13a/1), (14a/3), (14b/4), (16a/7), (16b/7), (17b/4), (19a/12), (19a/13), (1b/11), (20b/11), (21a/13), (22b/2), (23a/13), (25a/1), (25b/5), (26a/10), (27a/6), (29a/11), (30a/11), (31a/3), (31a/13), (34a/1), (35a/5), (36b/8), (39b/3), (40a/4), (40a/8), (41a/3), (41b/10), (41b/11), (43a/13), (44a/5), (45b/9), (46b/3), (47a/9), (48b/3), (48b/11), (49b/1), (52b/4), (54b/10), (54b/11), (61a/6), (61b/6)

[= 88]

beyẕimsi : Rengi beyazı andıran, beyaza benzeyen, beyaz gibi; beyazımtırak b. (11b/7)

beyāż : < Ar. Beyaz, kar renginde olan rengin adı.

b. (6a/2)

beyn : Beyin, sinir sisteminin merkezi durumunda olup kafa tasının içinde yer alan, yumuşakça, beyazımsı, üç tabakadan meydana gelmiş, kalın bir zarla örtülü organ, dimağ.

b. + isin (6a/1)

bezīr : < Ar. Keten tohumu; tohum, tane. "**bezir**"

b. (35b/13), (47b/5)

[= 2]

bezr-i ḳuṭūnā : < Ar. Pireotu tohumu, karnıyarık otu tohumu; (Plantago psyllium).

b. (61a/9), (61b/4)

[= 2]

bıçaḳ : Bıçak, bir sap ve kesici bir madenî kısımdan meydana gelen kesme aleti.

b. (48a/7)

bıraġ : Bırakmak, koymak.

b. + a (24b/6)

bıraḳ- : Bırakmak, koymak.

b.-maḳdan (51a/9)

b.-mayalar (57b/12)

b.-salar (30a/2)

[= 3]

bī-: < Far. Farsça ve Arapça kelimelerin başına gelen ve dilimizdeki "-siz, -mez" eklerinin anlamını karşılayan ön ek.

b.-ġāyet (1b/3)

b.-ḳıyās (1b/2)

b. nihāyet (1b/3)

[= 3]

bi- : <Ar. Arapça kelimelerin başına gelen ve bunlara "ile" anlamı katarak zarflar teşkil eden ön ek.

b.-ʿavnihi (25b/4)

b.-fermānı (12b/10)

b.-fermānillāhi (24b/8), (29a/7)

b.-iẕnillāhi (7a/4), (10b/7), (14a/1), (15b/13), (17b/10), (19b/9), (20a/11), (28a09), (33b/2), (38b/11), (38b/12), (41b/7), (42a/1), (56a/12)

[=18]

biber : <Yun. Biber, yurdumuzda bol yetişen, patlıcangillerden otsu bir bitki.

b. (25a/9)

bil- : Bir şey hakkında bilgisi olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.

b. (5b/13)

b.-di (1b/5)

b.-medin (6a/9), (42b/1), (42b/2)

[=5]

bildür- : Bildirmek, bilinir duruma koymak, açıklamak, anlatmak.

b.-ür (11b/3), (18a/10), (18a/10)

[=3]

bile : Çekimli fiilden sonra gelerek anlamı kuvvetlendirir; hatta, hem de, üstelik.

b. (21b/11), (22a/5), (30a/2), (41a/6), (41b/1), (55b/1), (61a/9)

[=7]

biŋ : Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra, bin birden önce gelen sayının adı.

b. (8a/4)

bir : Sayıların ilkinin adı.

b. (1b/6), (1b/8), (4b/12), (5b/6), (5b/7), (5b/8), (6a/10), (7a/7), (8a/6), (8b/4), (8b/12), (8b/13), (8b/13), (9a/10), (9a/10), (10a/5), (10b/1), (10b/9), (10b/10), (13b/2), (13b/9), (14a/6), (14a/9), (16b/4), (17b/8), (19a/12), (19b/5), (20a/3), (20a/5), (22a/2), (22b/3), (22b/13), (23b/6), (24b/4), (24b/5), (24b/10), (25a/7), (26b/3), (27a/7), (27a/9), (27b/10), (27b/13), (27b/13), (28a/3), (28a/5), (28a/7), (28a/7), (28a/8), (28a/12), (28a/13), (29b/4), (30a/1), (30a/2), (30b/2), (30b/2), (31a/1), (31b/4), (32a/7), (33a/5), (33a/13), (33b/1), (33b/3), (33b/6), (33b/7), (33b/7), (33b/8), (33b/9), (34b/12), (35b/5), (35b/6), (37a/8), (37a/12), (37b/7), (37b/8), (38a/5), (40b/11), (41a/5), (41b/2), (41b/6), (41b/11), (41b/13), (42a/5), (42a/7), (42b/4), (42b/5), (42b/7), (42b/13), (43a/1), (43a/10), (43a/10), (43b/12), (44b/9), (44b/9), (44b/10), (44b/10), (45b/4), (45b/7), (45b/10), (46a/5), (46a/12), (47b/9), (48a/2), (48a/9), (48b/3), (48b/9), (49b/4), (49b/5), (50a/5), (50b/6), (50b/9), (50b/10), (51a/6), (51a/7), (51a/11), (53a/1), (53a/1), (53a/1), (53a/2), (53a/3), (53a/5), (53a/6), (53a/7), (55a/11), (55b/3), (56a/1), (56a/9), (56a/10), (56a/12), (56b/3), (56b/11), (57a/1), (57a/3), (57a/13), (57b/3), (57b/4), (57b/12), (58a/2), (58b/11), (61a/2), (61b/7), (61b/9), (61b/12), (62a/1), (62a/4), (62a/4), (62a/6)

b.+i (10b/12), (56a/1), (56a/1)

b.+in (42b/10), (42b/11), (42b/13)

b.+inden (4b/1), (61a/2), (61a/8), (61b/4), (61b/11), (61b/13)

b.+ine (42b/10)

b.+isi (10b/12)

b.+isin (61a/5)

[=161]

biraz : Bir parça, azıcık.

b. (9b/8), (15a/8), (21b/1), (21b/1), (24b/11), (25a/13), (34b/3), (34b/3), (35b/6), (39b/10), (47a/4), (55b/10), (55b/10), (55b/11), (55b/11), (55b/11)

[=16]

birbiri : Karşılıklı olarak bir diğeri

b. (9a/8), (21b/13), (47a/1)

b.+nden (7a/2), (7a/9)

b.+ne (6a/12), (16b/4), (34b/3), (34b/8), (48a/7), (49a/9), (56a/4), (56a/9)

[=13]

birer : Birer, bir sayısının, her birine bir veya her defasında bir tane anlamına gelen üleştirme şekli.

b. (61a/2), (61a/8)

[=2]

birinc : <Far. Pirinç, buğdaygillerden, sıcak bölgelerde kökleri bol su içinde kalarak yetişen bir yıllık bitki; (oryza sativa).

b. (11b/3), (39b/10), (39b/12)

[=3]

birinci : Bir sayısının sıra sıfatı, sırada yeri en başta ve ikinciden önce olan, ilk.

b. (2b/3), (3a/6), (21a/12), (31a/12), (59b/2)

[=5]

birḳaç : Çok olmayan, az sayıda.

b. (5b/5), (10a/11), (16a/3), (27a/3), (28b/1), (50a/11), (50b/1), (55b/13)

[=8]

birle : Çekimli fiilden sonra gelerek anlamı kuvvetlendirir; hatta, hem de, üstelik.

b. (13a/10), (19a/11), (21a/6), (21b/1), (24b/13), (32b/10), (37b/12), (38a/8), (43a/12), (44a/13), (50b/13), (51a/2), (51a/2), (51a/7), (51b/1), (54a/5)

[=16]

bismillāḥirraḥmānirraḥim : <Ar. "Esirgeyen ve bağışlayan Allah'ın adı ile" anlamına gelen ve bir işe başlarken söylenilen söz.

b. (1b/1), (38b/13)

[=2]

biş- : Pişmek, ısı etkisiyle çiğliği ve hamlığı giderek yenilebilir duruma gelmek.

b.-e (21b/12), (58a/3)

b.-mez (55b/11)

b.-miş (20b/13), (21b/5), (33a/9)

[=6]

bişür- : Bişirmek, ısıda tutarak yenecek duruma getirmek.

b.-e (25a/13), (44b/13)

b.-seler (6a/12), (7a/1), (14b/10), (15a/1), (15a/12), (17b/10), (19b/1), (19b/11), (25a/11), (29b/5), (31b/1), (31b/8), (31b/13), (32a/2), (32a/5), (32a/14), (33b/7), (34a/13), (34b/13), (35a/7), (35a/11), (36b/11), (41a/11), (41a/13), (47a/10), (54b/11), (55a/5), (55a/10), (58b/6)

b.-üp (13a/12), (15a/3), (15b/6), (16a/5), (16a/13), (17a/10), (18a/7), (21b/8), (25b/7), (29b/7), (34a/6), (35b/1), (39b/10), (40a/9), (40a/13), (42a/4), (44b/1), (49a/1)

b.-ür (19a/3), (21a/10)

b.-ürken (30a/2)

[=52]

bişürici : Pişirici, Fırınlarda ekmeği pişiren kimse.

b.+dür (27b/4)

bişürme- : Yakmak, acıtmak, tahriş etmek.

b.-sin (6a/7)

beyt :

b. (56b/5)

bit : Bit, insan ve birçok hayvan vücudunda dış asalak olarak yaşayıp kanlarını emen, renksiz, sert derili, ısırıcı, tifüs, humma, veba gibi tehlikeli hastalıkları aşılayan, vücutta yerleştiği yere göre baş biti, kasık biti, vücut biti gibi isimler alan kanatsız ufak böcek, kehle.

b.+i (9b/9)

b.+in (8b/15)

[=2]

bit- : Çıkmak, meydana gelmek.

b.-dügi (32a/1)

b.-dügine (6b/8)

b.-e ṭuran (15a/5)

b.-en (15b/10), (48a/9)

b.-er (6b/6), (7a/12) (37b/3), (48a/6)

b.-meye (39b/4)

b.-miş (47a/12), (58b/9)

b.-üpdür (47a/10)

[=13]

bitme- : Sona ermemek, tamamlanmamak.

b.-ye (5a/10)

b.-yesi (39b/2)

[=2]

bitmek : Tükenmek, kalmamak.

b.+den (5b/2)

bitmeme: Bitmeme, tükenmeme.

b.+sinde (3b/4)

bitür- : Bitirmek, tüketmek, çıkarmak.

b.-e (16a/4), (18a/6), (25a/10), (34a/10), (45b/10), (46b/6), (46b/11), (47a/7), (47a/11), (47b/4)

b.-meye (6b/7), (7a/12)

b.-ür (33b/12), (33b/13), (47b/6)

[=15]

biyān : <Far. Meyan.

b. (52b/11)

b.+ı (11a/11)

[=2]

boġaz : Ağız boşluğundan sonra yiyeceklerin geçtiği, ağızla gırtlak arasındaki dar kısım.

b. (2a/11), (2a/12), (17b/3), (17b/4), (19a/5), (19a/7)

b.+a (18a/5)

b.+dan (18a/10), (19a/8)
b.+ı (17b/5), (18b/13), (18b/13), (19a/1), (19a/4)
b.+ına (17b/6), (17b/12), (17b/13), (18a/2), (19b/8), (28a/13)
b.+ında (17b/6)
b.+uŋ (19a/2), (19a/3)
[=23]

boġazla-: Boğazlamak, eti yenecek hayvanı boğazını keserek öldürmek.
b.-ya (28b/1)

boḳ : İnsan veya hayvan vücudundan bağırsaklar yoluyla atılan madde, dışkı, pislik.
b.+ın (19b/3)
b.+ınuŋ (46b/4)
[=2]

boncıġ : Boncuk, küçük tane, bkz. **boncuḳ**
b.+ı (32b/11)

boncuġ : Boncuk, bkz. **boncuḳ.**
b.+ı (7a/8), (27b/7), (32b/11), (36b/4)
[=4]

boncuḳ : Cam, taş, sedef, tahta, plastik vb. maddelerden yapılan, ortası delik, çoğu yuvarlak ve renkli süs tanesi.
b. (39b/8)

bostān : <Far. Sebze bahçesi, bağ.
b. (8b/10)

boş : İçinde yahut üzerinde bir şey veya kimse bulunmayan, hâli.
b. (42b/3)

boşat- : Boşatmak, boş duruma getirilmek.
b.-mış (56b/9)

boy : Bir şeyin iki ucu arasındaki uzunlamasına mesafe, uzunluk.
b.+ı (26b/12)

boyn : Boyun, vücudun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı.
b.+ına (9a/1), (10b/7), (20a/1), (29a/12), (37a/12), (37b/6), (37b/8), (38a/8), (38b/7), (39a/6), (39b/8), (42a/6), (42a/11), (43a/3), (50a/12), (50b/11), (51a/8), (53a/4), (54a/5)
[=19]

boynuz : Bazı hayvanların başında bulunan, saldırma ve korunma silâhı olarak kullandıkları, tırnak gibi bir maddeden, sert, sivri, kıvrık, bazen de çatallı çıkıntı.
b.+ın (7a/6), (49b/3)
b.+ınuŋ (29b/7), (31b/12)
[=4]

boyun : Boyun; bkz. **boyn**.
b. (2a/13), (19a/11), (2a/13)
b.+da (19b/1)
[=3]

bozul- : Bozulmak, işlemez, işe yaramaz duruma gelmek.
b.-sa (47b/3)

bögr : Böğür, vücudun iki yanında kaburgalarla kalça kemiği arasında kalan kısım.

b. + i (27b/12)

bögreg : Böbrek; bkz. **bögrek**.

b. + e (33a/12), (3a/7), (40a/6), (56b/9)

b. + i (62a/2)

b. + inde (59a/2)

[= 6]

bögrek : Böbrek, kandaki zararlı maddeleri temizleyip süzen ve idrar olarak mesaneye veren, son kaburgalar hizasında omurganın iki yanında sağlı sollu yer alan, fasulye biçiminde iki organdan her biri.

b. (20b/10), (45b/4)

b. + de (33b/11), (33b/12), (33b/12)

b. + deki (51b/3)

[= 6]

bögürtlen : Böğürtlen, her çeşit toprak ve iklimde yetişebilen, dere, tarla, hendek ve yol kenarlarında kendiliğinden biten, çok arsız, yabani dikenli çalı, it üzümü; (Rubus caesus).

b. (16b/13), (32b/2), (32b/3), (55a/10)

[= 4]

böyle : Bunun gibi olan, buna benzer, bu türlü, bu tarzda ve sıfatta bulunan.

b. (20a/11)

bu : En yakında olan kimse veya şeyi işâret yoluyle belirtir.

b. (10a/6), (10a/8), (10b/10), (12a/12), (12b/8), (13b/12), (18a/10), (1b/9), (20a/11), (22a/10), (24b/2), (24b/4), (24b/9), (28a/10), (28a/11), (28a/12), (28a/13), (29a/4), (31b/5), (33b/1), (35b/12), (36a/13), (38b/4), (38b/6), (39a/6), (41b/6), (42b/9), (42b/11), (45b/5), (45b/5), (48a/6), (49b/13), (50a/11), (50b/4), (50b/5), (50b/5), (50b/6), (50b/12), (51a/1), (51b/4), (52b/7), (53a/10), (53b/2), (54a/4), (56a/7), (57a/2), (57b/4), (57b/6), (57b/8), (58a/12), (58a/12), (59b/9), (60a/1), (60a/4), (60a/11), (60a/13), (60b/6)

b. + dur (10a/6), (10a/11), (10b/12), (10b/12), (11a/5), (12a/12), (23b/2), (24b/2), (28b/2), (28b/9), (33b/2), (35b/8), (36b/1), (38b/12), (39a/9), (42b/7), (42b/10), (42b/12), (42b/13), (45a/10), (50b/2), (50b/13), (51a/3), (51b/1), (51b/5), (52b/4), (53b/1), (53b/3), (54a/8), (61a/12), (61a/13), (61b/2)

b. + laruŋ (49b/1)

b. + ndan (55a/12), (56a/2), (60b/6)

b. + nı (10a/10), (20b12), (42b/6)

b. + nlar (2b/1), (2b/1), (60a/1)

b. + nlarda (19a/12), (19a/13)

b. + nlardur (58b/2)

b. + nları (10a/4), (41b/3), (55b/12)

b. + nlaruŋ (3a/5), (4b/1), (56a/3), (62b/4)

b. + nuŋ (10a/7), (36b/10), (37a/4), (43b/8), (59b/10)

b. + nuŋladur (57b/9)

[= 115]

bū' : < Atr. Haşere, sokucu böcek.

b. (49b/2), (50a/5), (51a/12)

[= 3]

buçuḳ : Yarım.

b. (21b/11), (32a/3), (41a/5), (48b/3), (52b/4), (61b/8), (62a/3), (62a/4)

[=8]

budaġ : Dal, ince dal, filiz.

b.+ın (25a/2), (34a/2), (34a/11)

[=3]

buġ : Buhar, buğu, sıcak buhar, çıkan sıcak hava, krş. **buḫār.**

b.+ı (55b/4)

buġday : Buğday, taneleri un ve ekmek yapımında kullanılan ve insanın başlıca gıdasını teşkil eden bitki.

b.+ı (50a/9)

buḫār : <Ar. Isı etkisiyle sıvı ve bazı katı cisimlerin gaz durumuna geçmiş hâli.

b.+ı (57b/13), (9b/10)

b.+ın (60b/12)

[=3]

buḫūr : <Far. Buhur, özellikle dini törenlerde kokusu için yakılan ve tüterek yanınca etrafa güzel bir koku yayan öd ağacı, amber, günlük gibi maddeler, tütsü.

b. (12b/9), (22a/12), (29a/5)

[=3]

buḫūr-ı meryem : Deve tabanı, domuzağırşağı; (Cyclamen coum).

b.+i (27a/7),

b.+üŋ (35a/5)

[=2]

bul- : Bulmak, Erişmek, ulaşmak, varmak.

b.-a (5b/5), (6a/5), (6a/6), (7a/4), (17b/13), (22a/13), (29a/13), (30b/7), (33b/5), (35a/3), (42b/6), (43a/12), (43b/2), (43b/4), (45b/8), (49b/3), (49b/9), (50b/6), (53a/13), (53b/3), (58a/5)

[=21]

bula- : Bulamak, bir şeyi üstü kaplanacak şekilde bir şeye batırmak, üstünü o şeyle kaplamak, belemek.

b.-yup (49a/12)

bulamaç : Bulamaç, sulu ve cıvık hamur ve bu kıvamdaki karışım.

b. (21b/10), (34b/13), (35a/3)

[=3]

bulaşdur- : Bulaştırmak, sürmek, sıvaştırmak, sıvaşıp yapışmasına sebep olmak.

b.-up (14a/6)

bulın- : Bulunmak; bkz. **bulun-**

b.-ur (60a/1)

bulun- : Bulunmak, hazır veya var olmasını sağlamak.

b.-masa (1b/9), (35a/3)

b.-maya (50b/1)

b.-ur (11a/3), (60b/7)

[=5]

bunca : Bunca, (Bu zamirinin eşitlik hâli) bu kadar, çok.

b. (56b/11), (56b/12), (57a/1), (57a/2)

[=4]

buncılayın: Böylece, böyle, bu şekilde, bunun gibi.

b. (60b/7)

bur- : Burmak, sancımak.

b.-sa (31b/4)

burcaġ : Baklagil türü bitki; bkz. **burçaḳ.**

b.+ıla (46a/3)

burçaḳ : Baklagillerden, yuvarlak ve mercimeğe benzeyen, taneleri hayvan yemi olarak kullanılan bir bitki; (Vicia ervilia)..

b. (22a/3)

burçuḳ : Baklagil türü bitki; bkz. **burçaḳ.**

b. (23b/12)

Burhāneddīn-i Fārābī : Farabi'nin Burhaneddin adlı kitabı.

b.+den (53a/13)

burın : **bkz. burun.**

b. (14a/6)

burış- : Buruşmak, düzgünlüğü bozulmak, kırışmış olmak.

b.-mış (27b/5)

burḳān : <Ar. Sarılık hastalığı. "**yaraḳān".**

b.+ı (25b/10), (25b/11), (25b/12)

[=3]

burn : Burun; bkz. **burın**.

b.+ı (8b/11), (14a/8), (17a/12)

b.+ına (5b/8), (5b/11), (8b/1), (8b/5), (9b/5) (14a/5), (14a/8), (14a/9), (14a/11), (23b/12), (58b/10)

b.+ınuŋ (8b/1), (8b/14)

[=16]

buru : Sancı.

b.+sın (31b/6)

burūdet : <Ar. Soğukluk, serinlik.

b. (60b/10)

b.+ile (60a/4)

b.+in (60b/1)

[=3]

burun : Burun, yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı.

b. (2a/6), (14a/3), (14a/13)

b.+a (2a/4), (14a/2), (26a/8)

b.+ı (14a/4), (14a/5)

[=8]

burı : bkz. **buru.**

ḥayż b.+sı (3b/3)

boy : Çemen otu; (Trigonella foenumgraecum).

ḳara b.+a (56a/8)

b.+ı (26b/12), (27b/01), (48b/11)

[=4]

buy(u)rul-: Buyrulmak, emredilmek,

b.-sa (57b/5)

buyur- : Buyurmak, bir şeyin yapılmasını kesin olarak bildirmek, emretmek.

b.-dı (57b/5)

büber : <Yun. Biber, yurdumuzda bol yetişen, patlıcangillerden otsu bir bitki; (piper).

b. (32a/6), (46b/6), (61b/1)

[=3]

büküli : Bükülmüş, kıvrılmış.

b. (53a/1)

büyük : Büyük, miktarı fazla olan, sayıca çok olan.

b. (3a/1), (27a/6), (27a/7), (35b/6)

[=4]

büzül- : Büzülerek, sıkıştırılarak küçültülmek, daraltılmak.

b.-dügin (47b/8)

C

cālinūs : Ünlü fizikçi Galenos.

c. (33a/8)

cān : <Far. Ruh, nefes.

c. (11b/4)

cānver : <Far. Zararlı hayvan.

c. (3a/3), (30a/11), (49a/13)

c.+i (30b/1)

c.+ler (4a/12), (50a/2), (50a/7)

c.+leri (30b/8)

[=8]

cafd : Yüzde bulunan nokta şeklindeki lekeler, çil, kelef.

c. (2a/9)

c.+a (45b/1)

c.+ın (16a/9), (55a/1)

[=3]

cazġ : <Ar. Kaygı, korku, telaş, iç sıkıntısı.

c.+a (24a/3)

cehd : <Ar. Çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma.

c. ėt-. (58a/2)

cemʿ : <Ar. Toplama, toplanma, bir araya gelme, getirilme.

c. ėt- (56a/4)

cemāʿat : <Ar. Bir yere toplanmış insan kalabalığı.

c.+iyle (54a/8)

cemīʿ : <Ar. Bütünüyle tamamen.

c. (11a/6), (42a/2)

c.+i (11a/5), (11a/9), (12a/2), (26a/4)

c. + isin (61a/2), (61a/9), (61b/8), (61b/12), (62a/5)
[= 11]

cemīʿ-: bk **cemīʿ.**

c.-i envāʿ ına (44b/4), (51a/3)
[= 2]

cemre : < Ar. Çok iltihaplı bir çıban, kara kabarcık.

c. (45b/8)

cerāḥat : < Ar. Kanın damar dışına sızmasıyla vücut dokularında meydana gelen, ak yuvarların hâkim olduğu donuk renkli birikinti, irin, yangı.

c. (47b/8), (48a/3)
c. + a (47a/10), (47b/6), (47b/10), (53a/10), (55a/9)
c. + ında (47a/8)
c. + inde (4a/7)
c. + lar (4a/6), (47a/8)
c. + lara (47b/4)
c. + ları (47b/7)
[= 13]

cerāḥatlu : İrinli, işleyen (yara), iltihaplı, yangılı.

c. (47b/11)

cevher : < Ar. Cevher, öz, değerli taş.

c. + idür (56b/12)

cevz : < Ar. Ceviz.

c. (47b/5), (61a/1)
[= 2]

cevz-i bevvāʾ : Küçük Hindistan cevizi. "**cevz-i buvā**."

c. + yı (16b/8),

cilā : < Far. Parlaklık, ışıtı.

c. (5a/1) (7a/10),
[= 2]

ciger : < Far. Karaciğer ve ak ciğerin ortak adı.

c. (2b/4), (21a/13), (22a/6), (22a/8), (22a/13)
c. + e (22a/6), (22a/7)
c. + i (22a/7)
[= 8]

cihet : < Ar. Yön, taraf, istikamet, yol.

c. + inde (18a/11)
c. + inden (17a/6)
[= 2]

cimāʿ : < Ar. Cinsel ilişkide bulunma, çiftleşme.

c. (37a/9), (37b/13), (56a/13), (56b/5), (56b/8), (57a/6), (57a/7), (58a/11)
c. + a (3a/7)
c. + dan (37b/8), (56b/11), (57a/8)
c. + ı (57a/10), (62a/10)
c. + yı (57a/4)

[=15]

cinn : <Ar. cin, insanlar tarafından görülmeyip çeşitli biçimlere girerek ancak kendileriyle ilgi kuranlara veya istedikleri kimselere göründüklerine ve olağanüstü sayılan bâzı işleri yapacak güce sâhip bulunduklarına inanılan gizli yaratıklara verilen isim, ecinni.

c. (1b/2)

cinnī : <Ar. Cin tâifesine mensup olan varlık, cin, ecinni.

c.+den (10a/8)

cirmet : <Far. Öz, tane.

c.+in (32a/13)

cūş : <Far. Coşma, taşma, kaynama, coşkunluk, galeyan.

c. (10b/13)

c.+dan (10b/10)

[=2]

cufıd : <Ar. Sertlik, kabarıklık, deri kalınlaşması.

c. (55a/1)

cufird : Sertlik; bkz. **cufıd.**

c. (16a/7)

cundubīd : <Ar. sater otu. **"cunbīd".**

c. (62a/5)

cüddā :

c. (23a/11)

cümle : <Ar. Bütün, hep, tüm.

c. (45b/5), (57a/3)

c.+nüŋ (56a/8)

c.+sin (56a/8)

[=4]

cümre : <Ar. Vücutta veya deride oluşan sıcaklık, şişlik veya sert pütür.

c. (4a/2)

cünd-i bīdester : <Far. Çavşır otu ve bundan elde edilen bir zamk.

c. (62a/5)

cünūnluḳ : <Ar. Delilik, akıl bozukluğu, akıl tutulması.

c. (2a/2)

cüz : <Ar. Bir bütünü meydana getiren kısımlardan her biri, kısım, parça.

c.+inüŋ (12a/11)

cüẕām : <Ar. İnsan vücudunda yer yer lekeler veya çıbanlar ve yaralar şeklinde beliren, çok bulaşıcı, iyileşmesi güç bir deri hastalığı, miskin hastalığı, lepra.

c. (3b/11), (43a/12), (43b/10), (43b/13), (44a/2), (44a/3)

[=6]

cüẕāmlıḳ : <Ar. Cüzam hastalığına tutulmuş.

c. (60b/6)

Ç

çāre : <Far. İstenen noktaya varmak, bir engeli aşmak için tutulması gereken yol, çıkar yol.

ç. (27b/13), (55a/12), (55a/12), (56a/2)

[=4]

çaçaġ : Çiçek.

ç.+ın (14a/9)

çaġıd : Yüzde çıkan leke, kızarıklık, çıban türü küçük kabarcık, sivilce benzeri yara. **krş. cafd.**

ç.+ı (16a/13), (16b/1)

ç.+ın (16a/9), (16a/10), (16a/12)

[=5]

çehārşenbe : <Far. Çarşamba.

ç. (28b/8),

ç.+sinde (28a/10)

[=2]

çaḳmaḳ : Çakmak, vurma, sürtme, elektrik akımı veya gaz sıkıştırması gibi yollarla çıkarılan kıvılcım veya alev aracılığıyla istenilen şeyi tutuşturmaya yarayan küçük âlet.

ç. (35b/4), (38a/4), (38a/5)

[=3]

çalḳa- : Çalkalamak, sallamak, dövmek, çırpmak suretiyle karıştırmak.

ç.-sa (41a/6)

ç.-yup (39b/11)

[=2]

çam : <Ar. Çam ağacı, çamgiller denen büyük bitki familyasını meydana getiren, iğne yapraklı, reçineli ağaçların ortak adı; (pinus).

ç. (56a/5)

çam ṣaḳızı : Çam ağacından çıkarılan reçine; acı sakız.

ç. (26b/13), (27a/2)

ç+n (35b/13), (47b/5),

[=4]

çanaḳ : Çanak, pişirilmiş topraktan yapılma yayvan kase.

ç. (28a/3), (53a/12)

[=2]

çarş : ?

ç. (26b/4)

çay : Çay, içecek, bitkisel karışım.

ç.+larınuŋ (61b/2)

çayān : Çıyanotu; (Polygonum bistorta).

ç.+ı (10b/3)

çek- : Kendine doğru getirmek, kendine yaklaştırmak.

ç.-e (7a/5), (38a/5), (38a/8)

ç.en (37a/2)

ç.-erlerse (20a/12)

ç.-se (5b/6), (6a/3), (6a/6)

ç.-seler (4b/9), (5a/6), (5a/7), (6a/1), (6a/4), (6a/6), (6a/10), (6a/13), (6b/3), (6b/4), (6b/12), (7a/10), (7a/11)

[=21]

çekirdeg: Çekirdek, meyvelerde bulunan, sayısı bir veya daha fazla olabilen, sert kabuklu tohum

ç. + i (31b/11), (62b/4)

ç. + in (14b/6)

[= 3]

çekürge : Çekirge ön bacaklarından daha uzun olan arka bacaklarına dayanıp uzağa sıçrayan düz kanatlı böceklerin ortak adı.

ç.-yi (41b/4)

çeŋe : < Far. Çene, omurgalılarda, üzerinde dişler bulunan kemik parçası ile etrafındaki yumuşak kısımlardan meydana gelen ağzın alt kısmı, yüzün hareketli olan uç kısmı

ç. (2a/11), (2a/13), (17b/3), (17b/4), (17b/7)

ç. + lerde (18a/6)

[= 6]

çerçi : Çerçi, köyleri dolaşarak ufak tefek satan ayak satıcısı,

ç. + lerde (11a/2)

çeyne- : Bir şeyi ağıza alıp dişler arasında ezmek, öğütmek.

ç.-se (24a/1)

ç.-seler (15a/8), (15b/6), (15b/11), (16b/13), (17a/2), (24b/13)

ç.-ye (22a/4)

ç.-yüp (16a/3), (50a/9)

[= 10]

çıban : Çıban, vücudun herhangi bir yerinde ve deri üzerinde meydana gelen iltihaplı kabartı.

ç. (6b/9), (7b/1), (19a/12), (2b/1), (34b/5), (46b/4), (46b/7), (47a/4), (48a/4), (49b/7), (51a/5), (51a/9), (55a/4)

ç. + a (19b/2), (19b/12), (19b/13), (34a/8), (35a/9), (45b/12), (46a/1), (46a/3), (46b/13), (55a/2), (55a/9), (55a/11)

ç. + ı (20a/11), (46b/7), (46b/8)

ç. + ın (19b/9), (19b/11)

ç. + ına (19b/2), (19b/4), (20a/8), (46b/10)

ç. + ınuŋ (46a/10)

ç. + lar (4a/4), (4b/5), (36a/5), (46b/2), (54b/9), (55a/6)

ç. + lara (48a/12), (54b/12), (55a/3), (59a/8)

ç. + ları (8b/9), (16b/2), (54b/13), (55a/7), (55a/8), (55a/10)

ç. + larına (54b/13)

[= 52]

çığın : Çil; bkz. **çığd.**

ç. (16b/4)

çıḳ- : Çıkmak, dışarıya varmak, içeriden dışarıya doğru gitmek.

ç.-a (35a/11), (56a/11)

ç.-an (15b/9), (15b/9), (35a/6), (39b/13), (46b/4)

ç.-ar (48a/2), (50b/9)

ç.-duġına (31a/10)

ç.-ınca (28a/2), (35a/8)

ç.-masa (48a/1), (48b/1)

ç.-ması (48b/2)

ç.-maya (55b/4)
ç.-maz (50b/10)
ç.-mış (25b/13), (48a/10), (62b/4)
ç.-sa (46a/1)
ç.-up (33b/3)
[=21]

çıḳar- : Çıkarmak, birinin veya bir şeyin çıkmasını sağlamak, çıkmasına sebep olmak.
ç.-a (20a/8), (40b/12), (47a/12), (47b/1), (47b/3)
ç.-alar (39b/11)
ç.-an (46b/8)
ç.-ana (51a/1), (51a/2), (59a/11)
ç.-maḳ (45a/10), (47a/8)
ç.-sa (38a/7)
ç.-salar (9b/11), (36b/13)
ç.-up (46a/10)
ç.-ur (37b/10), (48b/1), (48b/6)
[=19]

çıḳarma : Çıkarma, çıkarmak işi.
ç.+sı (4a/7)

çıḳma : dışa akma, dışarı sızma, belirip ortaya çıkma.
ç.+sı (4a/9)

çıḳmaġ : Çıkmak, sarkmak, yerinden çıkmak.
ç.+a (3b/1), (9b/11) (35a/4)
[=3]

çıḳuġ : Çıkık, İleriye doğru çıkmış, çıkıntılı.
ç.+ına (36a/1)

çıŋ : Çınlama, (Sesle ilgili kelimelerle) etrafı kaplayacak kuvvet ve tizlikte çıkmak.
ç.+ı (13a/4)

çıŋıladu : Çınlamak, (Kulak kelimesiyle) kaynağı organik olup dışarıdan olmayan bir çınlama duymak.
ç.+sına (13a/12)

çiçeg : Çiçek, tohumlu bitkilerin, üreme organlarını taşıyan güzel renkli ve ekseri güzel kokulu kısmı.
ç.+i (45b/2), (45b/3)
ç.+idür (24a/6), (37b/3), (45b/3)
ç.+in (6b/4), (30b/6), (40a/11), (45a/6), (50a/3)
ç.+yle (16a/1)
[=11]

çiçek : çiçek, sivilce şeklindeki irinli kabarcıklar hâlinde görülen ve yüzde izler bırakan çok bulaşıcı, ateşli ağır hastalık.
ç. (45b/11)

çini :?
ç.+sinüŋ (61a/13)

çirk : Kir.
ç.+in (46b/11), (55a/9)

[=2]

çirkin : Çirkin, göze ve kulağa hoş gelmeyen.

ç. (16a/4), (46b/11), (55a/9)

çivīd : <Far. Bkz; **çivit**

ç. (32b/7)

çivit : <Far. Çivit otu, turpgillerden, yapraklarından mavi boya çıkarılan bitki; (İsatis tinctoria). Çivit.

ç.+i (47a/3)

çiyān : <Far. Kırkayak, eklem bacaklıların çok ayaklılar takımından, genellikle ışıktan kaçtığı için toprağın içinde veya taşlar arasında yaşayan, sarımtırak renkte zehirli böcek.

ç.+ı (10b/2)

çoġan : Çöven otu; (Gypsophila struthium).

ç.+uŋ (26b/9)

çoḳ : Çok, miktarı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyade.

ç. (10a/1), (10a/4), (15b/11), (1b/7), (20a/5), (20a/6), (24b/4), (25b/12), (27b/10), (29b/10), (41b/12), (45a/4), (50b/7), (57a/4), (58a/1), (58a/3), (58a/4), (58a/11), (59a/2), (59b/8), (60a/3), (60a/7), (60a/12), (60a/12), (60a/13), (60b/4)

ç.+dan (31b/11), (40a/11), (40a/12)

[=29]

çölmeg : Çömlek; bkz; **çömlek.**

ç.+e (35b/6)

çömlek : Çömlek, süzülmüş çamura istenen şekil verildikten sonra pişirilmek suretiyle elde edilen tencere, küçük küp vb. kaplara verilen isim. Çömlek; bkz. çölmeg.

ç. (17b/8), (55b/3)

[=2]

çömleg : Çömlek; bkz. **çömlek.**

ç.+e (40b/11), (53a/5), (55b/3)

[=3]

çöp : Çöp, faydasız veya pis olduğu için atılan ufak tefek artık şeyler, süprüntü.

ç.+üni (20a/2)

çörçöp : Çer çöp.

ç.+i (55b/5), (55b/6) (15a/12), (32a/2), (42a/12), (48b/7)

[=2]

çöreg : çörek; bkz. **çörek**.

ç.+i (12a/2), (30a/9)

[=2]

çörek : Çörek, yumurtalı, az yağlı, şekerli veya şekersiz muhtelif şekilde yapılmış, ufak hamur işi yiyeceklerin ortak ad.

ç. (15a/12), (32a/2), (42a/12), (48b/7)

[=4]

Çörek otı : Çörekotu; (Nigella sativa).

ç.+n (16a/1), (30b/13), (43b/11), (44b/2), (61b/12)

ç+nı (50a/6)

[=6]

çuḳan : ?

ç. (5b/7), (16b/5)

[=2]

çuḳur : Vücutta pek derin olmayan girintili yer.

ç. (26a/12)

çügündür : <Far. Pancar

ç. (18b/8)

çügündür- : Çöktürme, dibe çöktürmek, çökeltmek.

ç.-üp (26b/1)

çün : -den dolayı.

ç. (1b/5), (2b/10), (3b/7), (3b/12), (7a/1), (13a/8), (20b/4), (29b/9), (40a/3), (40a/4), (40b/9), (41b/6), (43a/8), (51a/12), (52b/13), (54a/4), (56b/8), (58a/12)

ç.+dür (57a/6)

[=19]

çüngül : Soğuk tabiatlı, gevşetici, uyku verici.

ç.+dür (11b/12)

çünki : Çünkü.

ç. (39b/9)

çürü- : çürümek, çeşitli dış sebeplerin veya mikropların etkisiyle kimyevî değişikliğe uğrayıp bozulmak, dağılmak.

ç.-miş (14b/6), (46a/3)

[=2]

çürüg : : çürük, çeşitli dış sebeplerin veya mikropların etkisiyle kimyevî değişikliğe uğrayıp bozulmuş olan, çürümüş.

ç.+i (18a/6)

ç.+in (16a/3)

ç.+iyle (25b/13)

[=3]

D

ḍarb : <Ar. Vurulan yer, darp yeri, darbe uğramış bölge.

d. (31a/7)

ḍelālet : <Ar. Yol göstermek, rehberlik ve aracılık etmek.

d. (1b/4)

da : Da bağlacı, her çeşit ve her gramer şeklindeki kelimeden sonra gelen ve ilgi kurduğu kelimeyi anlam bakımından güçlendiren, dikkati üzerine çekerek belirten veya onu önceki veya sonraki unsurlara bağlayan, “dahi, bile, esasen, fakat, artık, aynen, üstelik, ise, o kadar, pek, hatta” vb. manalara gelen, kelimeden ayrı yazılan takı.

d. (50b/12), (57a/12)

[=2]

dāne : <Far. Tane, başlı başına bir varlık teşkil eden şeylerin her biri için kullanılan sayı birimi, adet.

d. + sin (31b/4), (53a/5)

[= 2]

dār-ı fulful : < Far.-Ar. Baş biberi, uzun biber; (Piper longum).

d. (23a/7), (40b/2), (48b/6), (62b/1)

[= 4]

dārçīnī : < Far. Tarçın; (Cinnamomum).

d. (8a/2), (4b/9), (16a/9), (16a/11), (21b/2), (22a/6), (22b/10), (26a/12), (26b/1), (36b/1), (40a/10), (48b/7), (61a/1), (62b/1)

[= 14]

dārū : < Far. İlâç.

d. (57b/13)

dāyim : < Ar. Daim, devam eden, devamlı, sürekli.

d. (14b/1), (22b/13), (35a/8), (55a/7), (59b/11), (60b/3)

[= 6]

dāyimā: < Ar. Daima, her vakit, her zaman, devamlı olarak, sürekli.

d. (28a/11), (60a/6)

[= 2]

dad : Tat, bazı cisimlerin tatma organında bıraktığı tatlı, ekşi, acı, kekre vb. duyum.

d. + ı (30b/12), (59b/8)

[= 2]

daḫı : Başına geldiği sıfata bir karşılaştırmaya dayanarak fazlalık ve üstünlük anlamı katar.

d. (3a/2), (4b/1), (5a/1), (6a/7), (6a/8), (6b/9), (7a/2), (7b/1), (7b/5), (8a/4), (8b/7), (10b/3), (10b/4), (10b/11), (10b/12), (11a/7), (11b/8), (11b/9), (12b/11), (12b/12), (15b/1), (16a/1), (17b/7), (17b/8), (17b/11), (18b/5), (18b/12), (19a/7), (20a/5), (20a/6), (20a/6), (20a/7), (20a/7), (20a/9), (20a/12), (22b/11), (24b/3), (24b/4), (24b/5), (24b/9), (24b/10), (25b/3), (25b/10), (26b/2), (27a/7), (29a/7), (29a/8), (29b/7), (31b/4), (31b/6), (32a/1), (33b/5), (33b/5), (34b/9), (34b/12), (35a/1), (36a/11), (36a/12), (36a/13), (38b/5), (38b/6), (38b/6), (39a/4), (39a/5), (39a/6), (39b/12), (42a/1), (42a/4), (42b/9), (42b/13), (43a/1), (43a/10), (43a/11), (44a/10), (45a/8), (45b/6), (45b/6), (45b/7), (46a/4), (46a/11), (47a/5), (47a/13), (48a/3), (49a/3), (49a/10), (49a/11), (50a/12), (50b/3), (51a/5), (53b/2), (55a/13), (55b/11), (55b/11), (56a/3), (56a/10), (56b/3), (56b/10), (57a/5), (57a/11), (60a/5), (60a/12), (60b/6), (62a/7), (62a/9)

[= 104]

daḳ- : Takmak, iliştirmek, tutturmak veya geçirmek, asmak.

d.-alar (50a/12)

daḳın- : Geçirmek, koymak, yerleştirmek.

d.-sa (32b/2)

daḳīḳ : < Ar. İnce şey, anlaşılması, fark edilmesi büyük dikkat isteyen, inceden ince.

d. (18b/12)

dāne : < Far. Tane, tohum gibi ufak, yuvarlak şeyler için kullanılır.

d. (44b/9), (44b/9)

[= 2]

daş : Taş, yeryüzünün sertleşmiş ve katılaşmış tabakalarında bulunan, içindeki maden, tuz ve oksitlere göre değişik renkte ve değişik birleşimdeki çok sert cisim.

d. (46a/2)

de : De bağlacı, her çeşit ve her gramer şeklindeki kelimeden sonra gelen ve ilgi kurduğu kelimeyi anlam bakımından güçlendiren, dikkati üzerine çekerek belirten veya onu önceki veya sonraki unsurlara bağlayan, "dahi, bile, esasen, fakat, artık, aynen, üstelik, ise, o kadar, pek, hatta" vb. manalara gelen, kelimeden ayrı yazılan takı.

d. (40b/3)

dė- : Demek, duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek.

d.-dügüm (10b/13)

d.-dükleri (55b/1)

d.-r (25b/1)

d.-rler (5b/7), (7a/8), (7a/9), (9b/9), (17b/1), (17b/4), (21b/7), (25a/11), (2a/13), (32b/11), (34a/9), (35b/3), (36b/4), (37a/1), (37a/6), (40b/7), (45b/2), (46b/5), (51a/5), (52b/6), (62a/7)

[=24]

dėr- : Toplamak.

d.-seler (14a/7)

defᶜ : <Ar. Savma, savuşturma, kovma.

d. (9b/7) (10b/9), (18b/6), (40a/5), (42a/4), (42a/12), (58a/5), (59b/6), (60b/1)

[=9]

defᶜa : <Ar. Sayı sıfatları ile ve ilk, son, her, bazı, bu, çok… gibi sıfatlarla kullanıldığında bir şeyin oluş, yapılış ve tekrarlanış sayısını, zamanını, sırasını bildirir, kere, kez, sefer.

d. (50b/1), (56a/6)

d.+da (22a/3)

[=3]

defᶜat : <Ar. Defalar, kereler.

d. (22a/2)

defne : <Gr. Defne, yaprakları güzel kokulu ve yaz kış yeşil olan bir ağaç, develik; (Laurus nobilis).

d. (34a/10)

defn : Bkz; **defne.**

d. (8b/5,) (20b/3), (40b/10)

[=3]

deg- : Değmek, aralık kalmayacak kadar yaklaşıp dokunmak, temas etmek.

d. -di (58a/12)

d.-meye (47b/12)

[=2]

degin : Değin, bir işin sona erdiği zamanı ve yeri gösterir, -e kadar, -e dek.

d. (20a/3), (20a/10), (28a/4), (28a/8), (30b/3), (35b/8), (37b/12), (44b/11), (55b/6)

d.+dür (30a/8)

[=10]

degirmice : Yuvarlakça.

d. (61a/10)

del- : Delmek, üzerinde delik açmak.

d.-e (51a/10)

d.-seler (10b/7)

[=2]

delü : Deli, aklî dengesini kaybetmekten ötürü kendisine ve çevresine karşı zararlı davranışlarda bulunan, intibakını yitirmiş, aklını kaçırmış, çıldırmış (kimse), mecnun, divane.

d. + ye (8a/4), (12b/13)

[= 2]

delüce : Aşılanmamış, yabani.

d. (31a/8), (41a/3)

[= 2]

delüce bakla: Yabani bakla; (lupinus albus).

d. + nuŋ (30a/12)

d. + yı (19b/1)

[= 2]

delüg : Delik; **bkz.** delük.

d. + ine (8b/1), (8b/14)

d. + inüŋ (9a/1)

[= 3]

delük : Delik, bir cismin bir yanından öbür yanına kadar geçen oyuk şeklindeki açıklık.

d. (51a/8)

delüksüz : Deliksiz, deliği olmayan.

d. (6b/12)

dem : < Far. Nefes, soluk.

d. (18a/10)

d. + dür (36a/6)

[= 2]

demevī : < Ar. Kanla ilgili, bünyesinde dört unsurdan biri olan kan maddesinin baskın olması.

d. (59b/7)

demregü: Temriye hastalığı.

d. (3b/12), (44a/4)

d. + si (60b/5)

d. + ye (45a/1), (45a/2), (45a/4), (45a/6), (45a/7), (45a/8), (45a/9)

d. + yi (45a/3)

[= 11]

demren : Diken; bir şeyin sivri ucu.

d. (47a/12), (47b/1), (47b/2), (47b/8), (48a/1), (48a/13)

d. + i (47b/1), (47b/3)

[= 8]

demür : Demir, dövülüp şekillendirilmesi, çekilip uzatılması, inceltilmesi kolay ve döküme elverişli olduğu için kullanılış yeri çok geniş olan, yoğunluğu 7,8, erime derecesi 1510, atom ağırlığı 55,85, atom numarası 26 ve sembolü Fe olan element.

d. (11a/1), (16b/8), (49b/8)

d. + e (38b/7)

[= 4]

demürci : Demirci, demiri dükkanında veya atölyesinde işleyen zanaatkâr.

d. + ler (31b/9), (49b/7)

[= 2]

deŋiz köpügi : Denizköpüğü, lüle taşı.
d. köpügi (16a/10), (33a/6), (46a/8)
[=3]

deng : <Far. Denk, aynı ölçüdeki şey, eşit, eş.
d. (61a/2)
d.+in (42a/7), (62a/6)
[=3]

denyü : <Ar. bayılma, baygınlık, düşüp kendinden geçme, halsizlik nöbeti.
d. (12a/4)

depe : Bir şeyin en yüksek kısmı, en üstteki bölümü, uç kısmı, tepe.
d.+sin (18a/4)

depindür- : Tepindirmek, olduğu yerde ayaklarını hızla yere vurdurmak.
d.-eler (28a/7)

derd : <Far. Dert, insana ıstırap veren her türlü hal, sıkıntı, zorluk, üzüntü.
d.+e (53a/9)
d.+i (24b/11)
[=2]

derece : <Ar. Derece, ölçü, miktar, kerte, radde.
d. (30a/9)

derecük : Küçük oyuk, çukur aralık, girinti.
d.+lere (21b/3)

deri : Deri, insan ve hayvan vücudunu bir örtü gibi saran koruyucu tabaka, ten, cilt.
d. (42b/5)
d.+sin (10b/8), (37b/6)
d.+sinden (49b/5)
d.+sine (12b/9), (22a/12), (29a/6), (38b/4), (50a/11), (54a/5)
[=10]

deril- : Derilmek, kapanmak, iyileşmek, kabuk bağlamak, toparlanmak.
d.-mez (39b/7)

derkiye : Yara kabuğu, yaranın işlenmesi sırasında oluşan kabuk, kabuk bağlama durumu.
d. (39b/8)

derlemek : Terlemek.
d. (41b/11), (41b/11)
[=2]

derlemeg : Terlemek; bkz. **derlemek.**
d.+i (41b/13)

dermān : <Far. Derman, ilaç, şifa, deva, çare.
d. (55a/12)
d.+ı (4b/2)
[=2]

deşil- : Deşilmek, yarılmak, delinmek, kazılmak.
d.-mez (55a/4)

devā : <Ar. ilaç, derman, şifa.
d.+dur (53a/9)

d. + ları (18a/10)

d. + sı (1b/11), (2a/1), (2a/3), (2a/5), (2a/8), (2a/10), (2a/12), (2b/1), (2b/2), (2b/4), (2b/6), (2b/8), (2b/10), (2b/13), (3a/1), (3a/3), (3a/4), (3a/7), (3a/10), (3b/3), (3b/6), (3b/7), (3b/9), (3b/10), (3b/11), (4a/1), (4a/3), (4a/5), (4a/7), (4a/9), (4a/10), (4b/3), (4b/7), (7b/8), (13a/1), (14a/3), (14b/4), (16a/7), (16b/6), (17b/4), (19a/13), (20b/11), (21a/13), (22b/1), (23a/12), (25a/1), (25b/5), (26a/10), (27a/6), (29a/11), (30a/11), (31a/3), (31a/13), (34a/1), (35a/5), (36b/8), (39b/3), (40a/4), (40a/8), (41a/3), (41b/11), (43a/13), (44a/5), (45b/9), (46b/3), (47a/9), (48b/2), (48b/10), (49b/1), (52b/4), (52b/4), (54b/10)

d. + sın (3b/1)

d. + sını (4b/1)

[= 76]

deve : Deve, geviş getiren memelilerden, sırtı bir veya iki hörgüçlü, eti yenip sütü içilen, bacakları ve boynu çok uzun yük ve binek hayvanı.

d. (45a/8)

devşür- : Devşirmek, toplamak.

d.-e (27b/13)

dırnaġ : Tırnak, insan ve omurgalı hayvanlarda parmak uçlarının üst kısmını örten boynuzsu tabaka.

d. + a (41a/10)

d. + ına (41a/12)

[= 2]

dīv : < Far. Şeytan ve cin.

d. + den (47b/12)

dib : Dip, çukur bir yerin en aşağı kısmı, en alt bölümü.

d. + in (15b/6), (26b/5), (29a/12), (31a/4), (33b/8), (37a/13), (46a/3), (52b/11), (54b/12), (55b/2)

d. + iŋ (48a/13)

d. + inden (15a/11)

d. + ini (20a/1)

d. + lerini (62a/11)

[= 14]

diken : Diken, bazı bitkilerde bulunan ucu sivri, sert, batıcı çıkıntı.

d. (48a/13)

d. + i (14a/4), (19a/5), (46a/1)

d. + ini (16b/8)

[= 5]

dil : Dil, ağız boşluğunda yer alan, tat duymaya, besinleri ağız içinde evirip çevirmeye, yutmaya ve sesleri çıkarmaya yarayan etli, uzun ve hareketli organ.

d. (2a/9), (2a/10), (16b/6), (16b/7), (17a/5), (19a/10), (61a/10), (61b/5)

d. + de (15a/2)

d. + i (17a/9), (62b/2)

d. + in (47b/13)

[= 12]

dil-cān : Gönül, yürek, kalp.

d. (11b/4)

dilince : O lisana ait, o dile ait, bir şeyin o dilde ifade edilme şekli.
d.- (5b/7)

dile- : Dilemek, bir şeye erişmeyi istemek, arzu etmek, talep etmek.
d.-di (57b/2)
d.-düm (1b/5)
d.-rse (56a/12)
d.-se (45a/10), (60b/13)
d.-seŋ (5b/12)
[=6]

dilkü ṭaşaġı : İtkasarı otu; (Orichis hircina).
d. (32b/12), (62b/3)
[=2]

dimāġ : <Ar. Beyin.
d. (1b/12), (7b/7)
d.+a (11b/3), (11b/5), (11b/10), (18a/3), (22b/4)
d.+ı (9b/8), (11b/6), (11b/8), (12a/2)
d.+ın (6a/4), (6a/5), (16a/8), (16a/11), (19b/9)
d.+ına (17b/9), (18a/9), (26a/3)
d.+ınuŋ (8a/12)
d.+uŋ (8a/8), (11b/9)
d.+uya (25b/4)
[=23]

diŋ- : Dinmek, sona ermek, kesilmek, durmak, devam etmemek.
d.-e (14a/7), (54a/6)
[=2]

diŋdür- : Dindirmek, dinmesini sağlamak, sona erdirmek, teskin etmek.
d.-e (14a/5), (14a/8), (14a/10), (14a/10)
[=4]

dirhem : <Ar. Okkanın dört yüzde birine eşit eski bir ağırlık ölçüsü birimi.
d. (8a/5), (17b/11), (19a/8), (22a/1), (22a/3), (23b/12), (26b/10), (27a/9), (28a/8), (28a/8), (30b/13), (30b/13), (31a/6), (31a/6), (31b/13), (32a/1), (32a/3), (32a/11), (35a/13), (37a/10), (37a/13), (40b/10), (40b/10), (43b/12), (45b/2), (45b/2), (45b/3), (45b/3), (45b/3), (45b/3), (45b/4), (45b/4), (45b/4), (48b/5), (48b/9), (50a/6), (51a/11), (52b/4), (55a/13), (56a/7), (56a/7), (56a/7), (56a/7), (61a/2), (61a/8), (61a/8), (61a/9), (61b/7), (61b/7), (61b/8), (61b/12), (61b/13), (62a/3), (62a/4), (62a/4), (62a/4), (62a/4), (62a/5)
d.+deŋ (30a/1)
d.+e (30a/8)
d.+in (8b/12), (25b/13), (26b/9), (30a/2), (30b/9), (37b/12), (61b/10)
d.+inden (30a/1), (30a/8)
d.+ine (28a/8)
[=70]

diri : Diri, tazeliğini kaybetmemiş, pörsümemiş, sert ve taze.
d.+dür (56b/13)

dirilmek: Dirilmek, canlanmak, hayat kazanmak, yaşar duruma gelmek.

d. (3b/10)

dirlik : Dirlik, sağlık, esenlik, iyi hâl.

d. (58a/7)

dirlig : Dirlik; bkz. **dirlik.**

d. + ini (58a/13)

diş : Diş, üst ve alt çene kemikleri üzerinde karşılıklı sıralanmış olan ve ağza alınan şeyleri koparıp çiğnemeye yarayan sert, beyazımtırak parçalardan her biri.

d. (14b/3), (14b/4), (14b/5), (14b/7), (14b/7), (14b/13), (15a/8), (15a/11), (15a/13), (15b/2), (15b/4), (15b/5), (15b/7), (15b/7), (15b/8), (15b/9), (15b/11), (15b/13), (16a/3), (16a/5), (17a/8), (2a/6), (57b/11), (62a/11)

d. + e (14b/9), (14b/12), (15a/6), (15a/7), (15b/1), (15b/3), (15b/10), (55a/6)

d. + i (15a/2), (15a/4), (15a/6), (15b/8), (15b/9), (55b/10)

d. + in (37b/11)

d. + inden (43b/12), (48b/9)

d. + ine (15a/5), (15a/13)

d. + ler (14b/11)

d. + lerden (51a/10)

d. + lere (17a/8)

d. + üŋ (15a/4), (15a/10)

[=48]

ditevudʿa : < Ar. Akik, mühür taşı, boncuk taşı. krş. **mühre**

d. + (7a/8)

ditre- : Titremek, kasların kasılması sonucu hızlı ve küçük hareketlerle sarsılmak.

d.-mek (24b/3)

ditreme : Titreme, bütün vücudun veya bir organın irade dışı olarak şiddetle sarsılması.

d. + si (24b/4)

d. + sine (24a/10)

[=2]

ditremeg : Titreme; bkz. **ditreme.**

d. + i (24b/11)

diz : Diz, bacakta uylukla baldırın birleştiği oynak kısım

d. (3b/7), (40a/7), (40a/8), (40a/12), (40b/1), (41b/2)

[=6]

doḳuz : Dokuz, sekizden sonra, ondan önce gelen sayının adı.

d. (40b/10)

dög- : Ezmek.

d.-e (28a/2)

d.-eler (19a/6), (27a/8), (31b/6), (45a/11), (45b/11), (51b/1), (55b/2), (56a/5), (58b/12), (61a/3), (61a/9), (61a/12), (61b/1), (61b/4), (61b/8), (61b/12), (61b/13), (62a/5), (62b/5)

d.-medin (41a/5), (48b/3)

d.-se (23a/1), (28a/6), (37a/8)

d.-seler (4b/9), (5a/11), (6b/4), (7a/2), (7b/13), (8a/1), (8a/2), (9a/11) (14a/4), (14b/5), (14b/7), (15b/3), (17b/2), (25a/4), (25b/10), (26b/3), (27a/9), (30a/13), (30b/6), (31a/4), (31a/10), (31b/1), (32a/5), (32b/8), (33a/7), (34a/10), (34a/12), (34b/3), (34b/6), (35a/13), (40a/11), (41b/12), (42a/1),

(42a/8), (42a/13), (44a/9), (44a/10), (44b/3), (44b/3), (45a/7), (46b/4), (47a/11), (47b/8), (48b/13), (55a/11), (59b/2)

d.-üp (5b/8), (6b/12), (7a/11), (9a/13), (9b/9), (13a/3), (13b/7), (15a/6), (16a/13), (17a/2), (19b/6), (22b/5), (26a/7), (26b/8), (27b/6), (27b/7), (30b/4), (30b/6), (30b/13), (33a/3), (34b/8), (37b/11), (41a/7), (41a/8), (43b/2), (43b/7), (44a/7), (44b/1), (44b/7), (45b/13), (46a/2), (46a/3), (47b/2), (47b/13), (48a/5), (48a/7), (48a/8), (48b/5), (48b/12), (49a/11), (49b/13), (50a/1), (50a/7), (50a/8), (56a/8), (58b/13)

[=117]

dögül- : Ezilmek.

d.-miş (31a/4), (55b/11), (55b/12)

[=3]

dök- : Dökmek.

d.-e (46a/2)

d.-eler (7a/2), (45a/11)

d.-seler (32a/14)

d.-üp (19b/6), (32a/2)

[=6]

dökül- : Dökülmek.

d.-medin (57a/11)

d.-mesin (59a/9)

d.-mişdür (49a/3)

d.-ür (57a/9)

[=4]

dülüngeç : 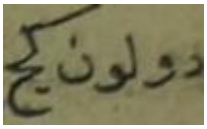

d. (21b/1)

dön- : Dönmek.

d.-dügin (23a/2), (23a/4), (23a/8)

d.-eler (50a/13)

d.-mek (2b/6), (22b/2)

d.-mesin (22b/13)

[=6]

dördünci : Dördüncü, dört sayısının sıra sıfatı, sırada yeri üçüncüden sonra, beşinciden önce olan.

d. (2a/4), (2b/9), (12b/8), (14a/2), (22a/11), (24b/13), (29a/4), (36b/7), (3b/2), (46b/2)

[=10]

dört : Üçten sonra, beşten önce gelen sayının adı.

d. (9a/8), (25b/2), (31b/13), (62a/5)

[=4]

döş : Göğüs, göğüs kemiği, gövdenin ön kısmı.

d.+in (47b/11)

dölün : Gebelikte veya doğum sırasında çıkan kan.

d. (8a/5)

duʿā : < Ar. Dua, güçsüzlük ve ihtiyacını ortaya koyarak Allah'a yalvarma, bir şeyin olmasını veya olmamasını isteme, yakarış, niyaz.

d. (28a/11), (53b/3)

d. + sı (51b/5)

d. + yı (28a/10), (28a/12), (28a/13), (50b/12), (51b/4), (53b/2)

[= 9]

dur- : Durmak, sona ermek, kesilmek.

d.-a (32a/7), (32a/9)

d.-masa (32a/8)

d.-maz (48a/3)

[= 4]

dut- : Tutmak, elle kavramak, elde bulundurmak, eline almak.

d.-an (9a/1), (29a/12)

d.-ar (19a/1), (36b/10)

d.-arsa (32b/10)

d.-ıcaḳ (42b/11)

d.-maya (58a/5)

d.-sa (23b/13), (27b/10)

d.-salar (35b/11)

[= 10]

dutam : Tutam, bir şeyin bir defada avuç içi veya parmaklarla tutulabilen miktarı.

d. (55b/1)

düb : Dip, çukur bir yerin en aşağı kısmı, en alt bölümü.

d. + idür (55b/1)

düg- : Düğümlemek, bağlamak, ilmik atmak.

d.-e (53a/3)

dügleg : Dölek.

d. + in (18a/8)

d. + inden (22a/1)

[= 2]

dügüm : Düğüm, İp, iplik vb. kolay bükülebilen şeylerin kendi üzerine dolanması veya iki ucunun birbirine bağlanmasıyla meydana gelen boğum, ukde.

d. + i (53a/2)

dügün : Düğüm; bkz. **dügüm**.

d. (53a/3)

dükeli : Tamamen.

d. (33a/3), (46a/12), (56b/5), (58b/10)

d. + ŋ (56b/1)

d. + sini (49a/9)

[= 6]

dün : Gece.

d. (9a/10)

düne : Ölçü birimi, doz sefer.

d. (20a/3)

dürlü : Türlü, çeşitli, muhtelif.

d. (8b/4), (10b/13), (11a/1), (45b/9), (58a/11), (6b/13)

[=6]

dürlükec: Güvercin.

d. (43b/3)

dürt- : Dürtmek, sokmak, batırmak, iğnelemek.

d.-e (49a/10)

d.-eler (7a/3), (9a/8), (16b/4), (16b/5), (35a/8), (40b/13), (41b/2), (45a/12), (50b/4), (55b/8), (55b/13), (56a/1), (56a/4)

d.-icek (27a/3), (58b/7)

d.-se (5a/7), (6a/7), (6b/2), (44b/10), (44b/12), (45a/9), (45b/12), (46a/6)

d.-seler (6b/1), (6b/5), (6b/11), (7b/3), (8a/9), (8a/11), (8b/1), (9a/7), (9b/2), (9b/4), (9b/9), (9b/11), (14a/12), (14a/13), (14b/6), (14b/11), (15a/5), (15a/6), (16a/8), (16a/9), (16a/10), (16a/12), (16b/13), (17b/9), (18a/2), (18a/3), (18a/5), (18a/9), (19b/3), (19b/9), (19b/11), (20b/5), (33a/6), (33a/10), (34b/4), (34b/9), (35a/6), (35b/13), (37a/2), (39b/4), (39b/5), (40a/2), (40a/13), (41a/4), (43b/1), (43b/7), (43b/10), (44a/2), (44a/7), (45b/1), (46a/7), (46b/6), (46b/7), (46b/8), (46b/13), (47a/11), (47a/11), (48b/11), (49a/6), (49a/8), (55a/11), (58b/11), (59b/3)

d.-sün (24a/6)

[=88]

dürtün- : Ovalamak, bastırmak, masaj yapmak.

d.-mek (26a/6)

düş : Düş, uyurken zihinde beliren hayaller ve düşünceler, rüya.

d.+de (45b/10)

d.+iler (11b/4)

[=2]

düş- : Düşmek.

d.-dügin (7a/11)

d.-e (14b/3), (18a/5), (55a/5)

d.-en (6a/4), (7a/7) (31a/11)

d.-ene (13a/5), (31a/12), (31a/12)

d.-er (12a/13), (17b/12), (35b/1)

d.-ince (36a/2)

d.-mese (37a/11)

d.-miş (5b/4), (6a/3), (31a/5)

d.-üp (5b/3)

[=18]

düşme : Düşmek işi; sukut.

d.+si (31a/7)

düşmek : Aşağı doğru sarkmak.

d. (1b/11), (3a/5), (4b/8), (31a/3)

[=4]

düşür- : Düşürmek.

d.-e (15b/4), (30a/12), (30a/13), (30b/1), (30b/3), (30b/5), (30b/10), (30b/11), (30b/12), (35b/13), (37a/12), (37b/1), (37b/5), (38a/2), (38a/3), (44a/10)

d.-en (37b/6)

d.-gen (37b/7)

d.-meye (37b/6), (37b/8)

d.-mez (36b/10)

d.-ür (30b/2), (37a/5), (37b/10)

[=24]

düz- : Dizmek, bir şeyi, onun için gerekli hususları hazırlayarak meydana getirmek, bir bütün hâlinde hazırlamak, tertip etmek.

d.-e (10b/13)

düzdür- : Dizdirmek, sıraya koydurmak, sıralatmak.

d.-se (10b/10)

E

ėd- : Bir işi yapmak; eylemek.

e.-e (6a/3), (6b/1), (6b/2), (6b/3), (7b/5), (7b/10), (7b/11), (7b/14), (8a/5), (8a/12), (8b/3), (8b/8), (9b/1), (9b/12), (10b/9), (11a/6), (11a/8), (11b/6), (12a/1), (12b/9), (13a/8), (13a/13), (13b/10), (14a/12), (14b/7), (15a/2), (15a/6), (15a/10), (15b/4), (15b/7), (17b/7), (17b/7), (18a/3), (19b/2), (19b/6), (19b/7), (19b/13), (20a/5), (22a/3), (22a/5), (22b/8), (23a/5), (24a/1), (24b/13), (25a/10), (25a/12), (25a/13), (26a/1), (26a/2), (26b/1), (26b/8), (29a/5), (29b/1), (29b/2), (29b/3), (29b/7), (29b/8), (30a03), (31a/5), (31a/7), (31a/8), (31a/9), (31b/3), (31b/8), (31b/12), (32a/3), (32a/10), (32a/12), (32a/14), (32b/1), (32b/3), (32b/4), (33a/1), (34a/6), (34a/7), (34a/13), (34b/4), (34b/6), (35a/10), (35b/2), (35b/3), (35b/8), (36a/12), (39a/6), (39b/5), (40b/13), (41a/9), (41b/3), (42a/6), (42a/9), (42a/10), (42a/12), (43b/11), (44b/11), (45a/5), (46a/4), (46a/13), (46a/13), (46b/8), (47a/2), (47b/4), (48b/10), (49b/5), (50a/1), (51a/13), (55a/8), (55a/9), (59a/3), (59b/6), (59b/8), (60a/3), (60a/5), (60b/1)

e.-ecek (57a/6)

e.-edür (56b/11)

e.-egen (60b/4)

e.-eler (8b/8), (11a/12), (19a/10), (19a/11), (26b/6), (28a/7), (35a/3), (36a/11), (41b/2), (51a/13), (55b/6), (55b/8), (56a/4), (56a/4), (57a/4), (59a/1), (5b/6), (61a/4), (61a/9), (61a/12), (61a/12), (61b/2), (61b/5), (61b/9), (62a/1), (62a/7)

e.-em (1b/6)

e.-enler (57b/12)

e.-er (5a/3), (5a/4), (6b/8), (6b/9), (6b/9), (7a/13), (7b/1), (7b/2), (8a/4), (8a/13), (8b/5), (8b/6), (9a/3), (9a/7), (10a/1), (11b/5), (11b/5), (11b/7), (11b/10), (11b/10), (11b/11), (11b/11), (11b/12), (11b/13), (12a/1), (12a/2), (12a/3), (12a/4), (13a/9), (13a/12), (14b/11), (14b/13), (15a/4), (15a/5), (15a/8), (15b/2), (15b/5), (15b/8), (17a/6), (17a/8), (17a/9), (18a/12), (18a/13), (18a/13), (18b/1), (18b/1), (18b/2), (18b/4), (18b/4), (18b/5), (18b/6), (18b/6), (18b/7), (18b/8), (18b/9), (18b/12), (18b/12), (19a/1), (19a/3), (19a/5), (19a/6), (19a/9), (19a/13), (19b/12), (20b/7), (20b/8), (20b/10), (20b/10), (21a/1), (21a/2), (21a/2), (21a/4), (21a/5), (21a/8), (21a/10), (21a/11), (21a/12), (21b/8), (22a/2), (22a/6), (22a/7), (22a/8), (22b/4), (22b/4), (22b/12), (22b/12), (23a/4), (23a/7), (23a/10), (23a/12), (23b/2), (23b/5), (23b/8), (23b/8), (23b/10), (24a/3), (24a/4), (24a/5), (24a09), (24b/3),

(24b/9), (26a/4), (26a/7), (26a/8), (26a/11), (26a/13), (26b/12), (26b/12), (26b/13), (27a/2), (27a/2), (27a/5), (27a/12), (27b/4), (27b/9), (27b/10), (28a/12), (29b/9), (29b/13), (30a/1), (30a/1), (30a/6), (31a/12), (32a/13), (32b/6), (33a/5), (33a/7), (33a/8), (33a/9), (34a/8), (35a/10), (35a/12), (36b/5), (36b/6), (36b/7), (36b/9), (36b/10), (37a/7), (3b/2), (40a/12), (40b/3), (40b/6), (40b/7), (40b/9), (41a/2), (41a/6), (41a/10), (42a/12), (43a/5), (43a/6), (43a/7), (43a/8), (43a/9), (43a/9), (45a/1), (46a/9), (48a/8), (48b/11), (49a/1), (49a/3), (4b/1), (51b/1), (51b/3), (51b/4), (53a/7), (55a/8), (56b/4), (57b/13), (58a/7), (58b/9), (58b/10), (58b/10), (59a/10), (59b/6), (62a/8), (62a/8), (62a/9), (62a/9), (62a/11), (62a/12), (62a/13)

e.-erler (4a/1), (18b/8), (27a/11), (44a/5), (47a/1)

e.-erlerse (27a/3), (27b/8)

e.-erse (58a/6), (58a/6)

e.-icek (59a/10)

e.-üp (8a/9), (9a/6), (12a/1), (13a/6), (19b/5), (20a/2), (22a/12), (22b/11), (25a/7), (26b/11), (29a/8), (29a/9), (29b/9), (33a/2), (34b/8), (35a/1), (36b/3), (39b/8), (40a/1), (41a/13), (43b/13), (45b/5), (45b/7), (46a/1), (46b/10), (47a/2), (49b/11), (56a/8)

[=363]

ėdin- : Edinmek, elde edip hazırında bulundurmak, araştırıp ele geçirmek, sağlamak, temin etmek, iktisap etmek.

e.-eler (58a/4)

e.-se (50b/7)

[=2]

ėdür- : Yaptırmak, başkası vasıtasıyla yapmak veya başkasının yapmasına yol açmak, yapmaya zorlamak.

e.-eler (56a/1)

ėriş- : Erişmek, belli bir yere varmak, ulaşmak.

e.-miş (24b/6)

ėrte : Ertesi, bir günün veya belli bir zamanın hemen arkasından gelen gün veya zaman.

e. (55b/7)

e.+ye (55b/6)

[=2]

ėt- : Türkçede birçok kelimenin sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden, sonuna geldiği kelimeye göre değişik fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz fiiller, ayrıca çeşitli deyimler yapan fiil.

e.-di (57b/3), (57b/6),

e.-dügümüz (20b/1), (20b/1)

e.-mek (25b/13), (29b/6)

e.-meseler (47a/1)

e.-meye (58a/7)

e.-meyeler (58a/2)

e.-mez (20b/2), (52b/9)

e.-mezse (22a/2)

e.-miye (58a/6)

e.-miyeler (58a/3)

e.-se (20a/11), (33b/4), (41a/7), (42a/4)

e.-seler (7b/13), (8a/6), (8b/8), (9a/12), (14b/8), (14b/9), (15a/2), (15a/4), (15a/13), (15b/6), (15b/8), (15b/11), (16a/2), (16a/5), (16b/2), (18a/8), (19a/3), (19a/6), (19a/8), (19b/5), (20a/2), (23b/9), (24a/7), (25b/6), (26a/2), (30b/9), (33b/4) (34a/8), (34a/13), (34b/2), (34b/7), (35b/3), (36a/3), (37a/7), (38a/2), (39b/6), (41a/12), (43b/11), (44a/6), (47a/4), (49a/2), (49a/3), (4b/13), (50a/7), (54b/12)

[=63]

ėtdür- : Yaptırmak; bkz. **ėdür-**.

e.-eler (55b/7), (55b/13)

e.-meye (17b/13)

e.-se (57a/2)

[=4]

ėtme : Etmek işi.

e.+si (61b/6)

ėtmek : Bir işi yapmak; eylemek.

e.+den (10b/7)

ėtmeklik: Bir işi yapmak; bkz. **ėtmek**.

e. (56b/6)

ėyd- : Demek, söylemek, buyurmak.

e.-ür (5b/3), (8a/8), (8a/10), (11a/13), (11b/1), (12a/12), (12b/7), (12b/11), (12b/13), (13a/9), (13b/9), (13b/12), (15a/6), (15b/12), (16a/1), (17b/1), (22a/10), (24b/2), (24b/9), (24b/9), (29a/3), (29a/7) (29a/9), (33a/8), (33b/6), (38a/4), (38b/4), (38b/10), (39a/4), (39a/6), (40b/3), (41b/6), (43a/9), (44b/8), (50b/5), (50b/6), (50b/7), (54a/4)

[=38]

ebedī : <Ar. Ebedi, sonsuz, ölümsüz, bâkî

e. (1b/9)

ebem gümeci: Ebegümeci, ebegümecigillerden, mor renkli çiçekleri ilaç, yaprakları sebze olarak kullanılan, kendiliğinden yetişen çok yıllık bir bitki; (Malva siylvestris).

e. (16a/3)

e.+n (25b/7), (34a/5), (48b/13), (55a/5)

e.+ni (50a/1)

e.+nüŋ (36b/11)

[=7]

eblec : ?

e. (62b/1)

ebraş : <Ar. Baras hastalığına tutulan, vücudundan beyaz lekeler bulunan kimse, ebraş sam lekesi.

e. (34a/9), (43a/12)

[=2]

ecel : <Ar. Ecel, her canlı için takdir edilmiş olan ölüm zamanı, ömrün son demi.

e.+i (46b/1)

eczā : <Ar. Cüzler, parçalar, kısımlar.

e.+yı (45b/5)

edviyye : <Ar. Devalar, ilaçlar, çareler.

e. (62b/5)

eftīmūn : <Ar. Cin saçı, kâfir saçı.

e. (30a/03)

efyūn : < Ar. Afyon, haşhaş kapsüllerinden sızan sütün pıhtılaşmasıyla elde edilen ve içinde morfin, kokain gibi uyuşturucular bulunan madde.

e. (13b/5), (29b/12)

[=2]

efzāṭ : < Far. Artıranlar, çoğaltanlar.

e.+ıla (58a/7)

eg : Et parçası, bedenin etli kısmı.?

e.+lerine (45b/6)

eger : < Far. Eğer, şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir, şayet.

e. (5a/6), (5a/8), (5b/1), (5b/6), (5b/7), (6a/1), (6a/4), (6a/7), (6a/9), (6a/11), (6b/1), (6b/2), (6b/4), (6b/5), (7a/7), (7a/9), (7a/10), (7b/9), (7b/10), (7b/11), (7b/12), (8a/2), (8a/3), (8a/4), (8a/5), (8b/6), (8b/7), (8b/8), (8b/10), (8b/12), (8b/15), (9a/1), (9a/6), (9a/9), (9a/11), (9b/5), (10b/8), (12a/13), (13a/2), (13a/6), (14a/4), (14a/5), (14a/8), (14a/10), (14a/13), (14b/1), (14b/7), (14b/9), (15a/11), (15a/11), (15a/13), (15b/1), (15b/2), (15b/11), (16a/8), (16a/9), (16a/10), (16a/11), (16a/12), (16b/7), (16b/8), (18a/4), (18a/5), (18a/7), (18a/8), (19a/5), (19a/9), (19b/2), (19b/4), (19b/5), (19b/10), (20a/12), (20b12), (21b/1), (21b/3), (21b/5), (21b/6), (21b/8), (21b/9), (22a/1), (22a/2), (22a/3), (22b/3), (22b/5), (22b/7), (22b/13), (23b/3), (23b/5), (23b/10), (23b/11), (24a/2), (24a/5), (24a/6), (24b/12), (25a/3), (25a/6), (25a/7), (25a/8), (25a/10), (25a/12), (25b/3), (25b/12), (26a/1), (26a/2), (26a/7), (26a/13), (26b/1), (26b/4), (26b/11), (27a/3), (27a/7), (27a/12), (27a/13), (27b/1), (27b/2), (27b/5), (27b/10), (28a/11), (28a/13), (29a/11), (29a/13), (29b/10), (30a/1), (30a/1), (30a/12), (30a/12), (30a/13), (30b/2), (30b/3), (30b/4), (30b/8), (30b/10), (31a/3), (31a/8), (31a/9), (31a/11), (31a/13), (31b/3), (31b/4), (31b/9), (31b/10), (31b/12), (31b/13), (32a/3), (32a/4), (32a/9), (32a/10), (32a/11), (32a/13), (32b/1), (32b/2), (32b/5), (32b/7), (32b/9), (32b/11), (32b/14), (33a/2), (33a/7), (33a/8), (33a/10), (33a/11), (33a/13), (33b/3), (33b/4), (33b/8), (34a/4), (34a/5), (34a/7), (34a/8), (34a/10), (34a/11), (34a/13), (34b/2), (34b/3), (34b/4), (34b/5), (34b/7), (34b/10), (34b/11), (35a/3), (35a/5), (35a/7), (35a/8), (35a/9), (35a/10), (35a/12), (35b/1), (35b/4), (35b/5), (35b/11), (35b/11), (35b/12), (35b/13), (36a/2), (36a/4), (36b/4), (36b/11), (36b/12), (37a/3), (37a/7), (37a/10), (37a/12), (37b/1), (37b/7), (37b/8), (37b/9), (37b/11), (38a/1), (38a/2), (38a/5), (38a/6), (38b/10), (39a/12), (39b/3), (39b/4), (39b/5), (39b/6), (39b/8), (39b/13), (40a/1), (40a/4), (40a/9), (40a/10), (40a/12), (40a/13), (40b/1), (41a/3), (41a/5), (41a/7), (41a/7), (41a/8), (41a/10), (41a/11), (41a/12), (41b/4), (41b/13), (42a/2), (42a/3), (42a/5), (42a/6), (42a/8), (42a/10), (42a/12), (42b/1), (42b/3), (42b/4), (43a/3), (43b/1), (43b/1), (43b/3), (43b/4), (43b/6), (43b/8), (43b/11), (43b/12), (44a/1), (44a/1), (44a/2), (44a/3), (44a/5), (44a/6), (44a/6), (44a/8), (44a/9), (44a/11), (44a/12), (44b/1), (44b/2), (44b/4), (44b/5), (44b/7), (44b/8), (44b/10), (44b/11), (45a/1), (45a/2), (45a/3), (45a/3), (45a/5), (45a/6), (45a/9), (45b/10), (45b/11), (46a/4), (46b/3), (46b/5), (46b/6), (46b/7), (46b/9), (46b/11), (46b/12), (47a/1), (47a/3), (47a/6), (47a/9), (47a/11), (47b/1), (47b/3), (47b/4), (47b/4), (47b/7), (47b/9), (47b/10), (48a/1), (48a/4), (48a/8), (48a/11), (48b/3), (48b/11), (48b/12), (48b/13), (49a/6), (49a/7), (49b/1), (49b/5), (49b/6), (49b/7), (49b/9), (4b/9), (4b/12), (50a/1), (50a/3), (50a/4), (50a/5), (50a/8), (50a/11), (50a/13), (50b/10), (50b/11), (54b/11), (54b/12), (54b/13), (55a/1), (55a/3), (55a/4), (55a/5), (55a/6), (55a/8), (55a/10), (55a/11), (56a/1), (56a/12), (57b/4), (58b/13), (59a/1), (59a/3), (59a/4), (59a/5), (59a/6), (59a/8), (59b/6), (59b/11), (60b/10), (60b/11)

[=354]

egiŋ : Omuzlar ve sırtın üst bölümü.

e.+le (4a/4)

egir : Eğir kökü, kasıkotu, azakeğeri, hazambel; (Acorus calamus).

e. (5a/3), (21a/6)

e. + üŋ (5a/3), (33b/8)

[=4]

ek- : Eklemek, belli bir maksatla serpmek, ilave olmak, katmak.

e.-egen (60a/2)

e.-eler (56a/5)

e.-erlerse (46b/9)

e.-seler (34b/5), (47b/4)

[=5]

ekek : ?

e. (16a/6), (2a/8)

[=2]

ek- : Ekmek

e.eler (45b/10)

ekmeg : Ekmek, unun su ile yoğrulmasından elde edilen hamurun fırın, saç veya tandırda pişirilmesiyle yapılan ve insanın başlıca gıdası olan yiyecek.

e. + i (45a/4), (45a/5)

e. + inden (45a/5)

[=3]

ekşer : < Ar. Daha çok, daha ziyade; genellikle, umumiyetle, ekseriya.

e. (59b/9), (60a/1)

[=2]

eksi : Az, bir parça, tek.

e. (53a/1)

ekşi : Ekşi, tadı limon veya sirkeye benzeyen.

e. (6a/11), (17a/7), (18b/9), (19a/1), (20a/7), (22b/5), (22b/6), (32a/4), (32b/1), (32b/9), (36b/11), (56b/1), (56b/1), (56b/1), (56b/2), (60b/7), (61b/7)

e. + dür (56b/4)

[=18]

el : El, kolun, bilek mafsalından îtibâren avuç ve parmakları içine alan ve iş görmeye, tutmaya yarayan kısmı.

e. + de (47b/7)

e. (26b/7)

e. + i (49a/12)

e. + ine (43b/10)

e. + iyle (13b/13)

[=5]

elbetde : < Ar. Şüphesiz, muhakkak, mutlaka.

e. (5b/10), (49b/4)

[=2]

ele- : Elemek, bir maddeyi, eleğe koyup sallamak süretiyle içindeki yabancı öğelerden temizlemek, irisini ufağından ayırmak, elekten geçirmek.

e.-ye (10b/4)

e.-yeler (7a/2), (61a/3), (61a/9), (61b/1), (61b/4), (61b/12), (61b/13), (62a/5)

[=9]

elek : Elek, anarak kullanıldığı zaman üzerine konan maddenin incelerini altına geçiren, bu şekilde taneli ve toz hâlindeki şeyleri irilerinden ve içlerindeki yabancı maddelerden temizlemekte kullanılan, tek tarafına ufak delikli tel, kıl veya bez gerilmiş tahta bir kasnaktan ibaret eleme âleti.

e.+den (31a/1)

e.+dür (8b/4)

[=2]

elem : <Ar. Ağrı, acı, sancı, sızı, eziyet.

e.+i (24b/12)

elen- : Elenmek, elemek işine tâbi tutulmak, elekten geçirilmek.

e.-miş (32a/2)

elma : Elma, bu ağacın, rengi kırmızı ile açık yeşil arasında değişen, sert ve parlak kabuklu, hoş kokulu, ufak çekirdekli, ekşi, mayhoş veya tatlı, vücuda yararlı birçok hassalar taşıyan gevrek meyvesi.

e. (36b/11)

em- : Emmek.

e.-e (38b/9)

emcek : Meme.

e.+inde (26b/4)

emceg : Bkz; **emcek.**

e.+inden (38b/9)

e.+ine (46b/8)

[=2]

emīn : <Ar. Emin, herhangi bir konuda tereddüt ve şüphesi olmayan, kesin olarak kanaat getirmiş bulunan.

e. (8b/11), (25a/3), (34a/3)

e. ola (5b/2), (11b/2), (12b/12), (15b/13), (21a/3), (24b/7), (25b/3), (29a/8), (29a/10), (31b/3), (36a/8), (44a/3), (47b/12), (50b/8), (50b/12), (51a/9), (51a/11), (51b/5), (53a/4)

[=22]

emlec : <Far. Amlacotu; (phyllanthus emblica).

e. (36b/2)

emrāż : <Ar. Hastalıklar, illetler, marazlar.

e.+uŋ (1b/11), (2a/1), (2a/3), (2a/5), (2a/8), (2a/10), (2a/11), (2b/2), (2b/6), (2b/8), (2b/10), (2b/11), (2b/12), (3a/1), (3a/6), (3a/9), (3a/10), (3b/1), (4b/7), (7b/8), (13a/1), (14a/3), (14b/4), (16a/6), (16b/6), (17b/3), (20b/11), (22b/1), (23a/12), (24b/14), . (25b/5), (26a/10), (27a/5), (31a/13), (34a/1), (35a/5)

[=36]

emr : Emir.

e.+ (6b/13)

emrūd : <Far. Armut; (pirus communis).

e. (11a/10)

e.+ı (9b/10)

[=2]

eŋse : Ense, boynun arka kısmı.

e. (2a/13), (19a/11)
e. + sine (14a/12)
e. + ye (2a/5), (14a/2)
[= 5]

enār : < Far. Nar ağacı ve meyvesi; (Punica granatum).
e. (30b/8), (35a/10)
[= 2]

encīr : < Far. İncir ağacı ve meyvesi; (Ficus carica).
e. (43a/7), (43b/1), (51a/13)
e. + i (44a/6), (45a/1)
[= 5]

endām : < Far. Organ, beden, vücut.
e. + ına (46a/12)
e. + laruŋ (48a/8), (51b/3)
[= 3]

endāş : ?
e. + lardan (33a/3)

endīşe : < Far. Endişe, kaygı, tasa.
e. + ler (60b/3)

engüşt : < Far. Parmak.
e. + en (10b/6)

envāʿ : < Ar. Neviler, çeşitler, türler.
e. + ı (26a/4), (41b/10)
e. + ına (2b/12), (26a/9), (44b/4), (51a/3)
[= 6]

er : Erkek.
e. (25a/9), (57a/8)
e. + üŋ (26b/4), (57a/9)
[= 4]

erraḥman : Rahman suresi.
e. + (29a/7)

eri- : Erimek.
e.-se (13a/7)

erit(d)- : Eritmek.
e.-üp (16b/5), (35b/13), (49b/12)
e.-ür (29b/12), (33a/11), (33b/13)
e.-seler (47b/5), (49a/4)
[= 8]

erkek : Erkek, canlı varlıkların üreme bakımından ayrıldığı iki cinsten dişisini dölleyecek şekilde yaratılmış olanı, dişinin karşıt cinsi, er.
i. (55b/10)

erlik : Erkeklerde cinsel güç.
e. (2b/3), (20b12)
[= 2]

ermenī : Ermeni.

e. (32a/13)

er- : Katmak, dökmek.

e.-seler (13a/2)

erük : Erik; (Prunus dornestica).

e. (29b/8)

erüg : Erik; bkz. **erük.**

e. + i (29b/10)

eski : Eski, zamanın etkisiyle veya kullanıla kullanıla yıpranmış, bozulmuş, yeniliğini kaybetmiş, köhne.

e. (4a/6), (18a/12), (33b/12), (34b/4), (42a/7), (42a/8), (42a/9), (42a/10), (44a/13), (45a/10), (45a/11), (47a/8), (47a/10), (49a/6), (58b/9)

e. + sin (47b/6)

[= 16]

esrār : < Ar. Kenevir tohumu, Hint kenevirinden çıkarılan ve taşıdığı kannabin denen alkaloitten dolayı keyif verici, sarhoş edici, uyuşturucu, bazen da uyarıcı olarak kullanılan madde.

e. (29b/12)

esrār : < Ar. Gizli olan, herkesçe bilinmeyen şeyler, herkese açık olmayan gizlilikler, sırlar.

e. + ından (57b/4)

eşek : Eşek, tek parmaklılardan, uzun kulaklı, attan küçük binek ve yük hayvanı, merkep.

e. (9a/9), (16a/4), (25b/1), (26a/7), (45b/2), (50a/11)

[= 5]

eşeg : Eşek; bkz. **eşek.**

e. + üŋ (10b/5), (10b/8), (53a/5)

[= 3]

eşki : Ekşi, tadı limon veya sirkeye benzeyen.

e. (11a/6)

et : Et, insan ve hayvan vücudunun kas ve yağdan meydana gelen, kemikle deri arasında bulunan kısmı.

e. (18a/13), (44b/11), (46b/11)

e. + e (47a/11)

e. + i (6b/7), (7a/13), (14b/4), (14b/6), (14b/11), (15b/10), (16a/3), (2a/7), (47a/10), (48a/9), (48b/8)

e. + in (14b/13), (15a/4), (15a/8), (15b/2), (15b/4), (16a/4), (18a/6), (29b/4), (29b/6), (33b/4), (47a/11), (47a/12)

e. + inden (11a/7), (11a/7), (11a/7), (11a/8), (15b/8)

e. + ine (14b/7)

e. + leri (14b/7), (48a/10)

[= 35]

ev : Ev, bir ailenin oturması için yapılmış yapı, içinde yaşanılan yer, konut, mesken, hane, ikametgâh.

e. (51a/6), (51a/6)

e. + de (49b/7), (50b/10)

e. + den (49b/7), (50a/5)

e. + e (50a/3), (50b/11), (53a/11)
e. + i (42b/4)
e. + in (14a/7)
e. + inde (50b/7)
[= 12]

evet : Cevap olarak kullanılan tasdik sözü.
e. (5b/5), (5b/11), (10a/11), (28a/11), (39b/12), (52b/12), (55b/1), (55b/3), (55b/7), (55b/8)
[= 10]

evvel : < Ar. Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak.
e. (1b/10), (28b/9), (55b/7), (57b/9)
[= 4]

evvelki : Daha önceki, bundan önce gelen veya olan.
e. + si (58b/5)

evvelkileyin : < Ar. Daha öncekinden.
e. (61a/11), (61b/5)
[= 2]

eyegü : Kaburga kemiği.
e. (48b/8)

eyle- : "Etmek, yapmak" anlamında yardımcı fiil.
e.-gil (11b/12)
e.-mek (1b/6)
e.-mekde (57b/1), (58a/7)
e. + den (57a/4), (57a/7)
e.-meyeler (58a/10), (58a/11)
e.-mez (37b/11)
e.-r (15a/12), (15b/1), (23a/4), (23b/3), (23b/4), (29b/11), (32b/8), (32b/9), (32b/9), (33b/11), (35a/1), (36b/6), (37a/4), (41a/1), (41a/1), (4b/10), (51a/11), (51b/3), (56b/6), (56b/7), (56b/7), (56b/8), (56b/11), (58a/8), (58a/9), (58a/10), (59b/1), (59b/4)
e.-se (37b/4), (37b/13), (59a/1)
e.-seler (9a/13), (10b/6), (15b/3), (17b/13), (18a/5), (21b/10), (25a/2), (25a/4), (26b/9), (31a/11), (31b/2), (31b/2), (31b/6), (32a/6), (34a/6), (35b/10), (44a/1), (46b/4), (47b/9), (50a/5), (51a/8), (55a/4), (59a/6)
e.-ye (9b/6), (11a/9), (16a/2), (25a/6), (27a/12), (36a/2), (51a/12), (57b/7), (59a/8)
e.-yeler (10b/8), (1b/9), (53a/1), (58b/6), (58b/13), (58b/13)
e.-yem (1b/8)
e.-yen (11a/9)
e.-yüp (7a/6), (13b/2), (17b/6), (29b/1), (31a/1), (33b/11), (34a/2), (36a/5), (41a/8)
[= 89]

eyleme : Eyleme, yapma.
e. + si (36b/7)

eylemeg : Eylemek işi, yapmak işi.
e. + e (57a/2)

eylememe : Eylememe, etmeme, yapmama.
e. + si (36b/7), (3b/2)

[=2]

eyü : İyi, beğenilecek, makbule geçecek nitelikleri olan, kendisinde bulunması gereken vasıfları taşıyan.

e. (10b/4), (23a/10), (32b/8), (44a/1), (49a/4), (56a/11), (59b/1), (62a/12)

e.+dür (9a/5), (17a/4), (17a/4), (17a/7), (17a/9), (18a/11), (19a/1), (19a/2), (20b/13), (22a/5), (23a/11), (24a/3), (24a/5), (33a/12), (56a/6), (58b/7), (59b/1)

e.+si (14b/13)

[=26]

ez- : Ezmek,yassıltmak, çiğnemek, ufalamak, parçalamak.

e.-seler (16b/12), (19b/9), (31a/6), (45a/2)

e.-üp (6a/5), (6b/10), (13b/6), (16a/8), (43b/5), (44a/2)

[=10]

ezber : <Far. Ezber, bir sözü, bir metni kitaba bakmadan aynen tekrar edebilecek şekilde zihinde tutma, hıfzetme.

e.+in (14a/13)

ezil- : Ezilmek.

e.-miş (8b/12)

ezvāyin : 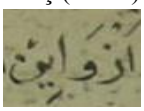

e. (9a/1)

F

fā'ide : <Ar. Fayda, işe yarama, işe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar, nefi.

f. (18a/2), (23b/10)

[=2]

fā'ide ėd- : Fayda etmek.

f.-e (8b/8), (9b/1), (9b/12), (12a/1), (15b/7), (17b/7), (19b/2) (19b/7), (22a/5), (24a/1), (24b/13), (26a/2), (26b/8), (29b/2), (29b/3), (31a/5), (31a/8), (32a/3), (32b/3) (32b/8), (34a/7) (34a/13), (35a/10), (35b/3) (35b/2), (35b/8), (39a/6), (39b/5), (40b/13), (41b/3), (42a/6), (45a/5), (46b/8), (49b/5), (55a/8)

f.-er (9a/3), (12a/3), (14b/11), (17b/1), (18a/2), (18b/1), (19a/1), (21a/2), (21a/11), (21a/12), (21b/8), (22a/2), (22a/6), (22a/7), (22a/8), (22b/12), (23b/2), (23b/5), (23b/8), (23b/8), (23b/10), (24a/4), (24a/09), (26a/4), (26a/7), (26a/8), (26a/11), (26a/13), (27a/5), (27b/10), (29b/9), (29b/13), (31a/12), (36b/5) (36b/9), (40a/12), (40b/6), (40b/9) (40b/13), (41b/3), (42a/6), (42a/10), (43a/6), (43a/7), (43a/9), (45a/1), (46a/9), 48a/8), (49a/3), (51b/3), (58b/9), (58b/10), (59b/6)

f.-üp (19a/2), (20a/2), (33a/7)

[=85]

fā'īde : Fayda; bkz. **fā'ide.**

f. (17b/1), (27a/1)

f.+dür (21b/9)

[=3]

fā'īde ėd- : Fayda etmek; bkz. **fā'ide ėd-**.

f.-e (7b/11), (7b/12), (7b/14), (8b/3), (14a/12), (15a/6), (29b/1), (31a/9), (34b/4), (36a/12) (42a/9), (50a/1)

f.-er (6b/8), (6b/9), (7b/1), (7b/2), (8b/5), (8b/6) (13a/9), (13a/12), (17b/1), (17b/6), (19a/4), (19b/2), (19b/7), (20b/6), (20b/9), (21a/1), (21a/1), (21a/5), (21a/8),S (23b/12), (24b/9), (26b/12), (26b/13), (27a/1), (27a/1), (27a/2), (31a/6), (32b/9), (32b/9), (33a/5), (34b/5), (36b/9), (36b/9), (41a/6), (41a/10), (42a/11), (43a/5), (43b/10), (45a/1), (48b/9), (48b/11), (49a/1), (51a/12), (58b/6), (59b/4)

[=55]

fā'idelü: <Ar. Faydalı, faydası olan, işe yarayan, yararlı.

f.+dür (24a/8)

fālic : <Ar. Felç, vücudun yarısını tutmaz hâle getiren (inme).

f. (51b/2), (56b/7)

[=2]

Fārābī : İslâm filozofu, mantıkçı, ikinci öğretmen, müzik ve tıp teorisyeni.

f.+den (53a/13)

Fārsīce : Farsça, bugünkü İran'ın resmî dili, Fars dili, Acemce, Fârisî.

f.+sinde (36b/4)

fāsīd : <Ar. Bozuk, fesada uğramış, bozulmuş, kötü.

a. (23a/9)

fāsid : Bozuk; bkz. **fāsīd.**

f. (12a/2), (12a/2)

[=2]

fātiḥa : <Ar. Fatiha suresi, Kur'ân-ı Kerîm'in ilk suresinin adı, elham.

f. (13b/9), (24b/9), (43a/10), (46a/11)

[=4]

fatiḥa' : Bkz; **fātiḥa.**

f.+yı (29a/9)

fāyide : <Ar. Fayda; bkz. fā'ide.

f. (5a/2)

fāyide ėd- : Fayda etmek; bkz. **fā'ide ėd-**.

f.-er (8a/4), (9a/7), (53a/7)

[=3]

f**arāsiyūn** : <Gr. Yabani pırasa, soğanak da denilen keskin, fena kokulu bir çeşit ot, yabani sarımsak, it siyegi, yaban pırasası, dağ gendenesi; (Allium porrum).

f. (21b/11)

faṣıl : <Ar. Bölüm, kısım; devre.

f. (18a/10)

faẓl : <Ar. Hüner, cömertlik, iyilik, lütuf, kerem.

f.+ı (50b/13), (51a/7), (58a/4)

f.+ıyla (5b/5), (28a/5), (46b/1), (53a/4)

[=7]

fehm : <Ar. Anlama, anlayış, idrak

f.+i (8a/10)

feraḥ : < Ar. Ferah, rahatlama, hoşa giden bir halden duyulan zevk.
f. ėder (24a/3)
f. eyler (23b/3), (23a/4) (51a/11)
[=3]

ferc : < Ar. Dişilerde üreme organının dış kısmı, vulva.
f. + inde (37a/9), (37b/3)
f. + ine (37a/2)
f. + lerinde (35b/9)
[=4]

fermān : < Far. Emir, buyruk.
f. + ı (12b/10), (43a/12)
f. + ıyla (24b/12)
[=3]

fermānillāhi : Allah'ın emri, Allah'ın buyruğu.
f. + i (24b/8), (29a/7)
[=2]

ferze : < Ar. Gözde oluşan ince zar, beyaz tabaka, göz perdesi.
f. + yi (5a/11)

fesād : < Ar. Bozukluk, tabiî halden çıkma, bozulma, fenalık.
f. (18b/9), (36a/6)
[=2]

fetaḥnā : < Ar. Fetih suresi, Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan 48. sure.
f. + nuŋ (22a/9)

fetīl : < Ar. Bükülmüş, ip, sicim.
f. (13b/2), (36a/5)
[=2]

fetīle : ?
f. (36a/6), (36a/7)
[=2]

fevḳi : < Ar. Üst, üst taraf, yukarı.
f. + sinde (5a/2)

fındıḳ : < Far. Fındık; (Corylus colurna).
f. (10a/2), (20b/13)
[=2]

fıstıḳ : < Ar. Fıstık; (Pistacia vera).
f. (19a/3), (20b/13)
f. + dur (4b/10), (21a/8)
[=4]

fīr : < Ar. Temizlik, netlik, bulanıklığı gideren şey.
f. (5a/11)

fi'il : < Ar. Fiil, iş eylem.
f. (43b/8)

fikir : < Ar. Fikir, düşünce, zihinde tasarlanan şey, düşün.
f. + den (11b/12)

f. + ler (59b/8), (60b/3)

[= 3]

fikr : Fikir; bkz **fikir.**

f. + e (11b/5)

fīl : < Ar. Fil, Afrika ve Asya'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, kolayca evcilleşen, yaşamakta olan kara hayvanlarının en irisi, hortumlu, kalın derili, memeli hayvan.

f. (37b/11), (43b/12), (50b/11)

[= 3]

fi'l-cümle : < Ar. Sonuçta velhâsıl, nihayette.

f. (57a/3)

fi'l-ḥāl : < Ar. Hemen, çabucak, yakın zamanda.

f. (13b/7), (14a/7), (14b/3), (18a/5), (35b/5), (37a/2), (37a/11), (37a/12), (37b/2), (37b/13), (39b/1)

[= 11]

fi'l-ḥāḳ : < Ar. Gerçekte, hakikatte, aslında işin doğrusu.

f. (33b/1)

firenk : Uyuz çeşiti.

f. uyuzı (45b/1)

furun : < Yun. Fırın, ekmek, simit, börek vb. hamur işlerini pişirmeye yarayan, ön kısmında bir açıklık bırakılmış, tavanı tonoz biçiminde yapı.

f. (45a/5)

fużla : ? Deride oluşan bir çeşit hastalık.

f. (4a/2)

fużūl- : < Ar. Gereksiz fazla şey.

f.-ı (62a/8)

fulful : < Ar. Karabiber; (Capsicum annuum).

f. (10a/3), (23a/7), (40b/2), (47a/6), (48b/6), (62a/4), (62b/1), (62b/01)

[= 8]

G

ġālib : < Ar. Galip, üstün gelen, yenen, galebe çalan.

g. (59b/12), (60b/8), (60b/10), (60b/11)

[= 4]

ġāyet : < Ar. Gayet, çok, pek, pek çok, son derece.

g. (1b/3), (6a/6), (7b/9), (9a/7), (22b/9), (31b/7), (36a/10), (39b/5), (43b/10), (44b/12), (45a/13), (47a/6), (47a/11), (47b/6), (48b/13), (49a/4), (55a/12)

g. + de (45a/10), (46a/7), (55b/7), (55b/10), (55b/13), (56a/5), (56a/6)

[= 23]

ġabb : < Ar. ġıbb, gab ısıtması, humma, ateşlenme, sıtma benzeri ateş.

g. (42a/5),

ḥammā-yı g. (42a/11)

[= 2]

ġalebe : < Ar. Yenmek, üstün gelmek.

g. (19a/9)
g. + sine (18b/1)
[= 2]

ġalle : < Ar. Topraktan alınan ürün, buğday.
g. (45b/8)

ġalīẓ : < Ar. Kalın, sık, yoğun, koyu, yapışkan.
g. (5a/1), (6a/2), (27b/10), (34b/13), (40b/2)
[= 5]

ġam : < Ar. Gam, kaygı, tasa, keder, iç darlığı.
g. (40a/5)

ġarġara : < Ar. Gargara, su veya ilaçlı bir sıvıyı ağzın içinde sesli bir şekilde oynatıp yutmadan tükürmek suretiyle ağzı ve boğazı temizleme ve ilaçlama.
g. (17b/13), (18a/8), (19a/3), (19a/6), (19a/8), (19a/11)
[= 6]

ġaririte : < Ar. Yoğunlaşmış, çiğ, ham, tam pişmemiş.
g. + yi (57a/5)

ġaşā : < Ar. Gece görememek, kavuk karası.
g. + yı (6b/13)

ġayrı : < Ar. Başka.
g. (27a/7), (28a/1)
g. + dan (36a/7)
g. + sı (3a/2), (47a/13)
[= 5]

ġayy-ı muḥrıḳa : < Ar. Ateşin şiddetlenmesi.
g. (43a/7)

gėce : Gece, güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar süren karanlık zaman.
g. (5b/9), (24b/7), (30b/2), (32a/3), (41a/7), (44b/10), (52b/7), (53a/6), (55b/6)
g. + sinde (12b/8), (22a/11), (29a/4)
[= 12]

gėç : Geç, belirtilen, istenen veya alışılan zamandan sonra.
g. (54b/9)

gėç- : Geçmek, bir safhadan başka bir safhaya girmek, yeni bir safhaya başlamak, atlamak.
g.-dügine (32b/3), (32b/7)
g.-dükden (56a/11)
g.-e (25a/13)
g.-en (9b/11) (18b/4)
g.-erse (39b/13)
g.-mek (34a/2)
g.-se (32a/8), (32b/12)
[= 10]

gėçme : Geçmek işi; mürur.
g. + sinüŋ (3b/5), (39b/3)
[= 2]

gėçür- : Geçirmek, geçme işini yaptırmak, geçmesini sağlamak.

g.-di (58a/13)
g.-se (10b/11), (31a/1)
g.-seler (5a/11), (7a/9) (10b/6), (25a/3), (34a/3)
g.-ür (18b/3), (24a/9), (29b/8), (30a/5), (30a/9)
[=13]

gėçürmeg : Geçirmek işi.
g.+e (30a/6)

gėy- : Giyinmek, örtünüp korunmak için bir şeyi vücuduna geçirmek, kuşanmak.
g.-dügi (50a/13)
g.-mege (50b/1)
g.-se (7a/6)
[=3]

gėydür- : Giydirmek, giyme işini yaptırmak.
g.-eler (50b/2)

gėyik : Geyik, çift parmaklılar takımından, erkeklerinin başında uzun ve çatallı boynuzlar bulunan, geviş getirici, memeli hayvan.
g. (22a/12), (29a/5), (38b/4), (54a/4)
[=4]

gėyür- : Giydirmek, **krş. gėydür-**
g.-eler (10b/9)

gel- : Varmak, ulaşmak, erişmek, vâsıl olmak.
g.-düginden (57a/11)
g.-e (41b/6), (57a/12), (59b/8)
g.-icek (55b/7)
g.-memiş (46b/1)
g.-menüŋ (61b/6)
g.-mesin (18a/10), (19a/9), (32a/10), (32b/13)
g.-mesine (33a/5)
g.-meye (49b/3), (49b/6), (60b/3)
g.-ür (52b/7)
g.-ürse (58a/5)
[=17]

geleci : Kişinin başına gelecek şeyler, kaderi, nasibi, yazgısı.
g.+si (57b/6)

gelincük: Gelincik, gelincikgiller familyasından, yazın çok yaygın olarak kırlarda ve tahıl tarlalarında yetişen, tarıma zararlı, parlak kırmızı, çok nadir olarak da beyaz veya pembe renkli çiçekleri sebebiyle süs bitkisi olarak yetiştirilen güzel bir bitki; (Papaver rhoeas).
g. çiçegi (6b/4), (37b/3), (45a/6)
[=3]

gelmeg : Gelmek işi.
g.+i (17a/11), (18a/12), (18a/13)
[=3]

geŋez : Geniz
g. ėt- (23a/11)

geŋez : Geniz.

g. + e (2a/4), (14a/2),

g. + i (14a/11)

[= 3]

geŋezlik : Kolaylık.

g. (30a/8), (59a/4), (51a/9)

[= 3]

gendene : Keten tohumu.

g. (15b/2), (20b/5)

g. + yi (36a/2), (36a/4)

[= 4]

gerek : Gerek, herhangi bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi için şart olan (şey), gerekli.

g. (13a/10), (24a/6), (4b/5), (4b/5), (54b/10), (54b/10), (57a/4), (57a/11)

g. + dür (5b/12), (20a/4), (20a/5), (22b/6), (36a/2), (46b/13), (57a/2), (57a/7), (57a/8), (58a/1), (58a/3)

[= 19]

getür- : Getirmek, bulunulan yere gelmesini sağlamak, gelmesine sebep olmak, iletmek, nakletmek.

g.-di (1b/3)

g.-e (29a/6), (33a/6), (54a/6).

g.-en (49b/6)

g.-eyim (57b/5)

g.-se (42b/3), (49b/3), (50b/10)

g.-seler (49b/5)

g.-ür (11b/5), (11b/9), (11b/11), (15a/9), (22b/7), (22b/10), (23a/10), (29b/2), (30a/4), (40a/7), (48a/10), (48a/11), (56b/7), (56b/8), (56b/8), (56b/9), (56b/10), (57a/5), (58a/9), (59a/7), (62a/11)

[= 31]

gevde : ?

g. toḫumın (55a/4)

gevde : Gövde, vücudun belden yukarısının karınla omuzlardan ibaret kısmı.

g. (26b/7), (39b/7)

g. + de (43b/3), (46a/1), (49a/6), (54b/10), (58a/1)

g. + den (26b/11), (58b/7)

g. + nüŋ (58a/1)

g. + si (48b/8)

g. + sinde (46a/5), (47b/2), (60b/5)

g. + sine (41b/12), (44b/13), (47b/1), (50b/4)

g. + sinüŋ (45b/6)

g. + ye (44b/7), (49a/6), (49a/8)

[= 22]

ġıdā : < Ar. Gıda, canlıların yaşaması, beslenip gelişmesi için gerekli her türlü yiyecek ve içecek, besin.

g. + lar (60a/13), (60b/8)

g. + lardur (59b/10), (60b/9), (60b/11), (60b/12)

g. + sı (58b/1)

[=7]

ġılẓet : <Ar. Yoğun, katı, sert.

g.+in (18b/12)

g.+ine (18b/3), (27b/9)

[=3]

gibi : Benzerlik bildirir; benzer, benzeyen.

g. (1b/12), (2a/2), (2a/2), (2a/4), (2a/6), (2a/7), (2a/9), (2a/11), (2a/12), (2a/13), (2b/3), (2b/7), (2b/8), (2b/9), (3a/1), (3a/2), (3a/2), (3a/5), (3a/5), (3a/11), (3a/11), (4b/8), (5a/11), (6b/12), (7a/3), (7a/10), (7b/8), (7b/9) (11a/1), (11a/1), (11a/1), (11a/2), (11a/2), (13a/2), (14a/4), (14b/5), (14b/10), (16a/8), (16b/7), (17b/4), (17b/5), (18a/1), (18b/12), (19b/1), (20b12), (22b/2), (23a/13), (23a/13), (26b/1), (27a/6), (27a/6), (27a/7), (30b/4), (34a/2), (34a/2), (34b/8), (34b/10), (34b/13), (39b/13), (44b/1), (45b/5), (46a/4), (46a/6), (46b/5), (47a/13), (47a/13), (49a/2), (55b/12), (59b/10), (61a/10) (61a/10).

g.+dür (43b/8)

[=72]

giciyig : Kaşıntı.

g.+in (6a/13)

gicidük : Kaşıntı. krş.**giciyig.**

g. (59b/13)

gicimek : Kaşımak.

g. (3a/11)

gicivüg : Kaşıntı; bkz. **giciyig.**

g.+e (44b/2), (44b/5)

g.+i (44b/7), (45a/1)

[=4]

gid- : Varmak, ulaşmak, dayanmak.

g.-e (5a/10), (7a/7), (7b/6), (8b/10), (9a/11), (10b/7), (10b/11), (14b/8), (17b/11), (27a/13), (27b/7), (28a09), (31a/7), (31b/9), (31b/10), (34b/2), (37a/10), (39b/12), (50a/4), (55b/5), (55b/5)

g.-en (32b/4)

g.-er (6a/13)

g.-er-ür (21b/6)

g.-i (50a/13)

g.-ince (45a/13), (56a/1), (55b/8)

g.-üp (13b/1), (56a/9)

[=30]

gider- : Gidermek, ortadan kaldırmak, yok etmek.

g.-e (6a/11), (6b/5), (6b/5), (7a/11), (7b/4), (8a/3), (8b/5), (8b/9), (9a/1), (9a/2), (9a/4), (9b/1), (9b/2), (9b/5), (9b/6), (9b/10) (5b/7), (10a/9), (13a/6), (13b/4), (14a/13), (14b/1), (14b/6), (14b/9), (15a/3), (15a/13), (15b/2), (16a/9), (16a/10), (16a/11), (16a/12), (16b/8), (16b/13), (17a/1), (17a/11), (17a/12), (17a/12), (18a/4), (18a/7), (18a/8), (18a/9), (19b/4), (19b/5), (19b/8), (21b/5), (22b/8), (25a/6), (25a/7), (25a/9), (25b/9), (26a/1), (26b/2), (26b/4), (26b/6), (26b/11), (27a/13), (27b/2), (27b/8), (28a/4), (28a/11), (31a/2), (31b/11), (33a/2), (34a/7), (34a/11), (34b/9), (34b/9), (35b/11), (36a/3), (36a/4), (36a/5), (36a/10), (36b/3), (39b/6), (40a/2), (40a/10), (41a/8), (41a/11), (41a/12), (41b/5), (42a/8), (43b/6), (43b/11), (44a/2), (44a/6), (44a/6), (44a/7), (44a/9), (44a/11), (44a/12),

(44a/12), (44a/13), (44b/2), (44b/3), (44b/6), (44b/10), (44b/12), (44b/13), (45a/2), (45a/3), (45a/3), (45b/1), (45b/12), (45b/13), (46a/1), (46a/4), (46a/6), (46b/5), (46b/13), (47b/8), (47b/13), (48a/6), (48b/13), (50a/10), (54b/13), (55a/1), (55a/7), (55a/11), (59a/3), (59a/9), (60b/2)

g.-mek (28a09), (60b/13)

g.-mekde (58a/1)

g.-mese (28a/12)

g.-se (27b/12)

g.-üp (46b/11), (55a/9)

g.-ür (5a/1), (5a/3), (5a/5), (5a/6), (5a/7), (5a/10), (5a/10), (5b/1), (5b/2), (6a/2), (6a/8), (6b/11), (6b/13), (8a/2), (8a/7), (8a/8), (8b/4), (8b/15), (9a/9), (9a/12), (9b/4), (9b/12), (9b/13) (15a/7), (15b/7), (15b/9), (16a/6), (16b/1), (16b/1), (16b/2), (16b/11), (16b/11), (17a/1), (17a/3), (17a/5), (17a/8), (17b/1), (17b/2), (18b/10), (18b/13), (19a/4), (19a/7), (19a/7), (20b/5), (20b/6), (20b/13), (21a/4), (21a/5), (21b/2), (22b/5), (22b/10), (22b/11), (22b/11), (22b/13), (23a/2), (23a/4), (23a/5), (23a/6), (23a/8), (23a/10), (23a/11), (23b/1), (23b/1), (23b/3), (23b/5), (23b/7), (23b/10), (24a/3), (24b/3), (25b/6), (25b/7), (25b/8), (25b/10), (25b/11), (25b/12), (26b/9), (27a/3), (27a/4), (27a/9), (27b/2), (27b/3), (27b/3), (27b/4), (27b/5), (27b/9), (29b/2), (29b/3), (29b/9), (30a/10), (31a/7), (32b/7), (32b/8), (33a/4), (33a/11), (35b/1), (36b/3), (36b/6), (37a/6), (37a/7), (40a/5), (40a/6), (40a/9), (40a/11), (40a/12), (40a/13), (40b/1), (40b/2), (40b/3), (40b/4), (40b/6), (41a/1), (42a/12), (42a/13), (43a/5), (43a/7), (43b/5), (44b/7), (44b/8), (45a/1), (45a/6), (45a/7), (45a/8), (45a/9), (45a/9), (46b/7), (46b/8), (47b/11), (48a/9), (48b/4), (48b/5), (48b/7), (48b/12), (49a/7), (4b/9), (4b/10), (4b/11), (51b/3), (55a/8), (57a/5), (58b/9), (58b/11), (59a/6), (59a/11), (59b/3), (62a/9), (62a/12), (62a/13)

[=275]

gir- : Girmek, ulaşmak, erişmek.

g.-meye (50b/11), (53a/11)

g.-meyeler (58a/11)

g.-meyi (57b/12)

g.-se (21b/3), (49a/10)

g.-üp (25a/5), (59a/2)

g.-ür (56b/13), (57a/1), (57a/9)

[=11]

girü : Geri, tekrar geldiği yere gitmek, avdet etmek.

g. (56a/11)

ġışıyyī : <Ar. <ġaşy Kendinden geçmiş.

g. +i (23b/9)

git- : Gitmek, varmak, ulaşmak, dayanmak.

g.-mezse (44b/10)

g.-miş (23b/9), (28a/11), (28a/12)

g.-se (31b/4)

[=5]

gitmeg : Gitmek işi.

g.+e (15a/11)

gitmek : bkz. **gitmeg.**

g.+le (32b/2)

giyicük : Kaşıntı; bkz. **giciyig**.

g. + e (44a/11)

gidiver- : Gidivermek, ansızın gitmek.

g.-eler (50a/13)

göbeg : Göbek; bkz. **göbek.**

g. + e (31a/1), (31b/06)

g. + i (16b/4), (16b/5), (31a/10), (31b/4)

g. + ine (30b/5)

[=7]

göbek : Göbek, insan ve memeli hayvanlarda göbek bağının düşmesinden sonra karnın ortasında bulunan çukurluk.

g. (3a/5), (31a/3), (31a/7)

[=3]

göger- : Morarmak, darbe ya da baskı sonucu vücutta meydana gelen morarmaü, küflenme.

g.-miş (31a/9)

gögercin: Güvercin, pek çoğu evcilleşmiş olan, çeşitli türleri kutuplar dışında dünyanın her yerinde yaygın olarak yaşayan, gagası düz, tüyleri kalın ve sık, vücudu kısa, uzun zaman hızla uçabildiği için bilhassa askerlikte haberleşme işinde kullanılan, tane ve meyve ile beslenen tünek kuşu.

g. boḳı (19b/2), (46b/3)

[=2]

gögs : Göğüs; bkz. **gögüs**.

g. + i (21a/1)

g. + inde (60a/11)

g. + ine (29a/13)

[=3]

gögüs : Göğüs, vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer gibi organları içine alan bölümü, bağır, döş, sine.

g. (2b/2), (20b/11), (21a/1), (21a/3), (21a/5), (21a/7), (21a/9), (21a/10), (21a/11), (21a/12)

g. + de (20b12)

g. + deki (21a/9)

g. + den (21a/4)

g. + e (20b/13), (21a/7)

[=15]

gökçek : Güzel, hoş, şirin, latif.

g. (17a/10), (21a/4), (23a/6)

[=3]

gölge : Gölge, ışığın geçmesine engel olan bir cismin ışıklı yer üzerinde meydana getirdiği karartı, sâye.

g. + de (36a/11), (40a/1), (61a/4), (61b/9)

[=4]

gönül : Gönül, yürek, dil.

g. (2b/6), (22b/2), (22b/13), (23a/2), (23a/3), (23a/8)

[=6]

gönl : Gönül; bkz. **gönül.**

g. + i (23a/4)

g. + in (51a/11)
[= 2]

gör- : Görmek, bir nesne veya kimsenin varlığını algılamak, hissetmek.
g.-e (11b/4), (28a/11), (28b/1), (35a/8)
g.-en (39a/4)
g.-meye (29a/10), (46b/2)
g.-mez (5b/9)
g.-ür (6a/7)
[= 9]

götür- : Götürmek, taşımak, ulaştırmak, iletmek.
g.-di (1b/5)
g.-e (22a/13), (51a/10), (51b/4), (53b/3)
g.-meye (60a/8)
g.-se (11b/1), (12b/10), (12b/12), (14b/2), (15b/13), (26a/5), (37a/9), (37b/3), (37b/9), (38a/1), (44a/3)
g.-seler (35b/10)
[= 18]

güyegü otı: < Ar. Kekik, güveyi otu, şaʿter; (origanum vulgare).
g. (26a/6)

göynüg : Yanık, yanmış, olgunlaşmış.
g. + ine (48b/11), (48b/12), (49a/3), (49a/7)
[= 4]

göyün- : Yanmak acıtmak.
g.-dügi (49a/1)
g.-e (45a/12)
g.-meye (49a/12)
g.-miş (62a/3)
[= 4]

göyünd- : Yakmak.
g.-ür (49b/11)

göyündür-: Yakmak, sızlatmak.
g.-seler (6a/4), (7a/9), (7b/13), (15a/11), (17b/8), (34b/4)
g.-üp (5a/8), (9b/1), (17b/5), (28a/6), (33b/10), (46b/10), (58b/10), (5a/8)
g.-ür (18a/11), (18b/10)
[= 15]

göyündürme: Yakma işi.
g. (4b/3), (50b/9)
g. + si (4a/10)
g. + sinüŋ (48b/10)
[= 4]

göz : Göz, insanda ve hayvanda görme organı.
g. (1b/10), (1b/11), (4b/6), (4b/7), (7a/1), (7a/12), (7b/4) (26b/7)
g. + de (4b/11), (5a/4), (5b/1), (5b/1), (6a/2), (6b/7), (6b/8), (6b/13), (7a/1), (7a/12), (7a/13)
g. + deki (5a/10)

g. + den (5a/8), (6b/9), (7b/2)

g. + e (4b/9), (5a/1), (5a/7), (5a/9), (5b/3), (5b/5), (6a/1), (6a/1), (6a/4), (6a/6), (6a/7), (6a/10), (6a/13), (6b/2), (6b/3), (6b/4), (6b/6), (6b/6), (6b/11), (6b/12), (7a/10), (7a/11), (7a/12), (7b/3)

g. + i (4b/10), (5a/8), (7a/7) (52b/8), (59b/7), (60a/7), (60a/8), (60a/9)

g. + in (14b/2), (44a/2)

g. + indeki (5b/6)

g. + ine (5b/6), (6a/3), (6a/5), (7a/5), (7a/6)

g. + ini (42a/5)

g. + lere (7a/10)

g. + üŋ (5a/2), (6a/13), (6a/13), (7a/4) (4b/13), (56b/6)

[=71]

gözyaşı : Gözyaşı.

g. (3b/12)

gözsüz köpeleg: Köstebek

g. + üŋ (16a/8), (16a/11), (19b/7)

[=3]

ġuṣṣa : < Ar. Gam, keder, hüzün, tasa.

g. (40a/3)

güc : Güç, kendini zorlayarak, gayret ve kuvvet sarfederek, güçlükle, zorla.

g. (38b/11)

g. + ile (21a/13)

g. + le (2b/5)

[=3]

gücen- : Gücenmek, bir kimseye kırılmak, darılmak, incinmek, alınmak.

g.-ür (57b/11)

güdenli : Çekirge yavrusu, küçük çekirge, taze çekirge.

g. çekürgeyi (41b/4)

gül : < Far. Gül, gül ağacının güzel kokulu, pek çok çeşidi bulunan çok makbul çiçeği; (Rosa canina).

g. (8a/8), (8a/9), (8a/10), (9a/3), (9a/12), (11b/9), (13a/8), (13a/12), (13b/9), (14b/8), (15b/8), (19b/9), (21b/1), (24a/4), (32b/7), (32b/10), (32b/14), (34b/2), (37a/7), (44b/3), (45b/4), (46a/8), (46b/12), (47a/3), (47b/2), (49a/1), (49a/4), (55a/2), (55a/7), (56b/2), (59a/5), (61a/3)

[=31]

gül-i surḫ : Kırmızı gül.

g.-ı (49a/9), (49a/10)

[=2]

gülāb : < Far. Gül suyu

g. (22a/11), (29a/4), (38b/4), (51a/1), (51a/2)

g. + ıla (12b/9), (33a/3), (53a/11), (53a/12)

[=9]

gülengübīn : < Far. Balla gül yaprağından yapılan bir tatlı.

g. (29b/11)

gülnük : bkz. **günlük**

g. otı (47a/10)

gümüş : Gümüş.

g. (11a/1)

gün : Gün, dünyanın kendi yörüngesi etrafında bir defa dönmesinden ibaret 24 saatlik zaman parçası.

g. (7b/10), (8a/6), (9a/10), (10b/5), (12a/13), (20a/8), (24b/7), (25b/2), (30b/2), (31a/4), (35a/12), (35b/7), (35b/8), (43a/1), (43b/9), (43b/13), (44b/10), (50a/7), (50a/13), (55b/8), (57b/3), (60a/8)

g. + de (8b/12), (20a/3), (20a/9), (35a/1), (42b/11), (42b/13), (57b/12)

g. + den (28b/1)

g. + e (20a/3), (20a/10), (28a/4), (28a/8), (37b/12), (44b/10)

g. + i (12b/8)

g. + inde (28b/9)

g. + ini (15b/12)

g. + lerinde (5b/12), (5b/13)

[=41]

günlük : Belli bir gün içinde olan, o günle ilgili, o güne ait.

g. (15b/4), (50a/12)

[=2]

günedegin:Güne kadar.

g. (43a/3)

güneş : Güneş, dünya ve diğer gezegenlerin etrafında döndüğü, bunlara ısı, ışık ve hayatın devamı için gerekli enerjiyi veren gök cisminin adı, dünyaya en yakın yıldız, şems.

g. (24b/6)

g. + de (43b/6)

g. + e (60a/3)

[=3]

günlüg : Günlük ağacı ve bundan elde edilen zamk; ak günlük (Boswelia), kara günlük (Cortex styracis) olmak üzere iki türü bulunur.

g. + i (32b/5), (36a/5), (55a/2)

[=3]

günlük : Günlük ağacı; bkz. **günlüg.**

g. (14a/13), (23a/5), (24a/1), (31b/5), (32b/6), (45b/2), (47b/7)

[=7]

gürüldü : Gürültü, uğultu, çınlama.

g. + sin (13a/3), (13a/4)

[=2]

güvülde- : Çınlamak.

g.-yen (13b/6)

güvüldü : Gürültü; bkz. **gürüldü**.

ḳulaḳ aġrısına ve g. + sine (13a/11)

güz : Güz, yazın bitimi sayılan 22 Eylül'de başlayıp kışın başlangıcı sayılan 21 Aralık'ta sona eren mevsim, sonbahar, hazan.

g. + in (5b/13)

H

ḥācet : <Ar. Hacet, gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç.
h. (30a/6), (36a/9), (40b/12), (61a/5), (61b/9), (62a/1), (62a/6)
[=7]

ḥādiṯ : <Ar. Meydana çıkan, zuhur eden (şey).
h. (56b/7)

ḥāl : <Ar. Hal, bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü, durum.
h. (13b/7), (14a/7), (14b/3), (18a/5), (35b/5), (37a/2), (37a/11), (37a/12), (37b/2), (37b/13), (39b/1), (48a/2)
h.+i (52b/5)
[=13]

ḥāmiż : <Ar. Ekşi, ekşimtırak.
h. (18b/9)

ḥāmile : <Ar. Karnında yavru bulunan (kadın), gebe, iki canlı, yüklü.
h. (38a/1), (38b/5), (51a/7)
[=3]

ḥār : <Ar. Sıcak, hararetli.
h.-ı yābis (60a/13)

ḥāraṭab : <Ar. Vücudu ısıtan, harareti artıran gıda.
h. (60b/8)

ḥāṣıl : <Ar. Husûle gelen, olan, meydana çıkan.
h. (5a/2), (12a/4), (18a/6), (18a/12), (18a/13), (18b/5), (18b/7), (25b/8), (33b/11), (34b/10), (36b/6), (37a/6), (43a/8), (43a/9), (56b/12)), (57a/1) (57a/9)
h.+a (59a/7)
[=18]

ḥāṣıl ol- : <Ar. Ortaya çıkmak.
h.-mış (25b/8), (37a/6)
h.-sa (34b/10)
h.-ur (5a/2), (56b/12), (57a/1), (57a/9)
[=18]

ḥāṣıla : <Ar. Hasıla, elde edilen kazanç, sonuç, netice.
h. (48a/11)

ḥāẕıḳ : <Ar. Usta, uzman, maharetli.
h. (1b/8)

ḥabcugez : Hapcağız, küçük hap.
h. (32a/6)

ḥab : <Ar. Tohum çekirdek, tane.
h.+lar (61a/4)
h.+larınuŋ (61a/6)
[=2]

ḥabb : bkz. **ḥab.**
h. (61a/12), (61b/5)
h.+lar (61b/9)

[=3]

ḥabb-ı ṣanavber : Çam ağacının yemişi.

h. (62b/2)

ḥabbe : <Ar. Hububatın her biri; dirhemin kırk sekizde biri.

h. (61a/9)

ḥabbu'l-ṣanavber : Bkz **ḥabb-ı ṣanavber**.

h. (21a/8)

ḫabīṯ : <Ar. Pis, kirli.

h. (36a/5)

ḥabb : 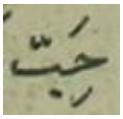

h.-ı vāṣıl (20a/13)

ḥacāmat : <Ar. Hacamat, vücudun herhangi bir yerini bu iş için yapılmış bir âletle hafifçe kesip çıkan kanı boynuz, bardak vb. ile çekmek suretiyle kan alma.

h. (19a/10)

ḥaceri'n-nār : <Ar. Çakmak taşı.

h. (38a/4)

ḥadd : <Ar. Sınır.

h.+den (25a/13), (32a/8)

[=2]

ḥafaḳān : <Ar. Yürek oynaması, çarpıntı, kalp çarpıntısı.

h. (2b/8)

ḥafta : <Far. Hafta, birbiri arkasına gelen yedi günden ibaret zaman bölümü.

h.+da (20a/5)

Ḥaḳḳ : <Ar. Allah, Cenâbıhak, Tanrı, Hudâ.

h. teʿālā (1b/9), (24b/12), (25b/3), (51a/2), (54a/7)

[=5]

ḥaḳḳ : <Ar. Doğru, gerçek.

h.+ı (57b/2)

h.+ında (57b/2)

ḥalḳa : <Ar. Halka, ortası boş bir daire biçiminde olan şey, ortası boş yuvarlak.

h. (25a/2), (25a/2), (34a/2)

[=3]

ḥall ėt: Halletmek.

h.-e (19b/13), (25a/10), (25a/13), (55a/9)

h.-er (19b/11), (33a/8)

h.-üp (29a/8), (29a/9)

[=8]

ḥall ėt- : bkz. **ḥall ėd-.**

h.-seler (34b/7)

ḥall eyle-: bkz. **ḥall ėd-.**

h.-seler (27a/12), (47b/9)

[=2]

ḥall ol- : Hallolmak.

h.-mış (49a/8)

ḥamd : < Ar. Hamd, Kulun Allah'ın yüceliğini, sonsuz lütuf ve ihsanı karşısında yaratanına minnet ve şükran duygularını bildirmesi.

h. (1b/2)

ḥammā-yı ġab : < Ar. Yüksek ateş, titreme, ateşin bastığı hâl, sıtma türü hastalıklar.

h. (42a/11)

ḥammā-yı muḥrıḳa : Tifo

h. + ya (43a/8)

ḥammā-yı rubʿ: Üç günde bir tutan sıtma, kış sıtması.

h. (43a/9)

ḥammām : < Ar. Hamam, yıkanılacak yer.

h. (40a/1), (44b/5)

h. + a (55b/7), (56a/4), (56a/9), (57b/12), (58a/11)

h. + da (26a/6), (44b/11), (44b/13), (46a/7), (56a/11), (56a/11), (60a/12)

h. + dan (33b/3), (56a/5)

h. + ı (60a/10)

h. + uŋ (57b/12)

[= 18]

ḥammāṣ : < Ar. Bitki.

h. (56b/2)

ḥarıla ėd-: Karıştırmak, çalkalamak, birbirine yedirmek.

h.-üp (25a/7)

ḥarıla ėt-: Karıştırmak; bkz. **ḥarıla ėd-.**

h.-seler (25b/6)

ḥarāret : < Ar. Sıcaklık.

h. (60b/9)

h. + den (23b/10), (26a/3), (32a/4)

h. + i (15a/2), (52b/7), (57a/5)

h. + ile (60b/1)

h. + in (59a/11), (60a/5)

h. + ine (11b/9)

[= 11]

ḥareket : < Ar. Hareket, bir şeyin, bir nesnenin bütününün veya bir kısmının yerini, konumunu yahut durumunu değiştirmesi, kımıldama, kımıldanma.

h. + e (22b/10), (57a/5), (57a/11), (58a/9), (62a/10)

h. + i (58a/11)

[= 6]

ḥarīr : < Ar. ipek, ibrişim.

h. (12b/8), (29a/5)

h. + den (5a/11)

h. + i (33b/10)

[= 4]

ḥarīse : < Far. Ağız, yeni doğurmuş memelilerin ilk sütü.

h. + den (21b/12)

ḥaşarāt : < Ar. Haşereler, yılan, akrep vb. küçük hayvanlar, böcekler.

h. (50b/8)

ḥattā : < Ar. Hatta, "bile, dahi, üstelik, bundan başka, hem de" gibi anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır.

h. (22b/13)

ḥavān : < Far. Havan, toz hâline getirilmek veya ufalanmak istenen bir maddenin içine konulup dövüldüğü taş, tahta veya madenden çukur kap.

h. (56a/8)

ḥavvās : < Ar. Hasseler, duyular.

h. + ı (11b/11)

h. + ıdur (11b/6)

[= 2]

ḥayvān : < Ar. Hayvan, hareket edip yer değiştirebilme ve hissetme yeteneği olan canlı yaratık.

h. (62a/7)

ḥayyu'l-ʿālim : < Ar. Sinirotu, sinirli yaprak; (plantago major; Plantago media).

h. (30a/13), (41a/7), (48b/12), (49a/11), (49b/13)

[= 5]

ḥayż : < Ar. Âdet hâli, regl, aybaşı.

h. (3b/3), (36b/8), (37a/5), (37b/4), (37b/9)

h. + ı (35b/9), (59a/3)

h. + ın (37b/4)

[= 8]

ḥaẕer : < Ar. Sakınma, korunma, kaçınma.

h. (11b/6), (11b/12)

[= 2]

ḥażm : < Ar. Yenen şeylerin vücutta değişikliklere uğrayarak kana karışacak duruma gelmesi işi, sindirim.

h. (2b/7), (62a/9)

[= 2]

ḥażret : < Ar. Şahıs veya kutsal sayılan varlık isimlerinin başına getirilip Farsça isim tamlaması şeklinde kullanılır ve saygı ifade eder.

h. + ine (1b/4)

h. + inüŋ (53a/8)

[= 2]

ḥefte : < Far. Hafta.

h. + de (58a/2)

ḥekīm : Doktor, mesleği hastalıkları teşhis ve tedavi etmek olan kimse, tabip

h. (11a/13), (12a/12), (12b/7), (12b/11), (12b/12), (13b/8), (13b/12), (15b/12), (16a/1), (22a/10), (24b/2), (24b/8), (29a/3), (29a/7), (29a/9), (33b/6), (38a/4), (38b/4), (38b/10), (39a/4), (39a/6), (50b/5), (50b/6), (50b/7), (54a/4)

h.-i ḥāẕıḳ (1b/8)

[= 26]

ḥekim : Doktor; bkz. **ḥekīm**.

h. (24b/9), (41b/6), (43a/9)

[=3]

ḥelāl : <Ar. helal, dinin yasaklamadığı (şey, hareket ve davranış).

h. (25a/6)

h.+iyle (37b/12)

[=2]

ḥınna : bkz. **ḥınnā**.

h. (40b/1)

ḥınnā : <Ar. Kına.

h.+nuŋ (47a/1)

h.+yı (44a/13)

[=2]

ḥırz : <Ar. İnsan ve hayvanları nazardan ve tehlikelerden koruduğuna inanılan muska, nazar boncuğu, tılsım.

h.+ı (38b/8)

ḥiddet : <Ar. Öfke, kızgınlık.

h.+in (18b/7), (18b/12)

h.+ine (18b/2)

[=3]

ḥubbu'l-bān : Sorgun ağacının tohumu.

h.+ı (27a/9), (29a/12), (43b/1), (44a/5), (55a/3)

[=5]

ḥukne : <Ar. Lavman.

h. (37a/7)

ḥummā : <Ar. Sıtma, hastalıkla gelen şiddetli ateş, nöbet.

h. (42b/2), (42b/6)

h.+larına (43a/7)

h.+sı (42a/7)

h.+ya (43a/5)

[=5]

ḥammā-yı rubʿ: Üç günde bir tutan sıtma, kış sıtması.

h. (43a/9)

ḥüzn : <Ar. Üzüntü, gönülde hissedilen gariplik ve burukluk, arzulanan bir şeyin elden kaçması veya istenmeyen bir şeyin başa gelmesi yüzünden duyulan tasa, gam, keder.

h.+i (40a/5)

Ḫālıḳ : <Ar. Yaratıcı, yaratan, esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.

h. (1b/2)

ḫām : <Far. Ham, olgunlaşmamış, işlenmemiş.

h. (4a/6), (17a/9), (32b/3)

[=3]

ḫāṣṣiyet : <Ar. Özellik, bir şeye has nitelik, o nesnede bulunan meziyet, kuvvet, tesir, hassa.

h.+i (12a/12), (23b/2), (24b/2), (32b/6), (40a/5)

[=5]

ḫāṣṣa : <Ar. Özellikle.

h. (30a/5)

ḫātır : Hatır, bir kimsenin biri üzerindeki saygılı etkisi, itibar.

h. + ına (14b/3)

ḫātūn : < Far. Kadın.

h. (6b/10), (7b/3) (16a/10), (25a/5), (35b/9), (36b/9), (37a/2), (37a/7), (37a/9), (37a/13), (37b/2), (37b/3), (37b/5), (37b/6), (37b/7), (37b/8), (37b/11), (37b/13)

h. + uŋ (36b/13)

[= 19]

ḫātūn ṭuzluġı : Hatuntuzluğu, dikenüzümü, karamuk dikeni; (Berberis crataegina).

h. (33a/2)

ḫāya : < Far. Erkeklik bezi, er bezi, husye, testis.

h. (3a/10), (34a/1), (34a/2), (34b/2), (34b/4)

h. + da (34b/8), (34b/9), (48a/12), (59a/7)

h. + sın (37a/8)

h. + sında (34a/4)

[= 11]

ḫabīṣ : < Ar. Pis, kirli.

h. (55a/7)

ḫafaḳān : < Ar. Çarpıntı, yürek oynaması, yürek sıkıntısı.

h. (23a/13), (23b/3)

h. + a (22b/4), (23b/7), (24a/1), (24a/2), (24a/5), (24a/10)

h. + ı (23b/3), (23b/5), (23b/10), (24a/3), (24b/2), (24b/4)

h. + ın (23b/6)

[= 15]

ḫalāṣ : < Ar. Kurtulma, kurtuluş.

h. (6a/5), (6a/6), (12b/10), (17b/12), (22a/13), (25b/4), (29a/12), (29b/6), (30b/7), (33b/5), (42b/6), (43b/2), (49b/2), (49b/9), (50b/5), (51b/2)

[= 16]

ḫalvet : < Ar. İçinde hiç kimsenin bulunmadığı tenha ve kapalı yer.

h. (58a/4)

ḫamr : < Ar. Şarap.

h. (59b/9)

h. + a (59a/8)

[= 2]

ḫanāzīr : < Ar. Hınzır, bir tür çıban, sıraca.

h. (19a/12), (19b/2), (19b/3), (19b/4), (19b/7), (19b/9), (19b/11), (19b/12), (19b/13), (20a/1), (20a/11), (20b/1), (20b/1)

h. + e (19b/3), (19b/9), (19b/11)

h. + i (2b/1), (19b/8), (20a/3), (20a/7), (20a/12), (46a/8), (46a/10)

[= 23]

ḫarāb : < Ar. Harap, kötü durumda, bitik, perişan.

h. (7a/10)

ḫarc : < Ar. Harç, bir şeyin yapılmasında kullanılan öteberi.

h. eyle- (57a/1)

ḫardal : <Ar. Hardal, turpgiller familyasından, sarı veya beyaz çiçekli, sert ve yakıcı tohumu hekimlikte kullanılan otsu bitki.

h. (11b/5)

h.+ı (13a/3), (41a/8), (44a/8), (45a/6)

[=5]

ḫarnūb : <Far. Keçiboynuzu.

h. (56b/3)

ḥasta : <Far. Hasta, sağlığı bozuk olan, sıhhati yerinde olmayan kimse.

h.+laruŋ (3b/10)

ḫastalıġ : Hastalık, canlılarda organların yapılarında ve işleyişlerinde görülen bozukluk, sağlık durumu bozuk olma hâli.

h.+ı (52b/6), (52b/13)

h.+ından (54a/6)

[=3]

ḫastalıḳ : Hastalık; bkz. **ḫastalıġ.**

h. (46b/1)

h.+lar (41b/11)

[=2]

ḫaşḫāş : <Ar. Haşhaş, Gelincikgillerden, uzun bir sapın ucunda beyaz veya mor tek bir büyük çiçek açan, kapsül biçimindeki meyvesi olgunlaşmadan çizildiğinde akan sütten afyon elde edilen, Asya ve Afrika'nın ılık ve sıcak bölgelerinde pek çok türü bulunan bir yıllık otsu bitki; (Papaver somniferum).

h. (11b/5), (32a/3)

h.+uŋ (7b/14)

[=3]

ḫaṭmī : <Ar. Hatmi, hatmi çiçeği; iki çeneklilerin ebegümecigiller familyasından, pembe beyaz çiçekli, bataklıklarda, sulak çayırlarda yetişen, çiçeği yumuşatıcı, kurutulmuş kökünün kaynatılmış suyu tenkiye ve gargara olarak kullanılan otsu bitki (Athaea officinalis).

h. (19b/6), (49a/9)

[=2]

ḫavvāṣ: <Ar. Nitelikler, keyfiyetler, hassalar.

h.-ı Ḳur'ān (12a/4), (13b/8) (22a/8), (24a09), (33a/13), (38a/9), (39a/12), (41b/6),

h.-ı ṭā'ūn (54a/6),

h.+da

h.-üṣ-ṣar' (10a/5)

[=11]

ḫavf : <Ar. Korku.

h.+a (24a/3)

ḫavlincān : <Far. Havlincan, havlıncan otu, Zencefilgillerden, güzel çiçekli, ıtırlı, çok yıllık, otsu astropikal Asya bitkisi.

h. (22b/7) (33a/5), (61a/2),

[=3].

ḫayr : <Ar. Hayırlı.

h.-nās (1b/5)

ḫıfẓ : <Ar. Koruma, saklama.

h. (1b/6)

h. +ı (11b/10)

h.- ı mizāç (57b/9)

[=3]

ḫılṭ : <Ar. Karışım, alaşım, eski tıpta, insan vücudunu ve mizacını meydana getirdiği ve insan sağlığının bunların dengesine bağlı bulunduğu kabul edilen, ahlât-ı erbaa denen dört unsurdan (kan, balgam, safra ve sevda) her biri.

h.+lar (5a/2)

h.+ları (21a/4), (21a/9), (48b/6)

h.+ların (21a/9)

[=5]

ḫınzīr : <Ar. Domuz.

h. (43b/6), (46b/5)

[=2]

ḫışvet : <Ar. Balgam birikmesi, tıkanıklık (göğüs), hafif hırıltı.

h.+ine (21a/12)

ḫıṭana : <Ar. Keten tohumu.

h. (62a/3)

ḫıṭmı : <Ar. **bkz. ḫaṭmī**

h.+nuŋ (36b/13), (43b/4)

[=2]

ḫıyār : <Far. Hıyar, salatalık, kabakgillerden, yaprakları geniş ve parçalı, ana yurdu Hindistan olan, bir yıllık otsu sürüngen bitki; (Cucumis, sativus).

h. (11a/8), (46a/4), (56b/1)

h.+da (16b/4)

[=4]

ḫıyārşenbe : bkz. **ḫıyārşenber.**

h. (32a/10), (32a/12), (43a/5)

[=3]

ḫıyārşenber : <Ar. Hıyarçenber, acur; (Cassia fistula).

h.+i (25b/11)

Ḫorasānī : Horasan şehrine ait, Horasan'da yapılmış.

h. (30b/11)

ḫoş : <Far. Hoş, duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen, güzel, iyi, latif

h. (9b/6), (12a/13), (12b/9), (12b/13), (14a/1), (14b/13), (16a/4), (17b/10), (22a/12), (24a/7), (29a/5), (36a/1), (36b/5), (41b/7), (43a/11), (46a/4), (48a/12), (52b/5), (54a/6), (58b/13), (59a/8), (46a/4)

[=21]

ḫoşāb : <Far. Hoşaf, bütün veya dilimler hâlindeki kuru meyvenin şekerli suyla kaynatılmasıyla yapılan bir tatlı türü.

h. (29b/9)

ḫūb : <Far. Güzel.

h. (38b/10)

h.+dur (5b/13)

[=2]

ḫūliyā : Gerçekleşmesi özlenerek zihinde kurulan ve insanı oyalayıp avutan hayal, tatlı kuruntu, tahayyül, **krş. mālıḫūliyā.**

h. (2a/1),

ḫūre : <Far. Yenirce hastalığı.

h. (46b/11), (47a/2)

[=2]

ḫūr : <Far. Karışım, arıtılmış merhem.

h.+ı (47a/4)

ḫummā :?

şarāb-ı h.+sı (52b/10)

ḫumār : <Ar. İçkiden sonra gelen baş ağrısı ve sersemlik.

h. (57a/10)

ḫunāḳ : <Ar. Boğmaca, bademcik iltihabı.

h. (2a/12) (17b/4), (37a/6)

h.+a (19a/4)

h.+ı (17b/9), (17b/10), (17b/11), (18a/2), (18a/7), (18a/8), (18a/9), (19a/3), (19a/9)

h.+ın (18a/3)

[=12]

ḫunnām : <Far. At, eşek ve katırlarda daha çok görülen sıraca hastalığı.

h.+a (47a/8)

ḫurmā : <Far. Hurma, hurma ağacının tatlı, besleyici, etli meyvesi; (Phoenix dactylifera).

h. (10a/3), (17a/7), (18b/10), (27a/11), (59b/10)

[=5]

ḫuṣateyni :

h. (9b/7)

ḫuṣṣat : <Ar. Kasık.

h.+ında (34a/11)

ḫuṣūṣā : <Ar. Özellikle, bilhassa.

h. (9a/7), (11b/7) (46b/13), (57a/4)

[=4]

ḫuṣūṣān : özellikle; bkz. **ḫuṣūṣā.**

h. (16b/10)

ḫuşūnet : <Ar. Katılık, sertlik.

h.+in (25b/8)

Ḫudā- : <Far. Allah, Tanrı, Cenâbıhak.

h.-yı teʿālā (12b/1), (12b/11)

[=2]

havā : <Ar. Hava.

h.+ları (60a/10)

havān : Havan, toz hâline getirilmek veya ufalanmak istenen bir maddenin içine konulup dövüldüğü taş, tahta veya madenden çukur kap.

h.+a (27b/13)

h.+da (55b/2)

[=2]

hażm : <Ar. Vücutta sindirmek.

h. (22b/2), (22b/8), (22b/11), (22b/12), (23a/5), (23a/8), (23a/10)

[=7]

heft : <Far. Yedi.

h. (10b/10)

heft-cūş : <Far. Yedi defa kaynatılarak elde edilen şey.

h. (10b/13)

helāk : <Ar. Perişan olma, bitkin duruma gelme.

h. (56b/10)

helīle : <Far. Sıcak iklimlerde yetişen ve tohumları müshil olarak kullanılan bitki; (Terminalia).

kābilī h. (61b/13), (8a/3)

[=2]

hem : <Far. Kullanıldığı cümleye "üstelik, bir de, şu da var ki, zaten" manaları katarak anlamı kuvvetlendirir.

h. (4b/10), (5a/5), (5a/5), (5b/2), (6a/2), (6a/5), (6a/6), (6a/8), (6a/10), (6b/3), (6b/10), (7b/2), (8a/3), (8a/10), (9b/12), (11b/10), (13a/5), (14a/7), (15a/1), (15b/5), (15b/10), (17b/7), (17b/10), (17b/13), (19b/8), (20a/1), (21a/3), (22b/9), (22b/11), (23a/4), (23a/4), (23a/5), (23a/5), (23a/8), (23a/8), (23b/7), (25a/5), (25a/10), (25b/9), (25b/11), (27b/4), (27b/8), (29b/1), (30a03), (30b/5), (30b/6), (32b/6), (33a/9), (33a/11), (33a/12), (33b/9), (34a/6), (35a/1), (35b/2), (35b/3), (35b/9), (36a/1), (36a/3), (37a/11), (37b/10), (37b/10), (37b/13), (41b/2), (42a/10), (42a/13), (44a/7), (44b/3), (46b/8), (47b/8), (47b/11), (48b/4), (49a/3), (49a/5), (49a/7), (49b/3), (49b/10), (49b/11), (50a/6), (50a/7), (50b/3), (51a/13), (51a/13), (53a/10), (53a/11), (55a/9), (55b/2), (59b/9), (59b/10), (60a/1), (60a/3), (60a/10), (60a/12), (60b/3), (60b/4), (60b/6), (60b/6), (61a/3), (62a/8)

[=98]

hemān : <Far. Hemen.

h. (43b/8)

hemīşe : <Far. Daima, her zaman.

h. (18b/10)

hep : <Far. Hep, her zaman, daima.

h. (10a/4), (28a/13)

[=2]

hepü : Hepsi, bütünü, tamamı.

h. (50a/4)

her : <Far. Her, hepsi, bütün, cümle.

h. (4a/5), (4b/1), (7a/6), (7b/4), (8a/6), (9a/8), (9b/12), (11a/13), (11b/1), (12a/13), (12b/7), (12b/11), (13b/9), (14b/2), (14b/12), (15b/12), (16b/8), (17b/11), (20a/7), (20a/9), (22a/3), (22a/10), (22a/12), (22b/7), (23b/13), (24b/9), (25b/2), (28a/3), (29a/4), (29a/9), (32a/6), (32b/1), (33b/4), (33b/9), (35a/12), (35b/7), (36b/2), (38a/4), (38b/4), (38b/6), (39a/4), (39a/6), (43a/9), (43a/13), (43b/13), (44b/12), (45a/7), (45a/9), (45b/9), (46b/3), (49a/9), (49a/10), (50a/7), (50b/7), (50b/12), (51a/1), (51a/9), (51b/1), (51b/4), (53a/2), (53a/2), (53a/9), (53a/9), (54a/4), (54a/6), (55b/8), (60a/8), (60b/12), (61a/2), (61a/7), (61b/4), (61b/11), (61b/13)

[=73]

hergiz : <Far. Asla, hiçbir vakit, hiçbir şekilde.

h. (29a/10), (43a/4), (58a/6), (58a/11)

[=4]

heves : <Ar. İstek, arzu, meyil.

h.+i (37a/9)

hīç : <Far. Hiç, asla.

h. (20b/2), (28b/1), (38a/1), (39b/13), (49a/8), (55b/5)

[=6]

hindī : Hintle, Hindistan'la ilgili, Hindistan'a ait.

h. (30a/5), (36b/1), (43a/8), (62b/2)

[=4]

hindibā : <Ar. Kumluk veya kumsal yerlerde kendiliğinden yetişen, yaprakları salata gibi yenen, bir cinsinin kök tozu kahveye karıştırılan, kökü ve yaprakları hekimlikte kullanılan bitki, güneyik, karakavuk; (Cichorium endivia).

h. (24a/6)

hindūstān ḳozı: Palmiyegillerden, tropikal bölgelerde yetişen bir ağaç; narcıl (Cocos nucifera).

h. (62b/3)

hüdhüd : <Ar. Çavuş kuşu, ibibik.

h. (14b/1), (29b/4), (33b/4), (44a/2), (5b/1)

[=5]

I

ʿıfūtī : 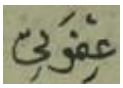

ʿı. (43a/8)

ılıcaḳ : Ilık, az ılık.

ı. (8a/9)

ınçḳuruġ: bkz. **ınçḳuruḳ**

ı.+ı (21a/4), (21a/6)

[=2]

ınçḳuruḳ: Hıçkırık.

ı. (20b12), (2b/3)

ı.+ı (21a/2)

[=3]

ırġanma : Sallanmak, kımıldanmak.

ı.+sını (3b/9)

ʿırḳu'n-nisā : <Ar. Siyatik siniri, vücudun yan başından topuğa kadar giden bir sinir ve bundan kaynaklanan siyatik ağrısı.

ʿı. (3b/8) (41a/2), (41a/4), (41a/8)

ʿı.+ya (41a/6)

[=5]

ışır- : Isırmak, dişlemek.

ı.-duġı (47b/13)

ışırġan : Isırgan otu, ısırgangillerden, terkibinde formik asit bulunan, sert tüylerle kaplı, halk hekimliğinde romatizmaya, mafsal ağrılarına, kanamaya vb. çeşitli hastalıklara karşı kullanılan dalayıcı bitki; (Urtica).

ı. dikeni (45b/13)

ısırġan : Isırgan otu; bkz. **ışırġan**.

ı. (14a/4), (19a/5)

[=2]

ışırıcı : Isıran, ısırma özelliği olan, ısırıcı.

ı. (50a/7)

ışlāḥ : <Ar. İyi duruma koyma, düzeltme, iyileştirme.

ı. (6b/8), (7a/13) (30a/4), (30a/6)

ı.+a (48a/10)

[=5]

ışla- : ıslamak, Islatmak.

ı.-sa (20a/10)

ışlad- : Islatmak.

ı.-salar (21b/10)

ı.-up (10a/10), (36a/9)

[=3]

ışlan- : Islanmak.

ı.-duġından (22a/4), (23b/13)

ı.-ınca (22a/4), (23b/13)

[=4]

ışlat- : bkz. **ışlad-**.

ı.-salar (30b/2)

ısıcaḳ : Sıcak.

ı. (9a/6), (13a/5), (41a/13), (45b/7)

ı.+la (18a/7), (19a/6), (35a/2), (55b/6)

[=8]

ısıtma : Sıtma, sulak yerlerde ve bataklıklarda yaşayan sivrisineklerin ısırmasıyla insana bulaşan, değişik aralıklarla tekrarlanan ateş nöbetleriyle kendini gösteren, dalak, karaciğer büyümesinin yanı sıra kansızlığa sebep olan, tedavi edilmezse ölüme yol açabilen mikrobik hastalık.

ı. (27b/10), (27b/11), (42a/13), (42b/11), (43a/4), (43a/7), (60a/8)

ı.+lar (3b/10), (56b/8)

ı.+lara (43a/6), (58b/10)

ı.+ları (42a/12)

i.+larda (30a/5)

ı.+laruŋ (41b/10)

ı.+sı (41b/13), (42a/1), (42a/2), (42a/3), (42a/5), (42a/6), (42a/7), (42a/11), (42a/13), (42b/5)

ı.+sın (56b/10)

ı.+sından (42b/6)

ı.+ya (42a/2), (42a/8), (42a/9), (42a/10)

[=30]

ıspanāḫ : < Rum. Ispanakgillerden, yapraklarından sebze olarak yararlanılan bir bitki (Spinacia oleracea).

ı. (18b/13)

İ

i- : idi, imiş, ise, iken şekilleri kullanılan cevher fiili.

i.-di (53a/9), (57a/13), (57b/1), (57b/1), (57b/2)

i.-ken (32b/4), (33a/9), (38a/3), (43b/6)

i.-se (17a/11), (25b/3), (26b/2), (27a/11), (45a/8)

[=14]

ibn : < Ar. Oğul.

ʿAlī i.-i Sinā (8a/8), (44b/8)

i.-i Sīnā (15a/6),

i.-i ṣaṭra (56a/12)

[=4]

icāzet : < Ar. İzin, müsaade.

i. (57b/4), (57b/5)

[=2]

iç : İç.

i. (3a/6), (18b/3), (30a/6), (31a/13), (32b/8), (43b/9)

i.+i (3b/5), (3b/5), (14a/13), (15a/9), (18b/3), (24a/7), (25a/10), (30a/5), (31b/12), (32b/9), (39b/2), (39b/2), (39b/12), (42b/3), (56a/3), (61a/7)

i.+inde (2a/6), (11a/12), (13a/5), (13a/7), (13b/4), (14a/3), (17b/8), (20a/10), (25b/3), (30a/11), (30b/1), (31b/8), (32a/1), (34a/13), (34b/1), (34b/6), (35a/12), (37a/13), (38a/3), (3a/3), (40a/1), (40a/2), (44b/5), (47b/8), (47b/9), (48b/8), (56a/8)

i.+indedür (57b/8)

i.+indeki (13a/6), (15a/9), (17a/12)

i.+inden (31b/4), (32a/10), (32b/2), (32b/4), (32b/12), (33a/5), (39b/13), (46b/4)

i.+ine (8b/11), (9b/6), (9b/7), (13a/6), (13a/8), (15a/10), (25a/5), (28a/3), (30a/2), (41b/5), (42b/5), (43a/11), (51a/6), (51a/6), (53a/6)

[=76]

iç- : İçmek, bir sıvıyı ağza alıp yutmak.

i.-e (11a/10), (20a/5), (28a/4), (32b/14), (36b/3), (60a/12)

i. -en (49b/4)

i.-egen (60a/2)

i.-eler (16b/3), (40a/9), (61b/10), (61b/10)

i.-erlerse (29b/10)

i.-gen (59b/10)

i.-icek (26b/9)

i.-mek (36b/6)

i.-meye (58a/9)

i.-se (7b/6) (17b/11), (17b/12), (20a/10), (21a/3), (21b/1), (23a/1), (24b/10), (27a/13), (28a/6), (29a/8), (29a/10), (30b/7), (30b/9), (30b/10), (31b/10), (32a/8), (35b/8), (37a/1), (37b/5), (42a/1), (42a/2), (42a/7), (43b/13), (46a/6), (49b/2), (49b/5), (50a/6)

i.-seler (7b/11), (19a/8), (21a/3), (21a/6), (21b/4), (21b/8), (21b/9), (22b/5), (23a/3), (23a/6), (23b/5), (24a/3), (25a/7), (25a/9), (25b/9), (25b/11), (25b/12), (26a/1), (27a/10), (27b/1), (27b/6), (30b/8), (30b/11), (31a/6), (32a/4), (32a/9), (32a/10), (32a/11), (32b/1), (32b/8), (33a/7), (33a/10), (33a/12), (35a/13), (35b/11), (37b/9), (37b/12), (40a/5), (40b/1), (42a/9), (42a/10), (43b/4), (45a/3), (48b/5)

i.-sün (24a/6)

[=90]

içerü : İçeri, içte kalan yer, iç kısım, iç taraf.

i.+sine (36a/13)

için : İçin, sebep bildirir; sebebiyle, -den ötürü, -den dolayı.

i. (20a/4)

içmeg : İçmek; bkz. **içmek.**

i.+e (58a/8)

içmek : İçmek, bir sıvıyı ağza alıp yutma.

i.+de (58a/9)

içün : İçin; bkz. **için.**

i. (19a/9), (20b/1), (20b/2), (24b/4), (28a/10), (28b/8), (29a/13), (29b/6), (36a/8), (42b/6), (45b/1), (53a/8), (53b/2), (56a/6)

[=14]

içür- : İçirmek, içmesini sağlamak veya içmeye mecbur etmek.

i.-e (10b/4), (24b/7), (26b/10), (51a/3)

i.-eler (10a/10), (10a/11), (11a/13), (32b/12), (33b/9), (38b/11), (42b/7), (42b/12), (43a/2), (48b/9), (51a/13), (51b/2), (52b/5), (52b/10), (52b/12), (53a/7)

i.-icek (59a/11)

i.-seler (8a/4), (8b/7), (8b/9), (20a/4), (21b/13), (25b/1), (26a/1), (26b/1), (27b/7), (29b/1), (29b/3), (29b/5), (30b/1), (31a/5), (33a/1), (33b/1), (36b/5), (36b/12), (37a/11), (41b/3), (49b/9), (50a/8), (51a/2), (53a/13)

[=45]

İdremütlü : Edremitli, Edremit'e mensup olan.

İ. Paşā ʿAlī Beg (5b/2)

igne : Sıvı hâlindeki bir ilâcı vücuda vermek için kullanılan âlet, şırınga, enjektör.

i. (20a/8)

iḫtirāz : <Ar. Çekinme, kaçınma, bir şeyden sakınmak.

i. (57b/7)

iḫtirāzāt :

i.-ı (57a/12)

iḫtiyārābit:

i. (57a/12)

iki : İki, birden sonra, üçten önce gelen sayının adı.

i. (5b/10), (6b/13), (8b/1), (8b/14), (10b/10), (10b/11), (17b/11), (19a/8), (22a/1), (22a/2), (22a/3), (23b/12), (30a/1), (30b/7), (32a/11), (32a/13), (34b/12), (35a/1), (35a/9), (35a/13), (37a/10),

(37b/12), (41a/7), (42a/5), (43b/9), (45b/2), (48b/5), (50a/6), (55a/13), (55b/1), (57b/6), (57b/8), (58a/3), (61a/8), (61b/7)

i.+leyin (11a/12)

i.+si (6b/13), (17b/8), (40b/3), (49a/11)

i.+sini (34a/10), (41b/1)

[=42]

ikinci : İkinci, iki sayısının sıra sıfatı, sırada yeri birinciden sonra, üçüncüden önce olan.

i. (1b/12), (2b/5), (3a/9), (4a/3), (4a/6), (7b/7), (22b/1), (33b/13), (59b/4)

[=9]

ʿilāc : <Ar. Bkz; **İlaç.**

ʿi.+ı (5a/3), (5a/5), (34b/11)

[=3]

ʿilāç : <Ar. İlaç, bir hastalığı, bir yarayı iyi etmek üzere içilmek, herhangi bir yolla vücuda verilmek veya dışarıdan sürülmek suretiyle kullanılan maddelere verilen isim.

ʿi. (52b/9), (60a/13)

ʿi.+ların (1b/8)

[=3]

ile : İle edatı.

i. (10b/4), (12b/9), (13a/3), (13a/12), (14a/9), (14b/9), (16a/8), (16a/12), (16b/3), (16b/3), (16b/9), (17a/10), (19b/3), (20b12), (21a/5), (21b/6), (21b/9), (21b/13), (22a/11), (22a/12), (25a/7), (25a/9), (26a/11), (27a/8), (29a/5), (29a/5), (29b/4), (29b/4), (30a/12), (30a/13), (30b/10), (31a/4), (31a/6), (32b/5), (33a/12), (33b/7), (33b/7), (34a/6), (34a/10), (34b/8), (34b/13), (34b/13), (35a/4), (36a/5), (36a/7), (36a/11), (36a/13), (36b/2), (37b/11), (38a/1), (38b/4), (38b/9), (38b/11), (38b/12), (39b/7), (39b/12), (42a/1), (43b/3), (44b/12), (45b/5), (46a/8), (46b/5), (46b/10), (47a/6), (47a/6), (47b/2), (48a/2), (48a/5), (48b/3), (48b/5), (49a/4), (49a/7), (51a/9), (51a/13), (53a/6), (53a/11), (53b/2), (55a/2), (55a/4), (55a/7), (56a/3), (56a/10), (59a/4)

i.+dür (29b/11), (30a/4), (30a/8)

[=86]

ilk : İlk, en önce olan, en önde gelen.

i. (28a/10)

illā : <Ar. Ne olursa olsun, muhakkak, mutlaka, ille.

i. (27b/13)

ĩlāfi : <Ar. Kureyş suresi.

i. (24b/8)

ʿillet : <Ar. Hastalık

ʿi.+üŋ (5b/10)

ʿi.+i (31a/7)

ʿi.+leri (3b/6), (57b/13)

ʿi.+lerinüŋ (36b/8), (3b/3)

[=6]

ʿilm : <Ar. Belli bir konuya ait bilgilerin bütünü.

ʿi.+inden (1b/6)

imtilā : Tıka basa yemekten gelen mide dolgunluğu, dolgunluk; hazımsızlık.

i.+yıla (20a/7)

ʿināyet : <Ar. Lütuf, ihsan, iyilik.
ʿi.+i (51a/7)

iŋen : Çok, pek, daha çok.
i. (26a/3)

iŋili : <Ar. İrinli, iltihaplı, akıntılı çıban türü.
i. (46b/2)

iŋlemeg : İnlemek, acı ve üzüntü ifade eden kesik kesik sesler çıkarmak.
i.+i (38b/8)

ʿinnāb : <Ar. Hünnap diye bilinen, kızıliğde üvez ağacı; (Sorbus aucuparis).
ʿi. (18b/1), (18b/2), (21a/11)
[=3]

in- : İnmek.
i.-dügine (7b/1)
i.-en (5a/8), (6a/6) (29a/13)
[=4]

inan- : İnanmak, güvenilir bulmak, güvenmek.
i.-mazsa (28a/13)

ince : İnce, kendi cinsinden olanlara göre kalınlığı az olan.
i. (32a/2)

incīr : <Far. İncir, Bu ağacın etli ve tatlı, içinde küçük çekirdekler bulunan meyvesi; (Ficus carica).
i. (13a/3), (20b12), (25b/9), (27b/9), (27b/9)
i.+i (13a/2)
[=6]

incü : İnci, istiridye cinsinden deniz hayvanlarının içinden çıkarılan ve süs eşyası olarak kullanılan küçük, yuvarlak, sert, sedefli tane.
i.+yi (6b/12)

incük : İncik kemiği baldır kemiği, bacağın diz kapağından topuğa kadar olan kısmı.
i.+de (4b/5)
i.+leri (57a/7)
[=2]

indür- : İndirmek, gelmesini, inmesini sağlamak.
i.-eler (40b/12)
i.-üp (8a/6)
i.-ür (30b/8), (48b/6)
[=4]

inek : İnek, sığır türünün dişisi.
i. (31b/5)

inḳılāb : <Ar. Bir tür böcek.
i.+ı (24b/11)

inmek : İnme işi
i.+den (6a/1), (6b/3)
[=2]

innā : <Ar. Ancak, yalnız.
i.+fetaḥnānuŋ (22a/9)

inşāllāh : <Ar. Eğer Allah isterse, Allah nasip ederse.

i.+u (1b/10), (13b/07)

[=2]

iplig : İplik, Pamuk, keten, yün, ipek vb. bükülerek yapılan ve dikiş dikmekte kullanılan ince uzun lif.

i.+e (53a/2)

iplik : İplik; bkz. **iplig.**

i. (53a/1)

irilig : Şişlik.

i.+i (4b/11)

i.+in (6b/11), (7b/3), (19a/4)

[=4]

iriŋ : İrin, İltihap, Cerahat.

i.+in (55a/5)

iriŋlen- : İltihaplanmak, irin peyda etmek.

i.-ür (48a/8)

irin : İrin; **bkz. iriŋ**

i.+in (55a/6)

irte : Sonra, yarın, bir günün veya belli bir zamanın hemen arkasından gelen gün veya zaman.

i. (12a/13)

irtifāc : <Ar. Yükselme, artma, çoğalma, şiddetlenme.

i. (56b/7)

ishāl : <Ar. İshal.

i. (25b/12), (26a/1), (29b/6), (29b/8), (30a/1), (30a03), (31b/2), (31b/3), (31b/9), (31b/9), (31b/10), (31b/11), (32a/7), (52b/9)

i.+e (32b/9), (32b/9)

i.+i (18b/4), (30a/7), (31b/8), (31b/9), (32a/4), (32a/7), (32a/9), (32a/12), (32a/13), (32a/14), (32b/1), (33a/1)

i.+in (31b/11)

[=29]

isim : <Ar. İsim, varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, ad.

i.+leri (10a/6)

ism : İsim bkz. **isim.**

i.+i (10b/10)

i.+üŋ (10b/12)

[=2]

isrāf : <Ar. İsraf, gereksiz yere harcama yapma.

i. (56b/5)

issi : Sıcak.

i. (4a/10), (4a/10), (9b/11), (11b/8), (12a/1), (22a/7), (22a/7), (23b/3), (23b/4), (25a/8), (25a/13), (26b/11), (30b/10), (33a/1), (36b/13), (37a/4), (48b/5), (48b/10), (48b/10), (49a/2), (49a/12), (59a/10), (60a/2), (60a/10)

i.+de (5b/12)

i.+den (8a/1), (8a/12), (8b/14), (9a/2), (9b/4), (9b/12), (13a/9), (19a/7), (40b/8), (43a/5), (59a/12), (59a/13), (59b/3), (59b/5), (59b/5), (61a/6)

i.+dür (7a/9), (20b/3), (24a09), (26a/6), (26b/4), (26b/13), (27a/2), (27a/3), (27b/4), (27b/7), (32b/12), (32b/14), (37a/4), (40b/5), (48a/10), (48a/13)

i.+sine (22a/8)

[=58]

issid- : Isıtmak.

i.-e (14a/1)

ı.-üp (52b/12)

[=2]

isit- : bkz. **isid-**

ı.-seler (43b/9)

issilig : Sıcaklık.

i.+i (43a/7)

i.+in (18b/9)

[=2]

iste- : İstemek.

i.-rler (25b/13)

i.-yicek (11a/2)

[=2]

isti'māl : <Ar. Kullanmak.

i. (61b/1), (62a/6)

i.+i (61a/13)

i.-ėdeler (61a/12), (62a/1)

i.-ėtse (33b/4), (41a/7)

i.-eylese (37b/4)

[=8]

istifrāġ : <Ar. Kusma, ishal olma, vücuttaki herhangi bir artık maddenin boşaltılması.

i. (42a/4)

istifrāḳ : bkz. **istifrāġ .**

i. (20a/5)

istiḳāmet : <Ar. Yol, yön.

i.-i ṣıḥḥat (57b/9)

istisḳā : <Ar. Su istemek, gövde şişmek, ödem.

i. (26a/10), (26b/6)

i.+nuŋ (2b/12), (26a/9)

i.+yı (26b/9) (27a/4)

[=6]

istisḳā-yı laḥmī : Etten dolayı oluşan ödem.

i. (26a/11), (26a/12)

[=2]

istisḳā-yı rencīraḳ : Vücutta ileri derecede su birikmesi, şiddetli ödem.

i.+ı (26a/13)

istikrāc :

i. (47b/5)

işbu : İşte bu, bu işaret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli.

i. (20a/13), (53b/2), (54a/7), (56a/13)

[=4]

işe- : İşemek, idrar yapmak.

i.-mez (33b/10)

işegen : Genellikle çocuklarda görülen yatağına işeme durumu; idrarını kontrol edemeyen.

i. (33b/9)

işek : Eşek

i.+yağı (11b/13)

işemeg : İşemek; bkz. **işe-.**

i.+ine (3a/8)

işidil- : İşitilmek.

i.-üpdür (39a/12)

işit- : İşitmek, duymak.

i.-mez (56b/6)

işitmek : bkz. **işit-.**

i. (2a/4)

işitmemek: İşitmemek, duymamak.

i. (2a/4), (13a/2)

[=2]

işkembe: İşkembe, çorba.

i.+si (32a/8)

iştihā : <Ar. İştah, yeme isteği.

i. (15a/8), (22b/7)

i.+yı (23a/9)

[=3]

iştihāsız : <Ar. İştahsız, arzusuz.

i. (57a/4)

it : İt köpek.

i. (36a/5), (47b/12), (47b/13), (48a/5), (49b/8), (49b/9), (49b/13), (50a/9), (50a/10).

[=9]

it boncuġı: Küçük sedefotu; (Concha veneris).

i. (27b/7), (32b/11), (36b/4)

[=3]

it burnı : Yabani gül, kuşburnu; (Rosa canina).

i. (17a/12)

it keseri : İtkasarı; (Bunium bulbocastanum).

i. (26b/6)

it üzümi : İt üzümü; (Solanum nigrum).

i.+n (9a/12) (44b/8), (44b/10)

[=3]

iyi : İyi, yararlı, faydalı

i. + si (30b/12)

iẕ(i)n : < Ar. İzin, bir şeyi yapmak için verilen serbestlik

i. + iyle (38b/6)

iẕnillāh : Allah'ın izni, Allah'ın müsâadesi.

i. + i (7a/4), (10b/7), (14a/1), (15b/13), (17b/10), (19b/9), (20a/11), (28a09), (33b/2), (38b/11), (38b/12), (41b/7), (42a/1), (56a/12)

[= 14]

J

jengār : < Far. Pas, çeşitli türleri olan tıbbi paslar.

j. (45b/4)

j. + ı (45a/2), (56a/2)

[= 3]

jīve : < Far. Civa.

j. (56a/7)

K

ḳā'ide : < Ar. Kaide.

k. + si (45a/10)

kābilī : < Ar. Helile otu türlerinden biri; (Terminalia).

k. helīle (8a/3), (61b/13)

[= 2]

kāfūr : < Ar. Kâfur ağacından elde edilen, hekimlikte kullanılan, beyaz zamk ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanan, güzel kokulu bir madde.

k. (9a/2), (12b/9), (22a/11), (23b/4), (29a/5), (32b/4), (49a/7), (56b/3), (61a/1)

[= 9]

kāġıd : Kağıt.

k. + a (10a/5), (33b/1), (42b/7)

[= 3]

kākunic : < Ar. Kanbil otu, güveyfeneri; (Phisalis alkekengi). "kākünec"

k. (62a/4)

ḳāḳıle : < Ar. Kakula otu, hil otu, zencefilgillerden, sıcak iklimlerde yetişen güzel kokulu bir bitki; (Elettaria cardamomum).

k. (36b/1), (61a/1)

[= 2]

kāmil : < Ar. Tam eksiksiz.

k. (21b/12)

kār : < Far. İş, fiil.

k. (49a/8)

ḳāru'l-mā'ī : Sıvalar üzerinde biten kökü olmayan ot.

k. (48a/6)

ḳāṣnī : <Far. Hindiba, güneyik yaban marulu, acı marulu; (Cichorium endiva).
k. (49b/9)
k.+ye (31b/10)
[=2]

ḳāyim ėd- : Kuvvetlendirmek.
k.+er (62a/11)

ḳab : Kap.
k.+ı (17a/3), (24a/4), (61b/3), (61b/7)
k.+ıla (31b/8)
k.+ın (7b/14), (11a/12), (23a/2), (28a/7), (30b/9), (31b/13), (32a/3), (32a/4), (33b/11) (35a/11), (56a/5), (61b/3), (61b/3)
k.+ına (39a/7)
k.+ıyla (45a/7), (55b/1)
[=21]

ḳabacuḳ : bkz. **ḳabarcuḳ**
k.+lar (45b/9)

ḳabaġ : Kapak, göz kapağı, baş.
k.+ı (6b/7), (7a/13)
k.+ında (4b/12)
[=3]

ḳabaḳ : Kabakgillerden, sürüngen gövdeli, sarı çiçekli, birçok türü olan bir bitki (Cucurbita).
k. (8b/3), (9b/4), (9b/5), (9b/7), (11b/12), (39a/7), (58b/4), (59a/12),
[=8]

ḳabaḳ : Kapak, baş.
k.+da (6a/10)
k.+laruŋ (6b/11), (7b/3)
[=3]

ḳabarcuġ : bkz. **ḳabarcuḳ**.
k.+ı (60b/5)

ḳabarcuḳ : Kabarcık, İçi su veya hava dolu ufak kabartı veya kürecik; baloncuk, domur.
k.+lar (4a/2), (4b/3), (50b/9)
[=3]

ḳabard- : Kabartmak.
k.-ur (17a/7), (17a/9)
[=2]

ḳabardmaḳ : Kabartmak işi.
k. (2a/7)

ḳabla- : Kaplamak.
k.-sa (54a/5)

ḳablubaġa : Kaplumbağa.
k.+nuŋ (38a/2), (46b/9)
[=2]

ḳabż : <Ar. Kabızlık.

k. (3a/2), (29a/11), (29b/6), (29b/7), (31b/3), (31b/8), (31b/12), (32a/10), (32a/12), (32a/14), (32b/1), (32b/4), (32b/6), (33a/1), (39b/9)

[=15]

ḳaç- : Kaçmak.

k.-a (49b/7), (50a/5), (50a/7)

[=3]

ḳaçan : Ne zaman.

k. (8a/9), (13a/10), (15b/8), (19a/2), (19a/8), (1b/8), (30a/2), (32a/7), (34a/8), (34b/9), (51a/6), (58a/6), (59b/6), (60b/13), (61a/6), (61a/10), (61a/13), (61b/2), (8a/9)

[=18]

ḳaçur- : Kaçırmak.

k.-masınuŋ (4b/2)

ḳadar : Kadar.

k. (5b/8), (20b12), (40b/11), (49a/13), (4a/12), (50a/4), (55b/4), (57a/3)

k.+ı (29b/4), (62b/4)

k.+ın (37a/12)

k.+ınca (32a/6)

[=12]

ḳadre : <Ar. Katre, damla.

k. (57a/3)

ḳıġ : Kığ, koyun, keçi veya deve pisliği, kurumuş pislik, gübre.

k.+ının (23b/8)

ḳal- : Kalmak.

k.-a (55b/5)

k.-ınca (35b/7)

k.-mamış (28b/1)

k.-maya (38b/8), (55b/5)

k.-mış (12a/3), (45a/4)

[=7]

ḳalb : <Ar. Kalp, yürek.

k.+e (22b/4)

k.+i (23b/10), (24a/3)

[=3]

ḳālıc :

k.+a (29b/12)

ḳalem-i jengār : Bakır pası kalemi.

k.+ı (45a/2), (56a/2)

[=2]

ḳalın : Kalın.

k. (29b/7)

ḳalıŋ : bkz. **ḳalın.**

k. (42b/4)

ḳalınlıġ : Kalınlık.

k.+ın (27b/3), (6b/5)

[=2]

ḳalḳ- : Kalmak.

k.-a (26a/12)

ḳalye : <Ar. Taze kebap ve kavrulmuş nesne.

k. (60a/1)

ḳamaşuġ : (Dişler) Ekşi yemekten uyuşmak.

k.+ın (17a/8)

ḳamış : Kamış, buğdaygillerden, sulak, nemli yerlerde yetişen, boğumlu, sert gövdeli, şerit yapraklı bitkilerin genel adı; kargı (Phragmites australis).

k. (14a/9), (48a/13)

[=2]

ḳamu : Bütün, hepsi.

k.+sın (62b/5)

ḳan : Kan, vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.

k. (3a/8), (4a/8), (4b/12), (15a/11), (18a/10), (18a/11), (18a/12), (18a/12), (18a/13), (18a/13), (18b/1), (18b/2), (18b/3), (18b/5), (18b/7), (18b/9), (18b/10), (18b/10), (19a/9), (19a/9), (19a/10), (31b/4), (32a/10), (32b/2), (32b/4), (32b/7), (32b/10), (32b/12), (32b/13), (33a/5), (34b/11), (56b/9), (56b/11), (57a/2), (57a/2), (61b/6)

k.+a (18b/8)

k.+dan (56b/12), (56b/13), (57a/1)

k.+ı (5a/1), (14a/7), (15b/9), (18b/2), (26b/2), (32b/7), (32b/10), (32b/12), (47b/10), (48a/3), (48a/9), (48b/2), (56b/5), (58a/1)

k.+ın (5b/1), (6a/6), (6a/10), (6b/6), (8a/4), (8a/5) (14a/5), (14a/6), (14a/9), (14a/10), (15a/4), (15b/9), (19b/8), (31b/7), (34a/9), (36b/5), (37a/5), (37b/9), (39b/3), (45a/8), (47b/10), (48a/3), (48a/4)

k.+ına (15b/5)

k.+uŋ (18b/2), (18b/6), (18b/7), (18b/9), (18b/12), (56b/12)

[=84]

ḳan- : Kanmak, (Bir yiyecek veya içecekten) daha fazlasına ihtiyaç hissettirmeyecek kadar yemek veya içmek suretiyle doymak, yeme veya içme isteğini doyasıya karşılamak.

k.-ması (40a/4)

ḳanad : Kanat.

k.+ından (42b/3)

ḳanama : Kanama.

k.+sın (15a/9)

ḳanġı : Hangi.

k. (49b/6)

ḳanṭariyūn : Kantaron otu, eşek kulağı otu; (Gentiana lutea). "**ḳanṭārīyūn**"

k.+ı (5a/6)

ḳapaġ : Kapak; **bkz. ḳabaġ**.

k.+a (6b/1), (6b/5)

k.+ı (5a/1)

[=3]

ḳapla- : Kaplamak.

k.-ya (12b/10), (22a/12), (29a/6)

k.-yup (38b/7)
[=4]

ḳapu : Kapı.
k.+larına (50b/12), (54a/7)
[=2]

ḳara : Kara, siyah.
k. yüŋ (5b/3)
k. ṣu (6b/8) (7b/1), (17a/11),
k. zeytūn (10a/3)
k. (13b/4)
k. çörek (15a/12),
k. üzüm (23a/11),
k. noḫūd ṣuyın (45a/3),
k. eşek (53a/5),
k. boya (56a/8),
k.+sı (40b/3) (60b/6),
[=13]

ḳarad- : Karartmak.
k.-a (60a/8)

ḳaraŋu : Karanlık.
k.+sı (7a/5)

ḳaraŋuluġ : bkz. **ḳaraŋu.**
k.+ın (5a/5), (5a/5)
[=2]

ḳaranfīl : bkz. **ḳaranfīl**.
k. (27b/5)

ḳaranfil : <Ar. Karanfil; (Eugenia caryophyllata)
k. (5a/10), (15b/2), (23a/3), (36b/1), (61a/1)
[=5]

ḳararmaḳ : Kararmak.
k. (14b/4)

ḳarġa düglegi : Karga döleği, ebucehil karpuzu; (Ecballium elaterium).
k.+n (18a/8)
k.+nden (22a/1)
[=2]

ḳarḥa : <Ar. Yara, ülser.
k. (62a/8)

ḳarı : Yaşlı kadın.
k. (58a/10)

ḳarıd- : Ovalamak, sürtmek, temizlemek.
k.-up (44b/11)

ḳarın : Karın.
k. (26b/7), (30b/1), (39b/6)
k.+dağı (30b/11), (30b/11), (32b/13)

k.+dan (32b/13), (37b/10)

[=8]

ḳarıncuḳ: Karıncık, toplar damar sisteminden kulakçıklara gelen kanın oradan akciğerlere ve bütün vücuda pompalanmak üzere doluştuğu kalbin iki büyük boşluğundan her biri.

k. (43a/13)

ḳarış- : Karışmak.

k.-a (60b/4)

ḳarışdur- : Karıştırmak.

k.-alar (7a/3), (55b/3), (55b/12)

k.-sa (37a/8), (49a/11)

k.-salar (13a/2), (17b/9), (19b/10), (21b/11), (44a/10), (49a/4), (50a/2)

k.-up (4b/13), (6b/1), (8b/13), (13a/13), (15a/3), (15b/3), (16b/9), (18a/2), (18a/9), (19b/3), (19b/4), (19b/12), (21b/4), (25a/9), (27a/8), (27a/10), (27b/1), (29b/4), (33a/3), (34a/10), (35a/6), (35b/2), (35b/9), (39b/7), (41a/4), (44a/7), (44a/8), (44b/1), (44b/6), (45a/1), (45a/4), (45a/6), (45a/13), (45b/5), (46a/8), (47a/7), (49a/5), (52b/5), (55a/2), (55a/3), (56a/9)

[=53]

ḳāri'at : <Ar. Karia suresi.

sūretü'l-k.+ü (50b/6)

ḳarlaġuc: Kırlangıç kuşu.

k.+dan (17b/11)

k.+ı (17b/5), (17b/10)

k.+uŋ (17b/7)

[=4]

ḳarlaġuç: bkz. **ḳarlaġuc**.

k. (6a/1)

ḳarn : bkz. **ḳarın.**

k.+a (51b/1)

k.+ı (24a09), (29b/8), (30a/9), (32a/10), (32a/12), (32a/12), (32b/3), (32b/4), (33a/4), (60a/9)

k.+ına (31b/2), (39b/6)

k.+ında (30b/4), (30b/6), (30b/8), (31a/7)

k.+ındaġı (25a/6)

[=18]

ḳarpūz : <Far. Karpuz; (Citrullus vulgaris).

k. (43a/6)

ḳarşu : Karşı.

k. (33b/3), (40b/12), (45b/6), (55b/8), (55b/13)

[=5]

ḳaṣd ėtdür- : Kastettirmek.

k.-se (57a/2)

ḳaṣḳatı : Kaskatı, çok katı, çok sert.

k. (32a/6), (60a/9)

[=2]

ḳaṣnī : <Far. Hindiba, yaban marulu; (Cichorium endiva).

k. (49b/11)

k. + yi (25b/8)
[= 2]

ḳaṣr : < Ar. Kabız.
k. (22b/3)

ḳaṣuġ : bkz. **ḳaṣuḳ.**
k. + ı (34a/7), (62a/2)
k. + ına (39b/4)
[= 3]

ḳaṣuḳ : Kasık.
k. + da (33b/11)

ḳaṣved : < Ar. Kasvet, üzüntü, kaygı, sıkıntı.
k. (18a/9)

ḳasuġ : bkz. **ḳaṣuġ**.
k. + ı (34a/12), (34b/1)
k. + ına (33a/10), (34a/9), (34a/12)
k. + ında (26b/5), (34a/2), (34a/5)
[= 8]

ḳasuḳ : bkz. **ḳaṣuġ**.
k. (3a/9), (3a/11), (34a/1), (34a/1), (34b/7)
k. + da (34a/8)
[= 6]

ḳaş : Kaş.
k. + ına (10b/11)

ḳaşlu : Kaşlı.
k. (10b/10)

ḳaşuġ : bkz. **ḳaşuḳ**.
k. + a (5b/4)

ḳaşuḳ : Kaşık.
k. (28a/3), (51b/2)
[= 2]

ḳat : Kat.
k. + ına (49b/3), (57b/3)
k. + ında (57b/6)
k. + ıyı (27b/12)
[= 4]

ḳaṭ' : Kesmek, ayırmak.
k. ėder (29b/9), (33a/9), (56b/4), (62a/9)
k. ola (56a/13)
[= 5]

ḳaṭrān : < Ar. Katran, çam ve benzeri ağaçlardan elde edilen ağır kokulu, yapışkan bir madde.
k. (18a/4), (27a/3)
k. + a (31b/6)
k. + ıla (15b/3)
[= 4]

ḳat- : Katmak, karıştırmak.

k.-a (24b/7)

k.-alar (7a/3), (16b/3), (28a/8), (56a/4)

k.-salar (6b/12), (8a/3), (8a/11) (14a/5), (15a/12), (15b/1), (15b/10), (16b/5), (21b/11), (25a/12), (31b/6), (32a/5), (33b/10), (36a/1), (39a/5), (40b/1), (41a/10), (44b/5), (47a/3), (47a/4), (47a/4), (47a/9), (47a/10), (47b/5), (47b/5), (49a/8), (49b/2), (50a/2)

k.-up (6a/12), (6b/5), (8b/7), (8b/15), (9a/4), (9b/2), (9b/9), (13b/3), (14b/5), (16a/9), (16a/11), (18a/3), (19b/10), (21b/1), (25b/9), (27b/8), (31b/11), (32a/8), (34a/5), (34b/3), (34b/8), (36a/4), (37b/11), (38a/3), (39b/7), (40b/8), (41a/11), (46a/3), (48b/13), (49a/10), (49a/11), (53a/7), (55a/1), (55a/9), (56a/9), (59a/9), (59a/12), (59b/2)

[=71]

ḳatı : Katı, sert.

k. (10b/2), (11a/13), (19a/5), (25a/11), (26b/8), (27b/12), (28a/2), (28a/2), (28a/4), (30b/12), (34b/10), (37a/4), (52b/8), (52b/8), (52b/12), (53a/11), (55a/8), (55a/10), (57a/10), (57b/2), (58a/6)

k.+sın (27a/9)

[=22]

ḳatıca : Katıca, sertçe.

k. (39b/10)

ḳatre : <Ar. Katre, damla.

k. (56b/11), (57a/1)

[=2]

ḳav : Kavlamış yılandan çıkan deri.

yılan k.+ın (15a/7), (37b/1), (50a/6)

[=3]

ḳavī : <Ar. Sağlam, güçlü.

k. (23a/10), (23b/10), (26b/5), (29b/12), (36b/9), (40a/3), (62a/8), (62a/12)

[=8]

ḳavluhu : <Ar. Allah'ın sözü.

k. teʿālā (11a/13), (12a/4), (13b/10), (15b/12), (16a/1), (22a/8), (24a/10), (28b/10), (33b/2), (38a/9), (39a/9)

[=11]

ḳavud : Kavrulmuş tahıl unu.

k.+ı (32b/1)

k.+ıla (19b/12), (22a/1)

[=3]

ḳavuġ : bkz. **ḳavuġ.**

k.+a (3a/7) (33a/12)

k.+daki (51b/3)

[=3]

ḳavuḳ : Mesane, sidik torbası.

k.+da (33a/8), (33b/12), (34a/6)

k.+dağı (33a/11), (33b/13)

[=5]

ḳavur- : Kavurmak.

k.-a (10b/3)
k.-alar (32b/10)
k.-up (33a/1), (34b/6)
[=4]

ḳayḳana : <Far. Omlet, kaygana.
k. (33b/11)

ḳayna- : Kaynamak.
k.-mış (58b/1)
k.-r (49a/2)
k.-ya (30a/2)
[=3]

ḳaynad- : Bkz. **ḳaynad-**..
k.-alar (11a/11), (20b/4), (26b/5), (33b/8), (35a/2), (40b/11), (51b/1), (52b/11), (55b/4), (58b/12), (59a/2), (59a/12)
k.-up (9b/4), (16a/2), (19a/2), (26a/6), (26b/2), (30b/10), (36b/2), (41b/1), (41b/3), (42a/8), (46a/10)
[=23]

ḳaynat- : Kaynatmak
k.-salar (7b/9), (8a/5), (13a/7), (25a/5), (35b/7), (36a/4), (42a/1), (43b/3), (46b/12), (48a/2), (50a/3)
[=11]

ḳaynatmaḳ : Kaynamasını sağlamak, kaynamış duruma getirmek.
k.+dan (8a/6)

ḳaż : Kaz, perde ayaklılardan, genellikle beyaz veya boz renkli, uzun boyunlu,, suda ve karada yaşayan, uçan, yabani veya evcil kuş (Anser).
k. (11a/8)

ḳazıd- : Kazıtmak.
k.-up (46a/7)

kebāb : <Ar. Kebap.
k. (60a/1)

keber : <Ar. Gebere otu; (Capparis spinosa).
k. (10a/4)

keçi : Keçi.
k. (11a/7), (13a/13), (13b/4), (29b/7), (31b/12), (49b/3), (49b/4)
ṭaġ k.+sinüŋ (49b/5)
[=8]

kirefs : <Ar. Kereviz; (Apium graveolens).
k. (12a/1), (62a/6)
[=2]

kehribā : <Far. Kehribar.
k. (24a/2)
k.+nuŋ (32b/6)
k.+yı (26a/5)
[=3]

keklik : Keklik.
k.+ (6b/11), (8b/9)
[=2]

kel : <Far. Kel.
k. (4a/4), (46b/2), (47a/7), (56a/2)
k.+üŋ (56a/4)
[=5]

kelem : <Far. Lahana; (Brassica oleracea).
k. (12a/3), (41b/1)
[=2]

kelemek? :
k.+i (19b/4)

keler : Kertenkele.
k.+in (34a/9), (47a/11)
[=2]

kelime : Kelime.
k. (57b/8)
k.+nüŋ (42b/10)
[=2]

kemig : Kemik.
k.+i (49b/3), (49b/4)
[=2]

kendü : Kendi.
k. (6a/8), (42b/1), (42b/2)
k.+deki (46a/11)
k.+si (38b/6)
k.+sin (34a/13), (46b/9)
k.+yi (45b/7)
k.+zine (38a/6)
[=9]

kendür : Kendir, kenevir bitkisinin gövde liflerinden üretilen ip ve halat.
k. (5b/7)

kendürüs : Bitki adı?
k.+i (5b/8)

kendüz : Kendi.
k.+ine (49a/10)

kene :
k. toḫmın (44a/9)

kenyik : bkz. **hindibā**.
k. (24a/6)

kepeg : Kepek.
k.+i (21b/10)

kepek : bkz. **kepeg**.

k.+den (35a/3)

kerdeme: Tereotu; (Lepidium sativum).

k. (22b/7), (27a/12), (27b/4), (36a/4)

[=4]

kerdeme'- : bkz. kerdeme.

k.-yi (46a/1)

kere yaġı : Tereyağı.

k. (21a/9)

kerefs : bkz. kirefs.

k. (17a/9)

kerifüs : Kereviz; bkz. **kirefs.**

k.+n (61b/3)

keremüd : Kiremit.

k.+yaġın (30b/7)

kernüb : bkz. kelem.

k. (12a/3)

kerrāt : ?

k.+ıla (31b/7)

kerre : Kere, defa.

k. (5b/5), (5b/10), (5b/10), (9a/8) (28a/5), (35a/9), (53a/1)

[=7]

keser : Keser.

k.+i (26b/6)

keşīra : <Ar. Kitre sakızı.

k. (30a/4)

keşr-i māzū : Ilgın ağacının meyvesi.

k. (40b/7)

kes- : Kesmek.

k.-e (13a/3), (13a/4), (31b/6), (32a/4), (32a/10), (32b/12), (47b/10)

k.-er (5a/8), (6b/9), (7b/2), (15a/4), (15a/9), (15b/9), (23a/2), (31b/7), (32a/13), (32b/14), (36b/1), (36b/5), (47b/7), (48b/8), (56b/5)

k.-eri (26b/6)

k.-üp (16b/4)

[=24]

kesil- : Kesilme.

k.-e (37a/9), (39b/9), (56a/13)

k.-en (39a/5)

k.-miş (19b/5), (48b/8)

[=6]

kestane : Kestane; (Castanea sativa).

k. (10a/4)

keşūr : <Far. Havuç; (Daucus carota).

k.+ı (36b/2)

keten : <Ar. Keten; (Linum).

k. (41b/1)

kettān : bkz. keten.

k. (19b/3)

kevel : < Far. Özellikle Erzurum yöresinde koyun postundan yapılan giyecek, gocuk.

k. + de (28a/7)

geyik : Geyik.

k. + (12b/9)

kez : < Ar. Kez, kere, defa

k. (10a/6), (10a/8), (10a/11), (16a/3), (20a/5), (21b/13), (27a/3), (29a/9), (32a/13), (33b/7), (34b/12), (35a/1), (35b/5), (45b/10), (46a/12), (50b/4), (55b/13), (57b/12), (58a/3)

k. + den (58a/2)

[= 20]

ḳıfāḫ : 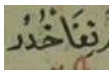

şalġam ḳ + ıdur (41a/1)

ḳıġ : Deve, koyun, keçi gibi hayvanların toparlak, kuru pisliği.

k. + ın (49a/4)

ḳıl : Kıl.

k. (3b/4), (5a/9), (5b/2), (6b/6), (6b/7), (7a/12), (7a/12) (39b/2), (39b/4), (46b/6), (60a/11)

[= 12]

ḳıl- : Kılmak, etmek, yapmak.

k.-a (1b/10), (25b/4), (57b/7)

k.-aydı (57b/3)

k.-maya (49a/8)

k.-ur (11b/8), (20b/4), (22a/7), (23a/10)

[= 9]

ḳılıç : Kılıç.

k. (48a/7)

ḳılma- : Kılmamak, yapmamak.

k.-yasın (5b/12)

ḳır- : Kırmak, parçalamak.

k.-a (13a/6), (13b/8)

k.-ar (32b/13)

[= 3]

ḳırḳ : Kırk.

k. (10b/1), (20a/3), (20a/10), (53a/1), (53a/3)

[= 5]

ḳırḳıncı : Kırkıncı.

k. (4b/9), (54b/8)

[= 2]

ḳaṣā :

k. (35b/8)

ḳış : Kış, yılın en soğuk mevsimi.

k. (5b/13)

ḳıyās: < Ar. Ölçü, karşılaştırma, mukayese etme.
k. (1b/2)

ḳız- : Kızdırmak.
k.-a (10b/2)

ḳızamuḳ: Kızamık.
k. (46a/5)

ḳızar- : Kızarmak.
k.-a (59b/7)

ḳızdur- : Kızdırmak; bkz. **ḳız-.**
k.-alar (45a/11)
k.-ur (32b/6)
[=2]

ḳızıl : Kızıl, parlak kırmızı renk.
k. üzüm (21a/1), (25b/11), (34b/7), (62b/4)
k. (34b/10)
k. ṣandal (59a/9)
[=6]

ḳızılcuḳ : Kızılcık, kızılcıkgillerden, yaprak açmadan çiçeklenen iri gövdeli bir ağaç (Cornusmas)
k. (59a/11)

ḳızuṭur- : Kızdırtmak, çok ısıtılmak, çok sıcak duruma getirilmek.
k.-a (10b/2)

ki : Ki bağlama edatı.
k. (2a/5), (2a/8), (2a/10), (2a/12), (2b/1), (2b/3), (2b/4), (2b/6), (2b/8), (2b/10), (3a/1), (3a/7), (4a/5), (4b/4), (4b/5), (4b/7), (4b/10), (4b/12), (5a/2), (5a/3), (5a/4), (5a/4), (5a/5), (5b/9), (5b/11), (5b/12), (5b/13), (6a/2), (7a/8), (7a/12), (7b/8), (9a/7), (9b/12), (10a/1), (10b/2), (10b/8), (10b/9), (11b/7), (12a/4), (14a/3), (14b/4), (14b/11), (16b/10), (17b/4), (19a/12), (19a/13), (1b/6), (20b/8), (20b/11), (21a/13), (21b/12), (22b/2), (22b/6), (23a/13), (23b/2), (23b/7), (24a/4), (24a/6), (24a/10), (24b/10), (25a/1), (25a/13), (25b/1), (25b/5), (25b/8), (25b/8), (26a/10), (26a/10), (26a/11), (26b/5), (27a/6), (27a/10), (27b/12), (28a/11), (29a/11), (30a/5), (30b/12), (31a/13), (33a/5), (33b/6), (33b/9), (34a/1), (34a/9), (34b/5), (34b/11), (35a/11), (35b/3), (35b/8), (35b/12), (36a/2), (36a/5), (36a/6), (36a/7), (36b/4), (37a/1), (37a/3), (37b/3), (38b/12), (39b/7), (40a/4), (40b/6), (41a/3), (41b/7), (43a/13), (45a/10), (45a/12), (46a/12), (46b/1), (46b/3), (46b/13), (47a/1), (47a/10), (48a/8), (49b/3), (49b/7), (49b/11), (50b/7), (51b/1), (52b/4), (52b/6), (52b/7), (53a/8), (53a/8), (54b/9), (54b/10), (54b/10), (55a/12), (55b/4), (55b/12), (56a/2), (56b/9), (57a/1), (57a/3), (57a/4), (57a/12), (57b/13), (58a/3), (58a/7), (58a/10), (58a/11), (58b/8), (59a/9), (59a/12), (59a/13), (59b/4), (60a/1), (60a/6), (60b/2), (61a/12), (61a/13)
[=150]

kil : < Far. Kızılcık.
k. (60b/4)

kim : Kim.
k. (1b/2), (1b/4), (1b/5), (1b/5), (1b/7), (1b/8), (7a/6), (7b/4), (9a/6), (9a/8), (9b/3), (9b/8), (10b/13), (11a/13), (11b/1), (12a/12), (12a/13), (12b/7), (12b/11), (13b/9), (14b/6), (14b/12), (14b/13), (16b/8), (17a/5), (17b/1), (17b/11), (18a/1), (20a/4), (20a/5), (20a/9), (20b/4), (21b/7), (22a/10), (22a/13), (22a/13), (22b/7), (24b/2), (24b/4), (24b/6), (24b/9), (25b/2), (26a/6), (27b/5), (28a/12),

(28b/1), (29a/4), (29a/9), (32a/6), (32b/1), (32b/6), (32b/11), (34b/10), (36b/2), (37a/4), (37a/6), (38a/4), (38a/7), (38b/4), (38b/6), (39a/4), (39a/6), (40a/5), (40b/8), (40b/9), (40b/11), (42a/13), (43a/9), (43a/13), (44a/5), (44b/12), (45a/7), (45a/9), (46b/5), (48a/3), (48a/4), (48b/1), (49a/2), (49a/9), (49a/10), (49b/3), (4a/1), (50b/12), (51a/1), (51a/6), (51a/9), (51b/4), (53a/10), (54a/4), (54a/6), (56b/4), (56b/12), (56b/13), (57a/6), (57a/8), (57a/10), (57a/11), (57a/11), (57a/13), (57b/2), (57b/3), (57b/8), (57b/9), (57b/10), (58a/4), (58a/6), (58a/9), (59a/1), (59a/12), (59b/7), (59b/11), (5b/3), (60a/4), (60a/6), (60a/11), (60a/13), (60b/2), (60b/7), (60b/8), (60b/12), (60b/13), (60b/13), (61a/10), (61b/2), (61b/7), (61b/11), (62a/3), (62a/7), (62a/13)

k.+de (22a/12)

k.+üŋ (32b/9), (47b/2), (50b/7)

[=133]

kimesne: Kimse, herhangi bir kişi, kim olduğu belirtilmeyen bir şahıs. **krş. kimse**

k. (6a/3), (42a/7)

[=2]

kimse : Kimse,.

k. (5b/6), (5b/7), (5b/9), (24b/10), (32a/6), (42b/1), (45b/11),

k.+nüŋ (5b/11), (7a/7), (24b/4), (25a/7), (32b/12), (41a/12), (42b/5), (50b/6), (58b/11)

k.+ye (42b/2), (48a/1)

[=18]

kirin : Kir, pislik.

k.+in (5b/3)

kirās : Kiraz; (Cerasus avium).

k. (10a/4), (11a/8), (18b/3)

[=3]

kiremed: <Yun. Çatıları örtmekte kullanılan, yan yana dizilerek suyu aşağıya geçirmeden dışarı akıtacak biçimde yapılmış, kızıl toprağın renginde, pişmiş balçık levha.

k.+i (10b/3), (21b/3)

[=2]

kiremüd: Kiremit; bkz. **kiremed**.

k. (14a/10)

k.+i (10b/2)

[=2]

kirpi : Kirpi, Kirpigillerden, uzunluğu 25-30 santimetre olan, sırtı dikenlerle kaplı memeli hayvan (Erinaceus europaeus).

k. (5b/6)

kisrī : <Far. Kisrâ, eski İran hükümdarları için kullanılan ünvan.

k. (57b/3), (57a/12)

[=2]

kişi : Kişi, insan şahıs.

k. (6a/6), (6b/10), (7a/5), (7a/7), (7b/3), (9a/10), (10b/1), (11b/3), (12b/10), (13a/5), (13b/2), (13b/6), (14b/2), (17b/12), (18a/4), (20a/4), (20a/7), (20a/9), (22b/6), (22b/6), (22b/13), (25a/5), (26a/5), (27a/13), (27b/10), (30b/5), (30b/7), (30b/9), (31b/9), (31b/9), (31b/12), (32a/4), (32a/7), (32b/5), (33a/13), (33b/5), (34a/4), (36a/12), (37a/1), (37a/8), (37b/3), (37b/5), (37b/8), (37b/12),

(38a/1), (42a/2), (42a/3), (44a/3), (44b/9), (44b/12), (48a/9), (50b/12), (54a/4), (54a/7), (54b/13), (56a/12), (57a/2), (57a/10), (57a/11), (58a/8), (59b/9), (60a/11), (60b/7)

k.+de (60a/1)

k.+den (37a/10)

k.+ler (16a/10), (33a/1), (35b/9), (37b/2)

k.+lere (30a/4), (30a/3), (36b/9), (37b/1), (56b/10), (60a/4)

k.+lerüŋ (9a/1)

k.+nüŋ (6a/8), (7b/6), (8a/7), (8b/1), (9a/6) (15b/9), (17b/5), (17b/6), (17b/9), (18a/2), (18a/4), (19b/8), (19b/8), (20a/1), (22b/3), (23b/6), (23b/9), (23b/9), (23b/12), (25a/2), (27a/7), (29a/12), (31b/2), (31b/4), (33b/6), (33b/8), (34a/5), (34a/12), (35a/6), (37a/2), (37b/7), (41b/7), (42a/6), (42a/11), (46a/5), (46b/8), (48a/5), (49b/6), (55a/1), (55a/11), (56a/1), (59a/1), (60a/6), (60b/2)

k.+ye (7b/12), (7b/14), (8b/9), (10b/4), (10b/9), (11b/4), (18b/4), (19a/1), (20a/4), (21a/1), (21a/2), (21b/6), (21b/13), (22b/9), (22b/9), (22b/12), (25b/1), (26a/13), (29a/6), (29b/1), (29b/3), (29b/5), (31a/5), (31a/5), (31b/3), (31b/11), (32b/4), (33a/9), (36a/3), (41b/13), (47b/11), (49b/13), (50a/8), (59b/10), (60a/13), (60b/8)

k.+yi (50a/5)

[=159]

kişnic : <Far. Kişniş otu; (Coriandrum sativum).

k. 19b/12), (45b/13), (58b/4)

k.+dür (59a/13)

k.+i (38a/6), (58b/9)

[=6]

kitāb : <Ar. Kitap.

k. (1b/6)

k.+da (57a/12)

[=2]

ḳo- : Koymak, bırakmak.

k.-mayalar (43b/13)

k.-maz (9b/11), (28a/12)

k.-salar (6a/9), (13a/3), (15a/10), (15b/2), (26a/8), (34b/1), (35a/12), (39b/9), (41b/5), (42a/6), (42a/11), (47a/12), (47b/1), (49b/7), (51a/6), (54a/5)

k.-yup (13b/13)

[=20]

ḳoca : Yaşlı, ihtiyar, büyük.

k. (30a/3), (34a/9), (47a/11), (56b/10)

[=4]

ḳoca- : Yaşlanmak.

k.-mışıdı (57b/2)

ḳoḳ- : Kokmak.

k.-an (15a/9)

k.-arsa (39b/13)

[=2]

ḳoḳmaḳ : Kokmak, Koku çıkarmak.

k. (16b/7)

ḳoḳu : Koku, cisimlerden yayılan zerrelerin burun zarındaki sinirlerde meydana getirdiği duyu.
k. + lar (12b/9), (22a/12), (29a/5)
k. + sı (9a/5), (23a/7), (59a/5), (59b/5)
k. + sın (15a/10), (16a/4), (16b/8), (17a/3), (17b/1), (22b/8), (59b/1), (59b/1), (60b/12), (62a/13)
k. + sına (17a/3), (17a/7), (17a/9)
[=20]

ḳoḳud- : Kokutmak
k. + da (17a/10)

ḳol : Kol.
k. + ına (28a/10), (28b/9)
[=2]

ḳolayca : Kolayca, rahatça.
k. (23a/3)

ḳoŋaġ : Konak, kafada, saç aralarında olan kepek.
k. + ı (46b/7)

ḳopar- : Koparmak.
k.-a (43b/6)
k.-ur (6b/7), (7a/13)
[=3]

ḳorḳ- : Korkmak.
k.-an (44a/3)

ḳorḳaḳ : Korkak, cesur olmayan.
k. (60b/3)

ḳorḳu : Korku, bir tehlike veya tehlike ihtimâli karşısında duyulan ürkütücü duygu.
k. + sı (38b/8)

ḳoruġ : bkz. **ḳoruġ.**.
k. (40a/1)

ḳoruḳ : Henüz olgunlaşmamış ekşi üzüm.
k. (14b/10), (36b/9), (36b/10), (40a/4), (58b/4)
k. + ı (55b/12)
[=6]

ḳoy- : Koymak, bırakmak.
k.-a (7a/4), (7a/4), (27b/13), (28a/1), (28a/1), (41b/7), (42a/1)
k.-alar (13b/4), (23b/4), (36a/9), (40b/11), (50b/10), (53a/5), (53a/6), (53a/6), (55b/3), (55b/3), (61a/5), (61b/6)
k.-sa (41a/5)
k.-salar (35b/6), (35b/7), (35b/12), (36a/7), (42a/5)
k.-up (10b/3), (36a/3), (42a/9), (42b/5)
[=29]

ḳoyul- : Koyulaşmak.
k.-ınca (19b/1), (31b/1)
k.-sa (14b/10)
[=3]

ḳoyuld- : Koyulaştırmak.
k.-ur (18b/2)

ḳoyultaca : Koyulaşıncaya kadar.
k. (6a/12)

ḳoyun: Koyun.
k. (9a/8), (23b/8), (28a/13), (49a/4)
[=4]

ḳoz : <Far. Ceviz; (Juglans regia).
k. (10a/3), (29b/4), (35a/10), (37a/12), (56a/3)
Hindūstān k.+ı (62b/3)
k.+ın (34a/12)
[=7]

ḳożaġ : bkz. **ḳożaġ.**
k.+ın (41a/11)

ḳozaġ : Kozalak.
k.+ın (21b/9)

kök : Kök.
k. (21a/8)
k.+i (48a/6)
k.+in (23a/6), (34b/02), (36a/11), (38a/7), (45a/13), (46a/9)
k.+iyle (36b/11)
k.+inüŋ (5a/3), (61b/3), (61b/3)
[=12]

kökinār : bkz. **köknār.**
k. (4b/10)

köknār : <Rum. Çamgillerden, yüksek bölgelerde yetişen, iğne yaprakları kısa, yassı olan, reçineli ve kozalaklı bir orman ağacı; göknar (Abies).
k. (62b/3)

kömür : Kömür, siyah yanıcı madde.
k. (28a/7)
k.+in (35b/2)
[=2]

köpüg : Köpük.
deŋiz k.+i (62a/5)
k.+in (16a/10), (42a/9)
deŋiz k.+in (46a/8)
deŋiz k.+ü (33a/7)
[=5]

kör : <Far. Kör.
k. (41b/4)

kötürüm: Kötürüm, yaşlılık veya hastalık sebebiyle yürüyemeyen (kimse).
k. (3b/8), (41a/2)
[=2]

ḳūḳıl : bkz. **ḳāḳıle**

k. (61a/1)

ḳūkāf :

k. + ı (9b/13)

ḳuduz : Köpek, kedi, tilki vb. memeli hayvanlardan ısırma, tırmalama veya salya yolu ile insana geçen, genellikle çırpınma, sudan korkma şeklinde beliren, zamanında aşı yapılmazsa ölümle sonuçlanan hastalık.

k. (49a/13)

ḳul : Kul, insan.

k. (57b/4)

k. + uŋ (57b/6)

[= 2]

ḳulaġ : bkz. **ḳulaḳ.**

k. + a (13a/3), (13b/1), (13b/3), (13b/5), (14a/1), (15a/10)

k. + ı (13b/2), (13b/6), (56b/2), (56b/6)

k. + ına (12a/12), (13b/2), (13b/6)

[= 13]

ḳulaḳ : Kulak, işitme organı.

k. (2a/2), (2a/3), (12b/13), (13a/1), (13a/4), (13a/5), (13a/6), (13a/8), (13a/9), (13a/11), (13b/4), (55a/2), (58b/7)

k. + ları (9b/6)

[= 14]

ḳulluġ : Kulluk.

k. + ı (57b/5)

ḳul uḫiye : Kul Uhiye, cinler ve bunlara ait durumları anlatan sure.

k. (53a/2)

ḳulunc : Kulunç, vücutta, özellikle omuz başlarında duyulan şiddetli ağrı.

k. (3a/2), (29a/11), (29a/12), (29b/1), (29b/2), (29b/2), (29b/3), (29b/3), (29b/5)

[= 9]

ḳum : Kum.

k. (33b/6), (33b/8), (33b/12)

k. + dan (62a/2)

[= 4]

ḳunduz ṭaşaġı: Çavşır otu ve bundan elde edilen bir tür reçine, zamk, macun.

k. + n (35a/2)

ḳur'ān : < Ar. İslam dininin temel ilkelerini, Hz. Muhammed'e gönderilen Tanrı buyruklarını içeren, Müslümanların kutsal kitabı; Kur'an-ı Kerim, Kelam-ı Kadim, Mushaf, Mushaf-ı Şerif.

ḫavvāṣ-ı k. (13b/8), (22a/8), (28b/10), (33a/13), (38a/9), (39a/12)

ḫavvāṣ-ı k. + dur (12a/4), (24a/9), (41b/6)

[= 8]

ḳurbaġa : Kurbağa.

k. + nuŋ (6b/6)

ḳurd : Kurt. Uzun ve yumuşak gövdeli, omurgasız, bacaksız, ayaksız veya çok ilkel ayaklı, sürünerek hareket eden küçük hayvan.

k. (2a/6), (14a/4), (47b/11)

k.＋ı (3a/4), (13a/6), (13b/4), (13b/8), (30b/11), (30b/11), (32b/13), (35b/1)
k.＋ın (15b/4)
k.＋ını (20a/8)
k.＋ların (30b/5)
k.＋un (37a/8), (50a/4)
k.＋uŋ (37b/5), (42a/6), (50a/4)
[＝18]

ḳureyş : ＜Ar. Kureyş suresi, li-îlâfi suresi.
k.＋i (24b/8)

ḳurşun : Kurşun.
k. (11a/2)

ḳurtul- : Kurtulmak.
k.-a (24b/7), (29a/7), (38b/6), (50b/13), (51a/10)
k.-ur (59a/11)
[＝6]

ḳuru : Kuru.
k. (7a/9), (11b/8), (18a/11), (21b/7), (25b/7), (25b/9), (26a/2), (27a/4), (27b/9), (45a/7), (55a/2), (60b/7)
k.＋dur (20b/3), (24a09), (26a/7), (26b/12), (26b/13), (27a/1), (27a/2), (27a/3), (27b/7), (29b/12), (30a/9), (32b/11), (32b/13), (32b/14), (33a/2), (34b/5), (36b/4), (40b/8), (43a/4), (48a/11), (48a/13)
k.＋sı (3b/12), (44a/5)
k.＋sın (31b/12)
[＝36]

ḳurūre : 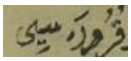
k.＋si (60b/5)
k.＋sinüŋ (60a/10)
[＝2]

ḳuru- : Kurumak.
k.-sa (14a/13)
k.-ya (20a/11)
[＝2]

ḳurud- : Kurutmak.
k.-a (35b/11), (35b/13)
k.-alar (36a/8), (36a/11), (61a/4), (61b/9)
k.-up (32b/8), (40a/1), (47a/2), (47b/13)
k.-ur (5a/4), (18b/3), (56b/5), (57a/8)
[＝14]

ḳuruluġ : Kuruluk.
k.＋ın (9b/6)

ḳurumış : Kurumuş.
k. (17b/11)

ḳurt ḳulaġı : Kurtkulağı, balkadın; kayın ve meşe çalılıklarında, orman kenarlarında sonbahar aylarında yetişen, sapı ve şapkası gri tonlarında, lifli, bazitli bir tür mantar; malkadın, ebişke, kurtkulağı (Clitocybe geotrapa).

k. yapraġı (56b/2)

ḳuruṭ- : bkz. **ḳurud-.**

k.-up (31a/9)

k.-salar (17b/11), (18a/3), (25b/10)

[=4]

ḳuş- : Kusmak.

k.-ar (22b/13), (52b/9)

k.-ıcaḳ (52b/9)

k.-mış (57a/10)

[=4]

ḳuşdur- : Kusturmak.

k.-a (23a/6)

k.-alar (34b/12)

k.-ur (23a/3)

[=3]

ḳuşmaġ : Kusma.

k.+a (24a/5)

k.+ı (22b/5), (23a/2), (23a/5), (23a/7), (23a/10), (23a/11)

[=7]

ḳuşmaḳ : Kusmak.

k. (30a/5)

ḳuşḳu : Kuşku, şüphe.

k. (6a/9)

ḳuṭuz : Kuduz.

k. (4a/11), (49b/8), (49b/9), (49b/13), (50a/7), (50a/9), (50a/10)

[=7]

ḳutluca : Veba.

k. (4b/3), (50b/8)

[=2]

ḳuvām : <Ar. Kıvam.

k.+a (33a/6)

ḳuvvet : <Ar. Kuvvet, güç.

k. (11b/9), (22b/4), (22b/4), (22b/8), (23a/4), (23a/7), (23a/8), (23a/9), (24a/5), (24a/7), (24a/8), (32b/14), (33a/4), (57a/3)

k.+i (34b/12), (35a/7), (40b/11)

k.+in (6a/13), (8a/9) (35b/12)

[=20]

ḳuvvetlendür- : Kuvvetlendirmek, güçlendirmek.

k.-ür (23b/2)

ḳuvvetluluġ : Kuvvetlilik, güçlülük.

k.+ıla (57b/1)

ḳuyruġ : Kuyruk.
k. + ı (19b/7)

ḳuyu : Kuyu.
k. + ṣuyına (24b/5)

ḳuyumcı: Kuyumcu.
k. + larda (11a/2)

kükürd : < Far. Kükürt.
k. (36a/11)

kül : Kül, yanan şeylerden artakalan toz hâlindeki madde.
k. + i (44b/8)
k. + in (14a/9), (17b/5)
[=3]

külli : < Ar. Bir şeyin tamamı, bütünü, hepsi, bütün.
k. (22a/5), (38b/6)
[=2]

küllī : bkz. **külli.**
k. (31a/7), (55a/8)
[=2]

kürre : < Ar. Küre.

L

lā-şek : < Ar. şüphesiz
l.-şek (53a/9)

lā-şübhe: < Ar. Şüphesiz.
l. (10b/1)

lābüd : < Ar. Gerekli, lâzım, zarûrî, terkedilmesi mümkün olmayan.
l. (17a/12)

lāden : < Far. Laden otu; (Citrus creticus).
l. + i (38a/1)

lā ḥavlā velā ḳuvvete illā billāhil- ʿalliyi'l-ʿāẓīm : < Ar. "Güç ve kuvvet, sadece yüce ve büyük olan Allah Teala'ya aittir" anlamına gelen söz.
l.- (10b/1)

lāẕımı'ṣ-ṣıbyān : < Ar. Oğlancıklar hastalığı.
l.- (52b/13)

laḥmī : < Ar. İstiska hastalığının bir türü.
l. (26a/11), (26a/12)
[=2]

laḳva : < Ar. Yüz felci. **"laḳvā"**.
l. + ya (51b/2)

laṭīf : < Ar. Zarif, ince.
l. + dür (40b/5)

levn : < Ar. Renk.
l. + i (21a/3)

levz : <Ar. Bademl.+ini (56b/6)

leymūn : <Ar. Limon; (Citrus limonum).
l. (11a/12), (17a/3), (23a/9), (24a/4), (52b/9)
l.+ı (44a/1)
[=6]

leẕẕet : <Ar. Lezzet, tat.
l.+i (57a/5)

li-ĩlāfi : <Ar. Kureyş suresi.
l.- (24b/8)

lisānü'l-ḥāl : <Ar. Dil. Sözsüz ve yazısız anlatım.
l.- (48a/2)

lisānü'ş-şevr : <Ar. Sığır dili otu; (Anchusa officinalis).
l. (11a/11), (24a/2)
l.+i (52b/11)
[=3]

luʿāb : <Ar. Salya.
l.+ıla (61a/9)
l.+ın (36b/13)
l.+ıyla (61b/5)
[=3]

luʿūḳ : ?
l. (19a/11)

luffāḥ : <Ar. Adamotu, hacı otu, yebruhü's-sanem ve ʿabdü's-selam isimleriyle bilinen bitkinin yemişidir; (Mandragora officinalis).
l. (56b/3)

lübti :
l.+dür (56b/12)

M

māʾ- : Soğuk.
m.-i şīr (16b/3)

māʾil-bārid : <Ar. Soğuk su.
m. (18b/5)

mā-yuteʿallıḳu : <Ar. Bağlantılı, ilişkili olan.
m.- (17a/5), (18a/9)
[=2]

mādām : <Ar. Madem.
m. (46b/1)

māde : <Far. Dişi.
m.-i ḥayvān (62a/7)

mālıḫūliyā : Vesvese, kuruntu, karasevda, delik.

m. + sı (11b/4), (9a/6)
m. + ya (11b/13)
[= 3]

mālīḫūliyā : bkz. **mālıḫūliyā**.
m. (7b/8), (8b/4)
m. + ya (12a/3)
m. + yı (29b/13)
[= 4]

māmīrān: < Far. Kırlangıç otu, zerdaçav; (Chelidoniummajus).
m. (20a/2)

mārūl : < Gr. Marul, birleşikgillerden, geniş ve uzun olan yeşil yaprakları taze olarak yenilen bir bitki; (Lactuca sativa).
m. (9b/11) (18b/12), (56b/1), (58b/4), (59b/2), (61b/7),
[= 6]

māzū : < Far. Mazı; (Thuya).
m. (15a/9) (32a/5), (40b/7)
m. + yı (13b/7)
[= 4]

māyıs : Gübre, yaş pislik.
m. + ıyla (52b/4)
m. + ın (7b/10)
[= 2]

maʿādin : < Ar. Madenler.
m. + den (11a/1)

maʿde : Mide.
m. (2b/5), (22b/1), (22b/11), (23a/5), (23a/9)
m. + de (22b/13), (57b/9), (57b/11)
m. + den (21a/7), (40b/13)
m. + nüŋ (22b/10)
m. + sinde (22b/9), (25a/3)
m. + sinüŋ (25a/4)
m. + ye (22b/8), (23a/4), (23a/7), (23a/8), (23a/9), (23a/11), (24a/6), (57b/11)
m. + yi (29b/11)
[= 23]

maʿdenī : < Ar. Madenle ilgili veya madene özgü olan.
m. ṭuz (8b/15)

maʿżarrat : < Ar. zarar veren, tahrip eden. **"mazarrat".**
m. (18a/11)

maḳʿad : < Ar. Makat, anüs.
m. (3b/1), (35a/4), (35b/3), (36a/1), (36a/10)
m. + a (36a/7)
m. + da (35a/9), (35a/13), (36a/5)
m. + ı (35a/6), (35a/6), (35a/11)
m. + ına (35a/6)

m. + ında (36a/2)
m. + ların (36b/9)
[=15]

maraż : <Ar. Hastalık.
m. (46a/11)
m. + a (33b/4)
m. + lar (1b/7)
m. + lara (20b/6), (40b/5)
m. + larınuŋ (3b/9), (41a/3)
[=7]

maṣrūʿ : <Ar. Sara hastalığına yakalanmış kişi.
m. + un (10b/8), (12a/12)
[=2]

mażdekī: <Ar. Sakız.
m. (9a/4)

mazdekī: bkz. **mażdekī**.
m. (17a/3), (31b/5)
[=2]

mażṭakī : bkz. **mażdekī.**
m. (15b/7), (24b/13), (45b/2)
m. + yi (21a/6)
[=4]

mażarrat: <Ar. Zarar veren, tahrip eden, sakıncalı.
m. + ın (17a/6), (50a/10)
[=2]

mażmaża : <Ar. Gargara.
m. (14b/8), (14b/9), (15a/2), (15a/4), (15a/13), (15b/6), (15b/8), (16a/2), (16a/5)
[=9]

mecmūʿ : <Ar. Toplanmış, bir araya getirilmiş.
m. + ı (28a/4)
m. + ın (31b/5), (55b/3), (55b/12), (56a/3)
[=5]

medḥ : <Ar. Övme, övgü.
m.-i (1b/3)

mefācā : <Ar. Ani ölüm, kalp krizi; aniden meydana gelen ölüm.
m. + ya (58a/10)

meger : <Far. Meğer, oysaki, halbuki.
m. (42a/5), (58a/2)
[=2]

meknūn : <Ar. Saklı, Saklanıp korunan, gizli.
m. + la (23a/1)

melhem : <Ar. Merhem.
m. (7a/3), (45b/5), (55b/12)
[=3]

melik : < Ar. Hükümdar, padişah,

m. + e (58a/12)

menᶜ : < Ar. Men, yasaklama, engelleme.

m. ėt- (11b/12), (18a/12), (18b/1), (18b/4), (18b/6), (23a/7), (29b/13), (32a/13), (34a/6), (61b/6)

[= 10]

men : < Ar. "O kimse ki, kim ki, kim" anlamına gelen ve bazı Arapça terkiplerde kullanılan zamir.

m. + yenfeᶜü'n-nās dur (1b/5)

menā :

m. (47a/6)

menāfiᶜ : < Ar. Menfaatler, yararlar, faydalar.

m. (36a/10). (45a/9)

m. + dür (43a/3)

m. + i (10b/5), (10b/9), (13b/1), (13b/5), (16a/2), (16a/4), (17a/9), (17a/10), (17a/12), (17b/1), (20b/3), (23a/7), (23a/9), (24a/7), (24a/8), (28a09), (33a/5), (34b/9), (36a/8), (36a/13), (36b/2), (39b/9), (40b/3), (40b/4), (40b/7), (40b/9), (43a/4), (43a/6), (45a/13), (45b/1), (45b/9), (45b/11), (45b/12), (45b/13), (46a/1), (46a/2), (46a/4), (46a/6), (46a/8), (46a/9), (48a/2), (48a/13)

[= 45]

menāfiᶜṣ-ṣabī : < Ar. Çocukların faydası.

m.- (11a/10)

menfaᶜat: < Ar. Menfaat, yarar.

m. (11b/7), (17a/6), (18a/11), (18b/8), (19a/13)

[= 5]

menī : < Ar. Meni, döl suyu.

m. (56a/12), (56b/5), (57a/1), (57a/1), (57a/11)

m. + den (57a/3)

m. + yi (22b/10), (33a/9), (56b/4), (62a/10)

[= 10]

mensūb : < Ar. Mensup olan, ait olan, bağlı olan.

m. (58b/2)

mercimek : < Far. 1. Mercimek. 2. Bu bitkinin, besin değeri yüksek, ufak, kırmızı, sarı veya yeşil, yuvarlak ve yassıca tohumu; (Lens culinaris).

m. (5b/8), (18b/1), (19a/4), (32a/13), (43a/9), (54b/12), (56b/4)

[= 7]

merhem : Merhem krş. **melhem.**

m. (19b/1), (34b/8), (47b/6), (49a/2)

[= 4]

mersīn : < Ar. Mersin ağacı; (Myrtus communis).

m. (7b/9), (9b/1), (9b/12), (20b/9), (25b/5), (31b/3), (34a/2), (41b/12) (49b/1), (54b/11)

m. + üŋ (31a/13)

[= 11]

mervī : < Ar. Rivayet edilen.

m. + dür (57a/12)

[=2]

merzencūş : <Far. Tatlı mercan köşk bitkisi, fare kulağı çiçeği; (Origanum majorana).

m. (34a/7), (39b/4)

m.+uŋ (37a/3)

[=3]

merzengūş : <Far. Mercan köşk, fare kulağı, sıçan kulağı; (Origanum majorana), krş. **merzencūş.**

m.+dür (37a/3)

meşāne : <Ar. Mesane, idrar torbası.

m. (58b/8)

meşānī: bkz. **meşāne.**

m.+ye (56b/9), (57a/9)

[=2]

meşhūr : <Ar. Ünlü, tanınmış.

m. (57b/1)

m.+dur (6a/3), (51a/5)

[=3]

meşīkör : <Ar. Gece körlüğü, tavuk karası.

m.+dür (5b/9)

mevcudāt-: <Ar. Var olanlar, yaratılan şeylerin tamamı, canlı cansız bütün varlıklar.

m.-ı ʿademden (1b/3)

mevīzec : <Far. Yabani kuru üzüm

m. (9b/8)

mevṣūf : <Ar. Nitelenmiş, bir nitelikle nitelendirilmiş, kendisini benzerlerinden ayıran bir nitelik kazanmış.

m. (57b/1)

mevżuʿ -: <Ar. Geçerli olan.

m.-ı (53a/10)

meẕkūr : <Ar. Adı anılan, sözü geçen.

m. (36a/6), (36a/7)

[=2]

mıḳnāṭīs: <Ar. Demiri ve daha başka bazı metalleri çeken demir oksit; demirkapan.

m.+ı (47b/7)

miḳdār : <Ar. Bir şeyin ölçüsü, miktarı.

m. (56a/10)

m.+ı (28a/3), (33b/3), (61a/4) (62a/6)

[=5]

milḥ : <Ar. Tuz.

m. (55b/11)

minvāl : <Ar. Minval, biçim, şekil, yol.

m. (58a/12)

miṣḳāl : <Ar. Yirmi dört kıratlık ölçü birimi.

m. (30b/8), (33b/9), (41a/5), (48b/3), (62a/1)

[=5]

misk : <Ar. Misk.

m. + ile (22a/11)

miskī : < Far. Misk gibi güzel kokan, misk kokulu.

m. (6b/11)

mizāc : < Ar. Mizaç, karakter, yapı.

m. (57b/9), (59b/6)

m. + ı (59b/11), (60a/6), (60b/2)

[= 5]

mizāclu : Mizaçlı, karakterli.

m. (23b/6), (33a/1), (59b/9), (60a/4), (60a/11), (60a/13), (60b/7)

[= 7]

mūm : < Ar. Mum

m. (25a/12), (41a/10), (45b/4), (46a/8), (47a/4), (49a/4)

m. + a (38a/2)

[= 7]

mūmin : < Ar. Mümin, müslüman.

m. (51a/3)

mūmiyā : < Far. İran'da İstahri şehrinde bir mağaranın damında damlayan berrak ve rengi siyaha yakın, tedavi edici özelliği bulunan doğal bir zamk.

m. + yı (31a/11)

muʿālice: < Ar. Tedavi etmek. **"muʿālece"**.

m. (57b/1)

muʿtedil : < Ar. ılımlı.

m. + dür (30a/7), (43a/5)

[= 2]

mufāṣıla: < Ar. Ayrılaşmak, ayrılma. **"mufāṣala"**.

m. (41a/2), (56b/8)

m. + ya (41a/6), (41a/9)

[= 4]

Muḥammed Muṣṭafā: < Ar. Hz. Muhammed.

m. (1b/4)

Muḥammed resūlullah : < Ar. Hz. Muḥammed, Allah'ın elçisi.

m. + dan (22a/9)

muḥkem: < Ar. Sağlam.

m. (14b/7), (14b/13), (15a/2), (15a/5), (15a/8), (15b/8), (36b/10), (45b/6), (56a/10), (61b/13)

[= 10]

muḥlin :

m. (62a/3)

muḥrıḳa: < Ar. Ateşli, hararetli, ateşli hastalık.

m. (43a/7)

m. + ya (43a/8)

[= 2]

muḥtāc : < Ar. Muhtaç olan, ihtiyacı olan.

m. (58a/8)

m.-olmaya (57b/8)

[=2]

muḫalif : <Ar. Muhalif, bir şeye karşı olan.

m. (36b/3)

muḫtaṣar : <Ar. Özet, kısaltma.

m. (1b/6)

m.+la (1b/9)

[=2]

muḫtelif: <Ar. Farklı, çeşitli, türlü.

m. (58a/9)

muttaṣıl : <Ar. Bitişik.

m. (20a/8), (31a/4)

[=2]

muṭāvil : <Ar. Uzun.

m. (58a/13)

muvāfiḳ: <Ar. Uygun.

m. (58b/2)

m.+dur (23b/6), (30a/3)

[=3]

muvāḳıf: <Ar. Vakıf olan, farkında olan.

m.+dur (11b/13)

mübārek: <Ar. Saygın, aziz, hürmetli.

m. (38b/10), (53a/8), (53b/1)

[=3]

mübāşir : <Ar. Bir işe başlayan, girişen kimse.

m.+e (58a/2)

mübelled : <Ar. Ebedi kılınmış, sürekli hale getirilmiş.

m. (11b/6)

mübtelā : <Ar. Bağımlı, düşkün.

m. (25b/3)

mücāmiʿat: <Ar. Cinsel birleşme, cima.

m. (58a/7)

mücerreb : <Ar. Tecrübe edinmiş, denenmiş.

m. (34b/7)

m.+dür (6a/3), (18a/5), (20a/4), (20a/9), (20a/12), (22a/1), (30a/9), (31b/7), (31b/13), (33a/13), (36a/8), (37a/3), (38a/9), (39a/12), (44b/11), (45a/7), (45a/9), (45a/13), (47a/6), (47a/7), (49b/4), (49b/6), (50a/10), (52b/13), (53a/10), (53a/11), (55a/13), (56a/1), (56a/5), (56a/6)

[=31]

mücerred : <Ar. Açık, yalın, münferit.

m. (42a/10), (60b/9)

[=2]

mücver : Mücver, rendelenmiş kabağa un, peynir, yumurta, tuz, karabiber, tâze soğan, dere otu karıştırılmak suretiyle yapılan ve yağda kızartılan bir çeşit köfte.

m.+i (54b/12)

müfredat- : < Ar. Müfredat, bütünü bilinen bir şeyin ayrıntıları, maddeleri.
m.-ı ibni ṣaṭra (56a/12)

mühr- : Mühür; bkz. **mühür.**
m.-i nübüvvet (53a/8)

mühre : < Far. Omur, bel ve boyun omurgaları.
m. (7a/8), (36b/4)
[=2]

mühür : < Far. Mühür, damga.
m. (53b/1)

münāsib : < Ar. Uygun.
m. (60a/4), (60b/8), (60b/9), (60b/10), (60b/12)
[=5]

mürde : < Far. Ölü, ölmüş kimse.
m. + de (58a/7)

mürdeseng : < Far. Mürdesenk taşı, kurşun oksit.
m. (47a/3)

mürī :
m. + dür (51a/3)

müshil : < Ar. Müshil, ishal yapan.
m. (32a/7)
m. + lerde (20a/13)
[=2]

müsk : bkz. **müşk.**
m. + i (5b/7)

müşk : < Ar. Misk otu, hoş kokulu bir madde; (Artemisia abrotanum).
m. (21b/1), (53a/11), (53b/2), (58b/1), (61a/2)
m. + ile (12b/9), (38b/7)
m. + le (29a/4)
[=8]

müteʿalluḳ : bkz. **müteʿallīḳ.**
m. (23b/8)

müteʿallīḳ : < Ar. Bağlı, ilişkin.
m. + dür (17a/6)

müteʿāllīḳ ol- : Bağlı olmak, ilişkili olmak.
m.-an (11b/3)

mütevātir : < Ar. Ağızdan ağıza yayılan, herkesin dilinde gezen, tevâtür yoluyle gelen.
m. (29a/10)

N

nāfiʿ : < Ar. Menfaatli, faydalı.
n. (7a/5), (8b/1), (16b/9), (19b/2), (19b/13), (32b/5), (41a/4), (47a/2), (47a/4), (52b/12), (54b/12), (55a/3), (55a/3), (61a/5), (61b/11), (62a/2), (62a/7)

n. + dür (9a/6), (9a/8), (11b/9), (13a/5), (15b/5), (15b/10), (15b/11), (16b/6), (18b/3), (20a/13), (21a/6), (21a/7), (22b/9), (24a/2), (24a/2), (26a/3), (26a/4), (26a/8), (32b/4), (32b/7), (33b/4), (33b/5), (34b/7), (40a/1), (42a/3), (44b/12), (46a/7), (46a/10), (47b/6), (48b/7), (49a/6), (62a/7)

n.-ola (8b/12), (9a/2) (13b/1), (13b/3), (15a/11), (17a/3), (20a/1), (20a/2), (20a/4), (20a/13), (21b/7), (22b/4), (25a/5), (25a/8), (26a/5), (27a/8), (27a/11), (27b/1), (31a/11), (32b/2), (34b/3), (35a/9), (35b/4), (36a/1), (36a/10), (38b/8), (41a/4), (41b/1), (41b/2), (42b/1), (42b/3), (42b/4), (42b/7), (43b/1), (43b/7), (44a/12), (44b/4), (44b/5), (46b/12), (47b/9), (49a/5), (49b/10), (49b/11), (49b/12), (50a/3), (50a/6), (50a/8), (50a/9), (51a/3)

n.-i ḫavvāṣda (25b/1)

[=99]

nān-ḫāh : <Far. Anason; (Pinpinella anisum).

n. (4b/12), (16b/1)

n. + ı (61b/11)

[=3]

nār : <Far. Nar ağacı ve meyvesi; (Punica granatum).

n. (11a/12), (16a/1), (18b/9), (32a/4), (32a/11), (32b/1), (32b/5), (32b/9), (33b/11), (38a/4), (61b/7)

n. + uŋ (6a/12)

[=12]

nārānc : <Far. Turunç; (Citrus aurantium amara). **"nārenc".**

n + i (21a/8)

nās : <Ar. İnsanlar, halk.

n. (1b/5), (1b/5)

n. + dur (1b/5)

[=3]

nāṣūr : <Ar. Basur, hemoroit; ayrıca göz çevresi ve çeşitli organlarda oluşan akıntılı yaralar.

n. (48a/4), (58b/6)

[=2]

naʿna : bkz. **naʿnā.**

n. (26a/8)

naʿnā : <Ar. Nane; (Mentha piperita).

n. (21a/6)

n. + yı (15b/11), (21a/6), (24b/12), (34b/7)

[=5]

namāzbor : Bir tür bağırsak paraziti. "**namāz boz**"

n. + ı (30b/3), (30a/12), (30a/13), (30b/2), (30b/4), (30b/7), (30b/11)

[=7]

naṣīḥat : <Ar. Nasihat, öğüt.

n. + leri (58a/12)

ne : "ne" soru kelimesi.

n. (4a/12), (9b/3), (20b12), (43a/13), (45b/9), (49a/13), (50a/4)

n. + yi (14b/2)

[=8]

nedgülü : Ne türlü.

n. (17a/11)

nefᶜ : <Ar. Fayda.

n. ėde (8a/5), (8a/12) (47b/4)

[=3]

nefes : <Ar. Nefes, soluk.

n.+i (2b/4), (21a/13), (62a/8)

[=3]

neft : <Far. Neft yağı, ham petrol.

n.+üŋ (40b/3)

nergis : <Far. Nergis; (Narcissus).

n. (46a/2)

nesne : <Ar. Nesne.

n. (4a/12), (17b/13), (20a/6), (26b/3), (30b/3), (43a/11), (49a/13), (56a/9)

n.+den (10b/13)

n.+ler (10a/1), (17a/5), (20a/7), (20b/1), (20b/1), (35a/1), (56b/3)

n.+lerden (11a/5), (11a/6), (11a/9)

n.+lere (23b/8)

n.+leri (11b/3)

n.+nüŋ (47a/12)

n.+ye (28a/1), (57b/4)

[=23]

nevᶜ : <Ar. Çeşit, tür.

n. (61a/10)

n.+inüŋ (42b/4)

n.-i āḫer (10a/9), (50a/10), (50b/12), (51a/1), (52b/3), (52b/13), (53a/4), (53b/1), (61a/12)

[=11]

nev-resīde : <Far. Yeni yetişmiş.

n. oğlan (13b/13)

nevāṣir : <Ar. Basurlar, basur delikleri.

n.+e (35a/10)

nıḳrīs : <Ar. Gut hastalığı, ayak şişmesi.

n. (3b/8), (41a/13)

n.+e (41a/8)

[=3]

nīlūfer : <Far. Nilüfer çiçeği; (Nymohea).

n. (8a/12) (56b/2), (58b/5)

n.+dür (59b/4)

[=4]

nīnūfer : bkz. **nīlūfer.**

n.+i (52b/10)

niᶜmet : <Ar. Nimet, ekmek, lütuf, ihsan.

n.+i (57b/2)

nice : Nice.

n. (53a/12), (56b/3)

[=2]

niçe : bkz. **nice.**

n. (28a/5)

nifās : <Ar. Kadınlarda doğum sonrası olan kanama.

n. (39a/4)

nihāyet : <Ar. Nihayet, son.

n. (1b/4)

nişasta : <Far. Nişasta.

n. (61a/11)

nişeste : bkz. **nişasta.**

n. (6b/8), (7a/13)

n.+yi (6b/10), (7b/2), (21a/5)

[=5]

noḫūd : <Far. Baklagillerden, ana yurdu Akdeniz kıyıları olan, birleşik telek yapraklı, çiçekleri sarımtırak renkte, tanesi baklamsı bir bitki (Cicer arietinum)

n. (30b/2), (45a/3), (45a/12) (61a/4)

n.+ı (45a/11)

n. yaġın (45a/9), (45a/10)

[=7]

noḳṣān : <Ar. Eksik, eksilmek.

n.+ı (58a/8)

Nūn : <Ar. Kur'ân-ı Kerîm'in 68. suresinin kalemden başka adı.

n. ve'l-Ḳālem (11b/1), (12b/11), (15b/12)

[=3]

nūr: <Ar. Nur, ışık, gözle görülen aydınlık.

n.+ın (6b/2), (6b/3)

[=2]

nūrāni : <Ar. Işıklı, nurlu.

n. (4b/10)

Nūḥ : Kur'ân'ın 71'inci suresi olup 28 âyettir ve Mekke'de nazil olmuştur.

n. sūresin (39a/4)

nunūfer : Nilüfer; bkz. **nīlūfer.**

n.+i (44a/1)

nübüvvet : <Ar. Peygamberlik.

n. (53a/8)

nünüfer: Nilüfer; bkz. **nīlūfer**.

n.+i (20b/7)

nüsḫa- : <Ar. Kitap, kitap kopyası.

n.-yı (54a/7)

O

o : O işaret sıfatı.

o. (1b/3), (3b/12), (18b/8), (60a/11)

[=4]

ocak : Ocak, ateş yakılan yer.

o.+da (7a/1)

od : Ateş.

o. (4a/10), (13b/13), (46a/7), (48b/10), (48b/11), (48b/12), (49a/1), (49a/3), (49a/5), (49a/7), (49a/8)

o.+a (7a/3), (49a/10)

o.+dan (4b/1)

[=14]

oġlaḳ : Oğlak.

o. māyısıla (52b/4)

oġlan : Çocuk, bebek, oğlan.

o. (13b/13), (19b/10), (33b/9), (35b/4), (35b/5), (36b/7), (36b/13), (37a/1), (37a/1), (37a/10), (37a/11), (37a/13), (37b/1), (37b/6), (37b/7), (37b/8), (37b/11), (38a/2), (38a/5), (38a/7), (38b/5), (39a/8), (39a/12), (3b/2), (43a/3), (47a/9), (50b/11), (51a/8), (54a/5), (58b/2)

o.+a (47b/11)

o.+ı (36b/10), (37b/10), (38a/3), (38b/10)

o.+ın (37b/1), (37b/5), (37b/6), (51a/9)

[=39]

oġlan yatağı: Anne rahmi.

o.+n (37a/5), (37b/10)

[=2]

oġlancuġ : Oğlancık, küçük çocuk.

o.+ı (34b/1)

o.+uŋ (39a/5), (53a/3)

[=3]

oġlancuḳ : bkz. **oġlancuġ.**

o.+lar (17b/13), (46b/13), (54a/4)

o.+lara (11a/10)

o.+larda (16b/10), (52b/10)

o.+ları (52b/3)

o.+laruŋ (3b/5), (8b/11), (15a/5), (16b/10), (16b/12), (18a/1), (31a/10), (34a/9), (35a/11), (39b/2), (39b/4), (39b/5), (39b/8), (39b/9)

[=21]

oġlancuḳlar ḫastalığı: Havale geçirmek.

o. (52b/6), (52b/13)

[=2]

oġul otı : Oğulotu, melisa; (Melissa officinalis).

o.+nı (49b/6),

o.+nuŋ (23a/13)

[=2]

oḳ : Ok.

o. (49b/11)

o.+a (14a/6)

o.+ıla (49b/10)

[=3]

oḳa : <Ar. Okka, 1283 gramlık ağırlık ölçü birimi. **"oḳḳa"**

ṭoḳuz o. (35b/7)

oḳu- : Okumak.

o.-duḳca (53a/2)

o.-sa (11b/1), (12a/13), (15b/13), (22a/9)

o.-salar (50b/4), (50b/5)

o.-ya (46a/11), (46a/12)

o.-yalar (53a/2)

[=10]

oḳumaḳlıġ : Okumayı.

o.+ı (50b/7)

oḳut- : Okutmak.

o.-sa (12b/12), (12b/13)

[=2]

ol : O zamiri.

o. (1b/2), (5a/4), (5b/9), (5b/10), 9a/6), (9b/13), (10b/3), (10b/3), (10b/4), (10b/8), (10b/10), (10b/11), (13a/7), (14b/12), (15a/1), (15a/12), (17a/5), (18a/4), (20a/10), (20a/11), (21b/7), (21b/12), (24b/6), (24b/7), (25a/4), (25b/3), (26b/6), (27b/10), (27b/12), (27b/12), (28a/4), (28b/2), (30a/9), (34b/1), (35a/11), (35b/7), (36a/2), (36a/12), (36b/1), (38a/7), (38b/11), (38b/12), (39b/12), (40a/2), (41b/7), (42b/11), (43a/2), (43a/11), (43b/3), (46a/6), (46a/11), (46a/12), (49b/6), (49b/7), (49b/11), (50a/5), (50b/1), (50b/4), (50b/10), (50b/13), (51a/6), (51a/8), (51b/2), (53a/2), (53a/3), (53a/4), (53b/1), (54a/7), (55b/6), (55b/8), (56b/13), (56b/13), (56b/13), (57a/1), (57a/3), (57a/5), (57a/13), (57b/5), (57b/10), (58a/7), (60a/1), (60a/11), (60b/2)

o.+dur (5a/3), (5a/5), (10b/13), (14b/13), (26a/11), (30b/12), (32b/6), (34b/11), (52b/7), (57b/9), (59b/7), (59b/11), (60a/4), (60a/6), (60a/13), (60b/2), (60b/8), (60b/13), (61b/7), (61b/11), (62a/3), (62a/13)

[=105]

ol- : Olmak.

o.-a (5a/4), (5b/2), (5b/11), (6a/7), (7a/3), (7a/6), (7a/12), (7b/12), (8b/2), (8b/12), (8b/12), (9a/2), (9b/8), (9b/12), (10a/8), (10b/5), (11b/2), (11b/7), (12a/13), (12a/13), (12b/10), (12b/12), (12b/13), (13a/9), (13b/1), (13b/3), (13b/7), (14a/1), (14b/6), (14b/13), (15a/1), (15a/11), (15b/1), (15b/13), (16b/10), (16b/10), (17a/3), (17b/10), (18a/1), (19b/1), (19b/2), (19b/9), (19b/13), (20a/1), (20a/2), (20a/4), (20a/13), (20b/8), (20b/10), (21a/3), (21b/7), (22a/13), (22b/4), (23b/7), (24b/4), (24b/4), (24b/6), (24b/7), (24b/12), (24b/12), (25a/3), (25a/5), (25a/8), (25a/13), (25b/3), (25b/8), (25b/13), (26a/3), (26a/5), (26a/11), (26a/12), (26b/5), (26b/5), (27a/8), (27a/11), (27b/1), (28a/11), (28b/1), (29a/8), (29a/10), (29b/6), (2b/5), (30a/6), (30b/12), (30b/12), (30b/13), (31a/9), (31a/11), (31b/3), (32a/6), (32a/9), (32b/2), (32b/6), (33a/5), (33b/9), (33b/10), (34a/4), (34a/4), (34b/3), (35a/9), (35b/4), (36a/1), (36a/8), (36a/10), (36a/13), (36b/12), (37a/1), (37a/6), (37b/13), (38b/8), (38b/9), (38b/9), (38b/10), (39a/5), (39a/6), (39a/8), (39b/10), (40a/3), (40a/5), (40b/4), (40b/6), (40b/8), (40b/9), (41a/5), (41b/1), (41b/2), (41b/7), (41b/7), (41b/13), (42a/4), (42a/5), (42a/13), (42b/1), (42b/3), (42b/4), (42b/7), (43a/11), (43b/1), (43b/7), (44a/1), (44a/3), (44a/12), (44b/4), (44b/5), (45b/6), (46b/1), (46b/1), (46b/10), (46b/12), (46b/13), (47a/3), (47a/5), (47b/9), (47b/12), (48a/4),

(48a/12), (48b/13), (49a/4), (49a/5), (49b/10), (49b/11), (49b/12), (4b/4), (50a/3), (50a/6), (50a/8), (50a/9), (50a/11), (50b/7), (50b/8), (50b/8), (50b/10), (50b/12), (51a/3), (51a/9), (51a/11), (51b/2), (51b/5), (52b/5), (52b/12), (53a/3), (53a/4), (54a/6), (54b/9), (54b/12), (55a/3), (55a/4), (55b/10), (55b/10), (55b/12), (55b/13), (56a/3), (56a/3), (56a/12), (56a/13), (56b/12), (57a/10), (57a/10), (57a/11), (57b/10), (58a/2), (58b/1), (58b/9), (58b/13), (59a/1), (59a/2), (59b/4), (59b/5), (59b/8), (59b/9), (59b/9), (59b/10), (59b/10), (59b/12), (59b/12), (59b/12), (59b/13), (59b/13), (60a/2), (60a/2), (60a/6), (60a/8), (60a/9), (60a/9), (60a/10), (60a/11), (60b/2), (60b/3), (60b/4), (60b/5), (60b/5), (60b/6), (60b/6), (60b/6), (60b/7), (61a/5), (61a/10), (61a/13), (61b/11), (62a/2), (62a/7)

o.-acaḳ (60b/9), (60b/10), (60b/11)

o.-aġan (60b/5)

o.-alar (35b/10)

o.-an (1b/11), (2a/1), (2a/3), (2a/5), (2a/8), (2a/10), (2a/11), (2b/2), (2b/6), (2b/7), (2b/11), (2b/12), (2b/13), (3a/6), (3a/10), (3b/1), (4b/7), (4b/11), (4b/11), (5a/1), (5b/1), (5b/2), (6b/7), (6b/13), (7a/5), (7a/13), (7b/6), (7b/7), (8a/1), (8a/3), (8a/13), (8a/13), (8b/2), (8b/8), (8b/14), (9a/2), (9a/4), (9b/1), (9b/2), (9b/3), (9b/5), (9b/13), (11b/3), (11b/4), (13a/1), (13a/5), (14a/2), (14b/2), (14b/3), (15a/2), (16a/6), (16a/13), (16b/1), (16b/2), (16b/6), (17b/3), (17b/6), (17b/9), (18a/2), (18a/6), (18a/7), (19a/7), (19b/8), (20a/1), (20a/3), (20b/11), (21a/2), (21b/4), (21b/5), (21b/6), (21b/12), (22b/1), (22b/9), (22b/12), (23a/12), (23b/8), (23b/11), (24a/2), (24b/14), (25a/2), (25b/1), (25b/5), (26a/5), (26a/10), (26a/12), (26b/13), (27a/2), (27a/4), (27a/5), (27b/3), (29a/6), (29b/1), (29b/3), (29b/5), (30b/4), (30b/7), (30b/9), (31a/7), (31a/13), (31b/2), (31b/3), (31b/9), (31b/9), (31b/11), (32a/4), (32a/12), (32b/13), (33a/4), (33a/8), (34a/1), (34a/3), (34a/4), (34a/5), (34a/6), (34a/8), (34a/11), (34b/8), (35a/5), (35a/9), (35a/13), (36a/3), (41a/12), (42a/2), (42a/3), (42a/6), (42a/7), (42a/11), (42b/1), (42b/2), (42b/3), (42b/5), (43a/5), (43b/4), (43b/13), (44b/9), (45b/1), (46b/7), (46b/9), (46b/12), (47b/8), (48b/5), (49a/6), (51a/3), (51a/11), (54b/12), (54b/13), (55a/1), (55a/11), (58a/1), (59a/13), (59a/13), (59b/5)

o.-ana (11b/8), (11b/8), (36b/5)

o.-anı (44a/11)

o.-dı (57b/4)

o.-duġı (43a/8), (53a/10)

o.-duġın (17a/5)

o.-duġına (6b/9), (7b/1), (7b/2), (20b/4), (31a/11)

o.-ıcaḳ (5b/9), (21b/11), (52b/11)

o.-ınca (41b/2)

o.-maduḳ (39b/3)

o.-maḳ (2a/4), (2a/6), (2a/9), (2b/4), (2b/8), (3a/1), (3a/2), (4a/4) (13a/2), (14a/4), (16a/7), (21a/13), (23a/9), (23a/13), (27a/6), (29a/11) (46b/2)

o.-maḳdan (44a/2)

o.-mamaḳ (22b/2), (2b/7)

o.-masa (9b/7) (27b/13), (55a/12)

o.-ması (40a/3)

o.-maya (27b/5), (38a/1), (43b/13), (44a/4), (57b/8)

o.-mayan (36b/12), (36b/13)

o.-mayınca (58a/9)

o.-maz (37b/9), (48a/6), (57a/3)

o.-mış (7a/10), (8a/11) (23b/7), (23b/9), (25b/8), (26a/3), (32b/5), (37a/6), (39b/5), (40b/8), (44a/3), (49a/8), (59b/4), (59b/5)

o.-mışdur (36a/7), (40a/11), (40a/12), (48a/4)

o.-sa (5a/11), (5b/3), (8a/11), (9a/7) (10b/9), (11a/11), (12a/3), (14b/10), (16a/7), (17b/7), (19a/5), (22b/3), (22b/3), (22b/13), (23b/4), (24b/11), (24b/11), (25a/3), (25a/8), (26a/13), (26b/1), (27a/7), (27b/11), (27b/12), (31b/1), (32a/7), (32a/7), (33b/6), (33b/8), (33b/9), (34b/10), (34b/10), (41b/4), (41b/12), (41b/13), (42a/3), (44a/3), (45b/11), (45b/12), (46a/5), (47a/5), (47a/13), (47b/1), (47b/3), (48a/12), (48b/8), (48b/9), (49a/2), (4b/12), (50b/6), (50b/9), (55a/12), (56a/2), (58b/1), (59a/7), (59b/7), (59b/11), (61a/7), (61a/11), (61b/2)

o.-sun (1b/4), (4b/5), (4b/6), (13a/11), (45b/10), (53a/12), (54b/11)

o.-up (6a/9), (11b/8), (28a/12), (33b/1)

o.-ur (1b/7), (2b/1), (4a/5), (4b/13), (5a/2), (6a/2), (7a/1), (14b/12), (19a/12), (24a/4), (35a/1), (36a/6), (36a/6), (36a/7), (38b/12), (39b/9), (42b/4), (42b/5), (46b/3), (47b/6), (48a/6), (49b/4), (50a/12), (52b/6), (52b/7), (52b/8), (52b/8), (52b/8), (56b/9), (56b/10), (56b/12), (57a/1), (57a/3), (57a/6), (57a/9), (57b/11), (58a/10), (60a/11)

o.-ursa (6a/7), (10a/9), (14b/8), (19a/9), (23b/11), (34b/10), (34b/11), (34b/12), (45b/9), (45b/11), (46a/4), (50a/11), (50a/12), (50b/1), (53a/12), (58b/5), (60b/9), (60b/10), (60b/11)

[=598]

olmaġ : Olmak.

o.+ın (21b/2)

o.+ına (3a/9)

[=2]

olun- : Olunmak.

o.-mışdur (20b/2), (28a/5), (31b/7), (51a/7), (56a/6)

[=5]

on : On, sayı adı.

o. (10a/8), (12b/8), (21a/12), (22a/11), (22a/13), (23a/12), (24b/13), (25b/4), (25b/13), (26a/9), (27a/5), (28a/8), (29a/4), (29a/11), (2b/3), (2b/5), (2b/7), (2b/9), (2b/10), (2b/11), (2b/13), (30a/8), (30a/8), (30b/9), (31a/5), (32a/11), (3a/2), (3a/3), (40b/10), (41a/7), (43b/9), (43b/12), (45b/2), (56a/7), (57b/6), (57b/8), (59b/2), (59b/4)

[=38]

on on ṭoḳuz : On.

o.+ıncı (3a/3), (30a/11)

[=2]

oŋar- : Onarmak.

o.-ur (47b/7)

oŋul- : İyileşmek.

o.-da (9b/3), (59a/8)

o.-ınca (47a/1)

o.-maz (4b/4), (54b/8), (54b/10)

o.-up (55b/8)

o.-ur (54b/9), (54b/9)

[=9]

oŋuld- : İyileştirmek, sağıltmak.

o.-a (20a/9), (48a/12), (48a/12)
o.-ur (40b/9), (48a/7), (48a/9), (49a/7)
[=7]

onuncı : Onuncu
o. (2b/2) (20b/10), (59a/13)
[=3]

oruç : <Far. Oruç.
o. (25b/2), (60a/2)
[=2]

ot : Ot, bitki.
o. (19a/7), (20a/4), (39b/10), (48a/6), (51a/8), (58a/8), (58a/9), (58a/9), (60b/7), (61b/4)
o.+dur (4b/12)
o.+ı (11b/6), (48b/8), (51a/5)
o.+ın (47a/10), (51a/9)
o.+ınıı (49b/6),
o.+ınuŋ (23a/13) (23b/1)
o.+lar (11a/13), (18b/11), (36b/1), (52b/12), (58b/2), (60a/2)
o.+ları (36a/13)
o.+un (15a/12)
o.+uŋ (55b/1), (46a/9)
[=28]

ottuz : Otuz.
o. (50b/8)

otur- : Oturmak.
o.-a (44a/4), (56a/11), (59a/2), (60a/13)
o.-dı (34b/1), (35a/12)
o.-ġan (60a/3)
o.-sa (25a/6), (43b/6), (59a/3), (59a/4)
o.-salar (9b/8)
[=12]

otuz : bkz. **ottuz.**
o. (4a/3), (4a/6), (4a/8), (4a/10), (4a/11), (4b/2), (4b/4), (4b/6), (46b/2), (47a/7), (48b/1), (48b/10), (49a/12)
[=13]

otuzıncı : Otuzuncu.
o. (4a/1)

oyna- : Oynamak.
o.-duġına (23b/5), (24a/1), (24b/13)
o.+sın (23b/1)
o.-yan (6a/8)
[=5]

Ö

öd : Safra, safra kesesi.
ö. + in (13b/6), (36a/8), (37a/1), (38a/2) (45b/12), (47a/6)
ö. + inden (42a/7)
ö. + ine (6b/11), (6b/11), (46b/5)
ö. + ini (5b/6)
ö. + isin (43a/3)
ö. + iyle (13a/13), (18a/8) (31a/1)
ö. + üyle (31a/1)
[= 16]

ög : Akıl, anlama yetisi.
ö. + i (23b/9)

öksürüg : Öksürük.
ö. + e (2b/11), (25b/4), (26a/2), (26a/4), (58b/9)
ö. + i (21b/12), (25b/6), (25b/7), (25b/9)
[= 9]

öksürük : bkz. **öksürüg**.
ö. (25b/7), (26a/3), (30a/6), (61a/6), (61a/6), (61a/10), (61b/2)
[= 7]

öksürük: öksürük
ö. çinisinüŋ (61a/13)

öl- : Ölmek.
ö.-miş (37b/7), (37b/10), (38a/3), (42b/1)
[= 4]

öldür- : Öldürmek.
ö.-e (50a/4)

öŋ : Ön.
ö. (14a/6)

ördek : Ördek.
ö. (11a/8)

ört- : Örtmek.
ö.-eler (53a/6)

örümceg: bkz. **örümcek.**
ö. + i (13a/12), (39a/13)
ö. + üŋ (42b/4)
[= 3]

örümcek: Örümcek.
ö. (14a/7)

öyken : Akciğer.
ö. (21b/2), (2b/4), (21a/13), (21b/2)
ö. + de (21b/4), (21b/5), (21b/6)
[= 7]

öyle : Öğle, öğlen.
ö. + ye (30b/3)

P

pādişāh : <Far. Padişah, hükümdar, sultan.
p. (57b/5), (57b/6), (57b/7), (57b/7)
p.+ı (57a/12), (57b/3)
p.+uŋ (57b/2), (57b/4)
[=8]

pāk : <Far. Pak, temiz.
p. ola (39a/5), (39a/6)
p. kökin (36a/11),
[=3]

pāre : <Far. Parça.
p. (8b/13), (8b/13), (37a/8), (38a/5), (41b/6), (42b/7), (47b/10), (49b/5), (50b/9), (50b/10), (51a/6), (51a/7), (51b/3), (51b/3), (53a/1), (53a/7)
p.+sin (33a/5)
[=17]

Pārsīce : Farsça.
p.+side (7a/8)

pāşā : Osmanlı Devleti'nde mirlivâ (tuğgeneral)lara ve daha yüksek rütbedeki askerlerle yüksek rütbeli sivil memurlara verilen resmî unvan.
İdremütlü P. Beg (5b/2)

panbuġ : <Far. Pamuk.
p.+ıla (5b/4)

panbuḳ : bkz. **panbuġ.**
p. (36a/9), (53a/1)
[=2]

payān : <Far. Son, nihâyet.
p.+a (52b/3)

peldek : Petek, arıların kendi salgıladıkları bal mumu denen madde ile yumurtalarını bırakmak için yaptıkları ve içini balla doldurdukları, altı köşeli yuvacıklar topluluğuna verilen isim.
p.+i (61b/13)

peluṭ : Meşe, pelit; (Quercus).
p. (35b/2)

penīr : <Far. Peynir, bkz. **penīr**
p. (47b/10)

perde : <Far. Perde.
p.+yi (5b/1)

perhīz : <Far. Sakınma, uzak durma, zararlı ve fazla yiyeceklerden kaçınma.
p. (11a/5), (11a/6), (11a/6), (11a/8), (11a/9)
[=5]

perī : <Far. Peri, cin.
p.+den (10a/9), (47b/12)
[=2]

pes : <Far. Şimdi, öyle ise.
p. (60a/13), (60b/9), (60b/10), (60b/12)
[=4]

peydā : <Far. Görünme, belirleme, açıkta ve meydanda olan.
p. (11b/13)

peyġamber : <Far. Peygamber, Allah tarafından emirlerini kullarına bildirmekle görevlendirilmiş kimse.
p. (53a/8)

peynir : <Far. Peynir.
p. (16b/1), (33b/12), (46a/5), (60a/12)
[=4]

pīşe : <Far. Huy, adet.
p. (57b/12)

pirelenmek : Pirelenmek, üstüne pire üşüşmek.
p. (3a/4)

piş- : Pişmek.
p.+ecegine 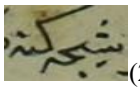(21b/10)
p.-miş (25b/11)

pular : ?
p. (50b/9)

püre : Pire.
p. (50a/4)

R

rābiʿitici : 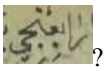?
r. (58b/11)

rāḥıż : ?
r. (45b/8)

rāyiha : <Ar. Koku.
r.+sı (30b/12)

rāziyāne : <Far. Rezene.
r. (21b/13), (22b/12), (61b/3)
r.+yi (6b/2), (42a/8)
[=5]

rabb : <Ar. İç, öz; bkz. **rubb-.**
r.-ı sūs (26a/3), (61a/8), (61a/11), (61b/3)
[=4]

rafaṭan : Rafadan, kaynar suda kabuğu ile az pişirilmiş (yumurta).
r. (31a/4)

raḥm : <Ar. Anne rahmi.
r. (3b/3), (36b/8), (37a/5), (37a/7)
r.+i (37a/4), (37a/6)
r.+üŋ (37a/4)
[=7]

raḥmān : <Ar. Rahman süresi.
r.+ı (7b/4)

raḥmetu'llāhi : Allah'ın rahmeti.
r. (53b/1)

ramażan: <Ar. Oruç tutulan ay, Ramazan ayı
r. (29a/4)
r.+uŋ (12b/8), (22a/10)
[=3]

raṭb : <Ar. Yaş, taze.
r. (60a/4), (60b/12)
[=2]

rebiklik : 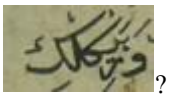?
r. (40a/6)

receb ayı : <Ar. Recep ayı.
r. ayında (25b/2)

redd ed-: Red etmek, kabul etmemek.
r.-üp (43b/13)

renc : <Far. Zahmet, meşakkat.
r. (25b/3)
r.+i (3b/3), (21b/7)
r.+in (3b/10), (9a/2)
r.+inden (8b/11), (50b/9), (51b/2)
r.+ine (7b/11), (10a/5), (26a/7), (26b/7), (29b/13), (43b/10), (46a/9), (46b/11), (47a/2), (48a/10), (53a/7), (58b/6)
r.+inüŋ (4b/3), (41b/11)
[=22]

rencesīl rencī : Ağrılı, eziyetli hastalık.
r. (21b/7)

rencīraḳ: Şiddetli, ileri derece.
istisḳā-yı r.+ı (26a/13)

rencūr : <Far. Hasta.
r. (46a/13)

reng : Renk.
r.+i (34b/10), (34b/11), (45a/8), (45b/10), (60a/10)
[=5]

resīde : <Far. Erişmiş, yetişmiş, ulaşmış, olgunlaşmış.
r. (13b/13)

reyḥān : <Ar. Reyhan, fesleğen; (Ocimum basilicum).

r. + ı (26b/3)

rivāyet : < Ar. Nakledilen söz veya haber.

r. + dür (53a/13)

rūmī : Rumca, Rum ile ilgili.

r. (37a/13)

rūzī : ?

r. + ı (50b/6), (50b/7)

[= 2]

rūẕi : ?

r. (1b/10)

rūzigār : < Far. Zaman.

r. + ın (58a/13)

rubʿ : < Ar. Dörtte bir.

r. (42a/13), (42b/5), (43a/9)

r. + ı (35b/7), (42a/5), (42b/2)

[= 6]

rubb : < Ar. İç, öz, meyve ve sebzelerin özü.

r.-ı sūs (42a/12)

rufadan : bkz. **rafaṭan.**

r. + dan (61b/10)

rummān : < Ar. Nar ağacı ve meyvesi; (Punica granatum).

r. (19a/11)

r.-ı ḥāmiż (18b/9)

[= 2]

ruṭūbet : < Ar. Nem, yaşlık çih.

r. (5a/4)

r. + den (4b/11), (61a/13)

r. + i (4b/11)

r. + ile (60a/5)

r. + in (60b/1)

[= 6]

S

sāʿat : < Ar. Saat.

s. (9a/11)

s. + de (28b/9), (48a/2)

[= 3]

ṣām- : < Ar. Baras hastalığına tutulan, vücudundan beyaz lekeler bulunan kimse, ebraş, sam lekesi.

s.-ı ebraṣ (34a/9)

ṣabāḥ : < Ar. Sabah.

s. (22a/3), (28a/3), (30b/3), (33b/4), (51b/1), (53a/6)

[= 6]

ṣabır : < Ar. Sabır otu; (Agave americana).

s. (19a/8)

ṣabr : Sabır otu; bkz. **ṣabır.**

s. (30b/13), (48a/10), (58b/4)

s. + dur (59a/5)

[=4]

ṣābit : <Ar. Sabit.

s. (57b/2)

ṣabun : Sabun otu; (Saponaria officinalis).

s. (44b/12)

s. + a (40b/1)

s. + ı (46b/12)

s. + ıla (46a/7)

[=4]

ṣaç : Saç.

s. (59a/9)

s. + ı (47a/7)

[=2]

ṣaç- : Saçmak.

s.-salar (8a/2), (41b/12), (50a/4)

[=3]

sāde : <Far. Düz, basit, yalın.

s. (7b/1)

sāde yaġı : Tereyağı.

s. + n (6b/1) (32a/11)

[=2]

ṣadef : Sedef hastalığı.

s. + i (47b/4)

ṣadef : <Ar. Sadef, inci kabuğu; sedef otu.

s. (15a/13),

s. + i (6b/5)

[=2]

ṣādıḳ : <Ar. Sadık, güvenilir, dürüst, doğru.

s. (57a/3)

ṣadr : Göğüs.

s. + ında (25b/8)

ṣafī : <Ar. Saf.

s.-ėder (62a/13)

ṣafrā : <Ar. Safra, öd.

s. (4a/8), (48b/2), (52b/9)

s. + dan (9b/3), (20b/8), (23b/7), (24a/2), (31b/2), (32a/12), (43a/4), (48b/4), (52b/6)

s. + yı (21a/7), (26b/10), (29b/9), (33a/3), (48b/4)

[=17]

ṣafrāvī : <Ar. Safrayla ilgili.

s. (18b/5), (30a03), (52b/9), (59b/11)

[=4]

ṣafrāyī : bkz. **safra.**

s. (22b/6)

ṣaġ : Sağ, sağ taraf.

s. (10b/5), (27b/11), (39a/7)

[=3]

saġ : Sağ; bkz. **ṣaġ.**

s. (37a/8), (38b/5), (39a/13)

[=3]

ṣaġır : Sağır, duymayan.

s. (2a/4), (13a/2), (56b/6)

[=3]

ṣaġırlıḳ : Sağırlık.

s. (3b/7)

saḥḳ : <Ar. Ezmek.

s.-ėdüp (40a/1), (45b/5), (46b/10), (47a/2)

s.-ėtseler (7b/13), (20a/2), (30b/9), (34b/2), (49a/2),

[=9]

ṣaḳınmaḳ : Sakınmak.

s. (57a/4), (57a/7), (57a/8)

[=3]

ṣaḳız : Sakız.

çam s.+ı (26b/13), (27a/2)

s+ın (35b/13), (47b/5)

s.+ladur (29b/11)

[=5]

saḳız : bkz. **ṣaḳız.**

çam s.+ı (31b/5)

ṣāḳī : <Ar. Bir şeyin (içecek) ılık hale gelmesi, soğutup içilecek hale gelmesi.

s. (36b/3)

sākīn : <Ar. Sakin, dindirilmiş.

s.-ėde (7b/10), (13a/8), (13a/13), (13b/10), (15a/10), (15b/4), (26b/1), (41a/9), (60a/5)

s-ėder (18b/7), (18b/12), (19a/9), (37a/7), (55a/8)

s.-eyleye (16a/2), (51a/12),

s.-ola (24b/12), (32a/9), (41b/13)

[=24]

sākin : bkz. **sākīn**.

s.-ėder (18b/2)

s.-ola (13b/7)

[=2]

ṣaḳla- : Saklamak.

s.-salar (30b/6)

s.-ya (6a/2), (6b/3)

s.-yalar (61a/5)

[=4]

saḳla- : Saklamak; bkz. **ṣaḳla-**.

s.-ya (54a/8)

saḳsı : Saksı, pişmiş toprak, plastik vb.nden yapılan, çiçek yetiştirmekte kullanılan kap.

s.+ya (24b/5)

ṣalāvāt : <Ar. Salavat.

s. (1b/3)

ṣaʿleb : <Ar. Salepgillerden, kökündeki iki yumrusu besin veya ilâç olarak kullanılan, gövdesi dik ve silindirimsi, salkım yahut başak şeklinde kırmızı, mor çiçekli, tel köklü, ormanlarda ve nemli çayırlarda yetişen otsu bitki; (Orchis).

s.+i (39b/8)

ṣamġ : Zamk; bkz. **samġ.**

s.+ın (15b/1), (37b/5)

[=2]

samġ : <Ar. Zamk, çeşitli ağaç ve bitkilerden elde edilen farklı türleri olan tıbbi reçine.

s. (14b/12)

samḳ : Zamk; bkz. **samġ.**

s. (14b/11), (14b/12)

[=2]

ṣamḥī : 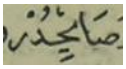

s.+dür (23b/6)

ṣanʿat : <Ar. Sanat, yapılış, ilaç yapma formülü, ilaç terkip etme yöntemi.

s. (51b/1)

s.+ı (61a/6), (61b/2), (60b/13), (61b/11), (62a/2), (62a/13)

[=7]

ṣanavber : <Ar. Sanavber, köknar ağacı ve yemişi; (Pinus, pinea).

ḥabbu'l s. (21a/8)

ḥabb-ı s. (62b/2)

[=2]

sancu : Sancı.

s. (34a/3)

s.+sın (27b/4)

[=2]

ṣandal : Sandal ağacı; (Santalum albüm).

s. (22a/7), (23b/6), (23b/7), (58b/4)

s.+dur (59a/9)

s.+ı (22a/6), (8b/13)

[=7]

ṣanemekkī : <Ar. Sinameki, baklagillerden, sıcak bölgelerde yetişen, birçok türü bulunan bir bitki (Cassia).

s.+yi (40a/13)

ṣarʿ : <Ar. Epilepsi, sara hastalığı.

s. (2a/2), (8a/13), (8b/11), (10a/5), (10b/9), (11a/11), (12a/13), (29b/13)

s.+a (8b/12), (11a/5), (12a/1), (12a/4)

s. + ı (10b/6), (10b/11), (12a/1), (39b/9)
[= 156]

ṣar- : Sarmak.
s.-a (41b/5), (45b/7)
s.-up (44a/8)
[= 3]

ṣarard- : Sarartmak.
s.-ur (56b/6)

ṣarmaṣuḳ : Sarmaşık; (hedera helix).
s. (59b/1)

ṣarmısaḳ : Sarımsak; (Allium sativum).
s. (11a/5)

ṣarplan- : Doğummda güçlük çekmek, kasılmak, gerilmek, kaskatı kesilmek.
s.-sa (37a/10), (39a/13)
[= 2]

ṣarplanma: Doğumda güçlük çekmek.
s. + sı (3b/3)

ṣaru : Sarı
s. (45b/10), (52b/8), (59b/12)
s. + sı (21a/11)
s. + sın (61b/10)
s. + sına (7a/2), (13b/3)
[= 7]

ṣaruca : Sarıya yakın, sarıya çalan.
s. + sı (17a/12)

saʿter : Kekik, güveyi otu; (Origanum vulgare).
s. (26a/5)

ṣaṭra : İbn-i Satra.
s. (56a/12)

ṣavud- : Soğutmak.
s.-ur (24a/9), (30a/10)
[= 2]

ṣavuḳ : Soğuk.
s. (18b/6), (20a/3), (20b/5), (20b/7), (22a/6), (23a/1), (23a/11), (26b/12), (26b/13), (27a/1), (29b/10), (32a/9), (33a/1), (36b/6), (51a/13)
s. + dan (8b/2), (9a/4), (9a/13), (18a/6), (20b/10), (26b/13), (27a/2), (40b/4), (51a/11), (55b/6), (59a/1), (61b/2)
s. + dur (8a/12), (26b/10), (26b/12), (27a/1), (29b/8), (30a/5), (30a/9), (32b/11), (33a/2), (36b/4), (40b/7), (43a/4), (43a/6), (45a/5), (56b/4)
[= 42]

ṣavuḳluġ : Soğukluk.
s. + ın (22b/10)

ṣavuḳluḳ : bkz. **ṣavuḳluġ.**
s. (30a/4)

saya yaġı : Tereyağı.

s. (21a/10), (31a/6), (33a/11), (35a/3), (44a/13), (46b/10), (56a/3)

s. + n (26a/2)

s. + nı (55b/10)

s. + yla (34b/13)

[= 10]

ṣayru : Hasta

s. (43a/11)

s. + ya (58a/10)

[= 2]

ṣayrul- : Hastalanmak, iltahaplanmak.

s.-duġına (17a/12)

sebeb : < Ar. Sebep, neden.

s. (5b/11), (58a/10)

s. + i (33b/8)

s. + iyle (27b/11)

s. + lerin (1b/7)

[= 5]

sefer : < Ar. Yolculuk, seyahat.

s. (60a/3)

seḥer : < Ar. Seher vakti, sabahın öncesindeki vakit.

s. vaḳtinde (41b/6)

sehelce : Kolayca, sehilce.

s. (28a/1)

seki : 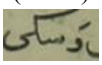

s. (24b/11)

sekbinic : < Ar. Kasni denilen ağaçtan elde edilen bir tür tıbbi zamk; (Ferula, persica). **"sekbinec".**

s. + i (58b/6)

sekizinci : Sekizinci

s. (2a/11), (3a/2), (3b/10), (4b/4), (17b/3), (29a/11), (40a/7), (59a/12)

[= 8]

sekkizinci : Bkz; **sekizinci.**

s. (44a/4), (49a/12)

[= 2]

seleşe'l-bevl: < Ar. İdrarı tutamama.

s. + i (62a/9)

seleşü'l-bevl : bkz. **seleşe'l-bevl.**

s. (3a/8)

semen yaġı: Tereyağı.

s. (21a/10)

semiz : Semiz, dolgun, şişman.

s. (11b/8)

şemüz : Semiz; bkz. **semiz.**

s. (18a/13)

senderūs: <Ar. Kırmızı ardıç zamkı.

s. (23b/5)

s.+ı (35b/10)

[=2]

serātin : Çıban; bkz. **sereṭān.**

s. (56b/12)

serçe : Serçe Kuşu.

s. (44b/6), (58b/1)

[=2]

şercek : 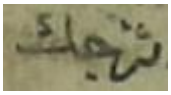

s. (16b/4)

sereṭān : <Ar. İyileşmez bir tür çıban, kanser.

s. (4a/4), (46b/2) (46b/5), (46b/7), (46b/10)

s.+ı (42a/10)

[=6]

serḫes : <Far. Kuzgun otu, eğrelti otu; (Driopteris filixmas).

s.+inüŋ (31a/3)

s.+uŋ (47b/1)

[=2]

serḫens-: <Far. Kuzgun otu; bkz. **serḫes.**

s.-ı Rūmī (37a/13)

serkengübīn: Bal, sirke, şeker ve türlü meyvelerin öz suyundan yapılan bir grup şuruba verilen ad. <Ar. **sekencebīn**, <Far. **sikengübīn**.

s.+le (18a/7)

sersām : <Far. Menenjit, beyin humması.

s. (2a/1), (7b/8)

s.+ı (8b/4), (8b/7)

[=4]

serv : <Far. Selvi ağacı; (Cupressus sempervirens)

s.+üŋ (21b/8), (34a/11)

s.+i (41a/11)

[=3]

sev- : Sevmek.

s.-e (60a/11)

sevdā : <Ar. Eski tıpta mizacı oluşturan dört ana maddeden kara safra maddesi.

s. (18b/5)

s.+dan (24a/4), (27a/4), (42a/13)

s.+sı (9a/7)

s.+ya (20b/6), (48b/2)

s.+yı (12a/3), (29b/13), (48b/4), (48b/6)

[=10]

sevdāvī : <Ar. Kara safrayla ilgili, dört bünye özelliğinden melankolik özelliğe sahip; bünyesinde kara safra maddesinin ağır bastığı tip, kara safra maddesiyle ilgili.

s. (18b/7), (40b/5), (60b/2)
[=3]

sevgüle : Otun dip kısmı.
s. (55b/1), (55b/2)
[=2]

sevülce : Sivilce, çok küçük çıban, içinde irin bulunan deri kabarcığı.
s. (4a/2)

seyel : <Ar. Yaş akması, sulanma, akıntı hali.
s.+i (5a/10)

seylāt : <Far. Seller, akıntılar.
s.+ın (18b/6)

seẕāb : <Ar. Sedef otu; (Ruta graveolens).
s. (40b/4)
s.+ı (21b/7)
s.+ınuŋ (8b/10)
s.+uŋ (8b/12)
[=4]

ṣıbyān : <Ar. Reşit olmamış çocuklar, küçük çocuklar, sübyan.
s. (52b/5), (52b/13) (53a/7), (53b/2)
[=4]

ṣıġır : Sığır.
s. (7a/6), (11a/7), (18a/8), (22a/5), (22a/7), (28a/5), (31a/1), (43b/7), (48a/1)
s.+ın (28a/6)
s.+ınuŋ (7b/12)
[=11]

ṣıḥḥat : <Ar. Sıhhat, sağlık.
s. (43b/4), (57b/9) (58a/13)
[=3]

ṣıḥḥat-: bkz. **ṣıḥḥat.**
s.-ı ebedī (1b/9)
s.-ı ḥıfẓ (1b/6)
[=2]

ṣık- : Sıkmak.
s.-a (28a/3)
s.-sa (13b/3)
s.-salar (5b/4)
s.-up (5a/6), (26a/7)
[=5]

sın- : Kırılmak.
s.-ması (48b/2)

ṣırān :
eski s.+ı (45a/10), (45a/12)
[=2]

sırça : Cam.
s. (61a/4)
s.+ya (38b/11)
s.+yı (15a/6), (33a/7)
[=4]

şırf : <Ar. Saf, katışıksız.
s. (60a/2)

sızıvėr- : Sızıvermek.
s.-ür (56b/11)

sigil : Siğil.
s. (36a/1), (36a/2), (44a/4), (44a/8), (44a/9), (44b/6), (44b/9)
s.+e (44a/7), (44a/10), (44a/11), (44b/8)
s.+i (44a/6), (44a/8), (44b/3), (44b/8), (44b/9)
[=16]

sihirlü : Sihirli, büyülü.
s.+ye (33b/5)

sikencebīn : bkz. **serkengübīn.**
s.+ile (19b/4)
s.+le (35a/13)
[=2]

şılāḥ :
s. (29b/11)

Sinā : İbn-i Sina, meşhur hekim.
ʿAlī ibn-i s. (15a/6), (44b/8)
[=2]

siŋir : Sinir.
s. (18a/12), (19b/5), (20b/9), (47b/3)
s.+ler (4a/6), (2a/13), (19a/12), (20b/6), (47a/5), (47b/7)
s.+lere (20b/5), (56b/8)
s.+leri (20b/8), (57a/7)
s.+lerüŋ (20b/3)
[=15]

siŋirlüce: Sinir otu, bağa yaprağı; (Plantago major).
s. (15b/5), (19a/6), (19b/13), (46a/9), (47a/5)
s.+nüŋ (17a/1)
[=6]

siŋirme : Sindirme, sindirmek.
s.+de (57b/11)
s.+ye (60a/7)
[=2]

siŋişme-: Sindirmemek.
s.-yince (57b/10)

siŋürüz : 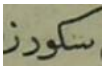

s. (22b/7)

sipāh : Sena, methiye, övgü.

s. (1b/2)

sirçe barmaġ : Beş parmağın en küçüğü; küçük parmak.

s.+ına (25a/2), (34a/3)

[=2]

sirke : <Far. Sirke.

s.+de (30b/2)

s. (17b/12), (31b/8), (34b/13), (50a/2), (55a/7), (55a/13), (55b/5)

s.+sin (9a/1)

s.+ye (8a/11), (9a/3), (15b/10), (41a/4), (43b/1), (49a/9), (55a/3), (59a/12), (59b/2)

s.+yi (9b/10)

s.+yile (16a/5), (19b/1), (27a/9), (41a/11), (43b/5), (43b/11), (44a/6), (44b/7), (45a/2), (45a/6), (45a/13), (47b/9), (44a/8), (49a/3), (49a/5), (54b/13), (55a/7), (55a/9), (58b/6), (59a/5)

s.+yle (7b/11), (8a/5), (9a/12), (9b/4), (14b/8), (15a/3), (15a/7), (16a/1), (17b/13), (19b/3), (23b/9), (27a/10), (27b/1), (27b/6), (27b/7), (32a/5), (35a/6), (42a/3)

[=57]

sirkengübīn : bkz. **serkengübīn.**

s. (42a/1), (42a/2)

s.+e (42a/9)

s.+ile (23a/3)

[=4]

sīs : <Far. Çil.

s. (16a/7)

sivilce : Sivilce.

s.+leri (49a/6)

ṣoġan : Soğan; (Allium cepa).

s. (11a/5), (6a/5)

s.+ıyla (48a/13)

[=3]

ṣoġulcan : Solucan, parazit.

s. (30b/4), (30b/6), (30b/9)

s.+ı (30b/10), (31a/2)

[=5]

ṣoġulcanlu : Solucanlı, parazitli.

s. (60a/9)

ṣoḳ- : Sokmak, ısırmak.

s.-an (50a/5)

s.-ana (50b/5)

s.-arsa (49a/12)

s.-duġı (49b/2), (49b/12), (50a/1), (50a/2)

s.-duġına (50a/8), (51a/12)

s.-ıcaḳ (49b/12)

s.-up (41b/5)

[=11]

şoḳma : Sokma, ısırma.

s.+sı (4a/12)

s.+sınuŋ (49b/1)

[=2]

soḳulda-: Zonklamak.

s.-r (57a/7)

şol : Sol.

s. (27b/11), (28a/10), (28b/9)

[=3]

şoŋ : Döleşi, meşime, döl yatağı.

s.+ı (37a/11)

s.+ın (38a/2)

s.+ını (49b/8)

[=3]

şoŋra : Sonra

s. (8a/6), (9b/10), (10a/6), (22a/4), (23b/13), (28a/2), (28a/2), (28b/1), (32a/5), (37b/9), (39b/10), (39b/11), (40b/12), (44b/12), (45a/11), (45b/7), (47a/5), (53a/3), (55b/2), (55b/13), (56a/5), (56a/11), (57a/11), (60a/9)

[=24]

sögüd : Söğüt; bkz. **sögüd.**

s.+i (34b/4), (45a/13)

[=2]

sögüt : Söğüt; (Salix).

s. (27b/13), (42b/9), (42b/13), (56b/3)

[=4]

sökel : Hasta.

s. (4a/1)

söylenici : 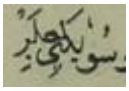

s.+ler (45b/8)

söyül- : ?

s.-mekde (62a/10)

şu : Su.

s. (4a/10), (6a/5), (6b/3), (6b/8), (7b/1), (7b/12), (13b/1), (14a/5), (17a/11), (18b/6), (20a/6), (29b/10), (30b/10), (31b/8), (34a/13), (34b/1), (36b/6), (39b/13), (48b/3), (48b/5), (48b/10), (49a/2), (53a/6), (55b/3), (55b/4), (58a/5), (59a/3), (60a/12)

s.+da (13b/6), (46b/9)

s.+dan (31b/10), (32a/1), (46a/6)

s.+ya (10a/10), (28a/1)

s.+yı (15a/1), (15b/5) (15b/8), (16b/1), (18b/7), (21b/1), (24a/5), (24b/6), (28a/2), (39b/12),

s.+yıdur (5a/3) (5a/3) (36b/10), (36b/11)

s.+yıla (6a/5), (7b/5), (7b/13), (13b/5), (14b/10) (15a/1), (15a/12), (16a/2), (19a/3), (19b/4), (20a/3), (21a/2), (23a/1), (23b/11), (24b/10), (25b/12), (26a/6), (29b/5), (31b/1), (32a/3), (32a/9),

(32a/11) (32b/1), (32b/5), (33a/1), (33b/11), (34a/10), (35b/1), (36a/9), (36b/13), (39b/10), (43a/11), (43b/12), (44a/2), (45a/4), (47a/5), (48b/9), (55a/4), (58b/12), (61a/3), (61b/1), (61b/08), (62a/6)

s.+yın (5a/6), (5a/6), (5b/4), (6a/12), (6b/2), (6b/3), (6b/4), (7a/5), (7b/6), (8b/10) (9b/11), (10a/10), (13a/13), (15b/6), (17a/1), (17a/12), (19a/6), (19a/8), (21b/10), (26a/8), (28a/2), (29b/5), (30b/1), (30b/6), (32a/14), (33b/9), (35a/5), (35a/11), (36b/2), (36b/12), (38b/11), (40a/9), (40a/13), (41a/13), (41b/3), (42a/8), (42a/10), (42b/7), (42b/12), (43a/2), (45a/3), (46a/2), (46a/5), (49a/11), (53a/6)

s.+yına (24b/5), (24b/5), (59a/2)

s.+yında (11a/11)

s.+yından (52b/11)

s.+yıyla (33b/1),

s.+yla (29a/8), (29a/9)

[=144]

ṣufre : <Ar. Sarılık.

s.+si (59b/13)

ṣulan- : Sulanmak.

s.-a (60a/6)

ṣumāḳ : <Ar. Sumak ağacı ve tohumu; (Rhus coriafia).

s. (15b/1), (18a/13), (32b/13), (35b/1)

s.+ı (32a/9)

[=5]

sumāḳ : bkz. **ṣumāḳ**.

s. (23a/1), (31a/8), (56b/2), (61b/7)

s.+ı (39b/5)

[=5]

surḫ : <Far. Kırmızı.

s.-ı (49a/9), (49a/10)

[=2]

ṣuṣalıġ : Susuzluk.

s.+ı (23a/10), (29b/8), (59b/12)

[=3]

ṣusalıḳ : bkz. **ṣuṣalıġ**.

s. (40a/4)

ṣusuz : Susuz

s. (57a/10)

ṣusuzluġ: Susuzluk; bkz. **ṣuṣalıġ.**

s.+ı (48b/5)

ṣuva : Sıva.

s.+lar (48a/6)

ṣuvar- : Sulamak.

s.-duġı (31b/10), (49b/8)

[=2]

sūre : <Ar. Sure, Kur'ân-ı Kerîm'in en küçüğü üç, en büyüğü 286 ayetten meydana gelen ve Fâtiha, İhlâs, Nur gibi ayrı ayrı isimleri olan yüz on dört bölümünden her biri.

s. (46a/13)

s. + sin (13b/9), (11b/1), (12b/11), (15b/12), (22a/9), (24b/8), (24b/9), (29a/7), (39a/4) (43a/10), (46a/11), (53a/2)

s. + sindedür (12a/11)

s. + yi (50b/6)

[= 15]

sūre'i'l- fatiḥa' : Fatiha süresi

s. + yı (29a/9)

sūre'-yi ḳureyş : Kureyş suresi.

s. + i (24b/8)

sūre'ir-raḥmān: Rahman süresi.

s. + ı (7b/4)

sūre'-yi taḥrīm : Tahrim suresi, Kur'an'ın 66. Suresi.

s. (12b/13), (50b/5)

[= 2]

sūre-yi Nūn ve'l-Ḳālem: Nun suresi.

(12b/11),

sūretü'l- ḳāri'at : Karia suresi.

s. + ü (50b/6)

sūsām : < Ar. Susam; (Sesamum indicum)

s. + ı (35b/3), (47b/3)

[= 2]

sūs : < Far. Meyan; (Glycyrrhiza glabra).

s. (26a/3), (42a/12), (61a/8), (61a/11), (61b/3)

[= 4]

sūsen : Çeşitli türleri olan hoş kokulu bir bitki; (İridaceae).

s. (34b/02), (35b/9), (44a/11), (46b/6), (46b/11)

s. + i (49a/1)

[= 6]

s. + i (49a/1)

s. + sūsen yapraġın (46b/6)

[= 2]

su'd : < Ar. Topalak otu, kırk boğum, suut kökü; (Cyperus rotundus).

s. hindī (36b/1)

su'ud : bkz. **su'd.**

s. (17b/1)

süci : Şarap.

s. (20a/9), (20a/10), (60a/2)

s. + le (27b/6)

[= 4]

süd : Süt.

s. (10b/4), (12a/2), (18b/3), (21a/5), (25b/13), (29b/4), (30a/9), (33b/7), (33b/12), (36a/5), (36a/7), (38b/9), (51b/1), (60a/11)

s. + den (39a/5)

s. + e (13a/2)
s. + i (33b/13), (36b/12), (36b/12)
s. + ile (23b/11)
s. + in (7a/11), (9a/10), (13b/5), (25b/1), (37b/4)
s. + inden (52b/5)
s. + iyle (6b/10), (7b/3)
[=28]

südde : <Ar. Peklik; çeşitli organlarda oluşan şişkinlik, sertlik.
s. (2b/5), (4a/8) (22b/1)
s. + sin (22a/6)
[=4]

südüg : bkz. **südük**
s. + i (33a/9), (33a/10), (33a/12), (33b/2), (33b/8)
[=5]

südük : : Sidik, idrar.
s. (3a/8)

Süfyān-ı Endelūs : ?
s.-ı (8a/10), (13a/9)
[=2]

sükker : <Ar. Şeker.
s.-ü'l- ʿātīḳ (18a/12)

sülüg : Sülük; bkz. **sülüg.**
s. + i (17b/12)

sülük : <Far. Sülük, belirli hastalıklarda zararlı kanı emmek için vücudun çeşitli yerlerine tutulan, suda yaşayan bir solucan.
s. (17b/12), (18a/4), (20a/12)
[=3]

sülümen: selmen?
s. (45b/3), (56a/7)
[=2]

sünüg : Kemik.
s. + i (42b/3), (50b/11)
s. + inden (42b/2)
[=3]

sünbül : Sümbül; (Hyacinthus orientalis).
s. (32a/10), (36b/2)
[=2]

sündürüs : <Far. Senderus, kızıl ardıçtan elde edilen tıbbi bir zamk; sarı zamk.
s. (26a/1)

sür- : Sürmek.
s.-e (45b/6), (45b/7), (46a/12), (59a/3)
s.-eler (16b/5), (39b/11)
s.-se (9a/11), (14b/12), (43b/5), (45a/2), (54b/13)

s.-seler (6b/12), (8b/3), (8b/3), (8b/6), (8b/11), (8b/14), (8b/15), (14b/7), (15a/13), (34a/7), (34a/10), (34b/2), (35a/8), (40b/4), (43b/2), (43b/10), (44a/6), (44a/9), (44a/12), (44a/12), (44a/13), (44b/2), (44b/5), (44b/7), (45a/2), (45a/6), (45a/7), (45a/8)

[=39]

sür- : (Birine veya bir yöne doğru) İtmek, uzatmak.

s.-er (20b/7) (26b/11), (29b/9), (33a/3), (36b/3), (40b/6), (57a/6), (58b/7)

[=8]

sürme : Kirpik diplerine sürülen siyah boya; rastık, is.

s. (6b/12), (7a/10)

[=2]

sürt- : Sürtmek.

s.-e (44b/13)

s.-eler (35a/2)

s.-üp (56a/10), (56a/10)

[=4]

sürūr : <Ar. Sevinç, mutluluk.

s.+ı (57a/5)

süst : <Far. Gevşeklik, sarkık, sölpük, tembel.

s. (20b/3), (29b/11)

s.-olmış (39b/5)

s.-olur (57a/6)

s.-olursa (14b/8)

[=5]

süste : Gevşeten, tembel hale getiren.

s. eyleyen (11a/9)

süstlüġ : Gevşeklik, sarkıklık, sölpüklük.

s.+i (14b/8)

s.+in (39b/2), (40a/2), (51b/4)

s.+ine (3b/4), (20b/9)

[=6]

süz- : Süzmek.

s.-e (28a/3)

s.-eler (11a/11), (11a/12), (52b/12), (53a/7), (55b/5)

s.-üp (16a/13)

[=7]

Ş

şāb : <Far. Şap.

ş.+ı (44b/1)

şāblaḳ : Yassı, düz.

ş. (44b/1)

şābşablaḳ : İyice işlenip hazır hale gelen şap.

ş.+ı (15a/3)

şāh-pāluṭ : <Far. Kestane (Castenea dentate). "**şāh bellūṭ**".

ş. (10a/4)

şāhterec : <Far. Şahtere otu; (Fumaria officinalis).

ş. (14b/13)

şām aġacı : Çam ağacı.

ş. + n (15a/12)

şaḳ : bkz. **şaḳaḳ**.

ş. + ına (14a/7)

şaḳāḳ : <Ar. İkiye ayrılmış nesnenin yarımı.

ş. (35b/3)

şaḳāyıḳu'n- nuʿmān : <Ar. Dağ lalesi.

ş. (37b/2)

şaḳaḳ : <Moğ. Başın yan tarafında gözle kulak arasında kalan, elmacık kemiğinin üstündeki çukurumsu kısım.

ş. + ları (9a/10)

şaḳīḳa : <Ar. Şakaklarda başlayan bir tür baş ağrısı migren, yarım baş ağrısı.

ş. (7b/7), (8b/2), (1b/12), (58b/5)

[=4]

şalġam : <Far. Şalgam.

ş. (19a/4), (21a/7), (41a/1)

ş. + ı (41a/13), (44b/13)

[=5]

şarāb : <Ar. Şurup, değişik maddelerden yapılan çok sayıda şurup biçimindeki ilaçların genel adı.

ş. (18b/1), (21b/9)

ş. + a (34a/5)

ş. + dadur (40a/5)

ş. + ı (11a/12), (19b/11), (21b/4), (25b/5), (30b/10), (33a/8), (36b/9)

ş. + ıla (7b/9), (30b/1), (54b/11)

ş. + ın (40a/5)

ş. + ına (8b/7), (24b/6)

ş. + ıyla (54b/11)

ş. + uŋ (35a/12)

ş.-ı ʿasel (22a/7)

ş.-ı benefşeʾyi (52b/10)

ş.-ı ḫummāsı (52b/10)

ş.-ı leymūn (52b/9)

ş.-ı nīnūferi (52b/10)

ş.-ı ṣandalı (22a/6)

ş.-ı tuffāḥıla (23b/3)

ş.-u'l- ʿinnāb (21a/11)

[=36]

şayṭarac : <Ar. Serkile otu ve kökünde elde edilen bir tür ilaç; (Plumbago zeylanica).

ş.-ı hindī (62b/1)

şeb : <Far. Şap alüminyum ve potasyum sülfat.

ş. (7a/3), (55b/11), (56a/7)
ş. + i (7a/1), (34b/3)
[=5]

şübhe : < Ar. Şüphesiz, kuşku.
ş. (53a/9)

şeb-kūr : < Far. Gece körlüğü, tavuk karası.
ş. (6a/7)

şeb-i yemenī : Şapın bir çeşidi.
ş. (49a/9), (49a/11)
[=2]

şeftālū : < Far. Şeftali; (Persica vulgaris).
ş. (18b/8), (30b/4), (30b/5), (42a/4)
[=4]

şehvet : < Ar. Şehvet, cinsel istek.
ş. (56a/13)
ş. + i (56b/5), (57a/9), (62a/10)
[=4]

şek : < Far. Şüphe.
lā-ş. (53a/9)

şeker : < Far. Şeker.
ş. (53a/7)
ş. + i (31a/6), (61b/1)
ş. + le (26b/10)
[=4]

şekil : < Ar. Şekil, muska ve benzeri yazılarda kullanılan tılsımlı çizimler.
ş. (51a/1)

şekker : bkz. **şeker.**
ş. (11a/10), (16b/3)
ş. + i (33a/11)
[=3]

şerā : < Far. Şıra.
ş. + ya (49b/2)

şerāyiṭ : < Ar. Şartlar, durumlar.
ş. + iyle (12a/2)

şerbet : Şurup.
ş. (32a/7)
ş. + i (23a/9), (30a/8), (37b/12)
ş. + in (11a/10)
ş. + iyle (25b/11), (30a/7)
ş. + iyledür (30a/7)
[=8]

şerr : < Ar. Kötülük.
ş. + inden (25b/2), (50b/8), (50b/11), (51b/5), (54a/8)
[=5]

şeyṭīs̱ā : ?

ş. ismüŋ birisi budur yā şeyṭīs̱ā (10b/12)

şīnḫıyār : <Far. Mısır'da bulunan bir tür hıyar, acur; (Cucumis aguria).

ş.+uŋ (61a/7)

şīr : <Far. Süt.

ş. (16b/3)

şifā : <Ar. Şifa, hastalıktan iyileşme, sağalma.

ş. (5b/5), (7a/4), (19b/9), (33b/9), (35a/2), (43a/11), (45b/8), (48a/4), (51a/2), (53a/13), (53b/3)

ş.+dur (53a/9)

[=12]

şirliġan : Susam yağı.

ş. (8a/11), (13a/10), (34b/6), (44b/4), (50b/4)

[=5]

şiş : Şiş ur, çıban.

ş. (26b/2), (26b/5), (2a/9), (34b/10), (47a/13)

ş.+e (34b/9)

ş.+i (26b/11), (46a/4)

ş.+in (19a/7), (26b/2), (26b/4), (34a/11)

ş.+ine (26b/7), (26b/7), (34b/2)

ş.+ler (59a/10)

ş.+lere (26b/8), (26b/11), (26b/12), (27a/1), (27a/2), (27a/4), (59b/6)

ş.+lerüŋ (2b/12), (26a/9)

ş.+üŋ (26b/6)

[=26]

şiş- : Şişmek.

ş.-e (60a/7)

ş.-en (17b/5), (19a/1)

ş.-mek (2a/7), (2a/10), (2a/12), (3a/11), (14b/5), (16b/7), (17b/4), (34a/2)

ş.-miş (26b/3), (27a/13)

[=13]

şişe : <Far. Şişe.

ş. (20a/12)

şol : O.

ş. (1b/7), (9a/11), (14b/11), (24a/4), (24b/10), (25a/13), (34b/5), (35a/11), (36a/5), (37a/6), (39b/7), (40b/8), (40b/11), (42a/13), (46b/4), (48a/3), (48a/3), (49a/2), (55b/4), (56b/3), (57a/8), (57a/10), (57b/10), (57b/13), (59b/3), (60a/5)

[=26]

şorvā : <Far. Çorba

ş.+sı (58b/1)

şöyle : Şöyle.

ş. (26b/5), (28a/12), (45b/10), (53a/9), (55b/4), (57a/12)

[=6]

şükür : <Ar. Şükür, verdiği nimetler için Allah'a karşı duyulan minneti dile getirme.

ş. (1b/2)

T

tā : <Far. Bir şeyin bulunduğu, başladığı veya sona erdiği yeri yahut zamanı anlatırken söze mübalağa katar.

t. (6a/12), (10b/2), (19b/1), (21b/12), (28a/2), (32a/6), (35a/7), (35b/7), (35b/12), (38b/5), (45a/12), (45a/13), (46b/10), (47a/1), (53a/3), (55b/12), (56a/1), (58a/5), (58a/8), (60b/1)

[=20]

taʿalluḳ : <Ar. İlişiği, ilgisi olma.

t. (1b/10), (2a/1), (2a/3), (2a/5), (2a/8), (2a/9), (2a/11), (2b/2), (2b/5), (2b/7), (2b/9), (2b/11), (2b/12), (2b/13), (3a/6), (3a/10), (3b/1), (4b/7), (7b/7), (13a/1), (14a/2), (16a/6), (16b/6), (17b/3), (20b/11), (22b/1), (23a/12), (24b/14), (25b/5), (26a/9), (27a/5), (31a/13), (34a/1), (35a/5)

[=34]

ṭāʿūn : <Ar. Veba, yumurcak denilen salgın hastalık.

t. (4b/3), (50b/9), (50b/11), (53a/8), (54a/6), (54a/6), (54a/8)

[=7]

ṭar : Dar.

t.- olsa (50b/6)

ṭaʿām : <Ar. Yemek, yiyecek.

t. (2b/6), (18a/1), (22b/2), (22b/7), (23a/1), (30a/1), (57b/9), (57b/10)

t.+dan (9b/10)

t.+dur (10a/1), (23a/8)

t.+ı (22b/8), (22b/11), (22b/12), (23a/5), (23a/10), (57b/10)

t.+ına (8b/7) (24b/6), (33b/10), (39a/5)

t.+lardan (56b/11)

[=22]

ṭab : <Far. Güç, kuvvet.

t.+dur (18b/11)

ṭabāşur : zFar. Bambu şekeri, Hint kamışı şekeri.

t. (23b/10), (25a/13), (26b/12), (27a/1), (40a/6), (43a/4)

t.+u (16b/10)

[=7]

ṭabaḳa : <Ar. Tabaka.

t.-yı fevḳisinde (5a/2)

ṭaberī : Fıkıh, hadis, tarih, dil, tefsir ve kıraat ilimlerinde otorite olmuş alim.

t. (40b/3)

ṭabīʿat : <Ar. Bir varlığın tabiî özelliklerinin bütünü.

t. (11a/9), (18b/11)

[=2]

ṭabīʿatlu : mizacı olan, doğası belirgin olan.

t. (60b/8)

ṭabīb : < Ar. Hekim, doktor.

t. (57a/13), (57b/5)

t. + den (58a/12)

t. + e (57b/8), (57b/8)

t. + i (58a/13)

t.-i ṣādıḳ (57a/3)

[= 7]

ṭaġ üzümi : Yaban üzümü, mevizek.

ṭ. (43b/12),

ṭaġ yarpuzı : Dağ yarpuzu.

t. (9b/8),

ṭaġ keçisi : Boynuzlugillerden, ufak sürüler hâlinde yaşayan, çok çevik bir tür antilop; elik, yağmurca (Rupicapra tragus).

t. (49b/5)

ṭaġıd- : Dağıtmak.

t. + ur (20b/7), (40a/10), (48b/4)

[= 3]

taḫallüf : < Ar. Geride kalma, arkada bırakma.

t. (20b/2)

taḫfīf : < Ar.Hafifletme.

t.-ėder (5a/4)

taḥlīl : < Ar. Çözümleme.

t. (25a/11), (27b/3), (40b/2), (51a/13), (57b/13), (59a/2)

t.-ėdeer (19a/3), (21a/10), (40b/7), (41a/2), (59a/10)

t.-ėdüp (19b/5)

[= 12]

taḥrīm : < Ar. Kur'an'ın 66. Suresi.

t. (12b/13), (50b/5)

[= 2]

taḳāżā : < Ar. Basınç, baskı, sıkıştırma.

t. (58a/6)

ṭaḳ- : Takmak.

t.-sa (51a/8)

t.-salar (10b/7), (43a/3), (47b/11), (47b/12), (51a/8)

[= 6]

taḳiyā : < Far. Yarım bir yuvarlak şeklinde ince kumaştan yapılmış başlık, takye.

t. (10b/8)

taḳviye : < Ar. Takviye, güçlendirme, kuvvetlendirme.

t. (29b/13)

ṭala- : Isırmak, dalamak

t.-duġı (50a/9)

t.-duġına (50a/10)

t.-mış (48a/5)

t.-ṭuġı (49b/8), (49b/10)
t.-yan (49b/13), (50a/7)
[=7]

ṭalaḳ : Dalak.
t. (2b/13), (3a/1), (27a/5), (27a/6), (27a/8), (27a/11), (27a/12), (27b/2), (27b/2), (27b/2), (27b/6), (27b/8), (27b/11), (28a/4), (28a/12), (28b/8), (29a/6), (29a/6), (29a/8), (29a/10), (29a/10)
t.+a (27a/11), (27b/1), (27b/5), (27b/10)
t.+da (27b/3)
t.+ı (7b/6), (7b/6), (27a/7), (27a/9), (27a/10), (27a/13), (27a/13), (27b/5), (27b/7), (27b/12), (28a/6), (28a/13), (28a09), (28a09), (28b/1)
t.+uŋ (27b/9)
[=42]

ṭalamaḳ : Dalamak; bkz. **ṭala-.**
t. (4a/11), (49a/13)
[=2]

ṭalan- : Isırılmak, dalanmak.
t.-anuŋ (50b/4)

ṭalḳ : <Ar. Mika, ören pulu; deri hastalıklarında kullanılan beyaz bir toz, pudra.
t.+ı (49a/8)

ṭamaġ : bkz. **ṭamaḳ.**
t.+ı (2b/10)
t.+ıya (30a/6)
[=2]

tamaġ : bkz. **ṭamaḳ.**
t.+ında (38b/9)

ṭamaḳ : Damak.
t. (2a/11), (2a/12), (17b/3)
[=3]

tamām : <Ar. Tamam.
t. (7b/4), (55b/4)
[=2]

ṭamar : Damar.
t.+dan (19a/10)
t.+ından (34b/11)
t.+lar (57a/1)
t.+lara (56b/13)
t.+larına (56b/13)
[=5]

ṭamla : Damla.
t. (6a/10)

ṭamla- : Damlamak.
t.-sa (33b/7)

ṭamzur- : Damlatmak.
t.-a (14a/1)

t.-sa (13a/6), (13b/6), (14a/10)

t.-salar (5a/9), (5b/1), (5b/5), (5b/9), (5b/10), (5b/13), (6a/11), (6b/6), (7a/12), (8b/1), (8b/5), (9b/6), (13a/8), (13a/10), (13a/12), (13b/1), (13b/5), (13b/8), (14a/11), (23b/12)

[=24]

ṭamzurmaḳ : Damlatmak; bkz **ṭamzur-.**

t. (5b/11) (14a/3)

[=2]

ṭaŋ : Tan vakti, şafak.

t.+la (23b/13)

ṭarāvāt : <Ar. Tazelik, taze olma.

t.+ın (58a/7)

ṭarfe : <Ar. Göz kapağının bir kere açılıp kapanması.

t-yi ġaşāʾyı (6b/13)

ṭarḫūn : <Ar. Tarhun otu; (Artemisia dracunculus).

t. (16b/11)

t.+ı (15a/7)

t.+nuŋ (23a/6)

[=3]

ṭarīḳ : <Ar. Yol.

t.+in (1b/7)

ṭarlaġan- : Hastalıktan dolayı bunalma.

t.-ur (52b/7)

ṭaru : Darı; (Panicum uiliaceum).

t. (56b/4)

taṣa : <Far. Tasa, kaygı, üzüntü.

t. (30a/4)

ṭaṣnīf : <Ar. Sınıflandırma, sıralama.

t. (1b/6)

ṭaş : Taş.

t. (33b/11), (33b/12), (33b/12), (34b/10), (49b/4), (58b/8), (59a/2)

t.+a (49a/12)

t.+dan (62a/2)

t.+ı (10b/2), (33a/11), (33b/13), (46b/4), (51b/3)

t.+ın (35b/4), (38a/4)

t.+ını (38a/5)

t.+ları (33a/8)

[=18]

ṭaşaġ : Taşak, haya, testis.

t.+ı (32b/12), (62b/3)

t.+ın (35a/2)

[=4]

taşlu : Taşlı.

t. (10b/5)

ṭaşra : Dış dışarı.

t. (55b/4), (57a/6), (59a/11)

t.+sına (36a/12)

[=4]

Tatar kurdı : Sinir gerilmesi, sinir spazmı, tetanos.

t. (3a/4) (31a/2)

[=2]

ṭatlu : Tatlı.

t. (6a/11), (19a/2), (22b/5), (22b/6), (24b/5), (29b/2), (29b/10), (39a/7), (59b/8), (59b/9), (60b/6)

[=11]

ṭavar : oyun ve keçiye verilen ortak ad.

t. (57a/7)

ṭavīl : <Ar. Uzun.

zerāvend-i t. (21a/2)

ṭavşan : Tavşan.

t. (7b/10), (11a/7)

[=2]

tavuġ : bkz. **tavuḳ.**

t.+ı (26b/8), (43b/8)

[=2]

tavuḳ : <Far. Tavuk.

t. (7a/5), (9a/6) (11b/6), (11b/7), (14a/10), (18b/13), (33b/10)

[=7]

tāze : <Far.Taze.

t. (16a/1), (32a/2), (45a/3), (47b/10), (48a/11), (4a/6), (50a/11), (50a/12), (59a/6)

[=9]

teʿālā : <Ar. "Yüksek olsun!" manasına gelen bir söz olup Allah adıyla birlikte kullanılır.

t. (1b/9), (1b/10), (7a/4), (10b/7), (11a/13), (12a/5), (12b/1) (12b/11), (13b/7), (13b/10), (14a/1), (15b/12), (15b/13), (16a/1), (17b/10), (19b/10), (20a/11), (22a/8) (24a/10), (24b/8), (24b/12), (25b/3), (28a/4), (28a/9), (28b/10), (29a/7), (33b/2), (33b/2), (38a/9), (38b/11), (38b/12), (39a/9), (41b/8), (42a/2), (51a/2), (53a/4), (54a/7), (56a/12)

[=38]

teberyen: ?

t. yaġu (16b/3)

tecribe olun-: Tecrübe edinmek.

t.-mışdur (20b/2), (28a/5), (31b/7), (51a/7), (56a/6)

[=5]

teʾḫīr : <Ar. Erteleme, geriye bırakma, geciktirme.

t. (58a/6)

tehyic : <Ar. Harekete getirme, hareketlendirme.

t. (12a/1)

teke : Teke, erkek keçi.

t. (43b/8)

tekrār : <Ar. Tekrar, yeniden.

t. (20b/1), (20b/2), (20b/2), (56a/6), (56a/6)
[=5]

temaşā : <Ar. Bakıp seyretme, izleme.
t.+yı (5a/10)

temiz : <Ar. Temiz.
t. (13b/9)

temren : Ok, mızrak vb. şeylerin ucundaki sivri demir.
t. (47a/8)

temret : Bkz. temren.
t. (4a/7)

temür hindī : Demirhindi otu; (Tamarindus indica).
t. (30a/4)

temüz : bkz. **temiz.**
t. (59b/9)

ten : Ten, beden, vücut.
t.+den (20b/5), (20b/7), (36b/3), (48b/1)
[=4]

teŋri : Tanrı.
t. (43a/12)
t.+ye (1b/2)
[=2]

tendürüst : <Far. Sağlıklı, sağlam.
t. (46b/1)

tendürüstlig : Sağlıklılık, sağlıkta olma; bkz. **tendürüst.**
t.+e (58a/8)

tennūr : <Ar. Tandır, yere çukur kazılarak yapılan bir fırın.
t. ekmeği (45a/5)

ter : <Far. Nesnelerin dört ana özelliğinden yaş özelliğine sahip olan.
t. (9b/8)

terbiyet : <Ar. Terbiyeli, belirli işlemden geçirme.
t. (13a/10)

tere : <Far. Tere; (Lepidium sativum).
t. (10a/3)
[=5]

tereyaġı : Tereyağı.
t. (34a/8)
t.+n (8b/8), (15a/5)
t.+na (32a/8)
[=4]

terigüs : 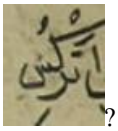?
t. (7a/4)

terk ėt- : terk etmek.

t.-meseler (47a/1)

terlig : bkz. **terlik.**

t. + in (22b/11)

terlik : Yaşlık, nemlilik

t. (43a/6)

ternīk : 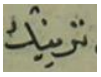

t. (22b/9)

ters : Dışkı, hayvan dışkısı.

t. + in (9a/9)

t. + inden (53a/5)

[=2]

teskīn : <Ar. Sakinleştirme, normal düzeye getirme.

t. (24b/2)

tessār : 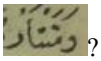?

t. (56b/5)

ṭıfl : <Ar Küçük çocuk.

h. + laruŋ (38b/7)

ṭıb : <Ar. Tıp.

t. (1b/6)

ṭılā : <Ar. Sürülerek kullanılan ilaçlar.

t. (58b/6), (59a/6)

[=2]

ṭılsım : <Ar. Tılsım, büyü, sihir.

t. (50b/2), (50b/4)

t. + ı (50a/11)

[=3]

ṭın- : Aldırış etmek.

t.-maya (39b/13)

t.-mayalar (40a/1)

[=2]

tırāş : <Far. Tıraş.

t. (57a/5)

t.-ėdeler (55b/8) (56a/4)

t.-ėtdüreler (55b/7), (55b/13), (56a/1)

[=6]

ṭırnaġ : bkz. **ṭırnaḳ.**

t. + ı (41b/4)

t. + ın (7b/12), (10b/5), (41b/5), (43b/6)

t. + ında (41a/11)

[=6]

ṭırnaḳ : Tırnak.

t. (41a/3), (41b/5), (61a/10)

t. + lar (3b/9)

[=4]

ṭimāġ : <Far. Beyin, dimağ.

t. (9b/6)

ṭīn-i ermenī : <Ar. Kilermeni aidı verilen bir tür kil.

t.-i (32a/13)

tīn-i yābis : Kuru incir.

t.+i (19a/2)

tīz : <Far. **1.** Çabuk. **2.** Keskin.

t. (6b/3), (8a/5), (23a/6), (30a/10), (48a/11), 52b/7), (52b/7), (59a/7), (59a/8)

t.+dür (27b/4), (29b/8)

[=11]

tiz : bkz. tīz

t.+dür (26b/4)

tīzlig : Keskinlik.

t.+in (18b/2), (30a/10)

[=2]

ṭoġ- : Doğmak.

t.-madın (10b/5)

ṭoġra- : Doğramak.

t.-yalar (55b/2)

ṭoġur- : Doğurmak.

t.-a (35b/5), (37a/3), (37a/11), (37b/2), (38a/6), (38a/8), (38b/12), (39a/8), (39b/1), (51a/9) (59a/4)

t.-ınca (38b/5)

t.-mada (37a/10)

t.-maḳda (37a/2), (38a/5) (38a/8), (39a/8), (39a/12)

t.-masa (35b/5)

t.-maz (35b/4), (37b/2)

t.-sa (35b/5), (38b/11)

[=23]

toḫm : <Ar. Tohum, bitki sebze ve meyvelerin tanesi.

t.+ı (19b/3), (20b/5), (21b/13), (22b/12), (27b/4), (35b/8)

t.+ıdur (59b/2)

t.+ın (15b/3), (16b/12), (19b/6), (27a/12), (28a/8), (30a/13), (31b/3), (32b/10), (32b/14), (35b/6), (41a/5), (41b/1), (43b/4), (43b/5), (44a/9), (48b/3), (49b/2), (58b/12), (61a/7)

t.+ına (36a/4)

t.+ından (22a/3), (23b/12), (35a/12)

t.+ıyla (43b/9)

[=31]

toḫmekān : <Far. Semiz otu; (Portulaca oleracea).

t. (17a/8), (56b/1)

[=2]

toḫum : bkz. **toḫm.**

t.+ın (55a/4)

ṭoḳkuzıncı: Dokuzuncu.
t. (50b/8)
ṭoḳun- : Dokunmak.
t.-mış (31a/8)
ṭoḳuz : Dokuz.
t. (35b/6)
ṭoḳuzıncı : bkz. **ṭoḳkuzıncı.**
t. (2a/13), (3a/3), (3b/12), (4b/6), (19a/11) (30a/11), (45b/8),
[=7]
ṭol- : Dolmak.
t.-mış (26a/13)
ṭolaḳ : Şiddetli ödem.
t. (26b/1)
ṭoluŋ : Şakak, başın yan tarafı.
t.+ları (58b/11)
t.+larına (58b/12)
[=2]
ṭolun- : Dolmak, tamam olmak.
t.-duġı (50a/13)
ṭomalan : Tomalan mantarı, Arap mantarı.
t. (29b/2), (56b/4)
[=2]
ṭomur- : Kanamak.
t.-an (14a/5), (14a/6), (14a/8)
t.-mak (2a/6)
[=4]
ṭomurcuġ : Tomurcuk.
t.+ın (32b/8)
ṭon : Elbise, giysi.
t. (50b/1)
t.+ı (50b/1)
t.+ıla (58a/11)
t.+ları (50a/13)
[=4]
ṭoŋuz : Domuz.
t. (36a/8), (47a/6)
[=2]
ṭoŋuzan ḳurdı : bkz. **ṭoŋuzlan ḳurdı.**
t.+n (35a/7)
ṭoŋuzlan ḳurdı: Domuzlan böceği, bok böceği.
t.+n (13a/7)
ṭopalaġ : Kırk boğum, suut kökü; (Cyperus rotundus).
t.+ı (33a/10)
ṭopalaḳ : bkz. **ṭopalaġ.**

t. (17b/1), (24a/8), (31a/9), (40a/6)
[=4]

ṭopalan :?
t.+ı (34b/6)

ṭopuġ : Topuk.
t.+ınuŋ (43b/8), (43b/8)
[=2]

ṭopuḳ : bkz. **ṭopuġ.**
t.+da (4b/5), (54b/10), (54b/11)
[=3]

ṭoraḳ otı : Dereotu, rezene; (Anethum graveolens).
t. (11b/11), (21a/4), (23a/2) (33a/13)
t.+yla (21b/7), (21b/8), (29b/5),
[=5]

ṭoraḳ yaġı : Torak yağı.
t.+n (40a/12)

tuffāḥ : Elma; bkz. **alma.**
t.+ıla (23b/3)

ṭumaġ : ?
t.+ıya (26a/2)

tunc : Tunç, bakır, kalay ve çinkonun birlikte eritilmesiyle elde edilen alaşım.
t. (11a/2)

ṭur- : Durmak.
t.-a (32b/11), (36a/12), (39b/12), (55b/6), (57a/11)
t.-an (15a/5)
t.-masa (23a/1)
t.-masınuŋ (30a/11)
[=8]

turb : bkz. **turp.**
t. (33b/7)
t.+ı (17a/10), (18a/7), (26a/7)
[=4]

ṭurġud : Durdurmak.
t.+ur (30a/5)

turmıs : Yabani bakla, delüce bakla; (lupinus albus).
t. (19a/13)
t.+e (41a/11)
t.+i (41a/3)
[=3]

turp : <Far. Turp.
t. (13a/13), (23a/2)
t.+ı (42a/3)
t.+ın (16a/5)
[=4]

turunc : <Ar. Turunç; (Citrus aurantium).
t. (17a/6), (55b/1)
[=2]

turunç : bkz. **turunç.**
t. (14b/6), (23b/2), (55a/13), (56b/2)
[=4]

ṭuṭaġ : bkz. **ṭuṭaḳ**.
t.+ı (59b/13)

ṭuṭaḳ : Dudak.
t. (17a/4)

ṭut- : Tutmak.
t.-a (10b/2), (48a/3), (48a/4) (56b/3), (60a/3), (60a/8)
t.-alar (16b/3), (61a/10)
t.-an (7b/12), (7b/14), (8a/7), (8b/9)
t.-ana (10a/10), (12a/4)
t.-ar (12a/13), (18b/13), (24a/7), (32a/12), (32b/7)
t.-maya (10a/9), (43a/4), (58a/6)
t.-sa (10b/1), (16b/9), (22a/4), (25b/2), (60b/13)
t.-salar (5a/9), (15a/8), (17a/1), (17a/2), (17a/4), (17a/12), (17b/2), (26a/4), (33a/6), (47b/7)
t.-up (41b/4)
[=38]

tūt : <Far. Dut; (Morus).
t. (19a/1), (19a/2), (28a/6), (56b/1)
[=4]

tūtiyā : <Ar. Göz hastalıklarında kullanılan, çinko madeninden yapılan bir ilaç.
t. (5a/11)
t.+yı (13b/3)
[=2]

ṭutmaḳ : Tutmak, elde bulundurmak.
t.aa (3a/5)

ṭutul- : Tutulmak.
t.-an (13b/1), (14a/11), (33a/9)
t.-maduḳ (53a/5)
t.-sa (33b/8)
[=5]

ṭutulmaġ : Tutulan yer.
t.+ına (3a/8)

tutun : <Far. Duman
t.+ına (5a/9)

ṭuz : Tuz
t. (15b/1), (44b/5), (55a/4)
t.+ı (8b/15), (15b/10), (34b/3)
t.+ıla (17a/10), (19b/13), (35a/3)
[=10]

ṭuzluġ : Tuzluk.
t. + ı (33a/2)
ṭuzlu : Tuzlu.
t. (45a/4)
tükür- : Tükürmek.
t.-seler (16a/3)
tükürüg : Tükürük.
t. + ile (44b/6)
türeme : Türeme, çoğalma.
t. + si (3a/3)
türe- : Türemek.
t.-yen (30b/8)
türi- : bkz. **türe-.**
t.-yen (30b/1)
Türk : Türk.
t. (5b/7)
Türkçe : Türkçe.
t. (37a/3)
tütsi : bkz. **tütsü.**
t. (15b/3), (26a/2), (35b/10), (36a/3), (36a/11), (38a/1), (50a/5), (50a/6)
t. + sine (36a/12)
[=9]
tütsü : Dinî törenlerde, halk hekimliğinde veya çevrenin güzel kokmasını sağlamak amacıyla yakılan kokulu madde; buhur.
t. (33b/4)
tütüz : Koku vermek için bir şey yakıp tütsülemek.
t.-e (42b/13), (43a/1)
t.-eler (42b/11)
[=2]

U

u : < Ar. Ve. Krş. **ve**.
u. (5a/11)
uçuġ : bkz. **uçuḳ**
u. + ı (8b/10)
u. + ın (8a/7)
[=2]
uçuḳ : Havale, epilepsi, uçuk.
u. (10a/5), (10a/8), (10a/9), (10a/10), (10b/1), (7b/11), (7b/12), (7b/13), (8a/7), (8b/9), (9a/1), (9a/2)
u. + dur (52b/6)
[=13]
ʿūd : < Ar. Ud sazı, öd, Öd ağacı; (Aquilaria agallocha).

ʿu.-ı (17a/9)
ʿu.+ıla (9a/9)
[=2]

ʿūd-ı şaʿleb : <Ar. Ayı gülü, şakayık.
ʿu.-i (39b/8),

ʿuḳūbet : <Ar. acı çekme, eziyet, işkence.
ʿu.+in (18b/6)

un : Un.
u. (37b/11)
u.+ıla (32a/2), (44a/10)
u.+ın (15a/9), (25a/6), (25b/6), (30a/12), (34b/12), (39b/7), (41a/4), (42a/12)
u.+ına (27a/10), (47a/9)
u.+ıyla (19b/10), (22a/2), (44a/7), (45a/1)
[=17]

unās : <Ar. İnsanlar.
u. (1b/2)

unud- : Unutmak.
u.-ursa (14b/2)

unutsaġ : bkz. **unutsalıġ.**
u. (14b/2)

unutsalıġ : Unutkanlık.
u.+ı (60a/8)
u.+ın (14b/1)
[=2]

unutsalıḳ : bkz. **unutsalıġ.**
u. (11b/13)
u.+ı (14a/11)
[=2]

unutsaluġ : bkz. **unutsalıġ.**
u.+a (2a/5), (14a/2)
[=2]

ur- : Vurmak, sokmak, ısırmak; ilaç sürmek.
u.-a (40b/12), (45b/6), (62a/6)
u.-alar (26b/6), (27a/8), (36a/2), (48a/3), (48a/4), (53a/10), (59a/8)
u.-ı (47a/12), (47b/1)
u.-ıcaḳ (26b/13), (27a/1), (27a/4)
u.-ıncaḳ (46a/9)
u.-sa (20a/8), (30b/5), (44b/9), (46a/10)
u.-salar (7b/10), (8a/1), (9a/3), (9a/4), (9a/9), (9b/4), (13a/4), (14a/7), (15a/7), (15b/10), (16a/13), (17b/6), (19b/2), (19b/6), (19b/7), (19b/8), (19b/12), (20a/1), (23b/10), (25a/5), (25a/10), (25a/11), (25a/12), (25b/13), (26b/2), (26b/3), (26b/8), (26b/11), (27a/12), (27b/1), (27b/5), (27b/6), (29a/13), (31a/1), (31a/8), (31a/9), (31b/11), (34a/8), (34a/11), (35a/9), (35b/2), (35b/2), (36a/1), (36a/10), (39b/7), (40b/2), (41a/8), (41a/9), (41a/10), (41a/13), (43b/2), (43b/4), (44a/8), (44a/9), (44a/11), (44b/3), (44b/4), (44b/6), (44b/8), (45a/4), (45b/13), (46a/1), (46a/2), (46a/4), (46b/5),

(46b/11), (46b/12), (47a/7), (47b/3), (47b/4), (47b/9), (47b/10), (47b/13), (48a/2), (48a/5), (48a/7), (48a/9), (48a/11), (48a/12), (48b/1), (48b/12), (49a/1), (49a/3), (49a/5), (49a/6), (49a/7), (49b/9), (49b/10), (49b/10), (49b/11), (49b/12), (50a/1), (50a/2), (50a/9), (50a/10), (55a/1), (55a/2), (55a/3), (55a/5), (55a/6), (55a/9), (55a/10), (59a/7), (59a/9), (59b/6)

u.-up (20a/12), (61a/11)

u.-ur (59a/11)

u.-urlarsa (59a/8)

[=129]

uşacuḳ : Küçücük.

u. (48a/6)

uşaḳ : Küçük, ufak.

u. (41b/2)

uvacuḳ : Ufacık, küçücük.

u. (16b/2), (46a/5), (55b/11)

[=3]

uvaḳ : Ufak, küçük.

u. (54b/12)

uyḳu : Uyku.

u. (11b/5), (11b/8), (11b/11), (54a/6), (60a/7)

u.+da (24b/3)

u.+dan (60a/9)

u.+sı (59b/8), (60b/3)

[=9]

uyḳusuzluġ : Uykusuzluk.

u.+ı (38b/8)

uyḳusuzluḳ : **bkz. uyḳusuzluġ.**

u. (56b/7)

uyluġ : Uyluk, uyluk kemiği.

u.+ına (35b/4), (37b/2)

u.+ınuŋ (39a/13)

[=3]

uyu- : Uyumak.

u.-maya (6a/9), (20a/6)

u.-ya (58a/4), (60a/3), (60a/7)

u.-yıcaḳ (58a/4)

[=6]

uyumaḳ : Uyumak.

u. (1b/12)

uyumamaḳ : Uyumamak.

u. (1b/12), (4b/8)

[=2]

uyuz : Uyuz hastalığı.

u. (55a/11), (56a/6), (56a/9), (59b/13)

u.+a (44a/9), (44a/12), (44a/13), (44b/2), (44b/3), (44b/5)

u. + ı (44b/13), (45b/1)
u. + ına (44b/11), (46a/6)
u. + lar (4b/4), (54b/9), (54b/9)
u. + uŋ (44a/4), (44b/4)
[= 19]

uzaḳ : Uzak.
u. (60a/3)

uzunca : Uzunca, uzun gibi, uzuna yakın.
u. (51a/10)

uzunluġ : Uzunluk.
u. + ınca (51a/8)

ʿużuv : < Ar. Uzuv, bir vücudu meydana getiren ve belli görevleri olan parçalardan her biri, organ.
ʿu. + dadur (34b/5)

Ü

ü : Ve
ü. (1b/2)

üç : Üç.
ü. (7b/10), (8a/6), (8a/6), (20a/9), (24b/7), (24b/7), (26b/9), (26b/10), (28a/3), (28a/4), (28a/8), (29a/9), (31a/4), (31a/4), (33b/7), (35b/7), (42b/9), (42b/9), (42b/13), (43a/1), (43a/3), (44b/10), (46a/13), (50b/4), (51b/1), (53a/5), (57b/12), (5b/10), (61a/8), (62a/3), (62b/5)
[= 31]

üçünci : Üçüncü.
ü. (2a/2), (2b/7) (3a/11), (4a/6), (4a/8), (9b/13), (12b/13), (23a/12), (35a/4)
[= 9]

üfür- : Üfürmek.
ü. + e (53a/2)
ü.-seler (14a/8), (14a/9)
[= 3]

ükümeg : Kabızlık.
ü. + i (22b/3)

ümmet : < Ar. Ümmet, bir peygambere iman edenlerin, onun getirdiklerine inanıp tâbi olanların meydana getirdiği topluluk.
ü. + inden (1b/4)

ümmü'ṣ-ṣıbyān : < Ar. Uçuk, havale, epilepsi.
ü. (52b/5), (53a/7), (53b/2)
[= 3]

üsküre : < Far. Çorba tası, topraktan yapılmış tas.
ü. (32a/11)

üskürü : **bkz. üsküre**
ü. + ye (53a/12)

üst : Üst.
ü. + inde (46a/2)

ü.+ine (7b/5) (28a/1), (35a/4), (45a/11), (45a/12), (46a/2), (46b/9), (47b/1), (47b/3), (56a/5), (57a/8), (57b/10), (60a/2), (61b/10)

[=15]

üzer : Üzeri; bkz. **üzeri.**

ü.+lerini (56a/10)

üzeri : Üzeri.

ü.+nden (48a/6)

ü.+ne (7a/4), (8a/1), (10b/3), (11a/12), (12b/8), (13b/13), (14b/11), (19b/6), (19b/7), (20a/12), (25a/11), (25a/12), (26b/2), (26b/3), (26b/6), (27a/8), (27a/11), (27a/12), (27b/6), (27b/8), (29a/5), (30b/10), (32a/2), (35b/11), (36a/1), (36a/9), (41a/9), (41a/13), (41b/7), (43b/1), (43b/2), (43b/5), (44a/8), (44a/9), (44b/6), (44b/9), (44b/9), (46a/10), (46a/11), (47a/4), (47a/12), (47b/4), (47b/5), (47b/9), (48a/2), (48a/3), (48a/5), (48a/7), (48a/9), (48a/11), (48b/1), (50b/4), (55a/4), (55a/6), (55a/6), (56a/10), (58a/12)

[=58]

üzerlik : Üzerlik.

ü. toḫmın (28a/8)

üzüm : Üzüm; (Vitis vinifera).

ü. (18a/11), (21a/1), (23a/11), (25b/12), (31b/10), (34b/8), (36b/2), (62b/4)

ü.+i (9b/9)

ü.+in (9a/12), (44b/8), (44b/10)

ü.+ün (9a/13)

[=13]

V

vāḳıf : <Ar. Bilmek, öğrenmek.

v.oldı (57b/4)

v.olsa (10b/9), (41b/12)

v.olur (1b/7) (56b/9)

[=5]

vāṣıl : <Ar. Ulaşma, birleşme.

v.+dırlar (20a/13)

vaḳt : <Ar. Vakit, zaman.

v. (9b/8), (50a/13)

v.+inde (36a/9), (40b/12), (41b/6), (54a/6), (61a/5), (61b/9), (62a/1), (62a/6)

[=10]

vaḳtā ki : <Ar. Ne vakit ki, o vakit ki, olduğu vakit.

v. (27a/10), (5b/11)

[=2]

var : Var.

v. (17a/11), (26b/2), (38a/3), (45a/8), (57a/13)

v.+dur (57b/6), (56b/9), (58a/3), (58a/4), (58a/8), (58a/12), (58b/8)

v.+ısa (9b/3), (13b/4), (13b/8), (20b/13), (43b/1), (49b/1), (4a/12), (50a/4)

[=20]

var- : Varmak.

v.-a (35a/7)

v.-alar (56a/5), (55b/7)

v.-up (57b/3)

[=4]

varaʿu : <Ar. Küçük sedefotu; (Concha veneris). bkz. **it boncuġı.**

v.+ (32b/11)

varaşma : 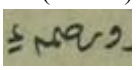

v.+yı (50a/8)

varma : Varmak işi; vusul.

v.+sınuŋ (52b/3)

ve : Ve bağlacı.

v. (1b/2), (1b/3), (1b/5), (1b/7), (1b/7), (1b/8), (1b/11), (1b/11), (1b/12), (1b/12), (1b/12), (2a/2), (2a/2), (2a/3), (2a/4), (2a/4), (2a/4), (2a/5), (2a/5), (2a/6), (2a/7), (2a/7), (2a/7), (2a/8), (2a/9), (2a/10), (2a/10), (2a/11), (2a/11), (2a/12), (2a/13), (2a/13), (2a/13), (2b/3), (2b/4), (2b/5), (2b/6), (2b/8), (2b/9), (2b/11), (2b/11), (2b/12), (3a/1), (3a/2), (3a/2), (3a/4), (3a/5), (3a/5), (3a/7), (3a/7), (3a/7), (3a/8), (3a/8), (3a/10), (3a/11), (3b/1), (3b/3), (3b/3), (3b/4), (3b/5), (3b/7), (3b/7), (3b/7), (3b/7), (3b/8), (3b/8), (3b/8), (3b/9), (3b/9), (3b/10), (3b/11), (3b/11), (3b/11), (3b/12), (3b/12), (4a/2), (4a/2), (4a/2), (4a/2), (4a/2), (4a/3), (4a/4), (4a/4), (4a/6), (4a/6), (4a/7), (4a/8), (4a/8), (4a/8), (4a/8), (4a/9), (4a/9), (4a/10), (4a/11), (4a/12), (4b/1), (4b/1), (4b/1), (4b/3), (4b/5), (4b/5), (4b/8), (4b/8), (4b/8), (4b/10), (4b/10), (4b/11), (5a/1), (5a/3), (5a/4), (5a/5), (5a/5), (5a/10), (5b/2), (6a/2), (6a/2), (6a/5), (6a/6), (6a/7), (6a/8), (6a/10), (6a/11), (6a/13), (6b/2), (6b/2), (6b/3), (6b/5), (6b/7), (6b/7), (6b/8), (6b/8), (6b/9), (6b/9), (6b/10), (6b/11), (6b/12), (6b/13), (7a/8), (7b/1), (7b/1), (7b/2), (7b/2), (7b/4), (7b/5), (7b/7), (7b/8), (7b/10), (7b/13), (8a/3), (8a/10), (8b/2), (8b/4), (8b/7), (8b/7), (8b/9), (9a/10), (9a/13), (9b/12), (10a/3), (10a/3), (10a/3), (10a/3), (10a/3), (10a/3), (10a/4), (10a/4), (10a/4), (10a/6), (10a/9), (10b/7), (10b/12), (11a/1), (11a/1), (11a/2), (11a/2), (11a/5), (11a/6), (11a/7), (11a/7), (11a/7), (11a/7), (11a/8), (11a/8), (11a/8), (11a/9), (11a/10), (11b/5), (11b/6), (11b/8), (11b/9), (11b/10), (11b/11), (11b/12), (11b/12), (12a/2), (12a/4), (12a/13), (12b/9), (12b/9), (12b/9), (12b/12), (13a/1), (13a/2), (13a/3), (13a/4), (13a/4), (13a/10), (13a/11), (13a/11), (13b/3), (13b/4), (13b/6), (13b/9), (13b/13), (14a/2), (14a/2), (14a/2), (14a/3), (14a/5), (14a/7), (14a/11), (14b/1), (14b/4), (14b/4), (14b/5), (14b/11), (15a/1), (15a/3), (15a/4), (15a/8), (15a/9), (15a/10), (15a/11), (15a/11), (15b/1), (15b/2), (15b/5), (15b/7), (15b/7), (15b/9), (15b/10), (16a/1), (16a/4), (16a/4), (16a/6), (16a/7), (16a/13), (16b/1), (16b/6), (16b/7), (16b/7), (16b/7), (16b/10), (17a/1), (17a/3), (17a/4), (17a/4), (17a/6), (17a/8), (17a/9), (17a/11), (17b/3), (17b/4), (17b/5), (17b/7), (17b/10), (17b/13), (18a/3), (18a/6), (18a/11), (18a/13), (18b/1), (18b/1), (18b/3), (18b/5), (18b/12), (19a/3), (19a/7), (19a/10), (19a/10), (19a/11), (19a/12), (19b/2), (19b/3), (19b/8), (19b/10), (19b/13), (20a/1), (20a/4), (20a/5), (20a/5), (20a/6), (20a/6), (20a/6), (20a/7), (20a/7), (20a/9), (20a/12), (20a/13), (20b/6), (20b/7), (20b/7), (20b/8), (20b/8), (20b/9), (20b/10), (20b12), (21a/3), (21a/3), (21a/6), (21a/7), (21a/8), (21a/13), (21a/13), (21b/1), (21b/2), (21b/4), (21b/4), (21b/12), (22a/11), (22a/11), (22a/12), (22b/1), (22b/2), (22b/4), (22b/4), (22b/5), (22b/6), (22b/6), (22b/7), (22b/8), (22b/9), (22b/9), (22b/11), (22b/11), (22b/12), (23a/4), (23a/4), (23a/4), (23a/5), (23a/7), (23a/8), (23a/8), (23a/10), (23a/10), (23a/10), (23a/10), (23a/13), (23b/1), (23b/3), (23b/4), (23b/5), (23b/6), (23b/7), (23b/7), (23b/8), (23b/10), (24a/3), (24a/3), (24a/5), (24a/5), (24a/5), (24a/6), (24a/7), (24a/8), (24a09), (24a09), (24b/3), (24b/4), (24b/5), (24b/6), (24b/7), (24b/10), (24b/11), (24b/12), (24b/14), (24b/14), (25a/4),

(25a/5), (25a/9), (25a/10), (25b/4), (25b/4), (25b/9), (25b/11), (25b/12), (26a/4), (26a/9), (26a/10), (26b/7), (26b/7), (26b/7), (26b/7), (26b/7), (26b/12), (26b/13), (27a/2), (27a/6), (27a/9), (27b/3), (27b/3), (27b/4), (27b/8), (27b/11), (28a/4), (28a/11), (29a/4), (29a/5), (29a/5), (29a/7), (29a/8), (29a/11), (29b/4), (29b/5), (29b/6), (29b/8), (29b/8), (29b/9), (29b/11), (29b/12), (29b/12), (29b/13), (29b/13), (30a/1), (30a/4), (30a/6), (30a/6), (30a/9), (30a/10), (30a/10), (30a03), (30b/5), (30b/6), (30b/6), (30b/7), (30b/11), (30b/12), (30b/12), (31a/3), (31a/3), (31a/7), (31a/11), (31a/12), (31a/12), (31b/3), (31b/4), (31b/5), (31b/5), (31b/5), (31b/6), (31b/8), (32a/1), (32a/12), (32b/6), (32b/14), (33a/1), (33a/4), (33a/4), (33a/4), (33a/5), (33a/9), (33a/11), (33a/12), (33a/12), (33b/5), (33b/9), (33b/11), (33b/12), (34a/1), (34a/2), (34a/2), (34a/6), (34a/12), (34a/12), (34b/9), (34b/12), (34b/13), (35a/1), (35a/4), (35a/7), (35a/10), (35b/2), (35b/3), (35b/9), (36a/3), (36a/6), (36a/11), (36a/13), (36a/13), (36b/1), (36b/1), (36b/1), (36b/2), (36b/2), (36b/3), (36b/5), (36b/7), (36b/8), (36b/8), (36b/11), (37a/4), (37a/5), (37a/5), (37a/5), (37a/6), (37a/11), (37b/4), (37b/10), (37b/10), (37b/13), (38a/2), (38b/4), (38b/6), (38b/7), (38b/8), (38b/8), (38b/8), (38b/8), (38b/8), (38b/9), (38b/10), (38b/10), (39a/4), (39a/5), (39a/6), (39a/7), (39b/2), (39b/2), (39b/2), (39b/12), (40a/1), (40a/3), (40a/4), (40a/5), (40a/6), (40a/7), (40a/7), (40a/7), (40a/8), (40a/8), (40a/9), (40a/12), (40b/2), (40b/3), (40b/5), (40b/6), (40b/6), (40b/9), (40b/11), (40b/13), (41a/2), (41a/2), (41a/2), (41a/3), (41a/6), (41b/1), (41b/2), (41b/7), (41b/11), (42a/10), (42a/13), (42b/4), (42b/9), (42b/13), (43a/1), (43a/2), (43a/7), (43a/12), (43a/12), (43a/13), (43b/5), (43b/7), (43b/10), (43b/11), (44a/1), (44a/5), (44a/7), (44a/10), (44a/11), (44b/3), (44b/5), (45a/8), (45b/6), (45b/6), (45b/6), (45b/8), (45b/8), (45b/8), (45b/9), (45b/12), (46a/3), (46a/4), (46a/8), (46a/11), (46a/12), (46b/2), (46b/2), (46b/6), (46b/7), (46b/8), (47a/3), (47a/3), (47a/5), (47a/8), (47a/8), (47a/8), (47a/13), (47a/13), (47b/5), (47b/8), (47b/9), (47b/11), (47b/12), (48a/3), (48a/7), (48a/9), (48a/9), (48a/10), (48a/12), (48a/12), (48a/13), (48a/13), (48b/1), (48b/2), (48b/2), (48b/2), (48b/2), (48b/2), (48b/4), (48b/4), (48b/6), (48b/7), (48b/8), (48b/10), (49a/3), (49a/4), (49a/5), (49a/6), (49a/7), (49a/9), (49a/9), (49a/9), (49a/10), (49a/13), (49a/13), (49a/13), (49a/13), (49b/3), (49b/7), (49b/7), (49b/9), (49b/10), (49b/11), (49b/13), (50a/2), (50a/6), (50a/7), (50a/11), (50b/3), (50b/8), (50b/9), (50b/9), (50b/11), (50b/12), (51a/1), (51a/2), (51a/3), (51a/5), (51a/7), (51a/7), (51a/9), (51a/9), (51a/10), (51a/11), (51a/11), (51a/12), (51a/12), (51a/13), (51a/13), (51a/13), (51b/1), (51b/2), (51b/2), (51b/3), (51b/3), (52b/7), (52b/8), (52b/8), (52b/9), (52b/9), (52b/10), (52b/10), (52b/10), (53a/6), (53a/9), (53a/9), (53a/10), (53a/11), (53a/11), (53a/11), (53a/12), (53b/1), (53b/2), (53b/2), (54a/6), (54b/9), (54b/9), (54b/10), (55a/2), (55a/6), (55a/7), (55a/8), (55a/9), (55a/9), (55a/13), (55b/2), (55b/2), (55b/3), (55b/11), (55b/11), (55b/11), (56a/7), (56a/13), (56a/13), (56b/4), (56b/5), (56b/5), (56b/5), (56b/6), (56b/7), (56b/7), (56b/7), (56b/8), (56b/9), (56b/10), (56b/10), (56b/11), (56b/12), (56b/12), (56b/13), (57a/5), (57a/5), (57a/6), (57a/7), (57a/7), (57a/11), (57a/12), (57b/1), (57b/2), (57b/3), (57b/5), (57b/7), (57b/9), (57b/10), (57b/10), (57b/12), (58a/8), (58a/10), (58a/11), (58a/13), (58b/1), (58b/2), (58b/4), (58b/4), (58b/5), (58b/7), (58b/7), (58b/7), (58b/8), (58b/9), (58b/9), (58b/12), (59a/1), (59a/3), (59a/5), (59a/7), (59a/8), (59a/10), (59a/11), (59b/1), (59b/7), (59b/7), (59b/8), (59b/8), (59b/9), (59b/10), (59b/10), (59b/12), (59b/12), (59b/12), (59b/13), (59b/13), (59b/13), (60a/1), (60a/1), (60a/3), (60a/3), (60a/5), (60a/7), (60a/7), (60a/7), (60a/7), (60a/8), (60a/8), (60a/8), (60a/9), (60a/9), (60a/9), (60a/10), (60a/10), (60a/10), (60a/10), (60a/12), (60a/12), (60a/12), (60a/12), (60a/12), (60b/1), (60b/3), (60b/3), (60b/3), (60b/4), (60b/4), (60b/4), (60b/5), (60b/5), (60b/6), (60b/6), (60b/7), (60b/11), (60b/12), (60b/13), (61a/1), (61a/1), (61a/1), (61a/1), (61a/1), (61a/3), (61a/4), (61a/4), (61a/7), (61a/8), (61a/9), (61b/1), (61b/1), (61b/1), (61b/3), (61b/4), (61b/4), (61b/4), (61b/5), (61b/6), (61b/6), (61b/7), (61b/8), (61b/8), (61b/11), (61b/11), (61b/12), (61b/12), (61b/12), (61b/13), (62a/2), (62a/2), (62a/8), (62a/8), (62a/9),

(62a/9), (62a/9), (62a/10), (62a/10), (62a/10), (62a/11), (62a/11), (62a/11), (62a/12), (62a/12), (62a/12), (62a/12), (62a/12), (62a/13), (62b/1), (62b/1), (62b/1), (62b/1), (62b/2), (62b/2), (62b/2), (62b/3), (62b/4)

[=ʿ9]

vėr- : Vermek.

v.-e (7a/10) (22a/13), (22b/8), (29a/6), (51a/2)

v.-eler (50a/13)

v.-meyeler (11a/13), (52b/12)

v.-se (21a/2)

v.-seler (8a/7) (38a/3), (42b/1), (42b/2), (49b/2)

v.-ür (2b/5), (5a/1), (18b/5), (21b/1), (23a/7), (23a/8), (23a/9), (24a/7), (24a/8), (32b/14), (33a/4)

[=25]

vebā : <Ar. Veba, kolera.

v. (50b/11), (51a/1), (51a/2), (51a/6), (51b/5), (53a/11)

[=6]

vacaʿ : <Ar. Ağrı, acı.

v. (3b/9)

v.+a (53a/9)

v.+ı (56b/7)

v.-ı mufāṣıla (41a/2), (41a/6)

v.-u'l-mufāṣıla (41a/9)

[=6]

velākin : <Ar. Amma, fakat.

v. (50a/12)

ve'l-ḳālem : <Ar. Kalem suresi.

v. (11b/1), (12b/11), (15b/12)

[=3]

verem : <Ar. Verem, şiş, ur, çıban.

v. (25a/3), (25a/11), (56b/9), (57a/9)

v.+e (24b/14), (25a/4), (25a/10), (2b/9), (34a/6), (34a/11)

v.+i (25a/6), (25a/8), (25a/10), (25b/1), (27b/3)

v.+in (27b/2)

v.+ine (2b/9), (24b/14)

v.+ler (25a/12), (55a/6)

v.+lerine (19a/2)

[=21]

vezn : ?

v. (47a/3)

veyā : <Ar. ve + <Far. yā, veya, ya da.

v. (2a/1), (5a/7), (5b/13), (5b/13), (6b/10), (7b/3), (8a/11). (9a/10), (9a/12), (9b/5) (10b/2), (10b/4), (11b/1), (12b/12), (15b/13), (16b/4), (22a/1), (24b/5), (24b/11), (24b/11), (24b/11), (26b/4), (27b/6), (27b/13), (31a/2), (32b/5), (33b/12), (57a/10), (60a/2), (60a/3)

[=30]

veyāḫūd: <Ar. Veya, isterseniz; iyisi.

v. (5b/10), (5b/12), (9a/7), (10b/6), (15b/6), (17a/2), (25a/9), (43b/2), (46a/12)

[=9]

vuḳiyye : <Ar. Okka.

v. (21b/11)

vuḳuʿ ol- : <Ar. Olmak, meydana gelmek.

v.-sa (41b/13)

vur- : Vurmak, sürmek; bkz. **ur-.**

v.-salar (32a/9)

vücūd : Var olma, bulunma, meydana getirme.

v.+a (1b/3)

Y

ya : Veya, isterseniz.

y. (8b/1), (10b/2), (11a/2), (11b/4), (18a/10), (26a/4), (36a/6), (27b/1), (31a/5), (35a/13), (44b/4), (45b/12), (48a/1), (48b/8), (50b/11), (50b/12), (57a/10),

[=17]

yā : <Ar. Ey.

y. (10b/12), (10b/12)

[=2]

yābis : <Ar. Kuru.

y. (20a/6), (60a/13), (60b/11)

y.+i (19a/2)

[=4]

yāsemīn: <Far. Yasemin, zeytingillerden, beyaz, kırmızı veya sarı renkli güzel kokulu çiçekleri olan, 1-2 metre boyunda, süs bitkisi olarak yetiştirilen tırmanıcı bir ağaççık, Mısır yasemini (Jasminum).

y. (9a/5), (13b/1), (13b/8), (20b/9)

[=4]

pāsubān : 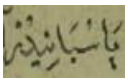 ?

y.+ıdur (58a/1)

yay : Yaz mevsimi.

y. (5b/12)

yaʿni : <Ar. **1.** Demek, şu demek. **2.** Sözün kısası, doğrusu, senin anlayacağın.

y. (5b/9), (11a/1), (12a/3), (18b/5), (18b/9), (18b/11), (19a/13), (21a/9), (21a/10), (22b/3), (23b/9), (24a/10), (24b/3), (24b/8), (26a/5), (26a/13), (27b/12), (29b/3), (33a/6), (38a/4), (43b/10), (44b/9), (50a/4), (52b/13), (57a/2), (62b/3)

[=26]

yabān : <Far. Evcil olmayan; vahşi, yabani.

y. (48a/13)

y.+da (37b/3)

yaġ : Yağ.

y. (4a/10), (16a/8), (33a/11), (34a/6), (35a/3), (43b/3), (46b/10), (48b/10)

y.+a (40b/11)

y.+da (35b/12)

y.+dan (13a/8)

y.+ı (8a/8), (8a/12), (8a/13), (8b/2), (8b/5), (9b/7), (11b/7), (11b/9), (13a/7), (13a/8), (13a/11), (13a/12), (14b/9), (18b/4), (20b/5), (20b/6), (20b/9), (20b/9), (20b/13), (21a/1), (21a/9), (21a/10), (21a/10), (25a/7), (31a/6), (32a/8), (32b/10), (34a/8), (34a/10), (35a/10), (35b/12), (37a/7), (40b/5), (41a/9), (43b/3), (44a/13), (45a/1), (45b/4), (45b/4), (47a/3), (49a/6), (50b/4), (55a/7), (55a/13), (55b/5), (56a/3), (58b/3), (58b/4)

y.+ıdur (59a/12)

y.+ıla (5b/8) (32b/14), (37a/8), (48b/11), (49a/1)

y.+ın (6a/8), (6b/1), (8a/9), (8b/3), (8b/6), (8b/8), (9a/3), (9a/6), (9b/3), (9b/4), (9b/5), (11b/13), (14a/10), (14a/12), (15a/5), (21b/3), (21b/5), (25a/10), (26a/2), (27a/13), (30b/7), (32a/2), (32a/11), (34a/7), (35a/9), (39b/5), (39b/11), (40a/13), (40b/4), (40b/10), (44a/11), (44a/12), (44b/11), (45a/9), (45a/10), (46b/11), (48a/1), (55b/8)

y.+ına (9b/2), (9b/9), (13b/2), (13b/8), (25a/12), (32a/8), (35a/8), (48b/13)

y.+ında (13a/10), (35a/7)

y.+ını (37a/4), (43b/9), (45a/12), (55b/10)

y.+ıyla (6b/1), (8a/10), (8a/11), (9a/3), (9a/12), (13b/9), (16b/5), (19b/9), (20b/5), (25b/6), (25b/7), (29b/7), (33a/10), (34b/2), (34b/13), (35a/2), (35b/9), (44b/3), (44b/4), (46a/8), (46b/12), (49a/4), (50a/2), (59a/6)

y.+lar (45b/5)

y.+u (16b/3)

[=143]

yaġla- : Yağlamak.

y.-salar (35b/12)

y.-ya (37b/2)

y.-yalar (35a/4)

y.-yup (30a/2)

[=4]

yaġmur : Yağmur.

y. (24b/5)

yaġsız : Yağsız.

y. (39b/10)

yaġsuz : bkz. yaġsız

y. (39b/12)

yaġu'l-bāridü'r-raṭibā : Baş otlar.

y. (18b/11)

yaḫşı : Güzel, iyi.

y. (11b/4)

yaḳ- : Yakmak.

y.-alar (28a/7)

y.-asın (26a/11)

y.-duġı (49a/5)

y.-salar (14a/9)

[=4]

yaḳın : Yakın.

y. (21b/10)

yaḳınlıḳ : Yakınlık.

y. (58a/10)

yaḳu : Yakı.

y. (9a/12), (9a/13), (16b/1), (17b/6), (19b/5), (23b/9), (24a/7), (25a/4), (26b/6), (26b/8), (26b/11), (27a/3), (27a/8), (27a/11), (27b/8), (29b/1), (31a/1), (31a/11), (31b/1), (31b/2), (31b/6), (33a/2), (34a/6), (34a/8), (34a/13), (35a/1), (35b/3), (39b/6), (41a/8), (41a/12), (41b/2), (43b/11), (44a/1), (46a/1), (46b/4), (46b/5), (47a/2), (47a/4), (49a/3), (49b/10), (4b/13), (51a/13), (54b/12), (55a/4), (55b/6), (58b/13), (58b/13), (59a/1), (59a/10)

y.+sın (59b/6)

[=50]

yaḳun : Yakın.

y. (22a/10)

yal : <Far. Boyun, gerdan. Köpek ve sığırlara yedirilmek için un ve kepekle hazırlanan yiyecek.

y.+ıyla (37b/5)

yala- : Yalamak.

y.-salar (21b/6), (30a/13)

[=2]

yalıŋuz : Yalnız.

y. (45b/10)

yan : Yan.

y. (3b/8)

y.+ı (41b/7)

y.+ına (39a/13), (49b/6)

y.+ında (27b/11), (27b/11)

[=6]

yandur- : Yandırmak.

y.-maya (49a/8), (49a/10)

[=2]

yanṭafīḳa' : ?

y. (10b/12)

yanuġ : Yanık.

y.+a (7a/3)

yapışdur- : Yapıştırmak.

y.-a (54a/7)

yapraġ : Yaprak.

y.+ı (56b/2)

y.+ın (7b/9), (9a/13), (14a/4), (14b/10), (16a/3), (16a/12), (16b/13), (17a/2), (19a/5), (19b/13), (20b/4), (23a/13) (23b/1), (25a/11), (26b/1), (27b/13), (30b/4), (30b/5), (31a/8), (31b/1), (32b/2), (34a/12), (35b/1), (36b/11), (40b/10), (40b/11), (41a/7), (41b/1), (41b/12), (43b/2), (44a/10), (45b/13), (46b/6), (47a/2), (47a/5), (47b/2), (48b/12), (49b/13), (55a/5), (55a/10)

y.+ına (42b/9), (42b/13)

y.+ından (21b/11)
y.+ıyla (44b/1)
y.+un (42b/11)
y.+uŋ (15b/5)
[=47]

yapuş- : Yapışmak.
y.-mış (17b/12)
y.-ur (48a/7)
[=2]

yapuşdur- : Yapıştırmak.
y.-a (50b/12)

yar : Yarı, yarım.
y.+ıdur (18b/11)

yar- : Yarmak.
y.-up (26b/8)

yara : Yara.
y. (6b/8) (14b/11), (58b/2)
y.+larına (45b/6)
y.+sı (47a/13)
y.+ya (43b/4)
[=6]

yara- : Yaramak.
y.-maz (30a/4), (39b/13), (42a/4), (51a/10), (56b/10), (59b/8), (60b/3)
y.-r (12a/4), (24a/10), (48a/10)
[=10]

yaralan- : Yaralanmak.
y.-mış (31a/9)

yaramaz : İşe yaramayan, yaramaz.
y. (18a/12)
y.+dur (57a/5), (57a/10)
[=3]

yarar : Yarar, fayda.
y. (18a/10), (59a/5), (59a/13)
[=3]

yarasa : Yarasa.
y.+nuŋ (6a/4) (37a/1), (39b/3), (42b/3)
y.+yı (40a/9)
[=5]

yarıl- : Yarılmak.
y.-an (34a/12), (34b/1)
y.-duġına (17a/4), (34b/7)
[=4]

yarılġan : Yarılan, yarılmak.
y. (59b/13)

yarılmaḳ : Yarmak işinin yapılması.
y. (2a/10) (16b/7)
[=2]

yarım : Yarım, tam olmayan.
y. (9a/5), (9a/5), (47b/5)
[=3]

yaraḳān : <Ar. Sarılık hastalığı.
y.+a (2b/11), (25b/04),
[=2]

yarpuz : Yarpuz; (Mentha pulegium)
y.+ı (23b/11), (37b/9), (44b/7)
y.+ınuŋ (43b/12)
[=4]

yaru : Yarı, bir şeyin yarısı.
y. (47a/3)
y.+sı (62b/4)
[=2]

yaruġ : Yarık.
y.+ı (34b/1)
y.+ın (34a/10)
y.+ına (35b/3)
[=3]

yaş : Yaş, kuru olmayan, ıslak.
y. (7a/7), (27b/9), (47b/2), (45a/7)
y.+dur (8a/12), (20b/7), (26b/10), (40b/5), (43a/6)
y.+ı (5a/8), (6b/9), (7b/2), (9b/2)
[=13]

yaşar- : Yaşarmak.
y.-duġın (6a/11)

yaşarmaḳ : Yaşla dolmak.
y. (1b/12), (4b/8)
[=2]

yaşıl : Yeşil.
y. (6b/6), (30b/12)
[=2]

yaşla- : Yumuşatmak, nemlendirmek, ıslatmak.
y.-yıcaḳ (23b/1)

yaşlıġ : Yaşlık, yaş özellikte olma.
y.+ı (8a/3)

yat- : Yatmak.
y.-a (57a/8), (57a/8)
[=2]

yataġ : Yatak.
y.+ın (37a/5), (37b/10)

[=2]

yatur- : Yatırmak.

y.-a (37a/9)

yavru : Yavru.

y.+sın (17b/8)

yavuz : Kötü, fena.

y. (45b/9), (46b/8), (48a/10)

[=3]

yaz : İlkbahar mevsimi

y. (24b/5), (58a/7)

[=2]

yaz- : Yazmak.

y.-a (10a/6), (10a/6), (10a/8), (13b/13), (28b/9), (29a/5), (41b/6), (46a/12), (51a/3), (51a/3), (53b/2), (54a/5), (54a/7)

y.-acağı (10a/11)

y.-acaḳ (28b/2), (28b/9), (33b/2), (42b/7), (42b/12), (50b/13), (54a/8)

y.-alar (28a/10), (38b/11), (42b/7), (42b/9), (42b/10), (50a/11), (53a/10), (53a/12)

y.-ar (50b/12)

y.-arsa (24b/10)

y.-sa (7b/4), (10b/11), (22a/11), (38b/4), (38b/7), (39a/7), (43a/10)

y.-salar (7b/5), (10a/10), (13b/9)

y.-up (29a/8), (29a/9), (33b/1), (39a/4), (42b/13), (53a/12)

[=47]

yazdur- : Yazdırmak.

y.-a (51b/4)

y.-sa (12b/12), (15b/12)

y.-up (11b/1)

[=4]

yazıl- : Yazılmak.

y.-a (24b/9)

yė- : Yemek, ağızda çiğneyerek yutmak.

y.-mek (18b/10)

y.-memiş (18a/1)

y.-meseler (30b/3)

y.-meye (11a/7), (20a/6), (20a/7), (20a/7)

y.-meyeler (35a/1), (57b/10)

y.-rlerse (30a/1)

y.-rṣe (43b/7)

y.-se (6b/2), (8b/12), (10a/2), (12a/1), (14b/1), (16b/8), (17a/10), (18a/4), (20a/10), (22b/3), (22b/6), (22b/6), (22b/8), (25a/8), (30b/3), (31b/9), (31b/12), (32b/5), (34a/4), (42b/1), (42b/2), (45b/7)

y.-seler (9b/10), (17a/11), (20b12), (21a/5), (21b/5), (22b/7), (25b/6), (25b/7), (25b/9), (28a09), (29b/7), (29b/9), (30a03), (31b/8), (32a/3), (32a/14), (32b/3), (32b/4), (32b/10), (33a/9), (33b/11), (34a/5), (36a/4), (36a/13), (42a/12), (51a/11)

y.-sün (24a/5)

y.-ye (11a/10), (60a/1), (60a/4), (60a/12) (60b/1), (60b/4), (60b/8)
y.-yegen (59b/9), (59b/10), (60b/4), (60b/7)
y.-yen (11b/3)
y.-yicek (10a/4), (27a/11), (29b/11), (40b/8)
y.-yüp (29b/10), (30b/3), (42a/4)
[=79]

yėddi : Yedi sayısı.
y. (20a/8), (37b/12)
[=2]

yėddinci: Yedinci.
y. (43a/12), (48b/10)
[=2]

yėdi : bkz. **yėddi.**
y. (10b/13), (11a/1), (30b/13)
[=3]

yėdinci : bkz. **yėddinci.**
y. (2a/9), (2b/13), (3b/8), (4b/2), (16b/2), (27a/5), (40a/3), (59a/9)
[=8]

yėdür- : Yedirmek.
y.-ler (39b/12)
y.-seler (7b/12), (7b/14) (22a/2), (29b/4), (29b/6), (31b/3), (33b/7), (33b/10) (36a/3), (37b/1)
[=11]

yenfeʿü'n-: <Ar. Fayda vermek, yarar sağlamak.
y.-nāsdur (1b/5)

yėg : İyi.
y.+dür (10b/8), (50a/12)
[=2]

yėl : Mide, bağırsak gazları, ödemler.
y. (3b/7), (35a/1), (40b/4), (40b/6), (40b/8), (40b/12), (41a/1), (41a/1)
y.+den (40b/6)
y.+i (36b/3),
y.+leri (20b/5), (20b/7), (31a/11), (40a/10), (40b/2), (40b/6), (40b/13), (41a/1), (48b/4), (48b/7), (51a/13), (62a/9)
[=22]

yėmeg : Yemek, yiyecek.
y.+i (60a/7)

yėmek : bkz. **yėmeg-**.
y. (2a/7), (14b/5), (18b/10), (42a/4), (49a/13), (4a/12), (60a/4), (60b/4)
y.+den (11b/12)
y.+lerden (11b/2)
[=10]

yėmek2 : Yeme işi, ağızda çiğneyerek yutma işi.
y. (2a/7)

yėme : Yememek.

y. + ye (11a/6)

yėmiş : Meyve; çeşitli bitkilerin tohum ve meyveleri.

y. (23a/1)

y. + i (4b/10)

y. + in (14b/5), (32b/3)

y. + ini (40b/7)

[= 5]

yėmişe : bkz. **yėmiş**

y. + nüŋ (17a/1)

yėŋi : Yeni, taze.

y. (41b/5), (46b/11)

[= 2]

yėr : Yer, kısım, bedenin bir bölgesi, uzvu.

y. + de (1b/8), (4a/5), (50a/5), (58a/4)

y. + dedür (22a/10)

y. + den (31a/12)

y. + e (31a/8), (31a/9), (47b/13), (49a/1), (49a/2), (49a/5), (49b/9), (49b/10), (49b/11), (49b/12), (50a/1), (50a/2), (50a/9)

y. + inde (46b/3)

y. + ine (35a/7), (36a/10), (41b/5)

y. + lerini (56a/9)

[= 24]

yėr bağarsuġı : Toprak solucanı.

y. + n (25b/10)

yėrgür- : Bir şeyi başka bir şeye katarak yedirmek, emdirerek nüfuz ettirmek.

y.-se (33a/3)

yėrine : Gereği gibi, hakkıyla, layıkıyla.

y. (57b/5)

yėt- : İtmek, itelemek.

y.-miş (47a/13), (47b/1)

[= 2]

yėtiş- : Yetişmek.

y.-meye (51a/6)

y.-mez (57b/13)

[= 2]

yėtür- : Yetirmek.

y.-meye (6a/10)

yebūset : < Far. Kuruluk.

y. (60b/11)

y. + den (61a/11)

y. + in (60a/5)

y. + le (60b/1)

[= 4]

yegiŋlemek : 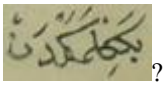?

y.+den (51a/10)

yel- : Yelemek, içmek.

y.-emeye (20a/6)

yem : Yem.

y.+iyle (31a/10), (34b/6)

[=2]

yeŋi : Yeni.

y. (24b/5), (24b/10)

[=2]

yevū : ?

y.+yi (10a/3)

yıl : Yıl, sene.

y. (40a/2)

yılan : Yılan.

y. (15a/7), (37b/1), (49a/13), (49b/3), (49b/5), (49b/7), (50a/5), (50a/6), (50b/5)

[=9]

yılġun : Ilgın ağacı ve yemişi; (Tamarix tetrandra).

y. (40b/7)

yırḳān : Sarılık hastalığı; bkz. **yarḳān**.

y. (26a/5), (26a/6)

y.+a (26a/8), (26a/8)

y. +ı (26a/1)

[=5]

yigirmi : Yirmi.

y. (3a/6), (3a/9), (3a/11), (3b/2), (3b/4), (3b/6), (3b/8), (3b/10), (30b/13), (31a/6), (31a/12), (32a/1), (33b/13), (35a/4), (36b/7), (39b/1), (40a/3), (40a/7), (41a/2), (41b/10), (43a/12)

[=21]

yigirminci: Yirminci.

y. (3a/4), (3b/12), (31a/2), (44a/4), (45b/8)

[=5]

yigrek : Daha iyi, daha uygun.

y. (15b/1)

yigren- : İğrenmek, tiksinmek.

y.-ür (43a/13)

yiled- :? Güzel koku vermek, kokulandırmak.

y.-eler (58b/1)

yiŋi : Yeni.

y.+si (15a/1)

y.+sin (47b/6)

[=2]

yine : Yine.

y. (26a/12)

yinip :

y.＋dür (47a/11)

yirkirin : bkz. kirin

y. (5b/4)

yoġur- : Yoğurmak.

y.-alar (61a/3), (61b/1), (61b/5), (61b/9), (62a/1), (62a/6)

y.-salar (44a/13)

y.-up (31a/1)

[＝8]

yoġurd : Yoğurt.

y. (56b/1), (60a/12)

y.＋dan (11a/6)

y.＋ı (22a/8), (39b/11), (39b/11)

y.＋ınuŋ (22a/5)

[＝7]

yoḳ : Yok, bulunmayan.

y. (57b/1)

y.＋dur (28a/5), (55a/12), (56a/2)

[＝4]

yoḳla- : Yoklamak.

y.-ya (28a/11)

yol : Yol.

y.＋ı (33a/10), (33b/2), (33b/6), (33b/7)

y.＋ın (30a/10), (33a/12)

y.＋ında (33b/6)

y.＋ından (59a/3)

y.＋ını (58a/5)

[＝9]

yol- : Yolmak.

y.-ayup (13b/2)

yolı- : bkz. **yol-.**

y.-yup (18a/4)

yu- : Yıkamak.

y.-duḳdan (44b/12), (47a/5)

y.-sa (9a/11), (24b/10), (43a/10), (43a/11), (48b/3)

y.-salar (7b/6), (13b/10), (55a/7)

y.-ya (13b/13)

y.-yuban (56a/11)

y.-yup (46a/7), (50b/1), (53a/13)

[＝15]

yud- : Yutmak.

y.-a (22a/4)

y.-sa (24a/1), (41a/6)

[=3]

yuġnūş : ?

y. yağı (41a/9)

yuḳarda : Yukarda.

y. (33b/5)

yuḳaru : Yukarı.

y. (14a/6), (39a/13)

y.+sındadur (12a/11)

[=3]

yula- : Yutmak; bkz. **yala-**

y.-sa (30a/12)

yumşad-: Yumuşatmak.

y.-a (25a/12), (55a/10), (58b/13)

y.-ur (19a/4), (20b/8), (21a/8), (21a/10), (26b/9)

[=8]

yumşaḳ : Yumuşakça, hafif.

y. (10b/3), (14b/6), (17b/2), (18b/13), (19a/1), (25b/10), (31a/10), (31b/1), (31b/5), (32a/5), (34b/6), (41b/1), (44b/3), (45a/3), (47b/13), (48b/13), (55b/12), (56a/5), (56a/8), (61a/3)

[=20]

yumurda : Yumurta.

y. (55a/2)

yumurṭa : bkz. **yumurda.**

y. (6b/10), (7b/2), (8b/13) (13b/3), (21a/11), (31a/4), (61b/10)

y.+nuŋ (7a/2)

y.+sı (18b/13)

y.+sın (7b/11), (14a/10), (33b/11), (43b/3)

y.+ya (25b/9)

y.+yıla (10b/4)

[=15]

yute'allıḳ :<Ar. Bağlantılı, ilişkili.

y. (17a/5), (18a/9)

[=2]

yüce : Yüce, yüksek.

y. (1b/2), (31a/12)

[=2]

yük : Gebelik.

y.+in (36a/13)

y.+ler (40a/3)

[=2]

yüklü : Gebe.

y. (35b/10), (36b/9), (37b/9), (37b/13), (59a/4)

[=5]

yüksek : Yüksek

y.+den (31a/5)

yüŋ : Yün, koyun, deve ve benzeri hayvanların yünü.
y. + e (44a/7)
y. + i (37a/9)
y. + ile (35a/9)
y. + ü (5b/4)
[= 4]

ritle : ?
y. + nüŋ (5b/4)

yüreg : bkz. **yürek.**
y. + e (23b/8), (24a/4), (24a/5), (24a/7), (24a/8)
y. + i (6a/8) (23b/2), (23b/4), (24a/1), (24a09), (27b/11), (30a/10), (62a/8)
y. + inde (49b/4)
y. + ine (23b/10)
[= 15]

yürek : Yürek, kalp.
y. (2b/7), (23a/12), (23b/1), (23b/2), (23b/4), (23b/7), (24a/8), (24a/10), (24b/3), (24b/13), (51a/12)
[= 11]

yürek oynamaġı : bkz. **yürek oynaması.**
y. (51a/12)

yürek oynaması : Kalp çarpıntısı, kalp sıkışması.
y. + n (24b/3)
y. + na (23b/2), (24a/8),
[= 3]

yürid- : Yürütmek.
y.-ür (35b/9)

yürü- : Yürümek.
y.-r (33a/11)

yürüd- : Yürütmek; bkz. **yürid-.**
y.-e (37b/4), (59a/3)
y.-ür (29b/7), (33a/13), (37a/5), (37b/9)
[= 6]

yürüme : Yürüme.
y. + si (36b/8)

yüz : Yüz, beniz, surat.
y. (2a/8), (8a/5) (16a/6), (17a/8), (26b/7), (55a/13)
y. + de (2a/9), (16a/7), (16a/13), (16b/1), (16b/2), (45b/1)
y. + e (16a/8), (16a/9), (16a/12), (16a/13), (16b/1)
y. + i (38b/10), (59b/7), (60a/7)
y. + inde (45b/11), (55a/1)
y. + ine (16a/10), (55a/1)
y. + üni (43a/11)
y. + inüŋ (60a/10)
[= 26]

yüzerlik : Yüzerlik otu; (Peganum harmala).

y. (29b/2), (30b/1) (32b/10), (35b/6), (35b/8), (40a/8), (41a/5), (48b/3)

[=8]

yüzük : Yüzük.

y. (7a/6), (10b/6), (10b/7), (10b/10), (10b/11), (10b/13), (32b/2)

[=7]

Z

zāc : <Ar. Demir, sülfat, kükürt ile demir bileşimlerinden biri.

z.+ı (45b/10)

żaʿf : <Ar. Zaaf, yetmezlik, zayıflık.

z.+ına (23b/7)

zaʿferān : <Ar. Safran; (crocus sative).

z. (10a/3), (37a/11)

z.+ıla (38b/4), (38b/7), (53a/11), (53b/2)

[=6]

zaḥım : <Far. Yara darbe.

z.+lara (59a/6)

ẓāhir : <Ar. Açık, belli.

z.+dür (5a/3)

zaḫm : Yara; bkz. **zaḥım.**

z.+ı (48a/5), (48a/7), (48a/8)

z.+ılar (48a/11)

[=4]

zaḥmet : <Ar. Ağrı, acı zorluk.

z. (4a/1), (37a/2), (38a/5), (38a/8), (44a/5), (46a/12)

z.+den (24b/7), (34a/3)

z.+e (20b/9)

z.+i (4a/3), (4a/5), (4b/6), (24b/11), (34a/4), (34a/4), (34a/5), (36a/10), (36b/8), (3b/7), (40a/3), (48b/2), (54b/11)

z.+ile (54b/9)

z.+in (36a/10), (47b/11), (47b/13), (48b/12)

z.+inden (29a/6), (29a/8), (29a/10), (31b/2), (53a/4)

z.+ine (3a/10), (34a/1)

z.+inüŋ (46b/3)

z.+leri (48b/10)

z.+lerinüŋ (4a/9), (3b/11), (40a/7), (43a/12)

[=40]

zaḥmetlü : Zahmetli, ağrılı, acılı.

z. (36a/12)

zaḥmetsiz : Zahmetsiz, ağrısız, acısız.

z. (39a/8)

zaḥmetsüz: bkz. **zaḥmetsiz.**

z. (38a/6)

zā'īl : < Ar. Devamlı ve kalıcı olmayan, sona eren, yok olan, ortadan kalkan.

z.-ėde (6a/3), (7b/5)

z.-ėder (20b/8), (20b/10), (51b/4)

z.ola (24b/12)

z.olan (23b/11)

z.olmaḳ (23a/13),

z.olmak (2b/8)

z.-olması (40a/3)

z.-olur (52b/8)

[=11]

ẕāti'l-cenb : < Ar. Zatülcenp, satlıcan, akciğer zarı iltihabı.

z.+e (2b/9), (24b/14), (25a/2)

z.+i (25a/7)

[=4]

ẕātü'l-cenb : bkz. **ẕāti'l-cenb.**

z. (25b/2)

zamān : < Ar. Zaman, vakit.

z. (15b/11)

z.+dan (45a/4), (58a/13)

z.+ında (57a/13)

z.-ı muṭāvil (58a/13)

[=5]

żamīrān : < Ar. Büyük fesleğen.

z. (32b/14)

zanbaḳ : < Ar. Zambak; (lilium candidum).

z. (8a/13), (8b/2), (18b/7), (25a/12), (45b/3)

[=5]

zarār : < Ar. Zarar.

z.+ı (28a/5)

żarūret : < Ar. Çaresizlik, muhtaçlık, sıkıntı.

z. (50a/11), (50a/13)

[=2]

żarūrī : < Ar. Zorunlu, mecburi.

z. (58a/2)

żāyiʿ : < Ar. Kayıp, telef olmuş.

z. (57a/3)

z.-olur (57a/3)

[=2]

żaʿyıf : < Ar. Zayıf, güçsüz.

z. (23b/6)

z.+ın (4b/10)

z.-eyleyeler (58a/10)

[=3]

żayḳu'n-nefes : < Ar. Nefes darlığı.
z. (2b/3), (21a/12) (21b/2), (21b/4) (21b/8), (21b/9), (21b/12), (22a/2), (22a/4) [= 9]

zebīb : < Ar. Kuru üzüm.
z. (18a/11)

zedünce : 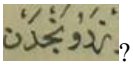 ?
z. + den (50b/10)

zeḥīr : < Far. Zehir.
z. (32b/5)
z. + i (32b/7)
[= 2]

ẕeker : < Ar. Penis, erkek cinsel organı.
z. + de (48a/11), (59a/7)
z. + e (33a/6)
z. + i (62a/11)
[= 4]

ẕerre : < Ar. Küçücük karınca; güneş ışığında görünen nesneler.
z. (28a/12)

zencebīl : < Ar. Zencefil; (Zingiber officinale).
z. (22a/6), (41a/1), (61b/11), (62a/4)
z. + i (48b/5)
[= 5]

zencefīl : < Ar. Zencefil; bkz. **zencebīl.**
z. (11b/10)

zerāvend- : < Far. Lohusa otu, kara asma.
z.-i ṭavīl (21a/2)

zerdālū : < Far. Zerdali, kayısı; (Armeniaca vulgaris).
z. (18b/8), (56b/2)
z. + yı (20a/9), (20a/10)
[= 4]

zernīḫ : < Far. Zırnık, arsenik.
z. (48a/8)

zerūnec : < Far. Çıyan otu; (Polygonum bistorda).
z. (51a/5)

zevāl : < Ar. Yok olma, ortadan kalkma.
z. + ine (5b/11)

zeyt : < Ar. Zeytin; (olea europea).
z. (13a/7), (20b/4), (30b/10), (32a/2), (33a/9), (33b/1), (50a/1), (56a/10)
z. + ile (8a/10)
z. + le (49b/12)
[= 10]

zeyt yaġı : Zeytin yağı.
z. (55a/13), (55b/5)
z. + la (37a/8)

z. + n (55b/8)
z. + na (9b/9), (48b/13),
z. + nda (13a/10)
z. + yla (6b/1)
[=8]

ẕeyt : < Ar. Zeytin; (Olea europea).
z. (35a/7), (35b/11), (35b/12)
[=3]

ẕeyt yaġı : Zeytin yağı.
z. + n (40b/10)
z. + nda (35a/7)
z. + yla (35a/2)
[=6]

zeytūn : < Ar. Zeytin; bkz. **zeyt.**
z. (10a/3), (14b/9), (37b/4)
[=3]

zibīl : < Ar. Gübre, dışkı, atık.
aḳ inek z. + i (31b/5)

zibil : < Ar Gübre; bkz. **zibīl.**
z. + in (6a/2), (8b/9), (18a/3), (26a/1), (50a/4)
z. + inin (18a/1)
[=6]

ẕibil : < Ar. Gübre; bkz. **zibīl.**
z. + in (37b/13), (44b/6)
[=2]

zift : < Ar. Zift.
z. (5a/8), (19b/10), (55b/10), (55b/11), (56a/3)
z. + den (56a/2)
z. + e (41a/10)
z. + i (21b/6), (47a/9)
[=9]

zihn : < Ar. Zihin.
z. + i (12a/2), (62a/12)
z. + in (14b/1)
[=3]

ẕikr : Anma;
z. (1b/8), (20b/1), (20b/1), (38b/12)
[=4]

ẕikir : < Ar. Anma, konuşma, söyleme.
z.

zīrā : < Far. Çünkü, şundan dolayı.
z. (40a/5)

zirāvend: < Far. Lohusa otu; bkz. **zerāvend**.
z. (22b/12)

z. + üŋ (48b/9)

[= 2]

zirāvend-i müdaḫrac : Yuvarlak köklü ziravend bitkisi.

z.-i (62b/2)

zīve : Tereyağı. “**kere yaġı**”.

z. (21a/9)

ziyāde : < Ar. Fazla, çok.

z. (6a/13), (11b/6), (11b/10)

z.-ėde (6b/2)

z.-ėder (11b/10), (11b/11), (26b/12)

z.-ola (34a/4), (36b/12)

z.-olmaya (43b/13), (44a/4)

[= 11]

ziyān : < Ar. Kayıp, zarar.

z. (11b/4), (11b/5), (12a/1), (56b/9), (58a/3), (58a/6)

z. + ları (47b/12), (58a/12)

z.-ėder (17a/8), (18b/4), (27a/12), (27b/9), (30a/6), (36b/7)

z.eyler (56b/8)

[= 15]

ẕūfiyā : ?

z. + ya (21b/4)

ẓulmāt : < Ar. Karanlık.

z. + ı (5a/7)

z. + ın (1b/4), (4b/9)

[= 3]

zūr : < Far. Sıkıntı, ızdırap

z. + a (58b/7)

z. + ı (39b/9)

z. + ında (39b/2)

[= 2]

żūr : Zar; bkz. **zūr.**

z. + ında (3b/5)

zübd- : Köpük.

z.-ü’l-baḥr (33a/6)

SONUÇ

Kitabu'l-Tıbb, 63 varak ve kırk babdan oluşan tıpla ilgili pratik bilgiler veren didaktik bir eserdir. Sene zilḥicce 999 ifadesinden eserin Ekim 1591 tarihinde yazıldığı anlaşılmaktadır. Her babda farklı hastalıklar ele alınmış; bu hastalıkların tedavisinde kullanılabilecek çeşitli yöntem, teknik ve bitki adlarına yer verilmiştir.

Tedavi yöntemi olarak çoğunlukla bitkisel kökenli ilaçlar kullanılmakla birlikte bazen de kükürt, zac (bakır, sülfat), mürdeseng (kurşun oksit) gibi kimyasal maddelerin de ilaç karışımlarında kullanıldığı görülmektedir. Bunların yanı sıra eserde çeşitli surelere ve ayetlere, şifa verici nitelik atfedilerek tedavinin bir parçası olarak kullanıldığı görülmektedir.

Eser 16. yy. Osmanlı Türkçesinin dil özelliklerini taşımaktadır.

Çalışmamızda elde ettiğimiz sonuçlar şunlar:

1. Eser nesih yazı ile kaleme alınmıştır. Eserin büyük bir kısmı harekeli yazılmıştır; ancak metin içerisinde harekesiz bölümler de bulunmaktadır. (acı) 29b/3.

2. Türkçe kelimelerin yazılışında Uygur ve Arap yazı geleneğinin etkisi görülmektedir:

Türkçe kelimelerde eklerin tabanda ayrı yazılması (müshil-lerde) 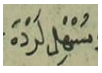 20/a13, kalın sıradan kelimelerde /s/ sesi için س kullanılması (sağ) Uygur yazı geleneğinin; Türkçe kelimelerde şedde kullanılması, (issi) 4a/10), /u/ ve /ü/ ile biten Türkçe kelimelerin vav + elif (وا) ile yazılması (ḳuru) 11b/8) Arap yazı geleneğinin etkileridir.

3. İncelenen metin ŋ sesi için نك seslerinin kullanıldığı iki tane örneğe rastlanılmaktadır. Tengri 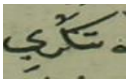 43a/12 ben{güz 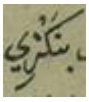 56b/6

4. Metnin standart bir imlası yoktur; aynı kelime farklı şekillerde yazılmıştır.

a**ğ**a**ç** 48a/1, a**ğ**a**ç**dur 23/6, g**ö**begi 31b/4, g**ö**begine 30b/5, ḳoruḳ 58b/4, ḳoruḳ 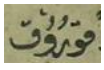 40a/10

5. Metinde birkaç örnekte iki tane iyelik 3. teklik şahıs eki üst üste kullanılmıştır.

bir + i + si (10b/12), cemī^{c} + i + si (61a/9), dükel + i + si (49a/9)

6. Türk dilinin diğer dönemlerinde de kullanılan belirli geçmiş zaman eki olan "IpdUr" metnimizde sadece iki yerde kullanılmıştır.

işidil-üpdür (39a/12), bit-üpdür (47a/10)

7. "UbAn" zarf-fiil ekinin, metnimizde sadece bir örneğine rastlanılmaktadır. yu(y)-uban (56a/11)

8. Metnimizde emir 2. teklik şahıs -gil eki sadece bir defa kullanılmıştır.

eyle-gil (11b/12)

9. Edat grupları konusunda "ile" edatının ekleşmiş örnekleri de metinde görülmektedir.

panbuġıla (5b/04), yaġıla (5b/08)

10. Metnimizde yer alan çün "için" son çekim edatı kendisinden önceki kelimeyle birleşik olarak da kullanılmıştır.

anuŋçün 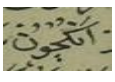 (56b/08), 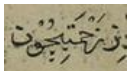 zaḥmetiçün (3b/07)

11. -p zarf-fiil ekinin bağlama ünlüsü metnimizde sadece yuvarlak ünlülüdür.

ḳarışdurup (4b/13), ḳurudup (32b/8), ışladup (36a/9), ṣıkup (5a/06)

12. Ses uyumuna bakıldığında kalınlık-incelik uyumu kendini kuvvetli bir biçimde hissettirirken düz-yuvarlak uyumu için aynı durum söz konusu değildir. Çünkü aynı sözcük bir yerde düzlük-yuvarlaklık uyumuna bağlıyken başka bir yerde aynı sözcük bu uyuma bağlı değildir.

için (20a/4), içün (19a/09)

13. Öğrenilen geçmiş zaman eki metinde sadece düz vokalli şekilleriyle kullanılmıştır.

burış- mış (27b/5), git-miş (28a/12), ol-mış (36a/7)

14. İncelenen metinde iki türlü birleşik fiil yapısına rastlanılmaktadır: 1. "ėt-, eyle-, ol-, ḳıl" yardımcı fiillerle yapılan birleşik fiiller, 2. Tasviri fiillerle yapılan birleşik fiiller: Devamlılık (ṭur-) tezlik (vėr-).

15. Söz varlığı arasında bugün Türkiye Türkçesinde kullanımdan düşmüş veya farklı ses değişimlerine uğramış (arkaik) kelimeler bulunmaktadır.

ancılayın "onun gibi, şöyle, öyle" (8b/7) arḳuncuḳ "yavaşça, hafifçe sessizce (38a/7), buncılayın "bu şekilde, bunun gibi" (60b/7), göyün- "yanmak, acıtmak" (62a/03), ṣayru "hasta" (43a/11) sünǰügi "kemik" (42b/3) sın- "kırılmak", (48b/2), ṭamzur- "damlatmak"(14a/1), unutsalıḳ "hatırlamamak, akıldan çıkarmak" (11b/13),

16. Dizin kısmında metinde içerisinde geçen ancak sözlüklerde anlamları bulunmayan bazı kelimeler için müellifin vermiş olduğu tarif ve açıklama temel alınarak bunların anlamı verilmiştir.

lāẕımı’ṣ-ṣıbyān yaʿni oġlancuḳlar ḫastalıġı (52b/13), māʾil-bārid yaʿni (18b/05), ṣavuḳ ṣu (18b/06), semen yaġı yaʿni saya yaġı, (21a/10), zīve yaʿni kere yaġı (21a/09), zübdü’l-baḥr yaʿni deŋiz (33a/06), köpügi (33a/07)

KAYNAKÇA

Akalın, Mehmet. *Eski Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.

Akalın, Ş.*Tıp Tarihi*. Ankara: Türkiye Nobel Akademik Yayıncılık, 2011.

Arat, Reşid Rahmeti (Haz.). *Kutadgu Bilig*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2006.

Atalay, Besim. *Türk Dili Kuralları*. İstanbul: 1943.

Banguoğlu, Tahsin. *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Bayat, Ali Haydar. *Tıp Tarihi*. İzmir: Sade Matbaa, 2003.

Baytop, Turhan. *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2007.

Bursalı Mehmed Tahir. *Osmanlı Müellifleri*. 3 Cilt. İstanbul: 1975.

Çağbayır, Yaşar. *Ötüken Türkçe Sözlük*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2007.

Çetin, İdris. *Tuhfetü'l-Ebrâr Giriş-İnceleme-Metin-Dizin*. Bingöl: Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Çiçekler, Ahmet Naim - Gürlek, Mehmet. "Osmanlı Tıp Metinlerinde Geçen Hastalık Adları". *Turkish Studies* 11/21 (2016), 95-112.

Demir, Nurettin - Yılmaz, Emine. *Türk Dili El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2010.

Develioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2014.

Dilçin, Cem. *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2013.

Doğan, Şaban. "16-17. Yüzyıl Türkçe Tıp Yazmalarına Genel Bir Bakış". *Müjgân Cumbur Armağanı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2009.

Ercilasun, Ahmet Bican. *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.

Ercilasun, Ahmet Bican. *Türk Dili Tarihi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2014.

Ergin, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları, 2009.

Gabain, Annemarie von. *Eski Türkçenin Grameri*. Boğaziçi Yayınları, 1992.

Gülsevin, Gürer. *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1997.

Hacıeminoğlu, Necmettin. *Türk Dilinde Edatlar*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, 1992.

Hacıeminoğlu, Necmettin. *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*. İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1991.

Hatipoğlu, Vecihe. *Türkçenin Ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1974.

İlgürel, Mücteba. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. C. 18. İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

Kanar, Mehmet. *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları, 2009.

Kanar, Mehmet. *Farsça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Say Yayınları, 2015.

Karabey, Turgut - Atalay, Mehmet (Haz.). *Ahmet Cevdet Paşa: Belâgat-ı Osmâniyye*. Ankara: 2000.

Kartallıoğlu, Yavuz. *Klasik Osmanlı Türkçesinde Eklerin Ses Düzeni*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Kaya, Fatih. *Lisânü'l-Etibbâ (Tabiplerin Dili)*. İstanbul: Hiperlink Yayınları, 2018.

Korkmaz, Zeynep. *Gramer Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1992.

Korkmaz, Zeynep. *Türk Dili Üzerine Araştırmalar*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995.

Korkmaz, Zeynep. *Türkiye Türkçesi Grameri (Ses Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019.

Korkmaz, Zeynep. *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2017.

Küçüker, Paki - Yıldız, Y. *Tercüme-i Müfredât-ı İbn-i Baytar (Baytarname)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2022.

Küçüker, Paki. *Yâdigâr-ı İbn-i Şerîf (Giriş-Metin-Dizin)*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1994.

Mutçalı, Serdar. *Arapça-Türkçe Sözlük*. İstanbul: Dağarcık Yayınları, 1995.

Olgun, İbrahim - Drahşan, Cemşit. *Farsça-Türkçe Sözlük*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1967.

Önler, Zafer. "Eski Anadolu Türkçesi Döneminde Yazılmış İki Tıp Kitabında Yer Alan Sağlık Bilgisi Terimleri". *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten* (1985), 89-130.

Önler, Zafer. *Celâlüddin Hızır Paşa: Müntahab-ı Şifâ II Sözlük*. Ankara: Simurg Yayınları, 1999.

Önler, Zafer. *Tarihsel Tıp Metinleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2019.

Özdinç, Ahmet. "Edirne Darüşşifası Başhekimlerinden Kahvecizâde Ahmed Efendi'nin Cerîdetü'l-Etıbbâ Harîdetü'l-Elibbâ Adlı Eseri". *Tarih Boyunca Rumeli Coğrafyasında İlim, İrfan ve Hikmet Uluslararası Sempozyumu (14-15 Mayıs)*. Kırklareli: 2022.

Özer, Osman. *Ahmedî, Tervihü'l-Ervah: Giriş-Metin-Dizin*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 1995.

Paçacıoğlu, Cihan. *İlaç ve Bitki Adları Sözlüğü*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2014.

Süveren, Kenan - Uzel, İlter. "İlk Türkçe Tıp Yazmalarına Genel Bakış". *The New History of Medicine Studies* 2 (İstanbul 1998).

Şahin, Hatice. *Müntehib (Dil Özellikleri, Metin, Dizin, Tıpkı Basım)*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi, 2007.

Şemseddin Sâmî. *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1996.

Tabib İbn-i Şerif. *Yâdigâr: 15. Yüzyıl Türkçe Tıp Kitabı Yâdigâr-ı İbn-i Şerîf*. İstanbul: Merkez Efendi ve Halk Hekimliği Derneği Yerküre Kitaplığı, 2003.

Tekin, Talat. *Eski Türk Yazıtları (Ses ve Anlam Özellikleri)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1992.

Tekin, Talat. *Orhon Türkçesi grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2016.

Timurtaş, Faruk Kadri. *Eski Türkiye Türkçesi: XV. Yüzyıl (Gramer-Metin-Sözlük)*. İstanbul: Enderun Kitabevi, 1994.

Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2011.

Türk Dil Kurumu. *Yazım Kılavuzu*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 2005.

Türk, Vahit - Doğan, Şaban. *Eski Anadolu Türkçesi Grameri*. İstanbul: Kesit Yayınları, 2010.

Unat, Ekrem Kadri - İhsanoğlu, Ekmeleddin - Vural, Suat. *Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2004.

Yelten, Muhammet. *Şirvanlı Mahmud: Kemâliyye (Giriş-İnceleme-Cümle Bilgisi-Metin-Sözlük)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1993.